Büyük Ortadoğu Projesi ve sosyalist strateji

Haluk Gerger
Ertuğrul Kürkçü
Ragıp Zarakolu
Demir Küçükaydın

araf

Büyük Ortadoğu Projesi ve Sosyalist Strateji

"Büyük Ortadoğu Projesi'ne Karşı
İşçi Sınıfı'nın ve Halkların Stratejisi Ne Olmalıdır"
Sempozyumu

Büyük Ortadoğu Projesi ve Sosyalist Strateji

"Büyük Ortadoğu Projesi'ne Karşı
İşçi Sınıfı'nın ve Halkların Stratejisi Ne Olmalıdır" Sempozyumu

Kitap Kurdu
Araf Yayıcılık / Sempozyum
Eylül 2005

© Yayın hakları mahfuzdur.

Yayına Hazırlayan
Deniz Can

Kapak Tasarım
Gökmen Aldoğan

Mizanpaj
Araf Yayıncılık

Baskı ve Cilt
Yön Matbaacılık
0 212 544 66 34

Kitap Kurdu
Araf Yayıncılık
Konur Sokak No: 17 / 6
Kızılay - Ankara
Tel / Fax: 0 312 418 46 03

Büyük Ortadoğu Projesi ve Sosyalist Strateji

"Büyük Ortadoğu Projesi'ne Karşı
İşçi Sınıfı'nın ve Halkların
Stratejisi Ne Olmalıdır"
Sempozyumu

ARAF / Sempozyum

İçindekiler

7 Önsöz

22 Büyük Ortadoğu Projesi Çerçevesindeki Bazı Önemli Tarihler

27 "Büyük Ortadoğu Girişimi" Taslak Metni

41 Büyük Ortadoğu Projesi: ABD'nin Hegemonya Arayışı
Haluk Gerger

72 Büyük Ortadoğu Projesi ve Direniş Olanakları
Ertuğrul Kürkçü

99 Ortadoğu Coğrafyasının I.Dünya Savaşı
Sonrasında Yeniden Şekillenişinden Günümüze İzdüşümler
Ragıp Zarakolu

117 Ezber Bozmak!
ABD'nin BOP Projesine Karşı Yapılması Gereken İlk İş
Demir Küçükaydın

145 Ortadoğu İçin Demokratik Manifesto

Önsöz

Elinizdeki bu derleme, 26-27 Şubat 2005 tarihinde Hamburg'ta yapılan, "ABD'nin *'Büyük Ortadoğu Projesi'ne Karşı İşçi Sınıfının ve Halkların Stratejisi Ne Olmalıdır?*" konulu sempozyumda sunulan bildiriler ve yapılan konuşmalara dayanmaktadır.

İlk plan, sempozyuma sunulan bildiriler, yapılan konuşma ve tartışmaların tam bir dökümünün yayınlanmasıydı. Ne var ki, gerek teknik, gerek maddi ve gerek biçime ilişkin nedenlerle bu tasarı değiştirildi.

Sempozyum'a konuşmacı olarak davet edilenlerin sunacakları bildirileri yazılı olarak yollamaları istenmişti, ancak konuşmacıların bir kısmı, işlerinin çokluğu ve politik aktivitelerinin yoğunluğu nedeniyle bunu yapamadı ve bildirisini doğrudan sözlü olarak sundu.

Sempozyumda yapılan tartışmalar, irticalen yapılan konuşmalarda sık sık görülen ifade ve anlam bozukluklarıyla maluldü ve düzeltilmesi gerekiyordu. Bant kayıtlarında ise akustik olarak söylenenlerin anlaşılamadığı yerler bulunuyordu. Ayrıca dinleyicilerin yaptığı konuşmaların önemli bir bölümü de Sempozyumun konusuyla doğrudan ilişkili değildi.

Bu durumda, sempozyumun tam bir protokolünü yayınlamak gereksiz bir şişkinliğe, eksikliklere ve zor okunup anlaşılmaya yol açacaktı.

Bunun üzerine Sempozyum'daki konuşmacıları da kapsayacak ama onlarla sınırlı olmayıp yeni katkılarla zenginleşecek bir derlemenin daha özlü ve geniş perspektifli olacağı düşünüldü.

Sempozyum konuşmacılarına Sempozyumda yaptıkları konuşmaların bant çözümleri bu derlemeye yazacakları yazıya temel oluşturması ve hatırlatıcı olması için verildi. Konuşmacıların bir kısmı, bu çözümler de ellerinin altında olarak, bu derleme için görüşlerini yazdılar; bir kısmı da Sempozyum'a sundukları bildirileri aynen veya bazı değişikliklerle tekrar verdiler.

***

Önsözler, eldeki kitabın veya yazının, orada savunulan görüşlerin nasıl oluştuğunu anlatırlar. Bu durumda, bu kitaba kaynaklık eden Sempozyum'un neden ve nasıl yapıldığından kısaca da olsa söz etmek gerekmektedir.

2003 yılının sonlarından itibaren, Türkiye'de alışılmış sol dergilerden farklı bir çizgi izleyecek; başta Kürtlerin mücadelesi olmak üzere, demokrasi mücadelesini öne çıkaracak bir dergi için, farklı sosyalist ve demokrat eğilimlerden kişilerin içinde bulunduğu bir girişim başlar.

Bu girişim çerçevesinde hazırlıklar sürerken, çıkacak derginin dayanacağı politik ve programatik çizgiyi belirlemek üzere bir taslak metin oluşturulması gereği ortaya çıkar. Bu dergi girişimi içinde bulunanlardan Demir Küçükaydın, elinizdeki derlemede "*Ortadoğu İçin Demokrasi Manifestosu*" başlığıyla yer alan metni, çıkarılması planlanan derginin bildirisi ve yazarlarına çağrı metni taslağı olarak sunar.

Ne var ki, bu metin, dergi girişimcilerinin bir kısmının direnişiyle karşılaşır. Bu direnişin iki farklı kaynağı bulunmaktadır.

Metin, alışılmış ulus ve ulusçuluk tanımlarının dışına çıkarak, ulusçuluğun ve ulusların iki farklı biçimini birbirinden ayırmakta; dile, dine, etniye, tarihe dayanan gerici ulusçuluğa

karşı ilk burjuva devrimlerinin ve Ekim Devrimi yıllarına kadar olan dönemde işçi hareketinin dayandığı demokratik ulus ve ulusçuluk anlayışına geri dönmektedir. Bu ise sosyalistler arasında bugün egemen ve yaygın ulus ve ulusçuluk anlayışıyla bir kopuşmayı ve ona karşı tavır almayı gerektirmektedir. Bu nedenle, Türk solundan gelen bazı girişimciler eski ulusçuluk anlayışına bağlı kalarak sunulan taslağa karşı çıkarlar.

İkinci neden, ABD'nin Irak işgalinin Kürt Ulusal Hareketi içindeki dengeleri değiştirmesi ve aynı gerici ulus anlayışına güç vermesiyle ilgilidir. ABD'nin Irak'ı işgali ile birlikte, bölgedeki dengeler değişmiş, Kürt özgürlük hareketi içinde, ayrı bir bayrak açacak cesaret ve gücü bulamayan Kürt burjuvazisinin ağırlığı ve kendine güveni artmıştır. Bu da Öcalan ve PKK'nın dil, din, etni, soya dayalı milliyetçilikten kopuşma ve Ortadoğu çapında bir demokratik cumhuriyet oluşturma programına karşı direnişi güçlendirmiştir. Bu elbet aynı zamanda, aşılmaya çalışılan dile, dine, etniye dayalı milliyetçiliğin geri dönüşü anlamına da geliyordu. İşte bu eğilim ve akım da dergi girişimindeki Kürt ulusal hareketi içindeki kişilerde yankısını buluyor ve söz konusu bildiri taslağına karşı çıkılıyordu.

Ne var ki, bu karşı çıkışlar teorik ve politik açık bir eleştiri biçiminde değildi; suskunluk; hiçbir şey yapmama, katkıda bulunmama, işleri yokuşa sürme biçimindeydi. İşin ilginci, bir dergi çıkaracak maddi ve teknik olanaklar ve ilişkiler esas olarak bildiri taslağına karşı çıkan bu iki eğilimin elinde bulunuyordu. Onlar için de böyle bir derginin çıkması ve hatta bildiride ifadesini bulan eğilimle eşit koşullarla iş birliği yapılması bile, karşı oldukları anlayış ve programın güçlenmesine hizmet etmek olacağından, dergi projesi fiilen son buldu.

Dergi projesi son buldu ama, bu dergi projesinin ebelik yaptığı, çıkacak derginin çağrısı ve bildiri taslağı olan "*Ortadoğu İçin Demokrasi Manifestosu*", bizzat kendisinin ve kendisinde savunulan politikaları savunan bir yayının yayınını olanaksız kılan gelişmenin (ABD'nin müdahalesi ve sonuçları) gösterdiği gibi, bütün aciliyetiyle var olmaya devam ediyordu.

Bir dergi için, çağrı taslağı olarak ortaya çıkan Program bir kere doğduktan sonra, onun kendi mantığı ve kendi dinamikleri harekete geçmiş bulunuyordu. Bu metni okuyanlar bu program doğrultusunda bir şeyler yapmaları gerektiğini düşünüyorlardı.

Böylece ilk dergi projesinin bittiği noktada, bu sefer ilk dergi projesindeki taslağı temel alanlar bütün kısıtlı olanaklarına rağmen metnin ve programın içeriğine ve doğruluğuna güvenerek ikinci kez bir dergi girişimi başlattılar. Tabii bu kez daha net bir programla ama neredeyse hiçbir maddi, teknik olanak bulunmadan ve son derece sınırlı ilişkileriyle.

İşte bu dergi girişimde yer alanlardan Hamburg'ta yaşayanlar, hem dergi çıkarabilmek için bir gelir elde etmek; hem de Dergide savunulacak program ve politikanın kendisini tanıtmasına ve tartışılmasına olanak sağlamak amacıyla, yukarıda sözü edilen sempozyumu düzenlemeye karar verdiler. Çünkü, dayandıkları metin aynı zamanda ABD'nin "*Büyük Ortadoğu Projesi*"ne karşı bir projeydi ve kendini en iyi de bu bağlamda ortaya koyabilirdi.

Sempozyumun daha geniş bir katılımla çok daha geniş bir yelpazeden katılımcılarla yapılması planlanıyordu. Ne var ki maddi olanakların kısıtlılığı buna olanak tanımıyordu. Ayrıca ilk dergi projesinin çıkışını engelleyen eğilimlerin başka benzerleri de yine aynı nedenlerle bu sempozyuma katılma önerisine olumsuz cevap veriyorlardı. Böylece katılanlar, abdestinden emin olup söyleyecek sözü olanlardan ibaret kalıyordu.

Bu arada, Sempozyumu örgütleyenlerin içinde bulunduğu ikinci dergi girişimi, bir süre sonra, Kürt hareketi içindeki gerici milliyetçiliğin güçlenmesinden rahatsız olan ve buna karşı mücadele etmek gerektiğini düşünen bir kesimin bir girişimi ile rastlaştı. Hedeflerin yakınlığı iş birliği olanak ve gerekliliğini ortaya çıkardı. Böylece düşünülen dergi için, teknik, maddi olanaklar ve ilişkiler alanındaki müthiş açığı kapamak mümkün olacaktı. Tekrar dergi hazırlıklarına başlanmış hatta bir büro bile aranmaya başlanmıştı.

Ancak bu sırada, Kürt hareketi içindeki muazzam savrulma

etkisini göstermeye başlamıştı. Kürt hareketi içinde olup bu dergi projesinde iş ve güç birliği yapılanlar, bu savrulmaya karşı mücadele edebilmek amacıyla, en azından bir süre için, güçlerini ve dikkatlerini dergi projesinden çekmek zorunda kaldılar. Böylece tekrar başlangıç noktasına geri dönülmüş oluyordu. Bu sefer de, ABD'nin Irak işgalinin yarattığı kaymanın kendisi değil, ona karşı mücadele kaygısı olsa da, yine de bu işgalin bir sonucu olan kayma, ikinci kez, bu karşı programın ve bu program doğrultusunda bir derginin çıkmasını engellemiş oluyordu.

Hasılı, ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi'nin doğrudan sonuçları bu projeye karşı projenin, gün yüzüne çıkmasını ve bu proje-program doğrultusunda bir yayın çıkmasını bile engellemiş oluyordu. Bu karşı projenin basılabilmesi, kendini duyurabilmesi bile ABD'nin projesine karşı bir mücadele konusuydu.

Bu anlamda, Demir Küçükaydın'ın Sempozyuma sunduğu bildirinin bir eki olan "*Ortadoğu İçin Demokrasi Manifestosu*" başlıklı, başlangıçta bir dergi bildirisi ve çağrısı olarak düşünülmüş, metinin elinizdeki derlemede yayınlanabilmiş olması bile ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi'nin sonucu olarak ortaya çıkan engellemelere ve güçlendirdiği gerici milliyetçiliğe karşı, dolayısıyla bizzat bu projeye karşı, küçük de olsa bir ve ilk başarı sayılabilir.

Çünkü bu sempozyumu yapmayı ve bu derlemeyi yapmayı mümkün kılan gelişmelerin kaynağında bu metin bulunmaktadır. Bu program-metin olmasaydı, ne sempozyum, ne dergi girişimi ne de bu derleme olabilirdi. Öte yandan var olan alternatifsizliğe bir alternatif arayışları; bu yönde bir dergi çıkarma girişimleri; ABD'ye karşı neler yapılacağını sempozyumlarda tartışan sosyalistler olmasaydı, ne o metin ortaya çıkardı ne de onu yayma ve basma girişimleri. Bu diyalektik sürecin ürünüdür elinizdeki kitap ve bizzat bu süreç üzerinde diyalektik bir etkisi de olacaktır

***

Bu derlemeye kaynaklık eden Sempozyumu hazırlayanlar Sempozyumun çağrı bildirisinde niçin böyle bir konu seçtikleri-

ni ve niçin böyle bir formülasyona gerek duyduklarını şöyle ifade etmişlerdi. Bu amaçlar bu derleme için de geçerliliğini koruduğundan aynen aktaralım:

"Sosyalizm ve işçi hareketi daha doğarken, dünya burjuvazisine karşı nasıl bir program ve stratejiyle yani hangi güçlere dayanılarak mücadele edilebileceği sorusunu sormuştu bir yeni doğmuş çocuğun ilk haykırışı gibi. Bugün bu yaklaşım unutulmuş bulunuyor.

Strateji ve program tartışmaları, bir bakıma sosyalist ve işçi hareketinin dinamizminin ifadesi olduğu kadar, o dinamizmi ve onun gelişimini de besler. En tutkulu tartışmalar, en büyük teorik kazanımlar hep bu tartışmalar bağlamında olur.

Ne var ki, 1920'lerin ortasından beri, dünya sosyalist hareketinde artık bir program ve strateji tartışması yaşanmamaktadır. 1968 yükselişi bu tartışmaları kısa bir süre için canlandırdıysa da, hareketin kendisi gibi, bu tartışmalar da kısa soluklu bir canlanma olarak kaldı.

Strateji tartışmasının bu yok oluşu, aynı zamanda uluslar arası bir işçi hareketinin ve uluslar arası bir teorik tartışmanın yok oluşuyla at başı gitmiştir. Elbette son duruşmada, işçi ve sosyalist hareketin canlanışını nesnel koşullar belirler, ama öznel çabalar olmadığı sürece, koşulların olgunluğu çürümeyle de sonuçlanabilir.

İşte bu sempozyum sosyalist ve işçi hareketinde yeniden bir strateji ve program tartışması başlatma yönünde mütevazı bir girişim olmayı amaçlamaktadır.

O, gerçekteki taraflılığı gizlemenin bir aracı olan sözde nesnellik ardına gizlenmeden, sorunu işçiler ve halklar açısından tartışacağını açıkça ortaya koymakta, sözü edilen, artık unutulmaya yüz tutmuş geleneğe bağlamaktadır.

İşçi hareketi ve sosyalist hareket program ve stratejisini bir ülkenin ya da bir bölgenin çıkarları açısından ve onunla sınırlı olarak tartışamaz. Her ne kadar konu, ABD'nin belli bir bölgeye ilişkin bir projesi ise de, buna karşı strateji tüm dünyanın işçilerinin ve sosyalistlerinin tartışması gereken bir sorundur. Öte yandan bu projenin kendisi zaten dünya çapındaki bir pro-

jenin bir parçası olarak ifade edilmiştir.

Sempozyumun adındaki "Ortadoğu", sadece Ortadoğu'nun işçileri ve halklarının değil, tüm dünya işçileri ve halklarının yapacağı bir tartışmanın konusunu belirlemektedir.

Bugün sorunu işçi hareketinin stratejisi olarak tartışmanın kendisi, böyle bir paradigma değişikliği bile, fiili bir strateji değişikliğidir aynı zamanda.

ABD'nin onlarca yıl sürecek bir savaş dediği bu bir tek dünya imparatorluğu kurma savaşı karşısında sol diye bilinen işçi ve sosyalist hareketin yazını incelenirse, bir strateji tartışmasının neredeyse hiç bulunmadığı görülür. Bütün yazın neredeyse ABD'nin tutarsızlıklarını, planlarının iç yüzünü vs. açıklamaya yöneliktir. ABD'yi uluslar arası hukuku çiğnemekle veya Birleşmiş Milletler'i dinlememekle eleştirmenin, aslında sorunu ABD veya diğer emperyalist ülkeler açısından tartışmak anlamına geldiği bile unutulmuştur.

Hatta en muhalif bilenenler bile neredeyse ABD'ye böyle davranmasının kendi lehine olmayacağını anlatan, akıl verir bir üslupla yazmaktadırlar.

Bütünsel bir strateji yokluğunda, ABD'nin gerçek niyet ve saiklerini açıklamanın ve ifşa etmenin, onun ne kadar kötü ve dünya halklarının düşmanı olduğunu göstermenin kendisi gizli olarak, biricik stratejinin gerçekleri açıklamak olduğu varsayımını içerir. Halbuki ABD'nin niyetlerinin ve kendisinin ne olduğu hiç de bilinmez değildir. Bütün bu yazın, ABD'nin planlarına karşı aslında gerçekleri açıklamak gibi acınacak bir stratejiden başka silahı olmadığını itiraf etmek demektir.

İşte en azından bu sefil duruma son verebilmek ve gerçek bir strateji tartışması başlatabilmek için, küçük bir başlangıç olmaktır bu sempozyumun amacı.

***

Strateji tartışması yapanlar için düşmanın ve hedeflerinin kötülüğü veridir. Onun tutarsızlıklarına karşı mücadele edilmez, o tutarsızlıklar eğer onu zayıflatıyorsa onlar yararlanılacak vuruş noktalarıdır.

Bu nedenle strateji tartışması yapanlar, düşmanlarının kötülükleri ya da zaaflarıyla vakit kaybetmezler; kendilerinin ne yapması gerektiğini tartışırlar. Kendilerinin ne yapacağını tartışmaları ise her şeyden önce kendi zayıflıklarını açıkça ortaya koymayı ve onlara karşı mücadeleyi gerektirir.

Hemen anlaşılacağı gibi, ezilenler açısından bir strateji ve program tartışmasının bizzat kendisinin onlar üzerinde iyileştirici bir etkisi vardır. O daha baştan, öznenin kendi zayıflıklarını ortaya koymasını ve ona karşı mücadeleyi gündeme getirir. Bir strateji tartışmasında düşmanın kötülükleri ya da tutarsızlıkları değil; ona karşı mücadele edenlerin tutarsızlıkları, zaafları, sınırlılıkları ve bunlarla nasıl mücadele edileceği sorun edilir.

Bu elbette düşmanın gücü ve yetenekleri, hedefleri ve araçları hakkında doğru bir resme sahip olunması çabasını gereksiz kılmaz. Ama böyle bir yaklaşım içinde, düşmanın tutarsızlıkları veya aptallıkları değil, onun gücü ve üstünlükleri üzerine tartışılır.

Kendi zaafları ve sınırlılıklarını; düşmanının gücü ve üstünlüklerini tartışan bir aksanın sol basında hiç görülmemesi bile, işçi hareketinin ve sosyalist hareketin bir strateji tartışmasına ne kadar uzak kaldığının ve aslında gizil olarak sadece burjuva rasyonalizminin ön kabullerine dayanan, karşı tarafın kötülüğünü anlatma stratejisine bağlı olduğunun bir kanıtıdır.

İşçi hareketi bu yaklaşımdan kurtulmadıkça en küçük bir yükseliş gösteremez. Zaten hareketin bir yükselişine her zaman, onun kendi hatalarını ve zaaflarını hiç korkmadan sergilemesi; düşmanının yetenekleri ve üstünlüklerini hiçbir komplekse kapılmadan incelemesi eşlik etmiştir.

****

İşte böyle bir yaklaşımla başlangıç olarak, teknik sınırlılıklar nedeniyle Türkçe olarak yapılacak tartışmaya -üçü Türkiye'den biri Almanya'dan- dört tartışmacı ve sunucu katılacaktır.

Her şeyden önce sorunun Dünya İşçi Sınıfı ve Dünya Halkları açısından tartışılması hedeflendiğinden, tartışmaya bu

açıdan katkı yapacağı düşünülen konuşmacılar seçildi.

Konuşmacıların Türkiye sosyalist hareketinden olması, konunun sadece şu veya bu ülkenin işçileri veya halkaları açısından tartışılacağı anlamına gelmemektedir. Bu bütünüyle dil engelleri ve ilişkilerin sınırlılığı gibi teknik nedenlerle yapılmış bir seçimdir.

Sempozyum için şöyle bir işleyiş düşünüldü. Önce davetli konuşmacılar, yeterli bir sürede tezlerini anlatacaklar. Davetli konuşmacılara,tartışmalar ışığında görüşlerini toparlayıp ifade etmeleri için sempozyumun sonunda tekrar söz verilecek. Bu ilk ve son konuşma sürelerini, onlara da danışarak belirlemek istiyoruz. İlk konuşmalar için yarımşar saat veya kırk beşer dakika, son konuşmalar için de on beş dakika ile yarım saat arası bir süre düşünülmektedir.

Arada kalan zaman ise, ilk konuşmalar bittikten sonra, söz hakkı isteyenler arasında eşit olarak paylaştırılacaktır.

Tartışmalar iki gün boyunca uzun ve yoğun tartışmaları gerektireceğinden, yorgunluğu kısmen olsun azaltmak için, aralar verilecek; hararete ve açlığa karşı yiyecek ve içecek çeşitleri bulundurulacaktır. (...)

Sempozyuma sorunu işçiler ve halklar açısından tartışmak isteyen herkes davetlidir.

Sempozyum Hazırlama Girişimi (***"ABD'nin* 'Büyük Ortadoğu Projesi'*ne Karşı İşçi Sınıfının ve Halkların Stratejisi Ne Olmalıdır?"*** *Konulu Sempozyuma Çağrı*)

***

Moderatörlüğünü Rafet Temur'un yaptığı Sempozyuma yaklaşık olarak yüz kadar dinleyici katıldı. Katılımcılar ve konuşmacılar genel olarak sempozyumdan memnun ayrıldılar.

Sempozyum yaklaşık olarak öngörülen biçimde yapıldı. İlk gün konuşmacılar tezlerini yarımşar saatlik birer sunuşla anlattılar. Sonraki bölümde dinleyiciler görüş, eleştiri ve sorularını aktardılar.

İkinci gün de önce kısaca, bir önceki gün yapılan tartışmaların ışığında konuşmacılar daha kısa süreli olarak görüşleri-

ni açma olanağı buldular. Daha sonra yine dinleyiciler söz aldı ve son olarak tekrar konuşmacılara sözlerini bağlamaları için söz verildi. Konuşmaların tamamının ses ve video kaydı yapıldı.

Sempozyum öncesinde sempozyuma sunulmak üzere verilen bildiriler ve kaynaklar e-mail ile konuşmacılara, ilgi duyanlara ve duyabileceklere iletildi. Önceden verilen bildirilerin kopyaları dinleyici ve katılımcıların bilgisine sunuldu.

***

Peki, üzerine bu sempozyum yapılan ve Türkiye'de ABD'nin "*Büyük Ortadoğu Projesi*" adıyla bilinen proje nedir?

Eğer İnternet'te herhangi bir arama motoruna Türkçe olarak "*Büyük Ortadoğu Projesi*" veya onun kısa biçimi olan "*BOP*" yazarsanız, karşınıza BOP üzerine ve ona karşı yazılmış devasa bir yazı yığını çıkar. Ama bu yazılarda "şu proje nedir?" diye birinci elden bir kaynak aradığınızda neredeyse hemen hemen hiçbir kaynak bulamazsınız. Tek bulacağınız bilgi, 2004 yılının Haziran ayında yapılan G-8 zirvesinde böyle bir projenin Amerika tarafından ortaya atıldığıdır.

"Bu projenin orijinal metni nedir, somut bir alıntı var mıdır?" diye araştırdığınızda çok daha garip bir durumla karşılaşırsınız: BOP üzerine yazan hiçbir yazar bu projenin otantik kaynaklarına ve metnine dayanmamaktadır. BOP'un şu veya bu olduğuna dair bir yorumda bulunmakta veya daha önce yapılmış bir yorumu ele almakta ve sonra da o anladığı biçimiyle BOP'u eleştirmekte veya savunmaktadır.

Bu da insanı "acaba, gerçekten BOP diye bir şey var mı?" diye düşündürmektedir?

Böyle bir kuşkuya düşüp, BOP'un İngilizce veya Almanca karşılıkları olan veya olabilecek kelimeleri yazıp da internete baktığınızda, neredeyse karşınıza hemen hemen hiç bir şey çıkmadığını görürsünüz. Hasılı ne İngilizce'de ne de Almanca'da *Büyük Ortadoğu Projesi* diye tanımlanacak bir konu ve bunun etrafında oluşmuş bir literatür ya da tartışma bulamazsınız.

Türkiye'de böyle heyecanla tartışılan ve devlet partisinden politik İslamcılara, faşistlerden sosyalistlere kadar hemen

hemen herkesin karşı çıktığı bu proje konusunda başka dillerde pek bir kaynak olmaması şu soruyu sormayı gerektirir: "Acaba bu, gerçek resmi adlandırılması başka olan, Türkiye'de dile ve ağza kolay gelecek şekilde böyle adlandırılmış bir proje olmasın?"

Gerçekten de, bu Projenin görüşülüp karara bağlandığı söylenen ABD'nin *Georgia* Eyaletinde *Sea Island*'da yapılan, hatta Tayyip Erdoğan'ın da bir kısmına katıldığı, G-8 zirvesi ile ilgili bir araştırma yaptığınızda bu zirvede ABD'nin Ortadoğu'da "*ekonomik ve siyasi reform amaçlı*" bir plan sunduğu görülür. Bu plan, toplantıdaki bir çok gündem maddesinden biridir. İşte Türkiye'de üzerinde hemen hemen hiçbir kaynak gösterilmeden yorumlara göre tartışmalar yapılan ve her politik akımın karşı çıktığı "*Büyük Ortadoğu Projesi*" bu planın Türkiye'deki **popüler** adıdır.

Ancak, BOP veya Büyük Ortadoğu Projesi diye diğer dillerde doğru dürüst bir kaynak bulunmamasının nedeni sadece onun resmi adının değişik olması değildir. Aslında Sea Island'da yapılan söz konusu G-8 zirvesine sunulan **taslak** ile **karar** arasında da **önemli bir fark** bulunmaktadır. Projenin kapsamı son kararda değiştirilmiştir ve **Avrupa'nın Kuzey Afrika ve Akdeniz'in güneyindeki ülkelerle yürüttüğü ilişkiler de projeye dahil edilmiştir.** Böylece bu proje yeni biçimiyle, sadece "büyük" ya da "genişletilmiş" Ortadoğu'yu değil, Kuzey Afrika'yı da, en azından Akdeniz'e kıyısı olan ülkeleri de, ki bu pratik olarak Arap ülkeleri de demektir, kapsamaktadır.

Projenin gerçek adı şudur:

"*Partnership for Progress and a Common Future with the Region of the Broader Middle East and North Africa* ***Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgelerinin Ortak Geleceği ve Gelişmesi için Ortaklık***"

Bu metnin sekizinci maddesinde belirtilen bir metin ise "Reformlar İçin Destekleme Planı" başlığını taşıyor ve Beyaz Saray'ın bu metni de projenin bir parçası oluyor.

Demek ki Türkiye'de kısaca *Büyük Ortadoğu Projesi* adıyla

anılan proje aslında orijinal adıyla *Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika'yı* kapsamaktadır. G-8 zirvesinde onaylanmıştır. Bu metnin sekizinci maddesinde belirtilen ABD'nin "*Ortadoğu İçin Partnerlik*" ile ilgili metni de bu projenin bir parçasıdır ve "*Reformlar İçin Destek Planı*" başlığını taşımaktadır.

Bu projenin Kuzey Afrika'yı da kapsayarak G-8 zirvesinden çıkan halinin Türkçe'sini bulamadık ama, bu zirveye sunulan ABD taslağının bir Türkçe tercümesi bulunmaktadır. Bu tercüme *El Hayat* dergisinin 13 Şubat 2004 tarihli sayısında yayınlanan metinden yapılmıştır ve *El Hayat* dergisinde metin "*Büyük Ortadoğu Girişimi Taslak Metni*" adıyla yayınlanmıştır. Muhtemelen Türkiye'de "*Büyük Ortadoğu Projesi*" olarak adlandırmanın kaynağı *El Hayat* dergisinin bu başlığıdır.

G-8 zirvesinde Proje'de yapılan belli başlı değişiklik, tartışmalı noktaların yumuşatılması, özellikle tepkiler ve Fransa'nın itirazları göz önüne alınarak demokratikleşmenin dışardan dayatılamayacağı gibi ifadelerin eklenmesi ve Güney Akdeniz'in projeye dahil edilmesidir.

"*Genişletilmiş*" ya da "*Büyük*" diye çevrilen kavram, projenin büyük olduğu değil, Ortadoğu'nun büyük bir versiyonu anlamına gelmektedir, diğer bir ifadeyle "Büyük" sıfatı, projeye değil, Ortadoğu'ya aittir. Genişletilmiş yerine Türkçe'de "Büyük" kullanımı bu yanlış anlamaya uygun ifadeye yol açmaktadır. Bu genişletilmiş Ortadoğu, Cebelitarık'tan Çin ve Hindistan sınırına kadar olan alanı kapsamakta Pakistan'ı da içermektedir. Yani Brzezinski'nin "*Büyük Satranç Tahtası*"nın en önemli iki ayağı bu projenin alanına girmektedir. Kuzey Afrika veya Akdeniz'in güneyi, yani diğer Arap ülkeleri eklenerek ikinci defa genişletilmiştir, bu iki genişleme sonucunda coğrafi olarak proje, tamı tamına Klasik Akdeniz-Ortadoğu ve Pers (İran) uygarlık alanlarını kapsamaktadır. Çin ve Hint uygarlık alanlarının sınırlarına uzanmaktadır.

Geçmişte ilk neolitik devrimden kapitalizmin doğuşuna kadar neredeyse dünya tarihinin kaderinin belirlendiği bu bölge, bugün yine bölgenin dünyadaki muazzam stratejik önemi

nedeniyle gelecekteki kaderinin belirleneceği yer olacaktır.

Dolayısıyla tarih son derece hayati, insanlığın geleceğine ilişkin bir önem kazanmaktadır. Sadece, "*yaşayanların üzerine kabus gibi çöken*" bir geçmiş olarak, yani sosyolojik bir olgu olarak değil; bu geçmişin bilgisi ve onun yorumlanışı, yani sosyoloji olarak da. Yani sadece yaşanan ve yaşanmış Tarihin kendisi değil, Tarih bilimi. Diğer bir deyişle, toplumun evriminin yasalarının bilgisi, diğer adıyla Tarihsel Maddecilik, kısa adıyla Marksizm.

Dolayısıyla bölgenin geleceği ile geçmişinin kavranması arasındaki bu derin içsel bağ nedeniyle, bölgenin dolayısıyla insanlığın kaderi ve Marksizm arasında o kaybolmuş gibi görünen bağ, tekrar bir netlik kazanmaktadır.

***

Peki, ABD'nin bu projesi karşısında, Türkiye'de gerçek iktidar gücünü elinde bulunduran bürokratik oligarşinin stratejisi ve projesi nedir?

Kısa bir süre önce Türkiye'nin Genelkurmay Başkanı Özkök, ana konusu bu olan, her sözcüğü seçilmiş konuşmasında bu strateji ve projeyi açıkladı. Özkök'ün konuşması, Türkiye'nin egemeni **askeri** ve **bürokratik** oligarşinin, ABD'nin bölgeyi değiştirme ve yeniden dizayn etme planına karşı bir karşı proje özelliği taşımaktadır.

Askeri ve bürokratik oligarşinin ABD'nin projesine karşı tek cevabı, güçlü bir ordunun ve devlet cihazının varlığı, bu gücün korunması durumunda da, bu gücün Türkiye'nin stratejik yeri nedeniyle ABD'nin planlarına karşı kendi konumunu koruyabileceği ve ABD'yi kendisiyle uzlaşmaya zorlayabileceğidir.

Bu proje hiç de öyle başarısızlığa mahkum bir proje olarak görülmemeli. Bu strateji daha önce de benzerleri görüldüğü gibi, bazı uluslararası gelişmeler ve Türkiye'deki demokratik güçlerin zayıflıklarını korumaları sonucu pekala başarıya ulaşabilir ve bu askeri ve bürokratik oligarşi, egemenliğini daha uzun yıllar sürdürebilir.

Unutmamalı, bu askeri ve bürokratik oligarşi, Sümer'lerden,

Roma ve Bizans'tan, Osmanlı'dan beri gelen bölgenin devletçilik geleneğinin en has ürünüdür. Üstelik binlerce yıllık tarih boyunca nice badirelerden geçmiştir. Yakın tarihten bir kaçını hatırlamak yeter.

Osmanlı İmparatorluğu çökmüş, Anadolu'da silahlı halktan başka bir şey olmayan çeteler bir direniş başlatmıştı. Ankara'daki milletvekillerinin "*Şeytan da oluruz Bolşevik de*" dediği zamanlardı.

Ama Sovyetlerin ayakta kalması ve Batılı ülkelerin Sovyetlere karşı bir denge olarak; Sovyetlerin de yaşayabilmek için diğer emperyalist ülkelere karşı tarafsız bir alan olarak Ankara'daki Osmanlı paşalarını desteklemesi, bu binlerce yıllık bürokratik kastın egemenliğini aynen sürdürmesinin yolunu açmıştı. Padişahsız bir padişahlık rejimi olan Cumhuriyet Bonapartist bir darbeyle kurulmuş; Şeyhülislama Diyanet İşleri adı verilmiş; bu resmi devlet dinine laiklik denmiş ve gücü Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı veya Birinci Büyük Millet Meclisi (Üçüncü Meşrutiyet) kıyısına bile yaklaşamayan, atanmayla seçilen milletvekillerinden oluşan bir Meclis, bu ayıbı örtecek bir "asma yaprağı" işleviyle donatılmıştı.

Benzeri İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra aynen tekrarlandı. İsmet Paşanın çok partili hayata geçiş manevrası bu egemenliği sürdürmek için yapılmış çok akıllıca bir hamleydi. Yine Sovyetlere karşı dengelere oynayan askeri ve bürokratik oligarşi, gerçek iktidarı elinde tutarak, bir meclis ve çok partili hayata geçiş makyajlarıyla bütün bir Soğuk Savaş döneminde egemenliğini garantiye almış oldu.

Bu günün dünyasında da ABD ile Avrupa, Rusya ve Çin arasındaki çelişkiler bu Bürokratik oligarşiye belli bir hareket alanı sağlamaktadır. Güç dengelerindeki değişiklikler bunların yanı sıra bu oligarşinin yapacağı, tıpkı İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaptığına benzer kimi makyajlar ile pekala bu kritik dönemi aşıp, egemenliğini ve gücünü gelecekteki on yıllara yaymasını mümkün kılabilir.

Yani Türkiye'nin egemeni olan askeri ve bürokratik oligarşi

de kendisi açısından bir strateji tartışması yapmaktadır. Ve daha fazla güç ve stratejik konumu ve bu gücü pazarlık unsuru olarak önermektedir.

Türkiye'nin ve bölgenin halkları, ABD'nin ve çürümüş bürokratik ve diğer oligarşiler karşısında kırk katır mı kırk satır mı durumunda kalmaya devam etmektedir. Bu açmazdan kurtuluşun yollarının ne olduğunu ezilenler açısından tartışmak için elinizdeki kitapla küçük bir başlangıç yapılmak istenmektedir.

Hamburg'taki Sempozyumu örgütleyerek bu kitabın ortaya çıkmasına vesile olan Hazırlama Girişimi'ne; bantların çözümünde yardımcı olan arkadaşlara ve yazılarıyla bu derlemeye katkıda bulunanlara teşekkür ediyoruz, onlar olmasaydı, elinizdeki bu kitapta olmazdı.

02 Mayıs 2005 Pazartesi

Büyük Ortadoğu Projesi Çerçevesindeki Bazı Önemli Tarihler

Aralık 1994: NATO konseyinin başlattığı "Akdeniz Diyalogu" girişimi, NATO üyesi olan ülkelerin dışında, Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Moritanya, Fas ve Tunus'u da bünyesine dahil etti.

Ocak 1995: 1985 yılında imzalanan serbest ticaret anlaşmasının devamı çerçevesinde, ABD ile İsrail arasındaki tüm ticari engeller kaldırıldı.

Kasım 1995: Barselona'da bir araya gelen Avrupa Birliği ve Akdeniz havzası ülkeleri (Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan, Fas, Suriye, Tunus, Türkiye, Filistin Otoritesi), siyasi, ekonomik, malî, sosyal, ve kültürel boyutlarda Avrupa Akdeniz Ortaklığını başlattılar. Sadece **1995-2000** yılları arasında, AB bu projeye 9 milyar euro ayırdı.

Aralık 2001: Ürdün, ABD ile serbest ticaret anlaşması imzaladı. Tüm gümrük duvarları, 2010 yılından evvel kaldırılmış olacak.

9 Mayıs 2002: Bush, Kuzey Carolina Üniversitesinde yapmış olduğu bir konuşmada, "*Ortadoğu ile bir ortaklık girişimi başlatmak niyetinde olduğunu*" belirtti (Middle East Partnership Initiative - MEPI). Proje taslağında belirtilenler arasında şunlar yer alıyordu: 10 yıllık bir süre içerisinde Ortadoğu ile ABD arasında bir serbest ticaret bölgesi oluşturmak, adli reformlara yardımcı olacak bir forum kurmak, şirketlere daha özgür bir ortam yaratmak, edebiyat ve çevirileri desteklemek, vs... Büyük Ortadoğu Projesi'nin çekirdeği aslında bu konuşmadan kaynaklanacaktı: Müslümanlar, demokratik olmayan ve az gelişmiş ülkelerde yaşıyorlar. Batı'nın yaşam standardını bir nevi kıskanmalarının sonucu olarak, terörizm gelişiyor. Sorunlarını çözemedikleri takdirde, onlara yardımcı olunmalı, sorunlar onlar için çözülmelidir.

10 Temmuz 2002: Richard Perle'in başkanlığındaki ABD Savunma Politikası Danışma Konseyi, Suud ailesinin iktidarına artık son verilmesini savunan uzun bir raporu dinledi.

12 Aralık 2002: ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, *Heritage Foundation* vakfında yaptığı bir konuşmada, *Ortadoğu ile Ortaklık Girişimi*'ni başlattığını, 2003 yılı için ise bu programa 90 milyon dolar tahsis edileceğini açıkladı. Bu "müthiş" meblağ sayesinde, siyasi ve ekonomik kalkınma desteklenecek, kadınların toplum içerisinde rolü ve eğitimi güçlendirilecekti. Bu programın uygulanmasından, ABD Dışişleri Müşteşarı Richard Armitage ve Ortadoğu Bürosu müdürü Elizabeth Cheney sorumlu kılındı.

26 Şubat 2003: American Enterprise Institute önünde konuşan George Bush, başlamak üzere olan Irak savaşına değinerek şunları söyledi: "*Özgürlüğüne kavuşan bir Irak, özgürlüğün tüm bu bölgeyi nasıl değiştirebileceğini milyonlarca insana umut ve terakki getirerek gösterecektir. ... Irak'ta kurulacak olan yeni bir rejim, bölgedeki başka uluslar için, özgürlüğün etkileyici ve muhteşem bir örneğini oluşturacaktır.*"

19 Ekim 2003: Prag'da toplanan NATO zirvesinde, "NATO ve Büyük Ortadoğu" konulu konferansta söz alan ABD temsilcisi Nicholas Burns, şu noktaların altını çizdi: "*NATO'nun görevi Avrupa ve Kuzey Amerika'yı savunmaktır. Sadece Batı Avrupa, Merkezi Avrupa veya Kuzey Amerika'da kalarak bunun mümkün olabileceğine inanmıyoruz. Askeri güçlerimizi doğuya ve güneye yaymalıyız. NATO'nun geleceği, doğuda ve güneydedir. Dolayısıyla, NATO'nun geleceği Büyük Ortadoğu'dadır..*"

6 Kasım 2003: Demokrasi Ulusal Vakfı (NED) önünde konuşan başkan Bush, girişimin çerçevesini genişleterek, Ortadoğu'yu değiştirmeyi amaçlayan genel bir demokratik müdahele planından söz etti.

20 Ocak 2004 tarihinde verdiği önemli bir demeçte konuya değinen George Bush, şöyle dedi:

"*Ortadoğu zulüm, umutsuzluk ve öfkeyle çalkalanmaya devam ettiği sürece, Amerika'nın ve dostlarımızın güvenliğini tehdit eden insanlar ve hareketler üretmeye devam edecektir. Birleşik Devletler, bu nedenle, Büyük Ortadoğu'da bir özgürlük stratejisi izleyecektir...*"

Projenin artık adı değişmiş, *Büyük Ortadoğu Girişimi* haline gelmişti (Greater Middle East Initiative - GMEI).

7 Şubat 2004 günü, Alman Dışişleri Bakanı Joschka Fischer, Amerikan önerisini gayet olumlu şekilde değerlendirip, Avrupa ile ABD'nin Yakın Doğu ve Ortadoğu'da nasıl işbirliğine gidebileceklerini belirtti. Ancak, Fransızların da dahil olduğu başka Avrupalı devletler, ABD girişimine daha soğuk bakmışlar, AB'nin zaten 1995 yılından bu yana, aynı konuyla ilgili olarak milyarlarca avroluk Barselona sürecini başlattığını, ABD'nin ise bu işe topu topu 150 milyon dolar ayırmış olduğunu vurgulamışlardı.

13 Şubat 2004: Haziran ayında Sea Island'da düzenlenecek olan G8 toplantısına bu konuda sunulacak olan, "*G-8 ve Büyük Ortadoğu Arasında Ortaklık*" adlı bir belge, Londra'da Arapça yayınlanan *El Hayat* adlı gazete tarafından yayınlandı.

23 Şubat 2004: ABD'nin planına aşırı bir tepki göstermekten kaçınan Avrupa Birliği, Genel Sekreteri Javier Solana'nın ağzından, "*AB'nin kendi yaklaşımını belirliyeceğini, bunun Amerikan yaklaşımını tamamlayıcı nitelikte olacağını*" belirtti.

4/5 Mart 2004: Ürdün Kralı Abdullah ve Mısır Devletbaşkanı Mübarek ile ABD'nin Büyük Ortadoğu Girişimi'ni görüşen Fransız Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, "*Ortadoğu'nun modernleştirilmesine ilişkin her girişimin, söz konusu halkların onayıyla yapılması gerektiğini*" açıkladı.

27 Mart 2004: Tunus'ta düzenlenecek olan Arap Birliği Zirvesi, 22 üye arasında, ABD'nin Büyük Ortadoğu planıyla ilgili olarak ortaya çıkan itilafların sonucunda iptal edildi.

12/15 Nisan 2004: ABD'nin Demokrasi Ulusal Vakfı (NED), İstanbul'da İslam Dünyası Demokratları Kongresi'ni topladı. 190 delege, üç gün boyunca "Müslüman dünyasında demokratik yönetim platformunu" tartıştılar.

8/10 Haziran 2004: Sea Island'da, G-8 zirvesi toplandı.

28/29 Haziran 2004: ABD, İstanbul'daki NATO Zirvesi'nde, Büyük Ortadoğu Projesi'nin güvenlik kanadını sundu.

20 Nisan 2005: Türkiye Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök yaptığı konuşmada, BOP ile ilgili olarak şu görüşleri dile getirdi: Başta ABD olmak üzere önemli küresel aktörler bu bölgeyi, uluslararası terörün ana kaynağı olarak görmekte ve bunun nedeni olarak da bölgedeki demokratikleşme eksikliğini işaret etmektedirler. Bu sebeple, bölge ile ilgili uzun vadeli ve kapsamlı projeler geliştirilmektedir. "*Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi*" bunlar içinde en kapsamlı olanıdır. Bu proje; 22 Arap ülkesi ile Afganistan ve Pakistan'ı da kapsayacak şekilde Moritanya'dan Afganistan'a kadar uzanan bir bölgeyi kapsamaktadır. Türkiye; laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devletidir. Türkiye ne bir İslam devleti ne de İslam ülkesidir. Türkiye'yi model olarak göstererek; nüfusun büyük bir bölümü Müslüman olan ülkelerin kolaylıkla demokratik bir yapıya dönüşebileceği sonucunu çıkarmak yanıltıcı olabilir. Laiklik

sürecini yaşamayan, bu deneyime sahip olamayan ülkelerin demokratik bir yapıya kolaylıkla ulaşabileceğini söylemek bir iddiadan ileriye geçemeyebilir. Laiklik ilkesi, Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan tüm değerlerin kilit taşıdır. Türkiye, bu nitelikleriyle "Türkiye Cumhuriyeti" olarak model gösterilebilir. Ancak başka ülkelerin kabul edeceği bir ılımlı İslam devleti modeline dönüştürülmek istenmesi halinde bu yaklaşıma ulusça karşı çıkılacağı asla gözden kaçırılmamalıdır.

13 Şubat 2004 tarihli El-Hayat dergisinde yayınlanan,

"Büyük Ortadoğu Girişimi" Taslak Metni

"Büyük Ortadoğu" uluslararası topluma meydan okuyuşu temsil etmekle birlikte değerli fırsatlar da sunuyor. Arap yazarların BM'nin 2002-2003 yıllarında Arap insani gelişimiyle ilgili hazırlanan iki ayrı raporda üç eksiklik olarak belirttiği 'özgürlük', 'bilgi' ve 'kadın hakları', G-8'ler topluluğuna üye her ülkenin milli çıkarlarını tehdit eden ortamın yaratılmasına katkı sağlamıştır.

Bölgede siyasi ve ekonomik haklarından mahrum bırakılanların sayısı arttıkça, radikalizm, terör, uluslararası suçlar ve yasal olmayan göç konularında artış gözlenecektir.

Büyük Ortadoğu'daki durumu tanımlayan araştırma sonuçları ürkütücüdür:

- 22 ülkeden oluşan Arap devletlerinin toplam ekonomik girdisi İspanya'nınkinden daha azdır.

- Yetişkin Arapların yüzde 40'ı -65 milyon kişi- okuma yazma bilmiyor ve bu sayının üçte ikisini kadınlar oluşturuyor.

- 2010 yılında 50 milyon, 2020 yılında da yaklaşık 100 milyon Arap genci iş hayatına atılacak. İş hayatına yeni atılacak olan bu gençlerin istihdamı için en az 6 milyon işe ihtiyaç var.

- Bölgede işsizlik oranındaki dengeler mevcut haliyle devam ederse 2010 yılında 25 milyon kişi işsiz olacak.

- Bölge insanının üçte biri günde 2 dolardan daha az bir gelirle yaşamaktadır. Yaşam standardının düzeltilmesi için, bölgenin ekonomik gelişimi mevcut durumun iki katına yani yüzde 3'den en az yüzde 6'ya çıkarılmalı.

- Toplumun sadece yüzde 1,6'sı internet kullanma imkanına sahip ki bu da -Büyük Sahra Çölü'nün güneyindeki Afrika ülkeleri dahil- dünyadaki tüm bölgeler içinde en düşük oranı teşkil etmektedir.

- Arap ülkelerindeki kadınlar, parlamentodaki sandalyelerin sadece yüzde 3.5'ini işgal ediyorlar. Kıyaslayacak olursak bu oran Büyük Sahra Çölü'nün güneyindeki Afrika ülkelerinde yüzde 8.4'tür.

- 2002 yılında hazırlanan Arap İnsani Gelişim Raporu'na göre, yaşları ilerlemiş gençlerin yüzde 51'i başka ülkelere göç etmeyi istiyor. Göç etmek istedikleri yerlerin başında Avrupa ülkeleri geliyor.

Bu araştırma sonuçları, bölgenin yol ayrımında olduğunu yansıtıyor. Büyük Ortadoğu ülkeleri, layık oldukları iş ve eğitim standardından mahrum bırakılan ve siyasi haklarından yoksun kalan gençlere her yıl yenilerini ekleyerek yoluna devam edebilir. Ancak bu durum bölgenin istikrarına ve G-8'ler topluluğu üyelerinin ortak çıkarlarına doğrudan tehlike arz etmektedir.

Bunun alternatifi ise reform yoludur. Arap insani gelişimiyle ilgili hazırlanan her iki raporun sonuçları, Büyük Ortadoğu'da harekete geçmek için zorunlu ve acil eylem çağrısı içermektedir. Bu çağrılar, bölgenin dört bir yanındaki aktivistler, akademisyenler ve özel sektör tarafından tekrarlanmaktadır. Büyük Ortadoğu'daki bazı liderler bu çağrıları önemseyip siyasi, içtimai ve iktisadi reform yönünde bazı adımlar atmaya başladılar.

G-8'ler topluluğuna dahil ülkeler sırayla, Ortadoğu'daki reform çabalarını kendi özel Ortadoğu reform girişimleriyle teyit etmişlerdir.

'Avrupa-Akdeniz Ortaklığı', 'Amerika Birleşik Devletleri ile Ortadoğu Ortaklık Girişimi', ayrıca Afganistan ve Irak'ın çok yönlü yeniden imar çabaları, G-8'ler topluluğunun bölgedeki reform kararlılıklarını gösterir.

Yukarıda işaret edilen demografik değişimler, Afganistan ve Irak'ın baskıcı iki rejimden kurtuluşu ve bölge sathında demokrasi filizlerinin yeşermesinin tümü G-8'ler topluluğuna tarihi fırsat sunuyor.

G-8'ler topluluğunun Sea Island'ta Haziran ayında yapılacak olan zirvesinde, Büyük Ortadoğu'daki reform liderleriyle uzun vadeli işbirliğini şekillendirmesi, ayrıca bölgede siyasi, iktisadi ve içtimai reformu cesaretlendirmeye yönelik koordineli bir cevap vermesi gerekir. G-8'ler topluluğunun BM'nin hazırladığı Arap İnsani Gelişim Raporları'nın belirlediği eksiklikleri gidermeye yönelik reform için ortak öncelikler üzerinde uzlaşması mümkündür. Şöyle ki:

- *Demokrasi ve İyi Yönetimin Desteklenmesi*;
- *Bilgi Toplumunun İnşası*;
- *Ekonomik Fırsatların Genişletilmesi.*

Bu reformların öncelikleri, bölgenin gelişiminin anahtarıdır. Demokrasi ve iyi yönetim, içinde gelişmenin tahakkuk edeceği bir çerçeve oluşturur. İyi eğitimli fertler, gelişmenin temsilcisidirler ve girişim gelişmenin motorudur.

1-Demokrasi ve İyi Yönetimin Teşviki

Demokrasi ve özgürlük bireysel girişimin gelişimi için zorunludur. Ancak Büyük Ortadoğu sathında bu ikisi büyük oranda yoktur. Freedom House'ın 2003 yılında hazırladığı rapora göre yapılan tasnifte, Büyük Ortadoğu ülkeleri içerisinde sadece İsrail 'özgür' olarak tanımlanmış; diğer ülkelerden sadece 4 ülke 'kısmen özgür' olarak nitelenmiştir. Arap İnsani Gelişim Raporu, 90'lı yıllar itibarıyla dünyadaki 7 bölge içinde Ortadoğu'nun özgürlük konusunda en düşük dereceyi elde

ettiğine dikkat çekmiştir. 'İfade özgürlüğü' konusundaki sıralama listesinde Arap ülkeleri dünyadaki en alt derecededir. Buna ek olarak, Arap alemi kadın hakları konusunda sadece Büyük Sahra Çölü'nün güneyindeki Afrika ülkelerinin önüne geçebilmektedir. Bu cesaret kırıcı göstergeler, bölge halkının ifadelendirdiği arzularıyla kesinlikle uyum içinde değildir. Örneğin, Arap İnsani Gelişim 2003 Yılı Raporu'na göre tüm dünyada "Demokrasi her türlü yönetimden daha iyidir," görüşünü destekleyenler listesinin başında Araplar bulunmakta ve otoriter yönetimlere karşı çıkmada en yüksek oran yine Araplardadır.

G-8'ler, bölgede demokratik reforma desteğini şunları yaparak gösterebilirler:

a-Serbest Seçimler Girişimi:

Büyük Ortadoğu'daki bir çok ülke (Afganistan, Cezayir, Katar, Suudi Arabistan, Bahreyn, İran, Lübnan, Fas, Tunus, Türkiye, Yemen seçim yapmayı planlamaktadır) 2004 ile 2006 tarihleri arasında başkanlık, meclis veya belediye seçimleri yapma niyetini açıklamıştır.

Hür ve adil seçimler icra etme ciddiyetini ortaya koyan ülkelerle çalışarak G-8'ler topluluğu, seçim öncesi aktif yardım sunabilir:

- Seçimleri gözetleyecek, şikayetleri cevaplayacak ve raporları teslim alacak bağımsız seçim kurullarının oluşturulması ya da desteklenmesi amacıyla karşılıklı ziyaretler gerçekleştirmek ve seminerlere teknik yardımlar sunmak;
- Talepte bulunan hükümetler için seçmenlerin kaydı, sivillerin eğitimi konularında teknik yardım takdim etmek. Özellikle kadın seçmenlere yoğunlaşmak.

b- Parlamento Bazında Eğitim ve Karşılıklı Ziyaretler:

Ülkelerin demokratikleştirilmesinde parlamentoların rolünü güçlendirmek için, G-8'ler topluluğunun, kanunların şekillenişi, yasama ve kanuni reformların uygulanması ve seçmenlerin temsili konularına yoğunlaşarak parlamento üyeleri arasında karşılıklı ziyaretleri gözetmesi mümkündür.

c- Kadınlar İçin Yönetim Akademileri:

Arap ülkelerindeki parlamentolarda kadınlar, sandalyelerin sadece yüzde 3,5'ini işgal ediyor. G-8 topluluğu, kadınların siyasi ve sosyal hayata daha fazla katılımlarını sağlamak için liderlik eğitimi veren akademilere sponsor olabilir. Böylelikle seçim kurumları veya bir sivil toplum örgütünde kurucu/yönetici olarak çalışmaya istekli kadınlar için yöneticilik eğitimi sağlanmış olacaktır. Bu akademiler, G-8 topluluğundaki kadın yöneticiler ile bölge ülkelerindekileri bir araya getirebilirler.

d- Sıradan İnsanlara Hukuki Destek:

ABD, AB, BM ve IMF'nin yasama ve yargı reformunu cesaretlendirme amacıyla fiilen birçok girişim -ki bunların büyük bölümü yargı eğitimi, yargı yönetimi ve yasama sisteminin ıslahı düzeyinde- gerçekleştirdiği bir dönemde, dikkatleri toplumdaki sıradan insanlara yoğunlaştırarak G-8'lerin bu çabaları tamamlaması mümkündür. Böylece gerçek bir adalet algısı hissedilmeye başlanacaktır.

Yine G-8'ler, bireylerin medeni kanun, ceza hukuku ve Şer'i hukuk ile ilgili hukuki danışmada bulunabilecekleri merkezler inşa edip bunları finanse edebilirler. Bu merkezlerden savunma avukatı da temin edilebilinir (ki bu, bölgede pek alışıldık bir durum değil). Aynı şekilde bu merkezler, bölgedeki hukuk fakülteleriyle de irtibat kurabilirler.

e- Bağımsız Medya Girişimi:

Arap İnsani Gelişim Raporu, her bin Arap vatandaşına düşen günlük gazete sayısının 53'ten az olduğunu belirterek, bu oranın gelişmiş ülkelerde 285'i bulduğuna dikkat çekiyor. Ayrıca piyasadaki Arap gazeteleri kötü kaliteli olmaya meyyal.

Bölgedeki televizyon programlarının büyük bölümü ya devlet yapımı ya da devlet kontrolünde. Genelde kötü kalitede olan programları, analitik ve araştırmacı haberlerden yoksun bir karaktere sahip.

Bu eksiklik, halkın yazılı basına ilgi ve reaksiyonunun kaybolmasına neden olmakta ve halka açık bilgiyi sınırlandırmaktadır. Bunun üstesinden gelmek için G-8'ler:

- Görsel ve yazılı basında görev yapan gazeteciler arasında karşılıklı ziyaretler tertip edebilir.

- Bağımsız gazetecilerin eğitimi için programlar düzenleyebilir.

- Öğrencilerin bölge dahilinde veya dışarıda gazetecilik okullarına devam etmeleri için burslar verebilir. Bölge okullarında bir sömestr eğitim verecek ya da seminerler düzenleyecek gazetecilerin, gazetecilik profesörlerinin katılacağı programlara finans sağlayabilir.

f- Şeffaflığa İlişkin Çabalar/Yolsuzlukla Mücadele:

Dünya Bankası, Büyük Ortadoğu'daki ülkelerde kökleşmiş olan yolsuzlukları kalkınmanın önündeki yegane engel olarak belirledi. G-8'lerin şunları yapması mümkün:

- G-8'lerde olduğu gibi şeffaflık ilkeleri ve yolsuzlukla mücadele prensiplerini adapte etmek;

- OECD ve BM'nin Ortadoğu-Kuzey Afrika için hazırladığı girişim, deneyimli devlet adamları, bağışçılar, IFI ve sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesi için gerekli ulusal stratejileri tartışmaları gibi yollarla desteklenmelidir;

- G-8'lerin deneyimini konu alan, bölgenin şeffaflığıyla ilgili bir veya daha fazla programın başlatılması.

g- Sivil Toplum:

Büyük Ortadoğu'da gerçek reform için gerekli itici gücün içerden gelmesi gerektiği dikkate alınmalıdır. Reform teşvikini temsiliyet yetkisi bulunan kuruluşlar eliyle yapmak en iyi yol olduğuna göre, G-8'lerin bölgede sivil toplum oluşturma etkinliğinde bulunan kuruluşları cesaretlendirmesi gerekir. G-8'ler bu konuda şunları yapabilir:

- Hiçbir sınırlama ve baskı olmaksızın özgürce çalışacak medya ve insan hakları örgütlerinin de aralarında bulunduğu sivil toplum kuruluşlarına izin vermeleri yönünde bölge hükümetlerinin teşviki;

- Bölgede demokrasi, insan hakları, basın araçları, kadın ve diğer alanlarla ilgili faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının doğrudan finansmanının artırılması;

- Halk kitlelerinin desteğinin alınmasına yönelik stratejiler,

medyanın gelişimi, yönetimler nezdinde lobi faaliyetleri, bir platformun nasıl oluşturulacağı gibi konularda sivil toplum örgütlerinin eğitilmesi ve desteklenmesi için bölgedeki organizasyonlara para sağlanarak (Birleşik Krallık Westminster Vakfı veya Amerikan Ulusal Demokrasi İçin Destek Teşkilatı gibi) sivil toplum örgütlerinin teknik kapasitelerinin arttırılması;

- Bir sivil toplum örgütü finanse edilerek, bu örgütün bölgedeki hukuk uzmanlarını veya basın uzmanlarını bir araya toplayarak bölgede basın özgürlüğü veya yargı reformu için sarf edilen çabaların yıllık değerlendirmelerini yapmaları sağlanabilir (Bu konuda Arap İnsani Gelişim Raporu'nun programı model alınabilir).

2- Bilgi Toplumunun İnşası

Geçmişte bilimsel buluşların ve bilginin beşiği olan Büyük Ortadoğu bölgesi, bilgiye yönelmiş mevcut dünyanın karşısında çökmüştür.

Bölgenin bilgi alanındaki büyük boşluğu ve maruz kaldığı beyin göçü, bölgedeki gelişmenin başarı şansını tehdit etmektedir.

Arap ülkelerinin yayınladığı kitap miktarı dünya toplamının ancak yüzde 1.1'ini teşkil ediyor (ki bunların yüzde 15'ini dini kitaplar oluşturuyor).Üniversite mezunlarının dörtte biri yurtdışına göç ediyor. Teknoloji büyük oranda dışarıdan ithal ediliyor. 11 milyon kişinin konuştuğu Yunanca'ya tercüme edilen kitap sayısı, Arapça'ya oranla 5 kat daha fazla.

Bölgede bilfiil ortaya konan çabalara dayanarak G-8'ler topluluğu, eğitimin önündeki engelleri kaldırmayı destekleyebilir, ayrıca içinde bulunduğumuz yüzyılda öğrencilerin küresel pazarda başarıyı yakalayabilmeleri için gerekli becerileri kazanmalarına yönelik yardımlar sunulabilir.

- *Temel Eğitim Girişimi:* Nüfus yoğunluğunun oluşturduğu baskılara paralel olarak öğrenci sayısındaki artış nedeniyle bölgedeki temel eğitim, hükümetin sağladığı finanstaki yetersizlik ve gerilemeden mustarip. Aynı şekilde kültürel önemsemeler nedeniyle kızların eğitiminin sınırlandırılmasından da mustarip.

Büyük Ortadoğu bölgesinde G-8'lerin ilköğretim için şu unsurları kapsayacak bir girişim çabası içinde olması mümkün:

- *Okuryazarlık Teması*: BM 2003 yılında 'Okuryazarlık Özgürlüktür!' teması altında '10 Yıllık Okuryazarlık Programı' başlattı. Ümmilik ile mücadelede G-8'lerin girişimi, gelecek on yıl içinde Ortadoğu'da ümmilikten kurtulmuş bir neslin yetişmesine odaklanarak BM'nin programıyla bütünleştirilir. Bölgedeki ümmilik oranının 2010 yılında yüzde 50 oranında düşürülmesine çalışılır. G-8'ler girişimi, BM'nin programında olduğu üzere kadın ve kızlar üzerinde yoğunlaşır.

Bölgede 65 milyon yetişkinin ümmilikten yakındığını göz önünde bulundurursak, G-8'ler girişiminin yetişkiniler arasında da ümmilik ile mücadeleye odaklanması ve internette eğitim yöntemlerinden tutun da öğretmenlerin yetiştirilmesine kadar çeşitli programlarla eğitilmeleri mümkündür.

- *Okuryazarlık Teşkilatı*: G-8'ler, kızlar arasında okuryazarlığın artırılması için, kadınlara yönelik öğretmen enstitülerinin kapasitelerini artırabilir veya yenilerini açabilir. Bu enstitülerde okullara kadın öğretmenler ve kadın eğitim uzmanları kazandırmak amacıyla kadınlar öğretmenlik mesleği üzerine eğitilir. (Kadınlara erkeklerin ders vermesini yasaklayan bazı devletler var). BM programı, sayıları 2008 yılında 100 bin kadın öğretmeni bulacak olan 'Ümmilik ile Mücadele Ekipleri'nin hazırlanması amacıyla UNESCO'ya bağlı 'Herkes İçin Eğitim' programındaki sağlam yönlendirmeleri de kullanabilir.

- *Eğitim Kitapları:* Arap İnsani Gelişim Raporu'nda felsefe, edebiyat, sosyoloji ve tabiat bilimlerindeki temel kitapların tercümesinde önemli bir eksiklik gözlenmektedir. Yine 'üniversitelerdeki kütüphanelerin içler acısı hali' dikkat çekmektedir.

G-8'ler topluluğuna mensup her ülke, bu alanda kendi klasik eserlerinin tercüme edilmesi programlarını finanse edebilir. Yine devletler ve yayınevleri (özel ve resmi sektör ortaklaşa), şu an piyasada olmayan Arap klasiklerini yeniden neşrederek okullara, üniversitelere ve yerel kütüphanelere bağışlaya-

bilirler.

- *Araştırma Okulları Girişimi*: Ürdün, ileri teknolojinin kullanılacağı ve modern eğitim programlarının uygulanacağı 'Araştırma Okulları' inşa etme girişimini hayata geçirdi. G-8'ler, finans sağlayıp bu düşünceyi özel sektör de dahil bölgedeki diğer ülkelere taşıyarak genişletebilir (Özel sektörün desteğini de talep ederek).

- *Eğitim Reformu*: 'Ortadoğu'da Amerikan Ortaklık Girişimi', G-8'lerin önümüzdeki (Mart veya Nisan) zirvesinden önce 'Ortadoğu Eğitim Reformu Zirvesi'ni kendi himayesinde gerçekleştirecek. Bu zirve, bölgedeki özel sektör temsilcileri, sosyal ve sivil kuruluş başkanları ile Amerika ve Avrupa'daki meslektaşlarının katılımıyla reform konusuna vakıf kamuoyundaki çeşitli düşünce akımlarının buluşma yeri olacaktır. Burada, çözüm bekleyen yerler ve konular belirlenecek ve eğitim alanındaki eksiklikleri giderme yolları araştırılacaktır. Zirvenin hemen öncesinde Büyük Ortadoğu Girişimi'ne desteği artırmak amacıyla G-8'lerin ev sahipliğini yapacağı bir zirve tertip edilebilir.

- *Dijital Bilgi Girişimi*: Bölge, internete erişim bakımından en düşük seviyede bulunmaktadır. İnternete yüklenen bilgi akışı, internetin eğitim ve ticaretteki önemi göz önünde bulundurulduğunda bölge ile dünya arasında farkı kapatacak köprü kurma tam bir zorunluluktur. Kamu ve özel sektör arasında işbirliği başlatarak bölge sathında ve bir ülke içindeki şehirler ile köyler arasında bilgisayar iletişimini kurması veya genişletmesi G-8'ler topluluğunun imkanı dahilindedir. Rusya'daki belde ve köylerde olduğu gibi, pek çok yerleşim bölgesindeki postanelere bilgisayar temin edilmesi uygun olacaktır. Proje, ilkin Ortadoğu'da bilgisayarın az kullanıldığı (Irak, Afganistan, Pakistan, Yemen, Suriye, Libya, Cezayir, Mısır ve Fas gibi) ülkelere yoğunlaştırılacaktır. İletişim amacıyla maddi olanakların elverdiği oranda, mümkün olduğunca çok okul ve postaneye bilgisayar temin edilmeye çalışılacaktır.

Okulları bilgisayarlarla donatma girişimi ile yukarıda adı

geçen 'Ümmilik İle Mücadele Ekipleri' girişimi arasında koordinasyon sağlamak da yine mümkündür. Yani öğretim üyelerinin eğitim programlarının geliştirilmesi üzerine yerel öğretmenleri eğitmeleri, bu programları internet ortamına taşılamaları; özel sektörün de öğrenci ve öğretmenlerin kullanımına sunulacak gerekli ekipman teminini üstlenmesi mümkündür.

- *İş İdaresi Eğitimi Girişimi*: Bölge genelinde iş idaresi düzeyini iyileştirme çabaları bağlamında G-8'ler, kendi ülkelerindeki iş idaresi okulları ile bölgedeki eğitim akademileri (üniversiteler ve enstitüler) arasından işbirliği oluşturabilir. Yine G-8'ler, oluşturulacak olan bu ortak akademilerdeki eğitimcileri ve eğitim gereçlerini finanse etme imkanına sahiptir. Bu akademinin programları, mezunları için bir senelik eğitim döneminden tutun da pazarlama stratejileri ve şirketlerin çalışma planları gibi sınırlı konuları içeren kısa kurslara varan alternatifler sunabilir. Buna örnek olarak Bahreyn Bankacılık ve Finans Enstitüsü verilebilir. Amerikalı bir müdürü olan bu kurum, Amerika'daki bir çok üniversiteyle işbirliği içindedir.

3- Ekonomik Fırsatların Yaygınlaştırılması

Büyük Ortadoğu'da refah seviyesinin yükseltmek için, Doğu Avrupa'daki eski komünist devletlerin yaptıklarına benzer ekonomik bir dönüşüm gerçekleştirmek gerekir. Dönüşümün anahtarı, bölgedeki özel sektörün gücünün önünü açmak olacaktır. Özellikle de ekonomik gelişmenin ve iş imkanları yaratmanın ana motorları olan orta ve küçük ölçekli projelerin. Girişimci sınıfın oluşması, demokrasi ve özgürlüklerin gelişmesinde büyük bir etken olacaktır. Bu bağlamda G-8'ler aşağıdaki adımları atabilir:

- *Kalkınmayı Finanse Etme Girişimi*:

Ekonomik kalkınma ve iş imkanları yaratmak üzerindeki etkisini artırmak için G-8'ler, aşağıdaki unsurları içeren mali bir girişim başlatmaya çalışmalıdır:

a- Mikrofinans: Bölgede bazı mikrofinans kuruluşları mevcuttur. Ancak bu alanda faaliyet gösterenler hala büyük mali

açıklarla yüz yüzeler. İhtiyaç duyanların ancak yüzde 5'i aradıkları mikrofinansa sahip olabiliyor ve toplam gereken finansın sadece yüzde 0,7'si karşılanabiliyor.

G-8'ler topluluğu küçük projeleri kredilendirerek bu eksikliği telafi etmeye yardımcı olabilir. Kazancı amaçlayan kredilere ağırlık vererek ve özellikle de kadınların başında olduğu projeler için bu yapılabilir.

Kâr amaçlı mikrofinans enstitüleri kendi ayakları üzerinde durabilir, süreklilik ve kalkınma için ek finansa ihtiyaç duymazlar. Beş sene geri dönüşümlü 400-500 milyon dolar kredi sağlayarak, ekonomiyle uğraşan ve 750 bini kadın olan bir milyon 200 bin kişiyi fakirlikten kurtarabiliriz.

b- Büyük Ortadoğu Para Fonu: G-8'ler topluluğu, bölgede iktisadi tekamüle ulaşmak amacıyla büyük ve orta ölçekli projeleri geliştirmeye yardımcı olarak, Uluslararası Para Fonu (IMF) tarzı bir teşkilatın finansına katkıda bulunabilir.

Belki de bu teşkilatların G-8'ler topluluğundaki özel sektör yöneticilerinden bir grup tarafından idare edilmesi mümkün olabilir.

c- Büyük Ortadoğu Kalkınma Bankası: Kalkınma için öncelikli olan ihtiyaçları gidererek reform için çabalayan devletlere yardımcı olmak amacıyla 'Avrupa Kalkınma ve İmar Bankası' tarzında bölgesel kalkınma müessesesinin inşası, bizzat Büyük Ortadoğu bölgesindeki finansörlerin katılımıyla G-8'ler tarafından yapılabilir.

Bu yeni müessese, bölgedeki zengin ülkelerin mali güçlerini birleştirip G-8'ler ile beraber temel altyapı inşası, sağlık koruması ve eğitimin yaygınlaştırılması projelerinin geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşabilir. 'Büyük Ortadoğu Kalkınma Bankası', bölge ülkelerinin kalkınma stratejileri ile teknolojik yardım hizmetlerinin toplandığı yer (bir nevi veri bankası) olmalıdır. Kredi (veya bağış) kararları, kredi alan ülkelerin hissedilir reformlar gerçekleştirdikleri oranda belirlenmelidir.

d- Daha İyi Mali Düzen İçin Ortaklık: Bölgede mali hizmetler reformunu artırmak ve bölge ülkelerinin uluslararası

mali sisteme entegrasyonlarını iyileştirmek için G-8'ler, bölgedeki reform liderlerine yeni bir ortaklık önerebilir. Bu ortaklıktaki amaç, finans sektöründeki uzmanlık ve teknik yardımlardan bir oluşum sağlayarak bölge genelinde finans hizmetini başlatmak ve genişletmektir. Şu hususlara da yoğunlaşarak:

- Mali hizmetler üzerinde devlet egemenliğini azaltan reform planlarının uygulanması;
- Devletler arasındaki ekonomik ilişkilerde engellerin kaldırılması;
- Bankacılık işlemlerinin modernizasyonu;
- Pazar ekonomisini destekleyen mali araçların genişletilmesi, iyileştirilmesi ve sunulması;
- Mali hizmetler özgürlüğünün başlatılmasını destekleyen yapısal iskeletlerin inşası.
- *Ticaret Girişimi*:

Ortadoğu'da karşılıklı ticaret hacmi gerçekten de çok düşüktür. Şöyle ki, dahili ticaret Arapların toplam ticaretinin sadece yüzde 6'sını oluşturuyor. Büyük Ortadoğu ülkelerinin büyük kısmı bölge dışındaki ülkelerle ticaret yapıyor. Komşuları yerine kendilerine uzak ülkeler ile ayrıcalıklı ticari anlaşmalar yapmışlardır. Bunun bir sonucu olarak, gümrük ve gümrük dışı engeller sıradanlaşmıştır. Sınır ticareti de nadir olarak yapılmaktadır. G-8'ler topluluğu, Büyük Ortadoğu'da ticareti teşvik etmek için aşağıdaki unsurlardan oluşan kararlı yeni girişim oluşturabilir:

- Dünya Ticaret Örgütü Bağlamında Uygulama/Katılım ve Ticaretin Kolaylaştırılması: G-8'ler topluluğu, bölge ülkelerinin Dünya Ticaret Örgütü'ne dahil olmaları hususunda etkinliğini kullanabilir. (DTÖ'ye katılım talebinde bulunan ülkeler -bunlar için örgüte bağlı bir kurul oluşturuldu-, Cezayir, Lübnan, Suudi Arabistan, Yemen; katılım talebinde bulunan, ancak henüz talepleri incelenmeyen ülkeler, Afganistan, İran, Libya, Suriye; gözlemci sıfatı alma talebinde bulunan ülke, Irak). Program belirli teknik yardımları içerecektir. DTÖ'ne katılım konusun-

da söz konusu ülkelerde çalışacak müsteşarlar temin etmek gibi. Ayrıca ticaretin önündeki gümrük dışı engellerin tanımlanması ve kaldırılması üzerinde yoğunlaşmak dahil, katılım operasyonunun cesaretlendirilmesini G-8'ler teşvik edecektir.

Bölge ülkelerinin DTÖ'ne katılımları gerçekleşir gerçekleşmez, DTÖ'nün 'telif hakları' ve 'hükümet alımları anlaşması' gibi ek taahhütlerin imzalanması ve bu taahhütlerin yürütülmesine dönük teknik yardımın sağlanılmasına odaklanılacaktır. Bu teknik yardımların bölge çapında G-8'lerin himayesindeki programlarla irtibatı, bölge ülkeleri arasında karşılıklı ticarete yönelik fiziki ve idari engellerin azaltılması için gümrük vergileriyle ilgili yönlerin kolaylaştırılması konusunda sağlanabilir.

- Ticaret Bölgeleri: G-8'ler topluluğu, bölgedeki karşılıklı ticaretin ve gümrük işlemlerinin iyileştirilmesi için Büyük Ortadoğu'da ticaret bölgeleri inşa edecektir. Bu bölgeler, özel sektörün ticari faaliyetlerini desteklemek için bir dizi hizmetler sunacak ve özel projeler arasında ilişki kuracaktır. Bunlar arasında, yabancı yatırımcılara 'tek bir operatör elinden pazarlama' yapılması, nakliye işlemleri için harcanan zaman kaybının azaltılması için gümrük büroları arasında irtibatın sağlanması ve bölgede hizmet ve mal giriş çıkışının kolaylaştırılması için ortak kurallar var.

- Ticareti Geliştirme Bölgeleri: Diğer bölgelerde özel ticaret sahaları ile ihracat bölgelerinin gerçekleştirdiği başarılara istinaden G-8'ler topluluğu, mamullerin tasarımı, üretimi ve pazarlanması konusunda bölgesel işbirliğini özendirmeyi üstlenecek Büyük Ortadoğu'ya mahsus belli bölgelerin kurulmasına yardımcı olabilir. Yine G-8'ler topluluğu, kendi pazarında bu mamullerin arzı için cazip reyonlar açabilir ve tecrübelerini söz konusu bölgelere aktarabilir.

- *Büyük Ortadoğu Ekonomik Fırsatlar Forumu*:

Cazip hale getirilmiş bölgesel işbirliğini özendirmek için G-8'ler topluluğu, 'Büyük Ortadoğu Ekonomik Fırsatlar Forumu' oluşturabilir. Bu forum, G-8'ler topluluğundan ve

Büyük Ortadoğu'dan üst düzey yetkilileri ekonomik reforma ilişkin konuları tartışmak amacıyla buluşturabilir (İş camiasından hükümet dışı bireyler ile yetkilileri buluşturan ek toplantılar da tertip edilebilir). Forum, Asya-Hint Okyanusu Ekonomik İşbirliği Paktı'na (APEC) esnek olarak dayanabilir. Ayrıca mali ve ticari meselelere ilişkin kurallar dahil bölgesel ekonomik konuları kapsayacaktır."

Büyük Ortadoğu Projesi: ABD'nin Hegemonya Arayışı

Haluk Gerger

Amerikan tarihinde, 11 Eylül sonrası saldırganlıkta görüldüğü ölçüde, değerler boyutunu bu denli ihmal edip de sadece askeri zora bel bağlayan bir yöneliş pek görülmemişti. Askeri alandaki rakipsiz üstünlük, ideolojik-politik tek merkezlilik avantajı, içerde şoven militarizmi besleyen tepkiler, küreselleşme sürecinin yarattığı varsayılan global değerler standartlaşmasına duyulan güven ve Soğuk Savaşı kazanmada Reagan'ın güç politikasının belirleyici olduğuna duyulan inanç gibi faktörlerin yarattığı fırsat algılamasıyla imparatorluk ihtiraslarına gem vuramayan bir ekibin öncülüğünde salt şiddetin gücüne dayalı strateji Bush yönetiminde yürürlüğe konuldu. Bu stratejinin doğal bir başka parçasıysa, geleneksel ittifaklardan koparılmış bir tek yanlılığı içermesiydi. Artık Batı Avrupalı müttefiklerle ya da Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuru-

luşlarla işbirliği en alt düzeye indirilecek ya da hatta gerektiğinde askıya alınabilecekti. En fazla, ihtiyaç duyulduğunda, tetikçilerle iş yapılacaktı.

Bu arada, uluslararası normların (bunların, uluslararası kurumlar gibi, büyük ölçüde emperyalist sermayenin ihtiyaç ve çıkarlarına göre oluşturulduklarına bakılmaksızın) görüntüde olsun gözetilmesinden de, kaçınılmaz olarak, vazgeçilecekti. Uluslararası ilişkilerde ve devlet davranışlarındaki norm-güç kullanım dengesinde ibre kesinlikle ve büyük oranda güçten yana kaydırılacaktı. Daha 1990 yılında, muhafazakar yönelişin ideologlarından bir yazar "Legalitenin Tehlikeleri" başlıklı makalesinde şöyle yazıyordu:

> "Öyle zamanlar olabilir ki, Birleşik Devletler çıkarlarını, bir uluslararası oydaşma olmaksızın da savunmak durumunda kalabilir. Böyle bir durumda, uluslararası hukuk takıntısı Amerika'yı rehin alabilir."[1]

Bu eğilim zamanla liberalleri de anaforuna aldı. New York Times yazarı Thomas Friedman güce tapınmayı, 2000 yılında yayımlanan **The Lexus and the Olive Tree** başlıklı kitabında, genel olarak kapitalizmin, özel olarak da küreselleşmenin özünü açığa çıkaran bir netlikle ifade etti:

> "Pazarın gizli eli, gizli bir yumruk olmaksızın asla çalışamaz. McDonalds, F-15 jetlerinin yapımcısı McDonell Douglas olmadan gelişemez. Dünyayı Silikon Vadisi teknolojileri için güvenli yapan gizli yumruğun adı, ABD Kara Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri, Donanması ve Deniz Piyadeleridir."

Bu strateji, sonunda, Irak'ta teste tabi tutuldu. Amaç, hiç kuşkusuz, Irak'la sınırlı değildi; oradaki işgal sadece bir başlangıç olarak düşünülmekteydi. "Başlangıç"ın genel ilkelerini, daha 1997 yılında, aralarında Dick Chaney, Donald Rumsfeld, Paul Wolfowitz, Steve Forbes, Francis Fukuyama ve W. Bush'un kardeşi Jeb Bush'un da bulunduğu bir grup tarafından yazılan raporda bulmak mümkün:

"20. yüzyıl sona ererken, Birleşik Devletler dünyanın en önde gelen gücü durumundadır. Batı'yı Soğuk Savaş'ta zafere ulaştırdıktan sonra Amerika hem bir fırsat ve hem de bir meydan okumayla karşı karşıyadır: Birleşik Devletler, geçmiş yılların kazanımlarının üzerinde yükselme vizyonuna sahip midir? Birleşik Devletler, Amerikan ilke ve çıkarları açısından elverişli bir yeni yüzyıl biçimlendirme azmine sahip midir?

"[İhtiyacımız], güçlü ve bugünün ve geleceğin sorunlarını karşılamaya hazır bir askeriye; dışarda Amerikan ilkelerini cesaret ve bilinçle geliştiren bir dış politika; ve Birleşik Devletler'in global sorumluluklarını kabul eden bir ulusal önderliktir.

"Elbette, Birleşik Devletler gücünü nasıl kullanacağı konusunda ihtiyatlı olmalıdır. Ama global önderliğin sorumluluklarının kullanılmasıyla ilgili bedellerden kolayca kaçınamayız. Amerika, Avrupa, Asya ve Ortadoğu'da barış ve güvenliğin devamının sağlanmasında yaşamsal bir role sahiptir. Sorumluluklarımızdan kaçınırsak, temel çıkarlarımıza tehditleri davet etmiş oluruz. 20. yüzyıl tarihi, bize, koşulları, kriz çıkmadan önce şekillendirmenin ve tehditleri de tehlikeye dönüşmeden karşılamanın önemli olduğunu öğretmiş olmalıdır. Geçen yüzyılın tarihi, Amerikan liderliği davasını sahiplenmemizi bize öğretmiş olmalıdır."[2]

Rapora göre, Irak ya da Saddam rejimi ise, stratejik yönelimin, Körfez'e sarkmanın ve petrolü artık doğrudan Amerikan askeri varlığıyla ve belki de özelleştirerek ele geçirmenin bahanesini ve sıçrama tahtasını oluşturmaktadır:

"Gerçekten de, Birleşik Devletler on yıllardır Körfez bölgesel güvenliğinde daha kalıcı bir rol oynama imkanlarını aramıştır. Irak'ta halen çözülmemiş ihtilaf, şimdilik bir mazeret yaratıyorsa da, bölgede büyük bir Amerikan askeri varlığı bulundurma ihtiyacı, Saddam Hüseyin rejimi meselesini aşmaktadır."[3]

Irak işgal edilirken bunun sadece bir başlangıç olacağı, ilk ağızda hedefin Suriye, İran olduğu ve hemen ardından da Suudi Arabistan ile Körfez'in düşürülmesinin geleceği herkesin bildiği bir sır olarak yaygın biçimde dillendirilmekteydi.

Baba Bush, 1991'de, "artık Vietnam Sendromu'nu Arabistan

çöllerine gömdük" derken bu yeni saldırganlığın kapılarının açıldığını belirtiyordu. Oğul Bush ve ekibi gerisini getirecekti.

Ne var ki, Irak'taki direniş denklemi kökten etkiledi ve değiştirdi. Salt zor ve şiddet, emperyalist terör, sadece bütün dünyada daha baştan yığınsal ve aktif biçimde yerilmekle kalmadı, sadece ABD içinde gittikçe artan sert bir muhalefet ve toplumsal kutuplaşma yaratmadı, esas olarak, Irak'ta anladığı dilden bir yanıtla da karşılaştı, askeri olarak açıkça yenilgiye uğratıldı. Bu, bütün Ortadoğu'da, yani ilk hedef bölgedeki özgüveni ve direniş kararlılığını da yükseltti.

Irak'taki direniş ve askeri başarıları o denli beklenmedik ve o denli etkiliydi ki, Vietnam'da uzun yıllar içinde, 58 bin kayıp ve içerde büyük ekonomik/toplumsal çöküşle gelen "Sendrom", Irak'ta daha işgalin ilk yılı dolmadan ve kayıplar yüzlerle ifade edilirken ortaya çıktı.

Washington Post gazetesinin 29 Kasım 2004 tarihli nüshasında Brian Gifford, ölen Amerikan askeri sayısı bin 200'ü, yaralıların sayısı da 10 bini aşmışken yazdığı yazıda Amerikan ordusunun Irak'ta içinde bulunduğu durumun Vietnam'dan da kötü olduğunu yazdı. Gifford'un bildirdiğine göre, dönemlerin asker sayılarına göre hesaplandığında, Amerikan Silahlı Kuvvetleri Irak'ta, İkinci Dünya Savaşı'yla karşılaştırıldığında günlük ölüm oranına göre 4,8 kat daha fazla kayıp vermektedir. Bu oran, Vietnam'a göre de 0,25 daha fazladır.

Bu noktada, bütün bu büyük saldırganlık cüretine karşın ABD'nin onu çok zorlayan yapısal sorun ve zaaflarından da kısaca söz etmek gerekmektedir. Dünya nüfusunun yüzde 4'ünü oluşturan ABD, gücünün bir göstergesi olarak, dünya enerji pastasının yüzde 25-30'unu tüketmektedir ama, zaaflarının bir kanıtı olacak biçimde, dünya hapishane nüfusunun da yüzde 25'ini barındırmaktadır. Kendi parasıyla borçlanma lüksüne sahiptir ama dünyanın da en borçlu ülkesidir. Dünyanın en fazla sermaye çeken ülkesidir bir yandan, ama öte yandan da, 500 milyar dolarlara kadar yükselmiş bütçe açıkları ve 600 mil-

yar dolara yükselmiş ticaret açığıyla da, çarklarını çevirebilmek için her gün 1,5 milyar dolarlık bir sermaye transferine de gereksinim duymaktadır bu ülke. Resmi rakamlara göre yaklaşık 40, bazı tahminlere göre de 80 milyon insanın yoksulluk sınırının altında yaşadığı bir zenginlik ülkesidir aynı zamanda ABD. ABD, dünyada vatandaşlarını en fazla idam eden, çocukları ve zihinsel özürlüleri en fazla infaz eden ülkeler arasında da en üstlerdedir. Silahla işlenen cinayetlerde de birinciliği kimselere kaptırmamaktadır. On milyonlarca insanın, uyuşturucu, alkol, kronik işsizlik ve şiddetle örülmüş yasam koşullarında çürütüldüğü bir rüya ülkesidir burası. Artık bütün dünya ülkelerinin toplamından daha fazla askeri harcama yapar duruma gelmiştir ama bu gücünü arttırmaktan ziyade zaaflarını derinleştirmeye yaramaktadır. Dünyaya kültürünü, hayat tarzını yaymakta büyük etkiye sahiptir ama aynı zamanda bugün dünyanın en nefret edilen ülkesi konumundadır da.

Bu koşullar altında, ABD'nin Irak'taki durumunu "batağa düşmek" olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Şayet işgalci, işgal ettiği yeri denetim altında tutamıyor, "kabul edilebilir" kayıplarla işgali sürdüremiyor ve kendi çıkışının "makul" imkanlarını yaratamıyor, yani bir biçimde yenilgi sayılamayacak bir geri çekilmeyi başaramıyorsa, batağa saplanmış demektir. ABD o durumdadır ki, son seçimlerde görüldüğü gibi muhalefet (Kerry) de bir "çıkış" imkanına, ya da aynı anlama gelmek üzere, işgali sürdürmekten başka bir seçeneğe, sahip olmadığını itiraf etmek zorunda kalmıştır. Süreklileşme zorunda kalan bir işgalse, tanımı gereği, bataklık anlamına gelmektedir. Körfez Savaşı sırasında da görevde olan baba Bush'un şahin dışişleri bakanlarından James Baker, bu yılın başında Rice Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada, kalıcılaşmış bir işgalin hem içerde, hem dışarda olumsuz sonuçlar doğuracağını söylemek zorunda kalmıştır. "Bataklık" da tam budur işte: İşgal sürdürülemez olur, sorunları ağırlaştırır, dolayısıyla görüntüde olsun biran önce çıkmak gerekir ama başarılamaz. Sonrası, kendi cenderesi içinde kıvranmak, debelendikçe batmak ve sonunda da boğulmak...

ABD'de üstelik egemen çevrelerde ve bilhassa da CIA içinde ve askeri çevrelerde çatlak sesler çıkmakta, homurdanmalar daha yükselmekte, çaresizlik ve askeri başarısızlıktan şikayetler artmaktadır. ABD'nin Irak'ta sadece moral ya da politik olmayan, çok ciddi bir askeri boyutu da bulunan yenilgisini bir abartma olarak görme ve kabul etmeme eğilimindekilere en iyi yanıtla kanıtı doğrudan Amerikan Genelkurmay Başkanı Richard Myers, üstelik Amerikan Senato'sunda vermiştir. General Myers, Senato'da 12 Mayıs 2004'de yaptığı konuşmada aynen şöyle demiştir:

"Irak'ta askeri olarak bir yenilgi söz konusu olamaz. Aynı zamanda Irak'ta askeri olarak kazanmak da mümkün değil. Bu süreç uluslararasılaştırılmalıdır. Birleşmiş Milletler yönetim rolünü oynamak zorundadır. Bana göre sonunda kazanmamızın tek yolu budur."

Bu konuşmadan beş gün sonra, Carnegie Vakfı'nın üst düzey mensupları olan Joseph Cirinciona ve Anatol Lieven ise, Amerika'nın içinde bulunduğu durumu şöyle belirtiyorlar:

"Amerika'nın Irak'taki konumu sürdürülemez durumdadır. ABD, Necef ve Felluce'yi yerle bir etmek için yeterli kaba askeri güce sahiptir, ama aynı zamanda anlamıştır ki, sadece Irak'taki girişimini değil, bütün Ortadoğu'daki konumunu berhava etmeksizin bu gücü kullanamaz.

Bu askeri yenilginin üzerine -içeride yarattığı yankılar bir yana -Malezya'dan Fas'a kadar bütün Müslümanların öfkesini körükleyen Ebu Garib hapishanesinin ahlaki yenilgisi de eklendi. 1974 yılında, Başkan Richard Nixon, popülaritesinin en düşük olduğu dönemde teselliyi, buyur edilip ağırlandığı Mısır ziyaretinde bulmuştu. Bugün dünyada Başkan George W. Bush'un ziyaret edebileceği tek bir Arap başkenti yoktur.

Bu iki yenilginin sonucu olarak, Amerika'nın diğer Müslüman devletlere karşı askeri güç kullanacağı yönündeki tehditlerinin de boş olduğu açıktır. Kullanılamayacağı ispatlanmış bir güç, gerçek bir güç değildir. Amerikan Ordusunun halihazırdaki bu zayıflığının açığa çıkması ABD'nin sadece Irak'a

değil bir bütün olarak Ortadoğu'ya yönelik stratejisinin köklü bir şekilde yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılıyor.

Şayet ABD, Irak'ı yeniden istikrarlı bir hale getirecek ve kendisinin er geç gerçekleşecek olan geri çekilmesini kolaylaştıracak bir bölgesel koalisyon düşünüyorsa, bunun için bir ön adım gereklidir. Washington'un Irak'ı uzun vadede bir Amerikan Askeri Üssü olarak kullanma yönündeki niyetini kesinlikle terk etmesi gerekmektedir. Etkin bir uluslararası barış gücü tesis edilir edilmez güçlerini çekeceğini kabullenmelidir.

Bu, ABD'nin, sayısı 2000'i bulan çalışanıyla dünyanın en büyüğü olması kararlaştırılmış Bağdat Büyükelçiliği'nde dramatik bir küçültmeyle başlatılmalıdır. Büyükelçi John Negroponte, 1980'lerde Honduras'ta merkezi kontrgerilla programını yürüttüğü gibi, ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik rejim karşıtı operasyonlarını Bağdat'tan yürütmek üzere teçhizatlandırılmamalıdır."[4]

Şimdi bu noktada okurun dikkatini hem General'in, hem de sivil ideologların söylediklerindeki bir başka ortak noktaya çekmek ve bunu Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) ile ilintilendirmek gerekmektedir. General Myers yukarıdaki konuşmasında sürecin "uluslararasılaştırılması"ndan, Birleşmiş Milletler'in devreye girmesinden sözederken, Cirinciona ve Lieven köklü strateji değişikliğini gündeme getiriyorlar ve "bölgesel koalisyon"dan, "etkin bir uluslararası barış gücü tesis"inden sözediyorlar.

Aynı günlerde, 10 Mayıs 2004 tarihinde Sebastian Mallaby, önerilen strateji değişikliğini ve "uluslararasılaşma"yı açıklığa kavuşturuyordu:

"... Bush'un ekibi, güvenliğin, uygarlık değerlerini çevre ülkelere yaymaya bağlı olduğu yönündeki emperyalist bakışa yönelmiş durumda. Emperyalizm doğru teşhisi koydu -çöken devletler, kaos ve yoksulluk bizleri tehdit etmektedir- ancak yanlış reçeteyle: tek başına müdahale. Amerika'nın demokratik ve eşitlikçi ideallerinin zaferi Bush'un çıplak Amerikan Emperyalizmi'ni dünyanın geri kalan kısmında istenmez kılıyor; yumuşak gücümüz sert gücümüzü sınırlandırıyor.

Gerekli olan şey, uluslararası kurumlar tarafından meşrulaştırılmış ve bir noktaya kadar onlar tarafından yürütülen yeni tarz bir emperyalizmdir. Bir dahaki sefer, Irak gibi bir başka yere girdiğimiz zaman, tartışılmaz bir uluslararası yetkiye sahip ve beynelmilel ulus inşa etme uzmanlarının desteğini arkamıza almış olduğumuzdan emin olmamız gerekiyor. Bu da yeni bir tartışmaya ihtiyacımız olduğunu gösteriyor: Enternasyonalist emperyalizm daha iyi uluslararası kurumlar olmaksızın iş göremez.

Bu kısa sürecek bir tartışma olmayacaktır elbette. Ancak en azından önleyici savaşları meşrulaştıracak ve vetoya tutsak olmayacak bir imkana ihtiyacımız var: BM Güvenlik Konseyi'nde, Rusya ve Fransa gibi aktörlere herşeyi engellme gücü vermeyen ama yine de önemli söz hakkı tanıyacak bir ağırlıklı oy mekanizmasına sahip olmalı. Ve ulus inşacı (nation-building) uzmanları birararada toplayacak uluslararası bir kuruma ihtiyacımız var. Mali bir kriz ortaya çıktığında Uluslararası Para Fonu var. Bir güvenlik krizi ulusal inşayı gerektirdiğinde de Uluslararası Yeniden İnşa Fonuna ihtiyacımız olacaktır."[5]

Büyük Ortadoğu Projesi'nin ilk anlamı da burada ortaya çıkmaktadır. BOP, bir yanıyla, ABD'nin içine düştüğü çıkmazdan kurtulabilmek için başta Batı Avrupa'lı müttefikleri ve NATO olmak üzere başka ülkeleri ve BM gibi uluslararası kuruluşları bir biçimde devreye sokma girişimidir. Burada elbette, esas olarak, söz ve yetki sahibi ortaklar yerine daha çok "kestaneleri ateşten alacak" uyduların yaratılması amaçlanmaktadır ama işgal harekatının başında müttefiklerini, BM'yi, dünyayı dinlemeyeceğini, gerekirse tek başına Irak'a gireceğini küstah bir dille açıklayan ve bunu da yapan bir ülkenin siyasetindeki değişikliği de not etmek gerekir. Ne denli taktik mülahazalarla ve içtenliksiz bir biçimde yapılırsa yapılsın, BOP Amerikan emperyalizmi açısından kuşkusuz bir geri çekilmeyi ifade etmektedir ve bunun temel nedeni de Irak Direnişi karşısındaki çok yönlü yenilgilerdir.

BOP'un ve sonraki gelişmelerin temsil ettiği geri çekilme, ABD açısından, esas olarak NATO dolayımıyla Batı Avrupa'yı ve lojistik destek görevleriyle sınırlandırılmış olarak da BM'nin

devreye girmesine sarı ışık yakılması biçiminde ortaya çıkmaktadır. ABD, Avrupa emperyalizminin kendisine yönelttiği temel eleştiri olan "tekyanlılık"tan bir tür "emperyalist ortaklık" projesine dönüş yaptığını gösteriyor BOP ile. Bunun taktik bir yaklaşım, bir aldatmaca, bir samimiyetsizlik örneği olduğu düşünülse de, BOP, ABD önderliğinde bir tür emperyalistlerarası işbirliğini öngörüyor gerçekten de.

BM'nin (Irak içinde gerçekleşmeyen) lojistik destek ve "incir yaprağı" işlevini biryana bırakırsak, sözkonusu ortaklığın NATO dolayımıyla yapılmaya çalışılması zorun plandaki stratejik öneminin değişmediğini gösteriyor.

NATO, ABD'nin Sovyetler Birliği'ni kuşatma ve boğma stratejisinin bir ürünü ve kılıcıydı bir bakıma. Öte yanıyla da, mazlum halklar dünyasındaki "ulusal kurtuluşcu" devletleşmeyi denetim altına almanın bir aracıydı. ABD, her iki amaç için de Ortadoğu'da ve Asya'da da bölgesel NATO'lar kurmayı ve bunların Amerikan emir-komutası içinde organik bir saldırı aygıtı olarak kullanmayı hedefliyordu.

Önce, Sovyetler Birliği bir "demir ve çelikten bir mengene" içine sıkıştırılacak, militer paktların cenderesinde öğütülecekti. "Kuşatma" (Containment) stratejisinin esin kaynağı ABD'li diplomat Kennan, her bakımdan tecrite alınacak ve dolayısıyla da doğal yaşam imkanlarından mahrum bırakılacak Sovyetler Birliği'nin, bir de, "Parti'nin birliği ve verimi ortadan kaldırılırsa" "bir gecede ulusal toplumların en güçlüsünden en zayıf ve zavallısına dönüştür"ülebileceğini yazıyordu. Amaç, Sovyetler Birliği içindeki "çürüme tohumları"nı harekete geçirmekti.[6] Bunun için Avrupa'daki NATO'ya "Ortadoğu NATO"suyla "Asya NATO"sunun da eklemlenmesi gerekmekteydi.

Bu askeri paktlar zinciri büyük Asya'yı da kuşatmış olacaktı. İşin bu boyutunu daha o zaman Scott Nearing görmüştü:

> "ABD askeri liderlerinin gördüğü biçimiyle resim şudur. Asya, Türkiye ve Arabistan'dan Formaza'ya, Filipinlere, Okinowa, Japonya ve Aleusian'a değin çembere alınacak ve Pakistan'da yeni açılacak olanlar da dahil ABD'nin hava üsleri

tehdidi altında yaşayacak ve ABD'de eğitilmiş, ekipmanı ABD tarafından sağlanmış; Türkiye, Pakistan, Hindi Çini, Formaza, Kore ve Filipinler'de kurulacak ordularla Asyalılar, Asyalılara karşı savaşacaktı. Asya denizleri, Süveyş'ten Boğazlar yoluyla Çin Denizi ve Uzak Pasifik'e Amerikan donanmasınca denetlenecek, Hint ve Pasifik okyanusları da temel amacı Amerikan şirketlerinin petrol, kalay ve kauçuk gibi temel hammadeler üzerindeki çıkarlarını ve yatırım ve malları için kârlı pazarlarının korunması olan Amerikan militarizminin çelikten pençesi içinde tutulmuş olacaktı. Bugün, Asya'nın ekonomik bakımdan ele geçirilmesini, sömürülmesini, askeri olarak egemenlik altına alınmasını ve siyasal manipülasyonunu hedefleyen bu program ancak kısmen gerçekleşmiştir. Büyük kısmı hala kağıt üzerindedir."[7]

"Ortadoğu NATO"su hiç gerçekleşmedi. Asıl hedef Arap ülkelerinden sadece Irak'm katıldığı Bağdat Paktı, anlaşmayı imzalayan hükümetin devrilmesi ve yeni yönetimin ayrılmasıyla, çok kısa sürdü. Yerine konan CENTO'da ise hiç bir Arap ülkesi temsil edilmiyordu. Avrupa ile Asya arasındaki hayati militer zincir de, İran ve Türkiye gibi tetikçilerle birbirlerine bağlanmaya çalışıldı. İşte NATO'nun 2004 Haziran'ındaki İstanbul zirvesinde NATO'nun bölgeye sızma düşü de zayıf bir biçimde gerçekleşmiş oldu. Afganistan'da bulunan NATO, artık "Irak polis gücünü eğitmek" üzere Irak'a da demir atmıştır. Bu, elbette, NATO'nun bellibaşlı Avrupa'lı üyelerinin çekinceleriyle şimdilik zayıf bir hamledir. Ayrıca, ABD'nin gücüne dayanarak ve uyum koşullarında gündeme gelen eski düş, bugün, uyumsuzluk koşullarında ve daha da önemlisi ABD'nin güçsüzlüğünden kaynaklanarak gerçekleştiriliyor. ABD'nin sıkışmışlığından yararlanarak kapısından kovuldukları bölgeye bu kez pencereden sızma fırsatını yakalayan, bu arada ABD'nin yenilgisini "sistemik felaket" olarak gören ve fakat tetikçilik de yapmak istemeyen Avrupa'lılar bu serüvende nasıl bir rol alacaklarını henüz tam olarak kestirebilmiş değiller.

Bununla birlikte, BOP ile birlikte gündeme bir Kautskiyen düşün, bir "ultra/süper emperyalizm" denemesinin sokulduğu

da bellidir. Yani, yukarıda çeşitli Amerikalılardan yapılan alıntılarda sözü edilen "uluslararası emperyalizm"in BOP ile pratik işler gündemine getirildiği bellidir. Tabii bunun pek de onların sandığı kadar "yeni" olmadığı da biliniyor.

Bilindiği gibi, Alman sosyal demokrasisinin önderlerinden Karl Kautsky, emperyalizmi, onun yolaçtığı savaşları ve silahlanmayı, "kapitalist rasyonallik" açısından zararlı bulmuş, kapitalistlerin kendi yıkımlarını getirecek bu yoldan ayrılacaklarını ummuştur. Kautsky, bu yükler karşısında, sermayenin "işbirliğine ya da ortaklığa" dayalı bir "ultra emperyalist" akılcılığı hayata geçirmesinin mümkün olduğu tezini işlemiştir. Kautsky, sermayenin bu kısırdöngüden çıkabileceğini savunmuş ve emperyalistlerin, birbirleriyle savaşmadan, dünyayı ortaklaşa yönetip sömürebilecekleri bir düzenlemeyi hayata geçirmeye muktedir olduğunu iddia etmiştir:

> "Dünya savaşından sonra silahlanma yarışını sürdürmek için kapitalist sınıfın kendi bakış açısından değil, çoğu kez, kimi silahlanma çıkarları açısından bile ekonomik bir zorunluluk yoktur. Tam tersine, devletlerarası çatışmaların son derece tehdit ettiği şey, kapitalist ekonomidir. Bugün her uzak-görüşlü kapitalist kendi yoldaşlarına şöyle seslenmelidir: Dünya kapitalistleri birleşiniz!.. [S]avaştan önce bile, Balkan Savaşı'ndan bu yana hem silahlanmanın, hem de sömürgeci genişlemenin maliyetinin sermaye birikimi ve sermaye ihracının hızlı ilerlemesini tehlikeye atan, bu yüzden de, kapitalizmin kendi ekonomik temellerini tehdit eden bir düzeye ulaşmış olduğu apaçık durumuna gelmiştir...Silahlanma yarışı ve bunun sermaye piyasası üzerindeki istemleri artarak sürmeye devam ederse, savaştan sonra da durum daha iyi değil, daha kötü olacaktır. Böylelikle, emperyalizm kendi mezarını kazıyor. Kapitalizmi geliştirme aracı olmaktan, bir engel durumuna geçiyor...[K]apitalizm proletaryanın artan politik muhalefetiyle harap edilebilir, ama ekonomik bir çöküntüyle ortadan kalkması için bir neden yoktur. Tersine, emperyalizmin şimdiki politikasının sürdürülmesi böylesi bir ekonomik yıkımı, aşağı yukarı zamansız bir şekilde getirecektir...
>
> Dev fabrikaların, dev bankaların ve milyarderlerin amansız rekabeti küçükleri yutan büyük mali güçler karteli düşüncesine

yol açmıştır. Emperyalist büyük güçlerin dünya savaşından da, onlar arasındaki en güçlünün bir federasyonu sonucu doğabilir ve bu, silahlanma yarışına son verecektir.

Bu yüzden, salt ekonomik açıdan, kapitalizmin bir başka yeni evreyi, kartellerin politikasının dış politikaya aktarılmasını, bir ultra-emperyalizm evresini yaşayabilmesi dışlanmış değildir."[8]

Lenin'in aktardığı iki ayrı yazısında ise, şöyle demektedir Kautsky:

"Sermayedeki yayılma dürtüsü emperyalizmin baskı ve şiddet yöntemleriyle değil, barışçı demokrasiyle en elverişli ölçülere ulaşabilir...

"Bugünkü emperyalist siyasetin yerine, ulusal mali-sermayeler arasındaki savaşımın yerine uluslararası düzeyde birleşmiş mali-sermayeyle dünyanın ortaklaşa sömürüleceği yeni, ultra-emperyalist siyaset alamaz mı? Kapitalizmin bu yeni aşaması her halde anlaşılır bir şeydir..."[9]

Bu savlara Lenin'in teorik ve hayatın tarihsel-pratik yanıtları biliniyor. Bugün yanıtlamamız gereken soru, BOP'un, en azından Ortadoğu'da, Kautskyen bir düş olarak bir tür "ultra-emperyalist" ortaklığı öngörüp görmediği ve böyleyse, bunun mümkün olup olmadığıdır. Bölgede ve dünyada gelecek bir bakıma bu Projenin sonuçlarına göre biçimlenecektir.

Şimdilik, Ortadoğu'da, BOP ile, ABD, Kautsky'nin sözünü ettiği türden "en güçlüsünün önderliğinde" bir ortaklık öneriyor. G-8'lerin ve NATO'nun toplantılarındaki Amerikan tavrı bu yöndedir. Bu "ortaklık"ın, Lenin'in Kautsky'e verdiği yanıtlarda görülen türden çelişkiler, egemenlik ve tam denetim dürtüsü, hasmane rekabetle örülü olduğu da açık. Bu, hem ABD'nin, konumundan kaynaklanan doğallığı içindeki, "ortaklık" anlayışının karakterinde, hem de ötekilerin yaklaşımını belirleyen faktörlerde görülüyor. Emperyalistler arasındaki "ortaklık" ancak bu kadar bir "vizyon"la ve "rasyonellik"le gündeme gelebiliyor.

Bu durumda, iki olasılıktan sözetmek mümkün: Ya BOP ölü doğmuş olarak sessiz bir biçimde gömülecektir ya da (küresel

rekabetin yıkıcılığı; hegemonik gücün pek çok alanda ve Irak'ta kan kaybetmekte oluşu; bizatihi direnişin ihraç ettiği çelişkiler; güçlü olanın tam denetim dayatma güdüsü; hasmane rekabeti kamçılayan obur iştiha ile sınırlı kaynaklar ve benzeri pek çok başka faktör gibi nedenlerle) emperyalistlerarası çelişki ve çatışkılar bölgeye de aktarılacak, istikrar yerine yeni unsurlarla beslenen kaos derinleşecektir.[10]

ABD yöneticileri, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra, esas olarak, kritik Körfez bölgesine ilişkin iki önemli tesbit ve teşhiste bulundular. İlki, bölgede Amerikan desteğiyle şimdiye kadar ayakta durabilmiş ve emperyalizme önemli hizmetlerde bulunmuş rejimlerin artık arkaik, toplumsal dayanaklardan yoksun, tecrit edilmiş bir konumda oldukları yönündeydi. Bir başka ifadeyle, artık bunların ipiyle petrol kuyusuna inilemezdi. İkinci, ve daha önemli olarak da, kendi önlenemez çürümüşlükleri içinde bu rejimlerin bizatihi kendilerinin istikrarsızlık kaynağı oldukları ve yarattıkları bataklıkta sürekli muhalefet ("terörist") ürettikleriydi. Bu, belli ölçülerde bütün Ortadoğu'yu kapsayan bir anlayışa da dönüşmekteydi. Bu durumda ABD, bölgede, sadece bir rejim ya da daha doğru bir deyişle personel değişikliğiyle yetinemezdi, bir kapsamlı toplumsal dönüşme, düzen değişikliğine ihtiyaç vardı, ABD'nin emperyal çıkarlarının yeniden sağlam dayanaklara kavuşabilmesi için. Bu dayanakların artık arkaik, tarih dışına düşmüşlerle tepeden değil, düzen ve toplumun kendisinde yaratılması, yani "organik" olmaları, dolayısıyla da bir "organik hakimiyet" tesisini olanaklı kılmaları gerekirdi.

Amerika'lı ideologlardan Richard Haas, **Intervention** (Müdahale) başlıklı kitabında şöyle diyor:

> "Askeri güçle belli kişileri hedef almak zor...ABD'nin politik önderlikte değişiklik yapmak için [askeri] güç kullanma çabaları, Libya'da Kaddafi, Irak'ta Saddam ve Somali'de Aidid örneklerinde olduğu gibi, başarısız oldu...Güç politik değişimi nisbeten mümkün kılacak bir çerçeve yaratabilir ama, olağanüstü istihbarat ve biraz şanstan da daha fazlası olmaksızın, gücün kendi

başına spesifik siyasal değişiklikleri ortaya çıkarması pek mümkün değildir. Böylesi değişiklik olasılığını arttırmanın tek yolu, ulus inşa etme (nation-building) gibi hayli kapsamlı müdahalelerden geçer. Bu ise, önce bütün muhalefeti yok etmeyi ve sonra da bir başka toplumu temelden yeniden yapılandırmayı mümkün kılacak işgali gerektirir...[Bu süreç], tüm yerel muhalefeti yenmeyi ve silahsızlandırmayı ve meşru güç kullanımı üzerinde tekel ya da yarı-tekel hakimiyete sahip bir politik otoritenin [tesisini içerir]."[11]

Burada söylenenler tam da ABD'nin Irak ve Ortadoğu'da yapmak istedikleridir. Söylencedeki Tanrının insanı kendi gül cemalinden yaratması gibi ABD de Ortadoğu'yu, ve giderek, insanlığı kendi hayat tarzından yeniden oluşturmak istemektedir. Ortadoğu'da istenen yeni bir insan, yeni bir toplum, millet, din, kültür inşasıdır. BOP bunun girişimidir.

Bu, aynı zamanda, Amerikan emperyalizminin "hakimiyet" yöntemine ilişkin bir ayırdedici özelliğine de uygundur. İngiliz tarihçi Hobsbawm şöyle diyor: "On dokuzuncu yüzyıl İngiltere'sinin aksine, Amerika, devrimci bir ideolojiye dayanan bir devrimci güçtür. Devrimci Fransa ve Sovyet Rusya gibi, Amerika sadece basit bir devlet değil, aynı zamanda, dünyanın belli bir biçimde dönüşümüne adanmış bir devlettir."[12] Dolayısıyla da, "Amerikan emperyalizminin kurduğu bağımlılık ilişkisi önemli bir farklılık göstermektedir. ABD hakimiyetini, belirli işbirlikçi odaklardan ziyade, ya da onlara ek olarak, daha farklı bir düzeyde kurmakta ve yürütmektedir. ABD, hakimiyeti altına aldığı bir ülkede, o ülkenin düzenine içkin bir özellik kazanmakta, bir başka ifadeyle o düzenin doğrudan içsel, organik bir parçası olmaktadır. Bu haliyle de, dışsal bir unsur olmaktan ziyade, daha çok, düzen ile füzyona girmekte, toplumsal dokuya nüfuz etmekte, kurumlardan hayat tarzına, bürokrasiden kültürel iklime, toplumsal ruhi şekillenmeden seçkinlere, bilim kurumlarından medyaya, giderek, neredeyse solunan havaya, içilen suya karışarak hayatla bütünleşmekte, bir tür hemhal olmakta, düzen içinde erimektedir. Bu tür ege-

menlik sistemi, dolayısıyla, kolay elde edilemeyecek olan bir değerler hegemonyası üzerine kurulmakta, organik bir entegrasyonla yürütülmektedir. İçsel, organik bir unsur olarak Amerikan emperyalizmi artık görünmez eliyle "domestik" olarak hükmünü icra etmektedir.

Bu anlattığımıza en güzel örnekler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra "kıvam"a getirilen Almanya ve Japonya'dır. Buralardaki kalıcı Amerikan hakimiyeti, askeri işgalle değil, "değerler hegemonyası" yoluyla "düzene sızmak"taki beceride saklıdır. Bugün bile, bu iki ülke birer "küçük Amerika"dırlar, bütün görünür görünmez çelişkilere ve bağımsızlıklarına karşın. "Küçük Amerika karikatürü" Türkiye de iyi bir örnek oluşturmaktadır bu konuda. ABD, Türkiye'de, AB ya da tek tek Almanya, Fransa, Rusya gibi dışsal faktör değil, içkin bir unsurdur; özel hakimiyetini özel bağlarla kendine bağladığı özel odaklar aracılığıyla olduğu kadar, hatta ondan da daha fazla "organik nüfuzu" ile sürdürmektedir. O, Türkiye'de her yerdedir, kan dolaşımındaki oksijen gibidir ve elbette "zehrini" her yana taşıyabilmekte, her organı, giderek, tüm vücudu, metabolizmayı denetimi altında tutmaktadır, onun sefil yaşamının "hayat iksiri" olabilmektedir.

Bu arada, Paul Sweezy ve Paul Baran, Harry Magdoff gibi Amerikalı Marksistlerin işaret ettikleri, Amerikan emperyalizminin "azgelişmişliği yapısallaştırıp süreklileştirdiği" tezi de, bir yanıyla, bir anlamını da bu noktada bulmaktadır. Amerikan tipi hakimiyet ancak "kurumsallaşmış" bir azgelişmişlik bataklığında hayat bulabilmektedir.

Bu hakimiyet yapısı, ayrıca, ABD'nin hem gücü, hem de zaafı olmaktadır. Güç kaynağı olmaktadır çünkü O'nu bir dışsal müstevli olmaktan çıkartıp düzene içkin "yerli malı" yapmaktadır. Böylece, Amerikan emperyalizmi, bir yandan, hayatın her alan ve boyutunda yaygın bir varlık olarak etkisini kullanmakta, bir yandan da, yabancı olmanın yaratabileceği tepkilerden korunmakta, nihayet, kendisini yerelleştirerek yerliyi tasfiye etmektedir. Ayrıca, belirli işbirlikçi odakların ittifakına ve

dolayısıyla da onların gücüyle belirli ekonomik-politik-sosyal unsurlara mahkum olmadan daha istikrarlı kılmaktadır egemenliğini ve yapısal bağımlılık ilişkilerini."[13]

İşte BOP, bu nedenlerle, bölgeyi küreselleşme süreçlerine ve global kapitalizme eklemlemeyi, stratejik alan olarak ele geçirmeyi, enerji kaynak ve ikmal yollarına egemen olmayı içeren, bunun için doğrudan Amerikan askeri varlığını ve işbirlikçi hükümetleri öngören ve fakat bunları aynı zamanda aşan bir projedir. Bunun içindir ki, BOP, banka ve şirket kurmak kadar, sivil toplum örgütlerini yaratmayı; polis ve ordu gücü oluşturmanın yanında üniversite ve medya yaratmayı; formel bağımlılık zincirleriyle birlikte kadın eğitim merkezlerini, okuma yazma kurslarını, yardımlaşma enstitütülerini, çocuk bakımevlerini, halk kütüphanelerini kurmayı hedefliyor. Demokratikleşme ve sivilleşme söylemleri elbette böyle bir yaklaşımın ayrılmaz unsurları olarak dilendiriliyor. Haziran 2004'teki G-8'ler toplantısı için hazırlanan bir Beyaz Saray belgesinde, "G-8 üyelerinin, bölge hükümetleri, iş alemi ve sivil toplum temsilcileriyle eşgüdüm içinde, varolan programları 'yoğunlaştırmak ve genişletmek,' demokrasiyi yerleştirmek, eğitimi düzeltmek, istihdam ve ekonomik büyümeyi sağlamak için bir "Destek Planı"nı açıklamakta ve BOP'un özünü ortaya koymaktadır. Bu belgede, "demokratik kurumları ve demokrasi programlarının başlatılması ve güçlendirilmesi"nden; "mikrofinans girişimiyle önümüzdeki 5 yıl içinde iki milyondan fazla üreticiye yardım yapılması"ndan; "okuma yazma seferberliği ve 2009'a kadar 100 bin yeni öğretmen kadrosu yaratılması"ndan; "özel girişimin geliştirilesi fonu"ndan; "bölgede iş atmosferinin iyileştirilmesi"nden sözediliyor.

Belgede, demokrasinin ve iyi yönetimin geliştirilmesi; bilgi toplumu yaratılması; ve ekonomik fırsatların genişletilmesi başlıkları altında, Arap ülkeleri ile Türkiye, İsrail, Pakistan ve Afganistan'dan oluşan alanı kapsadığı belirtilen bölgede zikredilen programların bazıları şunlar:

-özgür seçimler
-parlamenterlerarası ilişkileri ve parlamenterlerin eğitimi
-kadın önderler yaratmak için eğitim merkezleri
-Halka hukuki yardım merkezleri-bağımsız medya girişimi
-mikrofinans
-mali korporasyon
-Büyük Ortadoğu Gelişme bankası
-ticareti geliştirme
-şeffaflık, yolsuzluğu önleme

Görüldüğü gibi, günün uluslararası kapitalist birikim modeline uygun, Amerikan çıkar ve ihtiyaçlarıyla uyumlu kurum ve değerlerle tahkim edilmiş bir reform programı sunuluyor. Burada temel amaç, hiç kuşkusuz, seçkinleri, değerleri, giderek popüler kültürüyle yığınları büyük ölçüde Amerikan değerleriyle şekillenmiş küresel kapitalist tarza entegre ederek vahşi liberal kapitalizmin ahlakına karşı varolan kültürel/tarihsel direnişi yıkmaktır. Böylece, ehlileştirilmiş bir uygarlık, köleleştirilmiş bir halk, yok edilmiş bir kültürle beraber uygarlıklar çatışması da mutlu sona ermiş olacaktır. Ardından da Ortadoğu ABD'nin suretinden yeniden yaratılacaktır; halkın dünyası Amerikan yaşam biçimiyle yeniden üretilmiş olacaktır.

BOP, zor ve şiddetle örülmüş bir askeri işgal çerçevesi içinde "modernleştirme" programıdır ve kurmak istediği "değerler hegemonyası," özünde, bir "değersizleştirme," kültürden koparma, yozlaştırma denemesidir.

ABD, böylece de, doğrudan kurulacak yeni düzende kendini var edecek, dışsal bir öğeden, yabancı bir devletten, düzenin içkin bir unsuruna, onun kurum ve değerlerinde yeniden üretilen bir asli parçaya dönüşecektir. Böylece de değerler hegemonyasına dayalı bir "organik hakimiyet" kurulacaktır ele geçirilen coğrafyada. Böylece de, çok yönlü bağımlılık doğrudan uysal sömürge halkları tarafından yürütülecek, gündelik yaşamda ve kurumlarda yeniden üretilecektir.

Böylesi karmaşık bir coğrafyayı, oranın kadim halklarını ve farklılıklarını, uygarlık birikimini, ABD'de belirlenmiş, stan-

dartlaştırılmış bir kültürel cendereye sokup köleleştirmenin nasıl bir toplumsal mühendislikle mümkün olacağı ayrı bir konudur. Ortadoğu'yu kendi suretinin bir karikatüründen şekillendirme çabasının kendisi bir şaka gibi görünmektedir. Daha doğrusu bu, aldığı çok yönlü darbeler ve beklenmeyen yenilgilerle ufku şaşmış, perspektifini yitirmiş bir meczubun çırpınışlarıdır, bu türden, zulüm içinde toplumsal rıza üretme çabaları.

Hakimiyet için güç ile rızanın bir biçimde birleştirilmesi ya da duruma göre değişik oranlarda birlikte kullanılması konusunda Makyavelli şöyle yazıyor:

> "[Bir ülke ele geçirildikten sonra] Zulüm sürekli olarak uygulanmaz; hemen ardından halka iyi davranmak gerekir... [Hükümdar] Merhametli, vefalı, insancıl, ve doğru bir insan olarak gözükmek, fakat gerektiği zaman aksine davranabilecek kadar ruhsal hazırlık içinde olmalıdır...Hükümdarın gizli bozgunculara karşı en güvenli çaresi halkın nefretini çekmeketir. Çünkü isyan çıkaranlar, bozgunu yaratanlar, genellikle hükümdarın öldürülmesiyle halkın memnun kalacağını düşünürler. Bunu yapmakla halkın öfkesini çekeceklerine inanırlarsa bu işe girişmezler... Kısaca söylemek gerekirse, bozguncu korku ve şüphe içindedir. Bu onu durdurur. Oysa hükümdarın tahtı, yasalar, dostları ve onu koruyan devleti vardır. Bütün bunlara halkın sevgisi de katılırsa hükumdara karşı komplo kuracak cesarette bir insanın bulunması imkansız hale gelir... Hükümdarlar kin yaratacak davranışları başkalarına yaptırmalı, kendileri sadece halkta iyi duygular uyandıracak işlerle uğraşmalıdırlar. Yine sonuç olarak diyorum ki hükümdar, seçkinleri korurken halkın nefretini de çekmemelidir... Korkulan bir insan olmaktansa sevilen bir insan olmak mı, yoksa sevilen bir insan olmaktansa korkulan bir insan olmak mı daha iyidir? Buna cevap olarak, hem sevilen hem de korkulan bir insan olmak gerekir derim. Fakat bu iki özelliği bir arada bulundurmak güç olduğundan birisinden vazgeçmek gerekirse korkulan bir insan olmak daha iyidir, derim... Bununla beraber hükümdar, halkı öylesine korkutmalı ki sevilmese bile nefret de uyandırmasın. Çünkü korkutmakla nefret uyandırmamak pekala bir arada bulunabilir..."[14]

ABD'nin BOP girişimini tam anlayabilmek için ünlü İtalyan Marksisti Gramsci'den de yardım alınabilir. "Değerler hegemonyası" üzerine Gramsci şöyle yazıyor:

> "Bir toplumsal grubun baskınlığı (suprématie), 'egemenlik' (domination) olarak ve 'entelektüel ve moral yönetim' olarak, kendini iki biçimde gösterir. Bir toplumsal grup, 'temizleme' ya da boyun eğdirme amacını güttüğü hasım gruplar üzerinde, gereğinde silahların gücüyle de olsa, egemenliğini (buyurganlığını) uygular, ve kendine yakın ya da bağlaşık olan grupları yönetir. Bir toplumsal grup, hükümet erkliğini fethetmeden önce de yönetici olabilir ve hatta olmalıdır da (ve erkliğin kendisinin fethi için başlıca koşullardan biri işte budur); sonra, erkliği kullandığı zaman, ve onu elinde sıkı sıkıya da tutuyorsa, egemen (buyurgan) grup durumuna gelir ama 'yönetici' (dirigeant') grup olmayı da sürdürmelidir."[15]

Görüldüğü gibi, Gramsci, egemenliği, zor ile moral (kültürel)/entelektüel belirleyiciliğin, güç ile değerler hegemonyasının bir bileşeni olarak anlamaktadır. Nitekim, devleti de, politik toplumla sivil toplumun bileşeni, "zorlamayla güçlendirilmiş hegemonya" olarak tanımlamaktadır.[16]

Kuşkusuz, Gramsci toplumsal yapı ve iktidarları irdelerken oluşturmuştur bu kavramsal çerçeveyi ama bu yaklaşımın uluslararası ilişkilere ve ABD'nin BOP ile belirginleşen hakimiyet arayışına da uygulamak mümkündür.[17]

Bugün ABD, Irak'ta, kendi başına yeterli olmadığını gördüğü zor ve güç uygulamalarının yanına rıza üretme mekanizmalarını (kuşkusuz Makyevelist hile ve desiselerle birlikte) da devreye sokmaya çalışıyor. Bunu da, "Amerikan (kapitalist/emperyalist Batı) değerlerinin orada bir biçimde içselleştirilmesi, yani sosyalizasyon ve en azından küreselleşme merkezlerine bağlı bir seçkinler grubunca benimsenmesi yoluyla yapmaya çabalıyor. Bu türden bir "değerler hegemonyası"yla hakimiyetini pekiştirmek, "organik" yani nispeten yapısal ve dolayısıyla da kalıcı hale getirmek istiyor.

ABD bunu yaparken yine Gramsciyen kavramlarla açıklayabileceğimiz iki yöntem kullanıyor. Gramsci, bir merkez katman etrafında oluşan iktidar bloğunu "tarihsel blok" olarak adlandırmış, yerel güçlerin kendi hegemonyalarını kuramadan ve dolayısıyla da toplumsal katılım sağlayamadan gerçekleştirdikleri (tepeden inme) reform ve dönüşümleri de "pasif devrim" olarak tanımlamıştı. Aslında Gramsci, Saddam rejimini bu bağlamda bir "Sezarizm" türünden pasif devrim rejimi olarak tanımlardı. Bugün de Irak'taki iç ve dış "koalisyon"la bir sömürgeci alt-sistem tarihsel blok yaratılmaya ve Amerikan silahlı kuvvetlerinin (ve mümkünse NATO'nun da katkılarıyla) dayatıcılığında egemen seçkinleriin birbirine zincirlenmesine dayalı bir "pasif (karşı)devrim", yani sömürgeci köleleştirme operasyonu devreye sokulmaya çalışılıyor. Bütün bu "seçim", demokratikleşme, sivil toplum, kadın kurtuluşu, özgür medya ve üniversite söylemlerinin ardında yatan budur.

BOP ile kurulması planlanan "değerler hegemonyası"nın özünü küreselleşmeye yapısal uyum oluşturmaktadır. Amerikan Silahlı Kuvvetlerinin ve Pentagon'un yeni sürece göre yetiştirilip yapılandırılmasının en etkili ideologlarından Profesör Thomas P. M. Barnett, Amerika'nın "21. yüzyıldaki savaşları"nın küreselleşme normlarının direnen ülkelere yerleştirilmesi olduğunu yazıyor ve bu bağlamda Ortadoğu'yu temel hedeflerin başlıcası olarak görüyor.[18] Barnett'e göre, ABD'nin yeni hedefi/düşmanı küreselleşmeye eklemlenmemiş, ona kapalı ülkelerdir. Küreselleşme norm ve kurallarına uymayan, yani ticareti liberalleştirmeye direnen, sermayenin tam serbestlikle dolaşımına izin vermeyen, yeni düzenin medyasına, düşüncelerine, kurallarına kapılarını açmayan, yabancı sermayeye güven vermeyen dolayısıyla yabancı yatırım çekemeyen, serbest piyasanın işleyişine tabi olmayan ülkeler değişene ya da ABD tarafından değiştirilene kadar onlara rahat yüzü olmayacaktır. Kısacası, beynelminel sermayenin taleplerine kayıtsız koşulsuz boyun eğmek, piyasaya kölelik, kapitalist-emperyalist dünyanın "değerleri"ne bağlılık, onun yaşam biçi-

mi ve egemenliğine teslimiyet, büyük tekellere bütün kapıların açılması, özelleştirme ve düzenlerin buna göre yeniden yapılandırılması, toplumsal işleyişin buna göre yeni baştan düzenlenmesi, ruhi şekillenmenin, yeni insanın oluşturulması, yani toptan organik kölelik 21. yüzyıl Amerikan hakimiyetinin olmazsa olmaz koşullarıdır. Barnett, Merkez olarak tanımladığı küreselleşmeden kopuk ve dolayısıyla da "Boşluk" olarak nitelendirdiği Ortadoğu'ya ilişkin olarak yeni yönelimi açıkca ve büyük bir cüretle ilan ediyor:

> "...Ortadoğu Merkeze [küreseleşme dünyasına] katılana kadar biz asla Ortadoğu'yu bırakmayacağız... Biz bölgeyi dönüştürmek istiyoruz...Biz dünyanın her tarafında savaş açmaya hazırız ancak bizim odaklandığımız asıl yer boşluk bölgeleridir...Amerika Güney Batı Asya'da diğer adıyla Orta Asya'da ve İran Körfezi'nde savasa hazırdır çünkü; bu bölgeden akan enerji küresel bağlantının korunması bakımından önemlidir..."[19]

Yazara göre, sıra başka yerlere de gelecektir ama Ortadoğu'nun önceliği vardır:

> "Asya'da Kuzey Kore ile savasa ve Çin'in Tayvan'a karşı saldırganlığını caydırmaya hazırız. Terörizme karşı küresel savaş nedeni ile Amerika, Afrika içinde her yerde savaşa karşı hazır olmasına rağmen İran Körfezi'ne sadece Irak için değil aynı zamanda İran, Suriye ve Suudi Arabistan'a da kalıcı değişimi getirene kadar kendimizi oralarda fazla göstermek istemiyoruz..." [20]

Pentagon'un yeni savaş haritası Ortadoğu'dan başlıyor ve orası yeniden yapılandırıldıktan, toplumsal değerleri, ahlakı, kültürü, dini, devlet düzeni ve sistemi "Amerikan yaşam biçimi"nden yaratıldıktan sonra sıra öteki lanetlilere gelecektir. Ta ki, insanlık "Amerikan rüyası" ve beynelminel sermaye ihtiyaçlarına göre insanlıktan çıkarılana kadar...

Amerikalılar, 1975 yılında Helsinki'de imzalanan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Nihai Senedi'ndeki "insan hakları" ve "ekonomik ilişkiler" bölümlerinde yer alan sızma ve ideolojik etkileme fırsatlarının Doğu Avrupa ülkelerindeki

çözülmeyi gerçekleştirmede Batı'ya büyük imkanlar yarattığını söylüyor ve BOP'u böylesi bir ideolojik/kültürel saldırı aracı olarak da görüyorlar. Uluslararası Kriz Grubu (International Crisis Group) adlı bir kuruluşun 7 Haziran 2004 tarihli bilgi notu BOP'un bu noktaya ilişkin ideolojik özünü bir Amerikan Dışişleri Bakanlığı yetkilisinin ağzından şöyle anlatıyor:

> "[Helsinki sürecinin] Sovyetler Birliği'nin parçalanıp devrilmesine önemli rol oynadığına ve Avrupa'yı birleştirmeye büyük katkı sağladığına ilişkin bir inanç var. Bu düşünce de [BOP], aynı biçimde, [İslami] aşırılığın çekiciliğini yok edecektir."

BOP, salt şiddete dayalı saldırganlığının yıkıntıları altında kalan, Irak direnişi ve dünyadaki yalnızlığı karşısında bocalayan, insanın dünyanın en güçlüsü de olsa savaş makinası ve teknoloji karşısındaki nihai üstünlüğünü bir kez daha yaşayarak gören Amerikan yönetiminin bir yöntem arayışı çırpınışının ürünü olarak, bir başka imkansızın peşinde koşması olarak ortaya çıkmıştır. Zoru besleyen ve ondan beslenme durumunda olan başka (sosyal, kültürel, ideolojik, ekonomik, vb.) araçları da kullanarak uğursuz hesaplarını gerçekleştirmeye çalışıyor ABD. Buna karşı nasıl bir tavır alınması konusu bu yazının konusu değil. Ama şu kesinlikle söylenebilir ki, ABD'nin döktüğü kandan oluşan bataklıkta boğulması kaçınılmazdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana şirketleri, filoları ve tetikçileriyle (Türk militarizmi/İsrail Siyonizmi/Arap işbirlikçiliği) bölgeyi kuşatmış bulunan, bu kez, bölgenin kalbine, Bağdat'a yerleşmiştir ama aynı anda stratejik/nesnel konumlanış bakımından bölge halkları tarafından kuşatılmış hale gelmiştir. Biliyoruz ki, akrepler, etrafları, içinden çıkamadıkları bir biçimde alevle kuşatıldığında kendikendilerini sokarlar...

***

Bu noktada ek bir saptama olarak BOP ile Türkiye arasındaki ilişkinin rejim ve düzen boyutuna değinmek gereklidir.

Kendisi bir düzen kurma süreci olarak BOP, Türkiye'de ortaya çıkmaya başlayan rejim sorunuyla çok yönlü bir biçimde ilişkileniyor.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarından başlayarak Türkiye'nin devletler arasında az görülür sadakatıyla örülmüş Türk-Amerikan ilişkileri son zamanlarda ciddi çelişki ve yer yer çatışmalarla sarsıntı yaşıyor. Türk egemenlerin çaresizlik ve şaşkınlık, Amerikalıların da derin bir kızgınlık ve saldırganlığıyla gelişen bu durum, bir bakıma, Türkiye kapitalizminin Savaş sonrasında oluşmuş rejim modelinin de krizini ifade ediyor.

İkinci Savaş sonrasında Türkiye'de yükselen güç Türk burjuvaziydi. İç ve dış koşulların yarattığı olanakları kullanarak artık siyasal iktidarı da isteyen ve bürokrasinin bu alandaki vesayetini kırmaya girişen bu sınıf, aynı zamanda, bir ülkeyi yönetmenin yüklediği sorumluluğun altından kalkabilecek "birikim"lerden de yoksundu. Dolayısıyla, yükselişi, tutunacak bir dal, sığınılacak bir liman, bağlanılacak bir hami arayışıyla beraber ortaya çıkmıştı.

Bu arada, dünya kapitalizminin yeni yükselen gücü olarak da Amerika Birleşik Devletleri sahnede yerini almaktaydı. Kapitalizm ve emperyalizm, faşizmin ve iki paylaşım savaşının manevi ve fiziki yükü altında ezilmiş, Doğu Avrupa'da (ve sonra da Çin'de, Kore'de...) komünizm hayaletinin, mazlum halkların dünyasında da tasfiye edilen formel sömürgeciliğin enkazından tarih sahnesine çıkmaya başlayan bağımsızlıkçı-milliyetçi "devrimler"in tehdidi altındaydı. Avrupa'da, Hollanda'dan Çekoslovakya'ya, Macaristan'dan Fransa'ya, İtalya, Lüksemburg, Belçika'dan Polonya, Bulgaristan, Romanya'ya komünistler, koalisyon ortağı olarak, iktidardaydılar. Sermaye dünyasında ve ABD'de, korku dağları sarmıştı. ABD, bir yandan Avrupa'da (ve Japonya'da) kapitalizmin restorasyonunu, öte yandan da, sınıf ve ulusal içerikli iki "devrim" sürecinin kuşatılmasını gerçekleştirmek üzere büyük Soğuk Savaş saldırısını başlatırken, bir elinde dolar, ötekinde silah tetikçi aramaktaydı.

İşte hami arayan Türk egemenleriyle tetikçi arayan Amerikan emperyalistleri Soğuk Savaş'ın istikrarsızlık ve çatışma ortamında buluştular ve Türk kapitalizminin rejim modeli

de bu süreçte oluştu. Bu model, iki taraf için de başarılı sayılabilecek biçimde günümüze kadar işledi.

Söz konusu model, militer karakterli bir yatay doğrunun iki ucunda yer alan hami ile jandarması, ABD ile Türkiye'den oluşmaktaydı. İlişki düzlemini militarizm ve şiddet oluşturuyordu, yani bir anlamda söz konusu olan bir militer ilişkiydi çünkü "hami" karşıdan militer görevler bekliyor ve bu nedenle cömert yardımlarda bulunuyor, "fedai" de ancak askeri hizmetleri dolayısıyla yaşamsal destekleri alabiliyordu. Kısacası, ABD, Soğuk Savaş saldırısında, Türkiye'den hem NATO üyesi olarak Sovyetler Birliği (ve sonra da) Varşova Paktı'na karşı, hem de bölge ülkesi olarak Ortadoğu'nun Batı'nın stratejik (askeri) örgütlenmesine eklemlenmesi doğrultusunda görevler talep etmekteydi. Türk yöneticiler de, bu hizmetlere karşılık başta ekonomik olmak üzere her alanda "yardım" almaya hak kazanıyorlardı.

Mekanizma şöyle işliyordu: Türkiye, Amerika'ya ihtiyaç duyduğu bir hizmeti, jeopolitiğini (ucuz asker kanı) pazarlıyor, ABD de buna karşılık Türk egemenlere kredi, hibe, borç, kiralama, askeri malzeme, diplomatik/politik destek vb. biçimlerde karşılık ödüyor, "yardım" veriyordu. Türkiye'nin gelir kaynağı olan "jeopolitik" ülkenin "stratejik önemi"ne göre değerleniyordu. "Stratejik önem," gerginlik, çatışma, silahlanma durumlarında artıyor, böylece de Türkiye'nin sunduğu "mal" (jeopolitik ya da ucuz asker kanı) değerleniyordu, krediler, askeri malzemeler de ona göre fazlalaşıyordu. İşbirliği, uyum, silahsızlanma, yumuşama dönemlerindeyse, doğası gereği, "stratejik önem" azalıyor, Türkiye'nin sunduğu hizmetlerin de değeri azalıyordu, Amerikan yardımları da o oranda küçülüyordu. Sonuçta, şiddet ve militarizm, ve buna bağlı olarak emperyalist saldırganlık, Türk egemenleri için kalkınma programlarının ve dış politikalarının yapısal bir unsuruna dönüşüyor, Soğuk Savaş "altın yumurtlayan tavuk" olarak algılanıyordu.

Modelin kurumsal yapısındaysa, hükümetlerin ve sermayelerin, yani politik tarafların ilişkisini belirleyen militer

düzlemin tam ortasındaki stratejik konumlanışta "Devlet", daha doğrusu onun yoğunlaşmış hali olan silahlı bürokrasi bulunuyordu. Bu kaçınılmazdı çünkü ilişkinin kendisi militer nitelikliydi, bir taraf askeri hizmetler için para ve sair yardım akıtıyor, öteki de son tahlilde militer özlü hizmetler karşılığı bu yardımlara mazhar olabiliyordu.

Modelde, "Devlet", dolayısıyla, Komünist Manifesto'dan kavramsal bir yardım alırsak, sadece "burjuvazinin ortak işleri"ni değil, aslında günümüzde Türkiye gibi ülkelerde o ortak işlerin en önemlisi olan "emperyalizmle ilişkileri" de düzenleyen bir komite olarak yerini alıyordu. Emperyalizmle ilişkinin ve Amerikan yardımlarının önemi ölçüsünde de, içerde, söz konusu stratejik ilişkide stratejik konumda olan silahlı bürokrasinin "önemi ve gücü" olağanüstü boyutlara ulaşıyordu. Burjuvazi, İkinci Savaş sonrasında politik iktidarı da bürokrasiden almıştı (daha doğrusu kendisi devlet fideliğinde yetişirken bürokratlaşmış, bürokrasiden de yolsuzluk-irtikap-karaborsa yoluyla kendine üyeler devşirmişti) ama emperyalizmle yapısal bağımlılık bağlarının niteliği nedeniyle de yeniden onunla "stratejik ortak" olmuş, yeni bir vesayet altına girmişti.

Şimdi, bu model, her iki uçtaki ilişkilerde de, yani Devlet-Emperyalizm ve Devlet-Sermaye bölümlerinde, ciddi gerginliklere, aşınmalara, hatta yer yer kırılmalara maruz kalıyor, model bu ağırlıkları çekemiyor ve dolayısıyla bir rejim krizi yaşanıyor.

Bugün artık herkes biliyor ki, Silahlı Kuvvetlerle (hem komuta kademelerinde, hem de daha alt düzeylerdeki subay kadrolarında) ABD politikaları arasında ciddi çelişkiler söz konusu. Her iki taraf da birbirinden rahatsız, karşılıklı pozisyonlardan büyük hoşnutsuzlukla söz konusu ve yer yer bu durum çatışmacı söylem ve davranışlarla su yüzüne de çıkıyor.

Türk tarafındaki rahatsızlığın iki temel kaynağı var. Bunlardan birincisi ve asıl önemlisi, Kürt Sorunu'na ilişkin Amerikan konumuna duyulan tepki. ABD'nin hem PKK'ye, hem Irak'taki "Kürt oluşumu"na ilişkin konumlanışı, Türk tarafında tam bir bunalım tetikliyor.

İkinci olarak, küreselleşme/YDD sürecinin dinamiklerinde var olan iki olgu da, pek çok başka yerde olduğu gibi Türkiye'de de, Devlet katında tepkiler doğuruyor. Küreselleşme, beynelminel sermayenin denetimsiz (de-regulation) hareketliliğini ve sızmasını gerektirdiği ölçüde, özellikle de spekülatif sermaye ile kapkaççı "sıcak para"nın sınır, maliye, merkez bankası, devlet kontrolü tanımaz hareketliliği temelinde, devletler, bürokrasiler kaçınılmaz olarak "yetki alanları"ndan, "egemenlik hakları"ndan, hareket serbestilerinden çok ciddi ödünler vermek zorunda kalıyorlar ve elbette buna tepkili oluyorlar.

Ayrıca, bürokrasiler, devletçi dünya görüşleri, militarist-şoven yapılar, küreselleşmenin kozmopolit liberalizminin "değerler"inin salgınından büyük rahatsızlık duyuyorlar. Ellerinden sadece ideolojik "değerler"i kayıp gitmiyor, aynı zamanda, toplumu zapt-ü rapt altında tutmalarını sağlayan "değerler hegemonyası"nı da yitirdiklerini görüyorlar. Bu çelişki, elbette, çatışmacı konumları, aktif ya da pasif direnişleri, bazen de saldırgan tavırları beraberinde getiriyor.

Bu arada, daha az önemli olmakla birlikte, ABD'deki (Paul Henze gibi) kimi çevrelerin ılımlı İslami rejim arayışlarının Kemalist taraftaki yabancılaştırıcı etkilerini de unutmamak gerek.

ABD tarafında ise, hem bu neredeyse "sabotaj" olarak algılanan karşı duruştan rahatsızlık var, hem de, asıl, uzun zaman yatırım yapılmış, bel bağlanmış ana iç müttefik/yandaş olarak görülenlerden, ihtiyaç duyulan kritik konu ve zamanlardaki duyarsızlıktan, yer yer karşı çıkıştan rahatsızlık var.

ABD Savunma Bakan Yardımcısı Wolfowitz'in 1 Mart tezkeresinin Meclis'te geçmemesi üzerine gerekli "liderliği göstermediği" gerekçesiyle Türk Genelkurmayını haşlaması hatırlardadır. Amerikan hissiyatını ve hassasiyetini gösteren etkili bir kanıtsa, belli çevrelerin görüşlerini iyi yansıtan gazeteci Cengiz Çandar'ın 26 Aralık 2002 tarihli Yeni Şafak gazetesindeki şu satırlarıdır: "Sürekli olarak Türkiye'nin 'jeopolitik önemi'nden söz ediliyor. Peki, Türkiye'nin; siyasette, diplomaside, ticarette, askerlikte, güvenlikte sürekli kapısını çaldığı ve 'jeopolitik önem çeki'ni 'nakde çevirttiği' en güçlü ve en yakın müttefiki

Amerika, gün gelip, tam da o 'jeopolitik önem'den ötürü kapısını çaldığı ve 'işbirliği talebi'nde bulunduğu bir sırada, Türkiye 'başka kapıya' der ise, o 'jeopolitik önemi'nin ne anlamı kalacaktır? 'Jeopolitik önem çeki' bundan böyle nasıl 'nakde' çevrilebilecektir?"

Şimdi, ilişki düzleminin öteki yanına, sermaye (burjuvazi)-devlet ilişkisine bakabiliriz. 3 Kasım seçimleriyle, Türkiye'de, sermayenin parlamentoda temsil edilen bütün politik temsilcileri tasfiye edildiler. Başbakan'ın partisinin yüzde 1'ler civarında oy aldığı bu büyük deprem, sözünü ettiğimiz rejim modelinin iç ilişki yapısında da, kurumlar dengesinde de etkili oldu elbette. Sermayenin tasfiye edilen politik temsilcilerinin yerine gelen yeni temsilcinin (AKP hükümeti) bizatihi kendisinin bir istikrarsızlık kaynağı olması ve bürokrasiyle (Devletle) reel çelişkilerinin olması, ilişki yapısının bu yanında da gerginlik ve aşınmalara neden oldu, aynı zamanda, ideolojik tesanütü de bozdu.

Rejim modelinin içine düştüğü bu durum, kaçınılmaz olarak ve doğası gereği, uluslararası konjonktürün kritik haliyle de birleşince yeni pozisyon alış ve arayışları beraberinde getirdi. Rejim bunalımını gören her aktör, ABD, AB, Kürtler, TÜSİAD, Devlet ve AKP kendi hamlelerini yapmaya başladılar. Asıl muhatabın, geniş emekçi halk yığınlarının kendi öz ideoloji ve örgütlülükleriyle, yani anlamlı bir aktör olarak yer alamadığı bu mücadele sürecinde, onun oluşturduğu zemin de elbette kaygan haliyle belirsizliği, karmaşayı arttırıcı etki yaptı.

Bu noktada denebilir ki, bu çözümleme, AKP (hükümeti) ile ABD arasındaki son çelişkili ve çatışmalı durumu yansıtmıyor. Oysa, bu durum da analizini yapmaya çalıştığımız rejim modelinin bunalımı çerçevesi içinde ortaya çıkmıştır ve onun tarafından biçimlenmiştir.

Türkiye'de değişen kurumlar (ve güç) dengelerini, bunun tetiklediği iktidar (rejim) mücadelesini ve dinamiklerini en iyi kavrayan liberaller oldu. Bu, onların sezgi gücünden ziyade, ABD tarafından bilgilendirilme gücünden kaynaklandı büyük

ölçüde. Amerikan mesajları, ideolojik saldırısı, tehditleri, hamleleri ve yeni model oluşturmanın ilk arayışları onlar üzerinden yapıldı ve bu da onlara böyle bir avantaj kazandırdı. AKP ise, belki de "tüccar sezgisi"yle ve içindeki görece has güvenilir liberallerin girişimleriyle değişiklik potansiyelini gördü ve bürokrasinin stratejik konumuna kendisini geçirmeyi denedi.

Devletçi/militarist çevreler ise, şimdilik çaresiz bir durum tespiti aşamasındalar. Çözümleri de, tespitlerinin içerisinde görülmektedir. Profesör Mümtaz Soysal durumlarını şöyle özetliyor:

> "Daha önceleri böyle durumlarda 'sivil siyaset' etkisiz kalınca 'asker ağırlık' devreye girer ve durum o ağırlıkla düzeltilirdi. Cumhuriyetin temel ilkeleri çiğnendiğinde askerin devreye girmesine karşı çıkanların bile itiraz edemeyecekleri, etmeyecekleri ve ulusal güvenliği doğrudan doğruya ilgilendiren durumlar söz konusudur artık. Türk devleti içindeki denklemler öylesine bozulmuştur ki, asker, Kıbrıs ve Kuzey Irak gibi kendi görevine doğrudan doğruya giren durumlar karşısında bile kükremesiz ve hareketsiz kalmaktadır..."

AKP'nin yukarda değindiğimiz kurnazlığıysa, iki duvara çarpmış görünüyor. Birincisi, AKP, bu akrobasiyi, yani yerli sermayenin/burjuvazinin emperyalizmle ilişkilerini düzenlemede başat pozisyona geçişi, halktaki ve kendi tabanındaki "anti-Amerikan" hissiyatın geliştiği bir döneme denk gelmesinin zaaflarıyla birlikte yürütmek zorunda kaldı. İkincisi, emperyalizm açısından hala en geçerli meta olan "militer hizmetler" üzerinde hakimiyetini kuramadığı koşullarda yaptığı cambazlık yapısal zaaflarla malul. Nihayet, gözü dönmüş Amerikan yönetimi, çok fazla şey istiyor, egemenlerin ihtiyaçlarına duyarsız bir saldırganlıkla taleplerinde ısrarcı oluyor, toplumsal mühendislik ve kamuoyunu yeniden kıvama getirme imkanlarını kullanmaya zaman bulamadan, kurumlarla oynama imkanlarını tam olarak devreye sokamadan ve en etkin iç müttefiklerinden yoksun olarak psikolojik operasyon acemiliği yapıyor, bu da işleri karıştırıyor, ipleri daha da geriyor. Kürt Sorunu'ndan Irak

batağına, Siyonist Devlet'in müdahalelerinden AB rekabetine konjonktür de tarafları zorluyor, koordinasyonu bozuyor, yanlış anlamaları tetikliyor.

Bu arada, özünde bir tarihsel tesadüf olarak, Amerikan emperyalizmi Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) ile bölgede bir rejim ve düzen değişikliği ve inşasına girişmişken, Türkiye'de yeni rejim modeli ihtiyacının ortaya çıkmış olması, iki düzen kurma süreci arasında organik bağlar kurarken süreci elbette daha da karmaşıklaştırıyor, buna hazır olamayan tarafları bu da iyice zora sokuyor. Bu arada Türkiye'nin BOP'a müdahil olduğu gerçeği, iki düzen kurma sürecini daha da birbirine bağlıyor.

Bu konuda 19 Temmuz 2004 tarihli Milliyet gazetesinin şu haberi ilişkiyi iyice ortaya çıkarıyor:

> "Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Türkiye'nin, Büyük Ortadoğu Projesi'nin (BOP) coğrafi olarak merkezinde bulunan bir ülke olduğu ve demokratik birikimlerini bölge ülkelerine aktif olarak aktarması gerektiği saptamasında bulundu. MGK Genel Sekreterliği, Milli Güvenlik Bülteni'nin ilk sayısını yayımladı. Bültende, ABD'nin tek belirleyici güç olarak gelişmelere yön verdiği belirtilerek, haziranda yapılan Sea Island Zirvesi'nde, BOP'un Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi'ne (GOKAP) dönüştürüldüğü ifade edildi. Bültende, şu değerlendirmeler yer aldı:
>
> Büyük Ortadoğu coğrafyasının merkezindeki konumu ve bölgeye olan tarihi -kültürel bağları dikkate alındığında, Türkiye'nin GOKAP'ın dışında kalması gibi bir durumun söz konusu olamayacağı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin 'Cumhuriyet tarihinin ve laik, demokratik, sosyal bir hukuk devleti yapısının sağladığı birikimlerinin bölge ülkelerine aktarabileceği, siyasi, ekonomik ve sosyokültürel boyutlarda aktif olmaya çalışmasının' uygun olabileceği değerlendirilmektedir. İstanbul'daki zirvede NATO'nun GOKAP ülkeleriyle iki yönlü ilişkilerinin başlatılması için tavsiye kararı alındı. NATO'nun orta vadede BOP'a tamamıyla angaje olabileceği izlenimi yaratmaktadır."

Bütün bu karmaşa içinde eski modelin aşırı gerginliklere, yer yer aşınma ve kırılmalara maruz kaldığı, buna karşılık yenisinin oluşturulmasındaki zamansızlık ve güçlükler, doğum sancıla-

rının ve düzensizliğin artmasını getiriyor, bunalım derinleşiyor.

ABD ile ortaya çıkan bunalımda düzen güçlerinin tarafları bağımlılık çerçevesinde kendi çözümlerini bir biçimde bulacaklardır. Yeni düzenlemelerin bağımlılık çerçevesi içinde yapılacağı kuşkusuzdur. AKP, sıkıştıkça ve içerde meşruiyet sorunuyla karşılaştıkça, genel olarak emperyalizme özel olarak da ABD'ye daha fazla sığınmak durumunda kalacaktır. Son günlerdeki İncirlik mutabakatı ya da yeni üs ve limanlar ve Urla'daki NATO yerleşimi gibi konular bu duruma iyi örneklerdir. Ya da, eski kılıçlar yeniden kıvama getirilerek bilenir devreye sokulur iktidar/rejim mücadelesinde. ABD ile ilişkilerde "Kemalist yeniden doğuş" Kürtler bir kez daha kurban verilerek oluşturulmaya çalışılır. Her durumun heveslisi her tarafta çoktur... Türkiye kapitalizmi kendi yeni düzenlenmesini yapacaktır ya da aynı anlama gelmek üzere ABD yeni yapılandırma için uğursuz güçlerini devreye sokacaktır.

Dolayısıyla bu çerçevede bütün bu amansız sürecin nereye gideceğini iki olgu belirleyecek. Bunlardan biri, Türkiye'de halk güçlerinin sürece etkin bir aktör olarak katılımının sağlanıp sağlanmayacağı konusunda düğümleniyor. İşçi Sınıfı (ve müttefikleri)+İdeolojisi (Devrimci Marksist Sosyalizm)+Sınıfın öz örgütlenmeleri üçlüsünün organik bileşeninden oluşacak Sınıf Hareketi inşa edilebilirse, elbette, karşımıza bambaşka bir tablo ve buna bağlı sonuçlar çıkacaktır.

İkinci olarak, Ortadoğu'nun mazlumlarının, lanetlilerinin Amerikan saldırısı karşısındaki direnişlerini de süreçte önemli ölçüde belirleyici olacaktır.

Dipnotlar:

1- Newsweek, Eylül 1990.

2- Bkz. Haluk Gerger, Kan Tadı: Belgelerle ABD'nin Kara Kitabı, dördüncü baskı, Ceylan Yayınları, İstanbul, 2004, s. 468.

3- Age., s. 469.

4- International Herald Tribune, 17 Mayıs 2004.

5- Washington Post, 10 Mayıs 2004.

6- Kennan'ın Amerikan Dışişleri bakanlığı'na gönderdiği ve bu görüşlerini içeren telgrafı daha sonar "X" imzasıyla yayımlanmıştır: "The Sources of Soviet Conduct," Foreign Affairs, c. XXV, No. 4, Temmuz 1947, s. 566-582.

7- Scott Nearing'in Monthly Review Dergisi'nin Nisan 1957'deki sayısında yayımlanan "World Events" başlıklı makalesinde yer alan bu paragraf aynı dergide yeniden yayımlandı; Monthly Review, Nisan 2004, s. 17.

8- Hatrick Goode, Kautsky: Seçilmiş Politik Yazılar, çev. Celal A. Kanat, Kavram Yayınları, İstanbul, 1990, s. 96-98.

9- V. İ. Lenin, Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması, onuncu baskı, çev. Cemal Süreya, Sol Yayınları, İstanbul, 1998, s. 127 ve 132.

10- Bu kaos ortamının ve emperyalistler arasındaki çelişki ve çatışmaların, toplumsal muhalefet ve direniş açısından yaratabileceği imkan ve sorunlar ise, bu yazının kapsamı dışındadır.

11- Aktaran John Bellamy Foster, "Imperial America and War," Monthly Review, c.55, No. 1, Mayıs 2003, s.8.

12- Eric Hobsbawm, (in conversation with Antonio Polito), The New Century, İtalyancadan çev. Alan Cameron, Abacus, Londra, 2000, s. 48.

13- Haluk Gerger, "Amerikan Emperyalizminin Ayırdedici Özellikleri," Praksis, No.11, Yaz 2004, s. 17-18.

14- Machiavelli, Hükümdar (İl Principe), çev. Selahattin Bağdatlı, Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1984, s. 48, 80-81, 85-86, 90.

15- Antonio Gramsci, Hapishane Defterleri: Tarih, Politika, Felsefe ve Kültür Sorunları Üzerine Seçme Metinler, Der.-Çev. Kenan Somer, Onur Yayınları, İstanbul, 1986, s;14-15.

16- Age., s. 186.

17- Bu konuda bkz. Stephen Gill (Ed.), Gramsci, Historical Materialism and International Relations, Cambridge University Press, Newcastle Upon Tyne, 1994.

18- Thomas P. M. Barnett, Pentagon'un Yeni Haritası: 21. Yüzyılda Savaş ve Barış, çev, Cem Küçük, 2. Baskı, 1001 Kitap, İstanbul, 2004.

19- Age., s. 341, 391.

20- Age., s. 395-96.

Büyük Ortadoğu Projesi ve Direniş Olanakları

Ertuğrul Kürkçü

Her şeyden önce sizlere teşekkür etmek istiyorum, burada olduğunuz için. Ama hepimizi buraya topladığı için Demir ve bu 'sempozyu'u organize eden arkadaşlara da. Eğri oturup doğru konuşmak gerekirse Türkiye'de bu tür toplantıları artık çok az yapıyoruz. Hepimiz birbirimizin sözüne ve fikrine doymuş ve buna ihtiyaç hissetmiyor gibiyiz. Oysa şimdi örneğin benden önce konuşan Haluk'u büyük bir zevkle dinledim. Ama sanıyorum son on yıldır hiç aynı masa etrafında bir araya gelmemiştik. O nedenle bu fırsat için herkese gerçekten çok teşekkür ediyorum.

Bunu söylememin bir başka sebebi de var. Eğer bir "Genişletilmiş Ortadoğu Projesi"nden söz ediyorsak ve bunun bir tür küresel saldırı olduğu hakkında az çok ortak bir kanaatimiz varsa, bununla nasıl başa çıkılacağı sadece tek ülke içindeki çeşitli muhalif güçlerin birbiriyle ilişkisini değil bir çok

ülkedeki muhalif güçlerin enternasyonal ilişkisini varsayıyorsa aslında hakkında konuştuğumuz şeye tekabül etmeyen çok asimetrik bir duruşla malul olduğumuzu da söylemek mümkün. Yani kıtalar aşan bir saldırı kapasitesine karşı bir ülke sınırları içerisinde mukabele edebilecek kadar bile bir dayanışma ya da direniş imkanının henüz oluşmadığı koşullardan söz ediyoruz.

"Genişletilmiş Büyük Ortadoğu Projesi" (BOP) denilen şeyin ben aslında Haluk'un sistematize ettiği kadar sistematik olmadığı kanısındayım. Ona karşı tutarlı bir itiraz getirmek için ister istemez soyutlayıp onu Amerikalıların öngördüğünden daha tutarlı bir projeymişçesine ele aldığını düşünüyorum. Bu, sunuşunun değerini küçültmez, bunu sistematikleştirir ve bizim için sistematik bir karşı koyuş imkanını da düşünmeye sevk eder, fakat ben BOP'un nispeten el yordamıyla, göre göre yürürken edinilmiş bir fikir olduğunu, zaafının biraz da bu olduğunu, o nedenle tüm bu rasgelelik, tutarsızlık, sistematik olmayış dolayısıyla da ona karşı koyma imkanının artabileceğini düşünüyorum.

Fakat öte yandan, Irak'a saldırıyla birlikte bölgede başlayan sürecin yerel direnişlerle çok fazla tehdit edilebildiği kanaatinde de değilim. Bu bakımdan gözlemlerim Haluk'unkinden biraz faklı. Irak'ta süre giden direnişi göz önüne aldığımızda bunun, evet, Amerikalılar'ın umduğu kadar zayıf bir direniş olmadığını, ama bizim umduğumuz kadar da güçlü olmadığını söylemeliyiz.

Şu an Irak'ın toplam ilişki düzenine baktığımızda Şii Araplar ve Kürtlerle birlikte ABD için askeri gücün ötesinde bir miktar hegemonya sahası açılmaya başlamış gibi gözüküyor. Ben doğrusu "BOP" ya da Amerikalıların şimdi verdiği adla "Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgelerinin Ortak Geleceği ve Gelişmesi İçin Ortaklık"- bu sadece Ortadoğu'yu değil Fas'tan Hindistan'a kadar son derece geniş bir sahayı hemen hemen tamamı Müslüman olan ve Türkiye hariç hemen hemen hiç birinde demokratik bir rejimin olmadığı bir sahayı kapsıyor- projesinin tehlikesinin ve karşı koyma zorluğunun da burada yattığını düşünüyorum.

Şundan ötürü: ABD son on yılda üç ülkeye harp ilan etti: Yugoslavya, Afganistan ve son olarak da Irak. Bu ülkelerin bir ortak özelliği vardı: Çok milletli, çok etnili ülkelerdi. Bir etninin üstünlüğüne dayalı olarak, antidemokratik rejimler tarafından yönetiliyorlardı. Yönetimleri çürümüştü ve otarşikti. Dolayısıyla kendi "millet"lerinin, kendi uyruklarının onayına sahip değillerdi. Bu nedenle Amerikan vuruşu bunların hepsinde içerde ya gönüllü/gönülsüz bir destek buldu ya da geniş bir kesimde bir tür kayıtsızlıkla karşılandı. Bu çerçevede baktığımız zaman Amerikan vuruşlarının hepsinin ilk elde, konvansiyonel yöntemlerle, devlet güçleriyle karşılanamadığını, toplumun bir bölümünün de gizli ya da açık onayını elde ettiğini görebiliriz. Irak için de böyledir bu, Afganistan için de böyledir, Yugoslavya için de böyledir. Başka ülkeler için böyle olmayacağına dair bir garanti de yoktur doğrusu.

Türkiye'de son bir yıldır ve özellikle son altı aydır şiddetlenen bir popüler paranoya ve bu paranoyayla uğraşmaktan alınan gizli lezzetle medyanın, çeşitli düşünce kuruluşlarının halka sundukları bir tür Karagöz-Hacivat oyunu gibi bir şey var: ABD Türkiye'yi işgal mi edecek? Ederse ne yaparız? Eder mi etmez mi?

Durup dururken paranoya görmeye başlamaz insanlar bunun kimi sebepleri olması lazım. Salt bir ruh hastalığından söz ediyor olsak bile bu sebepsiz değildir. İkincisi insanların paranoyak olmaları korktuklarının başlarına gelmeyeceği anlamına gelmiyor.

Gözden kaçmış olabilir... Hatırlatmam gerekirse, bundan bir yıl önce ABD'nin Irak'a girmesinden altı ay kadar sonra Hürriyet gazetesi manşetten bir haber verdi. Ondan sonra o haber bir daha ne çıktı ne de üzerinde konuşuldu. Ama bu haber manşetten verildi: TSK kendisini deniz aşırı bir gücün işgali olasılığına karşı yeniden düzenlemeye başlamıştı. Hürriyet gazetesi bu haberi: "Neo-Kuva-i Milliye" başlığıyla verdi. Üstün teçhizatlı, silahlı, güçlü bir düşman bir gün gelecek Türkiye'yi işgal edebilecek. Böyle bir senaryoya göre bir yasa çıkarttı meclisten.

Şimdi geçekten kim olabilir bu güç: Mesela Ermenistan olabilir mi? Ya da İran, Irak, Yunanistan? Bunların hiç birisi olamaz. Doğrusu şöyle düşünüyorum: Adı konmamakla birlikte az çok ABD, diğer büyük devletler, belki de muhtemelen Rusya düşünülmüştür, böyle bir yasa çıkartılırken. Çünkü iki kutuplu dünyada böyle bir yasa çıkartılsaydı, bu "olası işgalci"nin Sovyetler Birliği olacağına herkes kalıbını basardı, diplomatik sebeplerle adı yazılmış olmasa bile. Ama ABD'nin Ortadoğu'da ülkeleri tek tek düşürmeye başladığı bir dönemde böyle bir yasa, böyle bir toplumsal paranoya ile birlikte düşünüldüğünde Türkiye'yi yönetenlerin de, yönetilenlerin de kendilerini BOP karşısında az çok yeniden düşünmeye başladıklarını düşündürüyor bana doğrusu.

Olur mu olmaz mı, bunlar başka bir şey. Bizim konuşmalarımız sanki biraz, Türkiye "Genişletilmiş Ortadoğu" tasavvurunun dışındaymış gibi. Oysa Türkiye bu ABD tasavvurunun dışında değil. Bu şundan da belli, birkaç gündür, Radikal'de İsmet Berkan, yazıp duruyor: Michael Rubin, bir Amerikalı, neo-con'ların, yani yeni-muhafazakarların, önde gelen düşünürlerin-den biri; Türkiye de AKP hükümetiyle özel olarak ilgileniyor ve AKP hükümetinin kendilerinin başlangıçta varsaydıklarından çok daha fazla İslamcı olduğunu, 11 Eylül sonrasında ABD'nden çekilen Suudi sermayesinin Türkiye'de dolaşıma girdiği, bu sermayenin kısmen El-Kaide sermayesi olduğu, Türkiye'nin mali krizini Suudi parasıyla bastırdığını, o nedenle AKP hükümetinin ve Türkiye'deki yönetimin BOP'daki Amerikan egemenliği karşısında, bu yeni global anlayış kapsamında önemli bir risk ve tehdit oluşturmaya başladığını söylüyor.

Son on gündür Türkiye'de olanları gözümüzün önüne getirecek olursak eğer, Tayyip Erdoğan'ın ensesine inen Amerikan şaplaklarını ve onun bir iki efelenmeden kısa süre sonra süt dökmüş kediye dönmesini hep bir arada düşünecek olursak hakikaten, BOP'un genel ufku içerisine Türkiye'nin de yerleşmiş olduğunu görebiliriz.

Hep şöyle düşünüyoruz: "Amerikalılar İran'ı vururlar, Amerikalılar Irak'ı, Suriye'yi vururlar, ama bize "kendi ordumuz" aracılığıyla şimdiye kadar vuruyorlardı. Başka türlü vurabilirler mi? Ben bunun da ihtimal dahilinde olabileceğini, tuhaf, alışılagelmedik, şimdiye kadar bilmediğimiz, öngörmediğimiz bir ilişkiler dünyasına doğru açıldığımızı düşünüyorum. O nedenle Genişletilmiş Ortadoğu Projesi muğlak da olsa beni çok ilgilendiriyor.

Öte yandan tanım gereği bu coğrafyanın merkezinde duran ve merkezinde durduğu coğrafyayla diğer coğrafyaların, yani Avrasya'yla, Balkanlarla,Rusya, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun bağlantısını kuran bir ülke Türkiye. Bir bakıma eski dünyanın merkezi burası. Eski dünyanın merkezinin Amerikalıların ilgi alanı dışında durabileceği düşünülemez ve şimdiye kadarki düzenleme yöntemleri eğer kafi gelmiyorsa ABD'nin buraya yeni yöntemlerle müdahale etmesi ihtimal dışı olarak görülmemeli.

Peki şimdi Türkiye'de bu müdahaleye karşı olabilecek olan güçler neredeler, ne yapıyorlar? Gördüğümüz ilk şey, günümüz için böyle bir konseptle düşünme alışkanlığının epeyden beri ortadan kalktığı, ikincisi böyle bir konseptle düşünüşün genel olarak gericilik kampından geliyor olması. Türkiye de ilericiler, sosyalistler, liberaller, genel olarak Türkiye'nin AB üyeliği konusuyla meşguller. Faşistler, dincinin en gerici olanları, kendilerine, "ulusalcı-kızıl elmacı" diyenler, bunlarsa Amerikan istilasına karşı harıl harıl hendek kazıyorlar. Oldukça tuhaf bir algı dünyası var Türkiye'de.

Fakat bunların hiçbiri de kendi başına ne o kadar sebepsiz, ne o kadar anlamsız. Liberaller, solun önemlice bir bölümü, ilericiler, medeniyetçiler, insancılar, bunlar bu dünyadan bir an önce Avrupa'ya kapağı atarak kurtulabileceklerini düşünüyorlar. Nuh'un gemisi sefere çıkacak, buraya her cinsten bir çift atlarsa tufandan kurtulabilir sanılıyor ve herkes o gemiye atlamaya çalışıyor. Hakikaten atlamaya çalışmaları manidar çünkü karşıda çok esaslı hem siyasi, hem iktisadi, hem medeni bir kıyı

gözüküyor. Bu apaçık ortada.

Öte yandan diğerleri de, hendek kazmaya çalışırken, tamamen deli gibi davranmıyorlar bana sorarsanız. Çünkü ABD'nin, özellikle 11 Eylül'den bu yana, "uluslar arası camia"yla birlikte ortaya konulmuş olan devletler arası ilişkiler adabıyla, II. Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler tarafından benimsenen uluslararası düzenle kendisini hiçbir biçimde bağlı saymadığı koşullarda, aklı başında, ABD ile nispi ya da temelli çelişkileri olan herkesin, bana da sorarsanız "siper kazma"ya başlaması gerekir.

Çünkü ABD'nin egemenlik kurma ve sürdürme tarzı herhangi bir sınır, kural ve adap tanımayacak bir hadde ulaştı. Şimdi bu özel koşulda, Sovyetler Birliği'nin çökmesi, Amerika'ya nükleer karşı koyuş imkanının neredeyse fiilen ortadan kalkması, ABD'nin askeri-teknolojik ya da genel olarak teknolojik yenilenme anlamında AB ülkelerinin hepsini geride bırakmasıyla kısa vadede Washington karşısında esas olarak herhangi bir güç kalmamış oluyor.

Elinizde bu kadar güç olsa belki sizler de hiç biriniz kural tanımazsınız. Bu işin tabiatında var. Bu kadar kurala bağlanamaz bir güç ve bu kadar askeri kapasite kimin elinde birikmiş olsa dünyayı yönetme hakkının kendinde olduğuna inanmaya başlar. Burada tehlikeli olan yön, belki de şöyle demeli iyice tehlikeli olan yön, bu manyak kliğin elinde pek ala dünyanın sonunu da getirebilecek bir güç birikmiş olması. Bence bu, bilhassa bir Ortadoğu meselesi olmakla birlikte esasında bütün insanlığın da meselesi.

Almanca iyi bilinen bir sloganla söylenirse Ortadoğu, ABD için "über alles"tir, her şeyin üstündedir. Bunun sebebi çok belirgin. Birincisi doğal enerji kaynaklarının, çıkarma, nakil, dağıtım zincirlerinin burada yoğunlaşmış olması. Bunun sadece ABD'nin petrol ihtiyacıyla değil rakiplerinin petrol ihtiyacıyla da ikincil bir ilgisi var. Yani ABD'nin kontrol etmesi kadar ötekilerin de etmemesiyle ilgisi var. Daha önemlisi burası genç nüfusu, kaynaklarıyla, oluşturmaya eğilim gösterdiği yeni pazar

imkanlarıyla sermayenin yeniden dolaşımı için en önemli alanlardan biri. Ve buraya hakim olmak ABD için her şeyden önemli. Ama bu sadece Ortadoğu'ya ABD arasındaki bir mesele değil. Bu hem ABD içerisindeki bir mesele hem de, dünyanın geri kalanıyla ABD arasındaki bir mesele.

Doğrusu yerel direnişlerin bu hakimiyet girişimini püskürtme için bir imkan olabileceğini düşünüyorum. Bunlar ABD'yi sınırlı bir biçimde de olsa geriletebilir. Fakat Amerika'nın yürüyüşünü en önce Amerikan işçi sınıfının durdurabileceğini düşünüyorum. Amerika'ya içerden bir itiraz olmadığı takdirde ABD hükümetleri kendi tezleri etrafında Amerikan halkını birleştirdiği müddetçe saldırıya muhatap olanların sadece kendi güçleriyle bu saldırıyı defetme imkanlarının nispeten sınırlı olacağını söyleyebiliriz.

Tarihe bakalım, ABD müdahalelerine, işgallerine maruz kalmış olanların bu müdahaleleri nasıl defettiklerine bakalım. Vietnam'ın savaşı nasıl kazandığına bakalım. Vietminh'in kahramanlıkları, onun mücadelesi, sosyalist dünyanın bunun etrafında bir araya gelişi ne kadar önemliydiyse, ABD içerisinde Vietnam savaşının durdurulması, bu savaşın haksızlığı yönünde oluşmuş olan irade, aralarında sonradan ABD başkanı olacak olan Bill Clinton'ın da bulunduğu ABD gençliğinin, aydınlarının, işçi sınıfının itirazlarının bu savaşın durdurulmasında oynamış olduğu rol ile Vietnam direnişi, ikisi birlikte gittiği nispette ancak ABD bu savaşta yenilebildi, yendirilebildi.

Özelikle Bush'un ikinci dönem seçimi öncesinde ABD'ye baktığımızda gördüğümüz tablo, bu İngiltere'de de kısmen böyledir, savaşın hala Amerikan halkının büyük bölümü ve Amerikan okuryazarlarının da hatırı sayılır bir bölümü için meşru olmaya devam ettiğidir. Hatırlayalım Bush'un karşısındaki başkan adayı John Kerry'nin seçim kampanyası da savaşa son vermek değil, savaşı uluslararasılaştırmak tezine yaslanıyordu. İtirazlar işgalin olup olmayacağı değil işgalin nasıl olacağı üzerinden kurulduğuna dayanıyorsa, işgal fikri egemen fikir olmaya devam ediyorsa bu büyük bir tehlikedir. Ben direnişin

buradan başlaması gerektiğini düşünüyorum.

Yani bir enternasyonalizmden söz edecek isek eğer ABD'nin bütün enternasyonalist evlatlarının, bunlar kim olabilirse, illa bunun işçi sınıfından da olması gerekmiyor, çevrecisinden, insan hakları savunucusundan, savaş karşıtından, komünistine kadar son derece geniş bir spektrumda yürütecekleri itirazlar, Avrupa ve ABD arasındaki çelişki, Avrupa da yürütülecek itirazlar ve nihayet Ortadoğu'dan gelecek otantik muhalefet hep bir arada bu saldırıyı bertaraf edebilir.

Ancak burada şu şekilde duramayız kanısındayım ben. ABD karşısına neyin olmayacağını söyleyerek çıkmak, problemi öldürücü olmaktan bir an için çıkarabilir ama çözmek için bize imkan sağlamaz. Varolan statükonun yerine ne konulacağı konusunda bir tez olması gerekir.

Avrupalıların tezi, kendi kapitalizmlerinin bölge için Amerikan kapitalizminden daha iyi olabileceği, Ortadoğu despotlarının tezi ise kendi geleneksel egemenliklerinin kendi halkları için daha iyi olabileceğini söylüyor.

Oysa problem bunlarla başa çıkılamayacak kadar zor, çetin bir problem. Başta söylediklerimi tekrarlayacak olursam ABD darbelerini vururken elbette insanların unutkanlıklarına da güveniyor. Son kırk yıl boyunca bizzat kendi eliyle beslenmiş büyütülmüş olan İslami gericilik, yerel sultanlıklar, yerel derebeyliklerin teokratik ve anti demokratik egemenlikleri altında inleyen kitlelerin ve bunların fikirlerini ifade etmeye çalışan aydınların ihtiyaçlarının sözcüsü olarak ortaya çıkıyor şimdi.

O nedenle ABD, bana sorarsanız bize göründüğü kadar korkunç görünmüyor olabilir Fas hapishanelerinde yaşayan insanlara ya da Mısır zindanlarında zulüm görenlere. Saddam'ın Irakı'na darbe vurulurken dünyanın her tarafında buna karşı çıkmak hem ahlaki bir zorunluluktu hem bir mücadele vasıtasıydı. Ama Iraklıların bu darbeye bizim kadar şiddetle itiraz ettiklerinden ben o kadar emin değilim açıkçası. Bayram etmediklerini hepimiz gördük. Ama ABD'nin Saddam'ı devirmesine sizin benim kadar çok itirazları olmadı.

ABD işgaline ve egemenliğine karşı işleyen bir muhalefet kurabilmek için imkanların nerede yattığına bakmak açısından bunları tartışmalıyız: Çünkü Türkiye'de Irak'a saldırı başlarken kimi savaş, Amerikan müdahalesi karşıtları : 'Dayan Saddam Arkandayız' diye geziyorlardı. Irak'ta böyle bir muhalefetin tutabileceğini düşünmüyorum. Bu Iraklıların kalbini çelecek bir şey olamaz. Hele Kürtler ve Şiiler açısından tamamen imkansız bir şey bu.

Dolayısıyla diyeceğim şey Amerikan saldırısının, Amerikan Büyük Ortadoğu Projesine karşı çıkışın ulus devletleri güçlendirmek temelli bir hareket eksenine yerleştirilmesi kısa vadede de uzun vadede de sonuç verecek bir şey gibi gözükmüyor bana. Bunları aşan bir ortaklık projesinin, evet burada bana sorarsanız bir gelecek ufku var, fakat Ortadoğu'dan söz ediyorsak eğer bu söylediğimizin de çok teorik ve kağıt üstünde kalabileceği kuşkusunu da bunu ileri süren biri olarak yanında eklemem gerekir. Çünkü pratiğimize bakalım: Filistin'deki mücadeleye kısmi sembolik katılım dışında aslında İranlılarla Türkler, Türklerle Araplar, Araplarla Kürtler, Kürtlerle Yunanlılar arasında kökleri geçmişte olan bir dayanışma iklimi ben bilmiyorum. Ortak yürütülmüş bir mücadele hatırlamıyorum. Böyle bir paylaşım bilmiyorum.

Fakat her şeyin bir ilki olması gerekir. Madem ki Ortadoğu "über alles"tir ABD açısından o zaman şimdi kurulmaya başlanması elzem olan şey bence bir tür Ortadoğu dayanışması iklimidir. Ortadoğu'nun ilericileri, kadınları, emekçileri her tür meslek sahipleri arasında politik olan-olmayan, insan haklarından sosyalizme kadar, çocuk haklarından çevre mücadelesine kadar her alanda anti kapitalist mücadelenin herhangi bir ucunu ötekine bağlayabilecek her ilişki makbuldür diye düşünüyorum ben doğrusu.

Uzun vadeli bir meseleden söz ediyoruz. ABD'nin eğer kapitalizm bütün bu dönem boyunca yaşayabilecekse, kendiyle beraber önümüzdeki otuz kırk yıl içinde dünyayı üzerimize çökertmeyecek ise, sürdürebildiği kadar sürdürmeyi hesaba kattığı

çabucak geri dönülemeyecek bir stratejik yönelim içerisinde olduğunu karşısına koyduğu hedeflerin böyle olduğunu düşünüyorum. O nedenle bunun karşısına da böyle uzun vadeli bir direnme planının konulması icap eder.

Nihayet son eklemek istediğim şey, ABD'nin bütün yapıp ettikleri -Haluk gayet güzel anlattı bunu ben buna çok az şey ekleyebileceğimi düşünüyorum- bir küresel kapitalist yayılışın parçasıysa burada emperyalistler arası gerilim ve itirazların bu yayılış bakımından ikinci dereceden bir rolü olabileceğini düşünüyorum.

Yani kastettiğim şey şu; Almanlarla Fransızlar bu meseleye uzun süre sessiz kalmayacaklardır ve ABD'nin bu piyasayı sadece kendi güçleriyle, kendi başına kontrol etmesine rıza göstermeyeceklerdir. İki sebeple. Bir, kendi ekonomik gereksinimleri açısından; ikincisi ABD'nin müdahalesiyle büyüyecek olan piyasadan nemalanmak isteyecekleri için. Dolayısıyla orta vadede yani önümüzdeki beş-on yıl içersinde Amerika'yla Avrupa'nın bu konuda ortak olabileceklerini ben düşünüyorum. Şimdiden Irak'ın imarı konusunda bu görüşmeler başladı. Başka konularda bu ortaklıklar, iş birlikleri sürecek.

Küresel tehdidin terörizm olduğu -yani bana sorarsanız bu terörizm kavramı "devrim"i kodluyor - konusunda NATO'nun İstanbul Zirvesinde ABD ve Avrupa arasında anlaşmaya varıldı. Herkes bu konuda mutabık.

O nedenle BOP'a itirazın şu yada bu sermaye birikimi varyantı üzerinden değil daha total bir itiraz olarak kurulması gerektiği konusunda neredeyse sabit bir fikrim var diyebilirim. Belki bu tartışmada "öyle değil böyledir başka yan yollar da var" denebilecektir ama bana ama pek öyle gözükmüyor. Sonuçta bu total saldırıya bir total kurtuluş projesiyle yanıt vermek, yani sermayenin total saldırısı karşısında siyasi İslam'ın itirazını aşabilen, bu dünyalı bir başka itiraz kurabilmek ile ancak bir karşı çıkış mümkün. Üzerinde az konuştuk ama ben hafife alınacak bir şey olduğunu düşünmüyorum siyasi İslam'ın. Irak'ta karşılığını gördüğümüz Ortadoğu'da da süre gidebile-

ceğini tahmin edebileceğimiz İslami direniş hareketlerinin çok önemli bir cazibesi var. Bu cazibe sadece şundan, İslami bir dünya kurma arzusundan bile oluşmuyor. Bu İslami dünya kurma arzusunu Taliban Afganistan'da kısmen yerine getirmeye kalktı. Bunun inanmış Müslümanlar için bile ne kadar büyük bir sıkıntı olduğunu gördük. Fakat bu İslami şiddet, İslami başkaldırı, İslami intihar şeklinde ortaya çıkan şey umutsuzluk ile öte dünyanın bu dünyadan daha mükemmel olabileceğine inancın birleşimi, bu yakıcı bir güç olabiliyor. İslami şiddetin gündemi mesela modern, demokratik, özgürlükçü bir Irak ya da İslamcı bir Irak bile kurmak değil, bu Irak'ı ve bu dünyayı ortadan kaldırmak olduğunu düşünüyorum. Eğer bu, insanlara çekici geliyorsa bunun ne kadar umutsuz bir dünyada gerçekleştiğini anlarız. Haluk'un çok iyi tasvir ettiği gibi bu karanlık dünyasında daha karanlık bir şey olamaz. O zaman sen bir yoksul Arap genci, bir yoksul Filistinli genç olarak kendinle birlikte dinen de kafir olarak gördüğün on kişiyi götürüp cennette pekala yaşamaya devam edebileceğin hayalini inandırıcı bulabilirsin. Bu inanç dünyası, bu dünyaya inançsızlık ile kuruluyorsa ve bu dünya kendisine inanmayışı besleyecek kadar adaletsizlik, sömürü aşağılanma, tahakküm, zor, yoksulluk her türlü zilletin içerisindeyse, pek ala bu dünyayı ortadan kaldırmayı kurtuluşunuz olarak görebilirsiniz ve görenlerin sayısının artmakta olduğunu da görüyoruz.

Şimdi bu ihtimal ABD'yi iliklerine kadar titretiyor. 11 Eylül'ün onlara söylediği buydu. Onlar da bizzat kendi elleriyle kurdukları bu İslami muhafazakarlık dünyasını şimdi başka türlü ortadan kaldırmaya çalışıyorlar. Peki o zaman sol buna ne önerecek? "Kendi yerelliğinle yetin, biz de seninle beraber camilere gideceğiz, camiler mekanınız olsun" mu diyecek? Böyle olabilir mi, böyle bir proje olabilir mi?

Peki ama algı dünyası böyle olan bir büyük coğrafyada bir çıkış yolunu kurmanın ne kadar zor ne kadar uğraştırıcı ve ne kadar uzun vadeli olması gerektiği de ortada. Şimdi dönüp Türkiye'ye baktığımızda Türkiye bu konuda bir avantaja sahip

olabilir çünkü bütün bu Ortadoğu dünyası içerisinde modern dünyanın meseleleriyle daha çok hemhal olmuş, kapitalist ilişkiler içinde yürümeyi, onun sorunlarıyla boğuşmayı az çok öğrenmiş, uluslararası temasları daha gelişkin, eğitilmiş insan gücü daha fazla ve nihayet karşı karşıya kaldığı meselelerle geçmişte şöyle ya da böyle başa çıkmayı becerebilmiş bir birikimi var.

Fakat bu birikimin çok önemli bir zaafı düşünmeye başladığında sadece batısına bakması. Asla doğusuna dönüp bakmaması. Türkiye egemen sınıfları gerçi, doğunun sorunlarının çözümü bakımından kendilerini bir model olabileceğini oranın kendi piyasaları olduğunu az çok bilinçli bir biçimde düşünürler ama Türkiye solu kendi doğusu için kendisinin bir şey yapabileceği duygusuyla çok az donanmıştır. O nedenle ben bizim işimizin bir anlamda doğumuza bakmak ve doğumuzu anlamak, onunla ortak iş yapabilme kapasitemizi çoğaltmak olarak ortaya çıktığını düşünüyorum. O zaman problem çözme konusunda belki kendi dağarcığımızda olanların bir bölümünü aktarabiliriz. Ama öte yandan pek çok şey de öğrenebiliriz.

Doğrusu kişisel bilgim ve deneyimlerim Filistinli olsun, Suriyeli olsun, Mısırlı olsun, İranlı veya Iraklı olsun, Güney Kürdistan Kürtleri olsun, bölge entelejansiyasının fikri, entelektüel birikimlerinin hiç azımsanmayacak kadar ileri olduğunu ve Türkiye'den çok daha ilerisine giden bir sol hayatı da Lübnan'da Ürdün'de Suriye'de başka yerlerde kura geldiklerini bana gösteriyor, öğretiyor.

Haluk başlarken "ben sadece araziyi tanımlayacağım bunun içerisinde nasıl yol alınacağını" bilmiyorum demişti. Ben de çok bildiğimi iddia edecek değilim. Ama Türkiye'yi eğer bu coğrafyanın önemli bir yeri hatta merkezi kabul ediyorsak burada az zamandır yürümüyoruz. Hiç değilse nasıl yürümeyeceğimiz konusunda bir bilgimiz var. O nedenle bunları bir araya getirdiğimizde doğrusu çok zorlu bir saldırı karşısında henüz nispi güçlerle ama yeni baştan düşünmemiz gereken bir ciddi mücadele zeminine intikal ettiğimizi görebiliriz. Sanırım

Türkiye'nin Kürtleri, Türkiyeli sosyalistler bu mücadelede Ortadoğulu arkadaşlarına hem anlatacak şeye sahiptirler hem de dinlemeleri gereken pek çok hikaye var, kendilerinin de hikayesi olan.

Kapitalist Merkezlerdeki Emekçilerin ve Muhalefetin Rolü

Ben doğrusu burada şu hadde kadar gidecek bir ayrım yapılacağını düşünmüyorum. Yani emekçiler açısından Sultan Galiyev'in "proleter milletler, burjuva milletler" ayrımını haklı gösterecek denli bir kutupsallaşma olduğuna kanıt sunamayacağımızı, ABD'de yaşayan 3 milyon evsizin, örneğin Ortadoğu sokaklarında yaşayan evsizlerden bir farkı olmadığını, küreselleşme bağlamında sınıf mücadelesinde geçim koşullarının giderek bütün ülkelerin emekçileri için kötüleştiğini, dolayısıyla tersinden beyazlar ülkesinde pekala siyah adalar oluşmaya başladığını da söyleyebiliriz.

Ama daha önemlisi şu; eğer Irak'ta ABD yenilecekse bütün vatandaşlarının onayına sahip olduğu sürece yenilmesi çok daha zordur. Amerika ortasından bölünmedikçe ordusu ortasından bölünemez. Amerikan morali yere indirilemez. O nedenle Amerika'da savaşa karşı bütün itirazlar Irak halkının kurtuluş savaşına katkıdır. Bunu ne kadar çoğaltabilirsek o kadar iyidir.

Onun dışında arkadaşımızın şu değinmesinin yersiz olmadığı kanısındayım, ben o gözlemi paylaşıyorum: Uluslar arası meselelerde bir emperyalist güçe diğer emperyalist güçler arasında fikir ayrılığı çıkarsa muhalefetlerinin kendi aralarında konuşmasını o kadar kolaylaştırırlar. Türkiye'de de aslında biz bunu yaşadık. AKP hem istiyordu Irak savaşına evet demeyi hem istemiyordu. O yüzden iki üç kişi afiş yapıştırırken dayak yediğimiz İstanbul'da binlerce kişi polislerin eskortunda yürüdük Amerika'nın Irak'a saldırısını protestolar sırasında. Fena mı oldu? Sonunda Türkiye bu işgale bu çerçevede ortak olmamış oldu. Bunların vereceği sonuçlar ayrı ayrı, yeter ki biz durumu okuyabilelim ve şundan ibaret sanmayalım. Irak savaşı

Amerikan halkı Bush'a karşı ayaklanırsa ancak biter demiyoruz, ama ABD halkının karşıtlığının da burada bir karşılığı var, dünya tarihi de pek çok örneğiyle dolu.

İkinci nokta burada karıştırılmaması gereken, evet şu doğru Batı Avrupa'daki muhalefete, hükümetler bir miktar yol veriyorlar ama hiç değilse Blair'in İngiltere'deki muhalefete yol verdiğini düşünmek imkansız ve İngiltere'de savaşa karşı en büyük muhalefet oluştu. İkincisi Bush'un Amerika'daki muhalefete yol verdiğini düşünemeyiz ve Amerika'da umulandan çok daha sert bir muhalefetin çok daha kısa bir sürede oluştu. Düşünün 11 Eylül'den bir yıl sonra Afganistan müdahalesine karşı barış hareketi gelişti, Irak savaşına doğru da toparlandı. New York'ta yüz bin kişi yürüdü. Biz bütün Türkiye toplandık Ankara'da elli bin kişi idik ancak. O nedenle bence hiç azımsamayalım; buralardaki potansiyellerin varlığını görelim, bundan nasıl bir uluslar arası kardeşlik çıkartabiliriz ayrı mesele. Ama hor gördüğümüz süre hiçbir kardeşlik kuramayacağımızı doğrusu söyleyebilirim. Ben bir çok Amerikalı siyaha göre daha beyaz olabilirim ve bizler öyle olabiliriz. Durum sanıldığından daha karışık.

Umulan Kadar Direniş, Umulmayan Direniş

Irak direnişinde savaştan önce bir tablo çıktı ortaya. Bütün dünyanın askeri uzmanları dizildiler televizyonlara. CNN'den BBC'den, Türkiye televizyonlarından. Analizler şöyleydi: "Saddam ordusu şöyle direnecek, şurada hat kuracaklar, şu kadar asker lazım falan." Ve Bağdat bir günde teslim oldu biliyorsunuz. Bu umulandan az direnişti, genel olarak umulandan. Ben ne bekliyordum ben de bir miktar direniş bekliyordum. Saddam'ın despot rejiminin bütün despot rejimler gibi aynı zamanda ödlek de olduğunu bildiğim için çabuk bel vereceğini tahmin ediyordum ama hiç değilse bunun içerisinde direnen bir çekirdeğin olabileceğini, alt rütbelerde bir direnç odağı olabileceğini; bütün ordular gibi onların da işgale karşı bir planları olacağını, işgal başladığında otomatik olarak bu planın çeşitli

düzeylerde uygulamaya geçebileceğini i tahmin etmiştim. Fakat bu çok düşük düzeyde cereyan etti.

İkincisi Iraklı komünistlerin ne yapacakları konusunda benim beklentim doğrusu işgalden sonra kurulacak yönetime dahil olacakları değildi. Bu yönetime dahil oldular. Sanıyorum ki hiç biriniz beklemiyordunuz. Bu tabi şaşırtıcı bir şey. Diyebilirsiniz ki "orada komünist hareketin ne kadar eti budu kalmıştı". Olsun adı yeter. Çünkü Irak tarihinde komünistlerin çok esaslı bir rolü oldu ve Saddam'ın iktidarıyla komünistlerin yok edilmesi hep eş zamanlı geliştiği için Saddam'ın yok olmasıyla birlikte komünistlerin yeniden itibarlı, ezilenler tarihinin en erdemli parçası olarak ortaya çıkabileceklerin tahmin etmiştim. Ben komünistlerin bir silahlı direnişe öncülük edeceklerini değil ama bir sivil organizasyon yaratacaklarını, toplumdaki bütün sosyal direnç noktalarını harekete geçireceklerini, hiç değilse buna eğilimli olacaklarını düşünmüştüm.

Bu açıdan da ben yanıldım ama Irak tarihi bakımından komünistlerin Türkiye tarihindekinden çok daha fazla kurucu, ilerletici, yapıcı, yönetimlerin programlarını etkileyici bir rolü olduğunu bildiğim için bunu sanıyordum. Demek ki sadece sanmamak aynı zamanda birlikte yaşamak ve çalışmak gerekiyormuş. Bir uluslararası örgütümüz olsaydı ne olup olmayacağını bilirdik. Hatta buna birlikte karar verirdik. Bu olmadığı için sadece uzaktan tahminlerle yetindik. "Ne yazıyor bu komünistlerin web sitesinde" diye işgalden iki hafta sonra bakmak aklıma geldi ve çok şaşırdım. Bir insan hakları kuruluşunun itirazı çerçevesindeydi bütün itirazlar. O açıdan da neler bekleyebileceğimi daha sonra gördüm.

Sonuçta şunu söyleyebilirim, bugün Irak'ta görülen direniş, tecrit edilmiş bir direniş olduğu için burada bir problem var. Yani Şiiler Irak nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Şii Araplar ve Şii Türkmenler direnişe kısmen dahildiler, artık değiller. Kürtler zaten direnişim bir parçası olmadılar.

Bu durumda Irak'da direnişin geleceği tahmin edilen diğer sosyal kategorilerden, işçi sınıfından, diğerlerinden bir ses gelmiyor, Şiiler arasında da işçiler var Kürtler arasında da işçi-

ler var. Burada da bir problem var burada bir gecikme var, bunları kastediyorum onun dışında bir beklentiden söz edilemez.

Nihayet bir şey daha söyleyebilirim, Irak'taki BAAS modernleşmesi gecikmiş bir modernleşme olmakla birlikte, Irak Arap dünyasının en aydın ülkelerinden birisiydi. Burada çok iyi yetişmiş bir aydın kategorisi, iyi yetişmiş bilim adamları, okumuş yazmış, hiç değilse ilkokul eğitimi Türkiye'dekinden daha yüksek bir halk vardı. Buradan insaniyet namına daha fazla direniş bekleme hakkımız vardı doğrusu. Bunu bulamadığımız için bir miktar hayal kırıklığı olabilir. Gerçi çok da hayal kurmuş değildik. Bunların yanlış anlaşılmasını istemediğim için söyleme gereği duydum.

Geri kalanlar tartışma konusu. Bir de Haluk'un sitemine ben de iştirak edeyim, sadece şahsımıza söylenenler değil arkadaşlarımıza söylenenler açısından da. Şimdi arkadaşlar ben kimseyi dışlama lüksümüz olduğunu düşünmüyorum: Bütün Stalincileri dinlemeye hazırım, bütün Troçkistleri dinlemeye de hepimiz hazır olmalıyız. Birlikte tartışacağız ve kimseyi o kadar fazla dışlama lüksümüz de yok çünkü eğer etrafımıza bakıp sayacak olursanız, sayımız mesela on yıl öncesinden daha az. O yüzden birbirimize kıyma şansımız, mesela hiç kimseye hayatında hiçbir kötü söz etmemiş olduğunu bütün hapishane hayatım boyunca ve sonrasında yazdıklarını okuduğum için de bildiğim Demir arkadaşıma kimsenin mesela "pespaye fikirler" diye eleştiri yöneltme hakkının olmadığını düşünüyorum. Hiç beğenmeyebiliriz. "Çok saçma, bu kadar yanlış kurulmuş bir fikir hayatımda görmedim" demek başka bir şey, öbür türlü söylemek başka bir şey. Çünkü o da hepimize öbür türlü mukabele etme hakkı veriyor. Yoksa Troçkizmi beğenmeyebiliriz ve bunu da söylemeye hakkımız var ama kimse Troçkist olduğu için pespaye olmuyor, Stalinci olduğu için erdemli olmayacağı gibi.

Eski Dünyanın Merkezi ve Direniş Olanakları

Haluk Gerger'in takdimi aslında tartışmamızın terimlerini de sadeleştirdi, daha kolay konuşabilir hale geldik. Çünkü bizim

Büyük Ortadoğu ve Afrika Projesi bağlamında aslına en iyi bildiğimiz yer kendi faaliyet halinde olduğumuz yer, yani Türkiye. Buradan yapacağımız değerlendirmelerle belki bu süreçte etkimiz varsa, iddiamız ortaya çıkabilir. Ya da mücadele yöntemleri üzerine buradan hareketle konuşabiliriz. Yani kendimizin ortaya koyabileceği bir şey yoksa dağarcığımızda o zaman durumu dışardan gözleyen aktörler olabiliriz. Oysa sergileme gayet iyi bir biçimde gösteriyor, Türkiye-ABD ilişkileri bağlamında değil sadece bütün bölgenin konumuna bakarak söyleyebiliriz.

Dün de söylemeye çalıştım, terimi Samir Amin'den devralarak kullanacak olursam, "eski dünyanın merkezi" burası. Eski dünyanı merkezinde de Türkiye duruyorsa hamleler buradan başlayarak ilerleyecek. Tabii ki bu merkezde yer alış Türkiye'nin merkezi etkinliğe sahip olduğu anlamına gelmiyor. Türkiye Büyük Ortadoğu diye tanımlana coğrafyada kültürel , ideolojik, politik olarak etkin bir güç sayılmaz işin doğrusu. Araplar nefret ederler, Kafkasya halkları, Balkan ülkeleri eski Osmanlı despotizminin bugünkü mirasçıları olarak uzak durmaya çalışılar. Genel olarak Türkiye'nin sevilen, ya da şöyle diyelim hegemonik bir güç olduğunu söylemek mümkün değil. Özellikle 1923'ten buyana kendisini Arap-Ortadoğu dünyasından kendisini kültürel olarak ayırmaya ve Batı'ya eklemlenmeye çalışan ve zihni doğal hinterlandının tamamen dışında çalışan bir devlet ve toplumdan söz ediyoruz.

Kabaca gözümüzün önüne getirelim: Türkler ya da Türkiye Cumhuriyeti Devleti okullarında genel olarak gündelik toplumsal yaşamında, medyasında, ABD'yi Almanya'yı, Fransa'yı hatta Yunanistan'ı bilir, bilmeye çalışır. Onlara benzer, benzemeye çalışır. Ama İran'da ne olduğunu Irak'ta ne olduğunu, Suriye'de ne olduğunu, Gürcistan'da ne olduğunu, Bulgaristan'da ne olduğunu, Ermenistan'da ne olduğunu bilmez, bilmek istemez. Bunlarla bir ilişkisi de yoktur, ruhi beraberliği de yoktur. Ama toplumun alttan alta vardır. Mesela Filistinli çocuklara zulmedildiği zaman sıradan Türkler televizyonda bunu gördük-

lerinde üzülürler, bu devleti alakadar etmez. Cezayir Fransa'dan bağımsızlaşmaya çalışırken Türk devleti Fransa'nın tarafını tutar ama Müslümanlar Cezayir'in tarafını tutmuşlardır. Türkiye böyle bir karşıtlıklar dünyasında genel olarak bu iklime, kurulan bu büyük oyun sahasındaki halkların ve devletlerin ruh haline ve atmosferine yabancı.

Şimdi ABD bu oyunu yeniden kurarken Türkiye'yi bu coğrafyada etkin bir güç haline getirebilmek bakımından bizim için son derece problemli bir alanda çalışıyor. Yani TC'yi laik, seküler bir devlet bir rejim olmaktan, bir dil sürçmesi olmaksızın, "ılımlı İslam devleti" ya da bir tür "İslam devlet"i, "modern İslam devleti", "laik İslam devleti", sürekli olarak bir İslami vurgu, yani rejime yamanmış bir İslami vurgu ile görmeye çalışıyor.

Bu bir bakıma ABD'nin Türkiye'yi "Genişletilmiş Ortadoğu ve Afrika" planı içerisinde nasıl görmek istediğiyle ilgili. Eğer böyle görmek istemeseydi Türkiye'nin İslami karakteri onu çok fazla ilgilendirmeyecekti. Hatta AB ile Türkiye arasındaki birlik gerilimleri açısından bakıldığında. AB üyesi olmaya hazırlanan bir ülkenin İslami karakterine ABD'nin yaptığı aşırı vurgu öte yandan bu müttefikine yapılmış bir fenalık olarak da görülebilirdi

Demek ki karşı karşıya kaldığımız birinci problem şu: Büyük Ortadoğu Projesi bağlamında şimdiye kadar kültürünü, ruhsal şekillenmesini, tarihsel iletişimini kendisinden tamamen koparmış olduğu bir coğrafyaya Türkiye'yi iade etme noktasında bir basınç var. Çok uzun vadede bu tarihsel şekillenmeden bir bakıma olumlu olarak da sonuç çıkarılabilecekken, burada kazanılmış tek modern şey olan bir sekülerlik çöpe atılarak bu iade gerçekleştirilmek isteniyor. Burada esaslı bir gerilim var.

Peki, bu Türkiye'ni bir model olarak burada bir rol oynayabileceği anlamına geliyor mu? Bence buna ne kadar uğraşılsa da ABD'nin bölgede İsrail'den sonra en önemli askeri, ekonomik, politik diplomatik stratejik yatırım alanı olmasına rağmen Türkiye bu role ittirilemez. Çünkü Ortadoğu aslında Arap

alemi demek ve bu Arap aleminde Türkler bu alemin düzenleyici gücü olarak rol oynama şansına sahip değiller.

Bu seküler kazanımları savunmanın iki yolu var. Bunları demokrasiyi ilerleterek ve cumhuriyet kabuğu içerisini başka bir toplumsal doku ile doldurarak bunu yapmak mümkün. Bir tanesi bu. İkincisi başına çuval geçmiş olanların sayıklamaları çerçevesinde bunu otoriter, genel olarak küresel parametrelerin dışına çıkmış bölgede kendisi gibi içine kapanık rejimler arayışı içerinde olan ülkelerle bir blok kurmak. Bunun en kaba ve göze görünür ama dolayısıyla zaafları da sırıtan modelini bu eski Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Tuncer Kılınç ileri sürmüştü: "Madem AB bize istediğimizi vermiyor, o zaman bize Rusya ve İran'la bir blok kurarız... Nedir yani dolar dediğin boya ve kağıda bakar basarız parayı, sonuçta biz de bir yol bulabiliriz."

Sonuçta şimdi Tuncer Kılınç'ın boyuna dolandırılmış olan yolsuzluk soruşturmasıyla bu söyledikleri arasında bir bağlantı olduğunu ben düşünüyorum. Yolsuzluk yapıp yapmaması değil burada önemli olan. Ordu içinde Türkiye'nin bölgesel stratejisi konusunda bir kamplaşmada taraf olması ve bu kamplaşmanın şiddetini görebileceğimiz bir kanıt sunması.

ABD modeline teslim olmaya mukabil bir Avrasya hinterlandı içerisinde İran ve Rusya'yla bir blok kurulabileceği hevesinin gerçekleşmesinin de bana sorarsanız bir imkanı yok.

Yani sermayenin bir seçeneği olabilmek bakımından da birbiriyle bağdaştırılamaz iktisadi ve tarihi çıkarlar yumağı. Bunlardan bir blok oluşabilmesi için görünür rasyonel bir iktisadi sebep de bulunmuyor ortada.

Dolayısıyla sekülerliği korumanın ikinci yolu diye gösterilenin, ya da bugünkü seküler rejimi otoriter bir rejim olarak sürdürebilmenin bölgesel imkanı olarak anlatılan şeyin de aslı astarı yok.

O zamana geriye ne kalıyor. Nereden hareketle bir çerçeve kurmaya başlayabiliriz. Besbelli bizim için bir bedahet gibi görülebilecek olsa da hiç denenmemiş şeyi yapmak: İşçi

sınıflarının kendi aralarında adım adım örebilecekleri bir dayanışma ağını kurmaya başlamak. Bu bir imkan olabilir.

Bunun için kendi coğrafyamızdan işe başlamamız gerektiğine göre soru şu: Biz, yani emek güçleri ve sosyalistler, her şeyden önce Türkiye'nin Kürtleriyle böyle bir dayanışma iklimini oluşturabilir miyiz? Şimdiki rejime alternatif olarak seküler kazanımları savunabilecek, enternasyonalist bir özle ileriye doğru taşınabilecek bir düzenleme olanağı var mı?

Tabii bu bizim açımızdan son derece zor. Göründüğü kadar kolay değil. Çünkü Kürtler dediğimiz zaman hiçbir zaman bir tek ülkeden söz etmiyoruz. Kürtler dediğimiz zaman daima dört ülkeden söz ediyoruz ve bu dört ülkeden herhangi birinde ortaya çıkacak olan değişiklik ötekilerin bütün terimlerini değiştiriyor. Bugün Irak'ta olduğu gibi.

1991'e kadar Kürtler dendiği zamana Türkiye Kürtleri, Kürtlük dünyasını tanzim ediyordu. 1991'den yani Birinci Körfez Savaşı'ndan beri özellikle 1996'dan beri adım Kürtler sahnesini Kuzey Irak ya da güney Kürdistan Kürtleri tanzim ediyor. Bu tanzim edişte bu BOP ya da GOP bağlamında Güney Kürdistan Kürtlerinin bizim istediğimizden ya da bizim arzulayabileceğimizden faklı bir rol oynamaya başladıkları da apaçık ortada.

Ben doğrusu burada mesela Türkiye'de bir çok tartışmada dillendirildiği şekilde bunu bölgede bir başka İsrail oluşumu olarak görmek eğiliminde değilim. Ama Güney Kürtleri stratejik bağlamda ABD'nin bölgeyi yeniden düzenleme sürecinde etkin bir aktör olarak Kürtlerin tarihi çıkarlarını gerçekleştirmeye çalışıyorlar. Eğer Kürtlerin tarihi çıkarı bir devlet kurmakta idiyse bu devlet kuruluyor, şöyle ya da böyle.

Fakat şimdi geriye dönüp baktığımızda halklar açısından durum nedir? Kürdün Kürdü hapsedeceği, Kürdün Kürdü sömüreceği bir devlet kurma Kürt burjuvazisinin hayali olabilirdi. Ya, Kürtlerin büyük çoğunluğunun hayali bu muydu diye sorunca yepyeni bir tartışmanın zeminine geliyoruz.

Türkiyeli Kürtler bölgenin başka devletlerinde yaşayan Kürtlere nazaran daha çok demokratik, daha çok sosyalist, daha

çok devrimci bir mirasa, geçmişe sahipler. Bununla bir aidiyet kurabilir miyiz, burada oyunu yeniden kurabilir miyiz?

Eğer BOP karşısında devrimci enternasyonalist ve Türkiye emekçilerinin modern kazanım olarak kendileriyle birlikte ileriye götürebilecekleri kazanımları taşıyabilecek yeni bir zemin, yeni bir sahne kuracağız iddiasında isek eldeki unsurlar bundan ibaret.

Buradaki problem şudur: Bütün bunların belli belirsiz henüz bilince şuura çıkmamış ve henüz bir program etrafında tartışılmayan şeyler olması.

Türkiye sosyalistlerin önemli bir bölümü, kendimi de içine katarak söyleyeyim, şöyle bir fikri kolaycılık yaşadık, Amerika'nın Clinton dönemi sona erinceye kadar:

Bir bölümümüz için sonuçta bölgesel bir mesele olarak Kürt meselesi karşısında tavır şöyleydi; "Türkiye'de her türlü milliyetçiliğe karşıyız dolayısıyla Kürt milliyetçiğine de karşıyız." Böylece mesele zihinde çözülmüş gibi görünse de olduğu yerde duruyordu.

Bir bölümümüz ise, buna ben de dahilim, şöylece çözdüğümüzü sanıyorduk: "Kürtler ne istiyorsa biz de onu istiyoruz."

Fakat Kürt hareketi Kürt coğrafyasındaki altüstlüklere de bağlı olarak enternasyonalist açıdan kimi zaman doğru kimi zaman yanlış seçimler yapabildiler.

Kendi pozisyonlarıma baktığımda: "1984'te Kürtler bağımsız birleşik sosyalist Kürdistan istiyorlardı" bende onlar adına istiyordum. Sonra "sosyalist"i kalktı onu da onlar adına istiyordum; sonra "birleşiği" kalktı onu da onlar adına istiyordum, ama en son istenen şeyi, ki bu da durmadan değişiyor, pek isteyemez hale geldim.

Şimdi burada problem var. Demek ki sadece pasif bir biçimde ezilen halkın yada ezilen milletin taleplerini siyasi gündeme taşıyarak siyaset yapılmış olmuyor. Bir ortak zemin kurmamız lazım. Bu ortak zemin bir politik parti olabilir, bir parti-ler federasyonu olabilir vs. ama bir politik ortaklığımızın olması gerekir.

Dolayısıyla Demir'in toplantıyı açarken söylediği şekilde onların gücü ve zaaflarını görmekten çok "bizim neyimiz eksik,

bize ne lazım" diye sorduğumda bu sahnede rol almaya çalışmak bakımından Türkiye sosyalistleriyle Kürt devrimcileri yada Kürt sosyalistleri arasında bir mesele olduğunu, bu yaklaşımdan, bu değerlendirmeden hareketle söyleyebilirim.

Türkiye'nin yoksullarıyla Kürdistan'ın yoksulları, Türkiye sınırları içerisinde yaşayan Kürt yoksulları arasında anlaşılabilir bir temas alanı bir mücadele zemini yok.

1991 den beri Kürtlerle birlikte seçime katılıyoruz. Bu son derece asimetrik bir ilişki ve bana sorarsanız, apolitik bir ilişki halini de almaya başladı. Çünkü gündemleri birlikte kuramıyoruz, meseleleri birlikte çözemiyoruz. Sonuçta sandığa gittiğimizde de aslında umulandan çok daha düşük geçekleşmeler oluyor ve o tarafta şöyle yorumlanıyor: "İşte sosyalistlerle yapılan ittifakların sonucu bu kadar." O yüzden sağa doğru açılışlar sağa doğru aranışlar başlıyor. Şimdi bütün bu deneyimlerin sonuçlarını anlamlı bir şekilde Kürt yoldaşlarımızla birlikte konuşacağımız bir zemin son derece önemli.

Tabii, dönüp "biz" derken neyi kastettiğimiz de konuşmamız lazım. Türkiye sosyalist hareketi kendi açısından baktığında etkin bir politik güç olamama, etkin bir sosyal zemin üzerinde kendini gerçekleştirememe ve ne zaman sayılsa ölçülse, biçilse, aslında tarihteki gücünden ve tarihteki iddiasından çok daha geride kalıyor.

Yani sol 1960'ların yüzü suyu hürmetine kendisini gündeme politik taşımaya çalışıyor. Ama 1960'larda doğmamış çocukların siyasette etkin olduğu bir dönemde yaşıyoruz. 1960'da doğsaydı insanlar 45 yaşında olacaktı, onlar bile Türkiye'de yaşlı sayılıyor. Türkiye nüfusunun yüzde 75'ini 0-35 yaş arasındaki insanlar oluşturuyor. Hatta bu insanlara geçmişin menkıbeleriyle politika aktarmak mümkün değil. Sol böyle ilerleyemeyecek.

Dolayısıyla Kürtlere akıl öğretmek bir yana kendi aklımızı başımıza toplamak gibi başka bir meselemiz var. Eğer karşı karşıya kaldığımız proje bu kadar büyükse buna değecek, bununla çatışmaya kalkacağımız bir zemin tanımlaması biz yapmış değiliz. Kürt hareketi açısından, bizim Türkiye'den baktığımız-

da ortaya koyabileceğimiz cevher bu olabilir. Bunu tamamlayacak sahnenin diğer aktörleri Arap coğrafyasında; Filistinliler, İsrail muhalefeti, İran solu ve muhalefeti, Magrip ve Maşrık Araplarının solu ve muhalefeti. Bunlarla kendimize bir zemin kurmamız lazım. Hiç denemediğimiz bir şey. Ama mecburuz, yani hayat bizi buraya doğru çağırıyor. Tabii ki istilacıların, bölgeyi kontrol altına alma iddiasında bulunanların egemenlik alanlarında yaşayan muhalefetlerin de rolü olacaktır. Israrla bunu söylüyorum, Amerikan solunu, Avrupa solunu bu muhalefet sürecine katmadıkça tabloyu tamamlamış olamayacağız.

Şimdi kendimizi özetle kendi geleceğimizi nerede kuracağımız meselesiyle de ilişkilendirerek sözümü bağlayayım. Türkiye'den söz ediyorum kendimiz derken, sizleri de ister istemez bedenleri burada yaşayan ilgileri Türkiye'de olan devrimciler olarak görüyorum. Almanya'da bir düzen değişikliği meselesini sizler çok fazla gündeminize getirmediğinize göre, bildiğimiz işi birlikte nasıl yapabileceğimizi konuşmaya devam edebiliriz.

Türkiye açısından ciddi bir mesele bu AB konusudur. Türkiye siyasetini AB çok derinden ve güçlü bir biçimde etkiliyor. Türkiye solunun geçmişten beri, tüketilmemiş meseleler toplamı olarak programına koymuş olduğu, hemen hemen her şey AB müktesebatının kabulü sürecinde şöyle ya da böyle reformlar listesine yazılıyor. Dokuz paket çıktı, bunlar bir dizi anayasa değişikliğini de içeriyordu. Bunların toplamına baktığımızda, Türkiye solunun kağıt üzerinde devrimci demokratik program ya da minimum program dediği şeylerin hemen hemen büyük çoğunluğu aşağı yukarı, Kürt meselesi dışında buraya yazıldı.

Peki Türkiye'nin toplumsal yaşamında ne değişti derseniz, hiç bir şey değişmedi. Bu bizim devrimci demokratik dediğimiz programın geçmişte ne kadar sahici olduğu konusunda bence bizi düşünmeye çağırıyor. İkincisi bununla belirlenmiş bir sol, liberaller karşısında kaçınılmaz olarak tamamen silahsız kalıyor ve kendi etki alanını liberallere kaptırmış oluyor. Çünkü bunlar "liberal özgürlükler" alanları ve onlar da diyorlar ki, "Avrupa'da

bu meseleler böyle halloluyor. Avrupa'ya katıldığımız andan itibaren bu problemler çözülecek...." Gündelik ve sıradan bilinç açısından bu doğru bir şeydir. Hakikaten öyle çözülecektir.

Bunu bir kriz faktörü olarak görmesi gereken, maksimum programını gerçekleştirirken atacağı ilk adım olarak görmesi gereken sol ise kendi programını iki parçaya bölüyor. Şimdiye kadar programını "minimum program burada, maksimum program şurada" diye ayırmış olduğu için, bütün bunlar karşısında silahsız da kalmış oluyor. AB sürecinde bir yandan, özgürlükler alanının da Türkiye'de giderek genişlemesi dolayısıyla solun da gücünün artması beklenmez miydi? Ama hepimiz gözlüyoruz, yanılıyorsam arkadaşlarım da beni doğrulasınlar, Türkiye'de solun etkisi ve gücü artmıyor azalıyor. Çünkü kendi denklemini, kendi paradigmasını değil başkasının paradigmasını yürütürken edinmiş olduğu güç, malın sahibi ortaya çıktığı günden beri, ondan geri alınıyor.

Şu halde sol, sosyalist hareket yeniden ve bir kere daha meseleyi toplumsal sorun alanında yeniden kuracak mıdır? Yani mülkiyet meselesini yeniden gündeme getirecek midir?

İkincisi bunu Türkiye'nin ve Kürdisan'ın yoksulları ile birlikte yapacak mıdır? Bu iki soru hayati önemde. Ancak böylelikle sol bir popüler güç halini alabilir ve diyelim ki bölgenin düzenlenmesi konusundaki diğer iddialarını peş peşe dizmeye başlaya bilir. Böyle bir güç yok ise sözler ciddiye alınmayacaktır.

Örneğin Haluk Gerger bir akademisyen bir doçent olarak sözünü belki daha uzaklara işittirebilecektir ama mesela bütün bu sorunları çözmemiş bir partinin sözcüsü olarak sözünün hiç kuvveti olmayacaktır. O nedenle bana sorarsanız biz böyle bir alan temizliği, böyle bir yeniden kuruluş yapmaksızın güç sahibi olamayız, güç sahibi olamadığımız sürece de bu oyunda rol almamızın bütün imkanı ortadan kalkar. Ve şu an aslında bu oyunda biz rol sahibi değiliz işin doğrusu. Kürtler kısmen rol sahibidirler ve giderek, söylemi varolan kurulu partilerin söylemiyle git gide benzeşen bir rol oynamaktadır. Bunu hepimiz biliyoruz, izliyoruz. Bunu anlamlandırmak üzerine pek çok

şey konuşabiliriz ama şu en son politik atılımla ortaya konulan tezlere baktığımızda bu tezlerin Yeni Demokrasi Hareketinin tezlerinden ne dereceye kadar farklı olduğunu ayırt edebilecek çok az insan vardır.

Olsa olsa burada Yeni Demokrasi Hareketinin tezlerini Kürtçeye çevirdiğiniz zaman tabii ki vurgu, anlam değişecektir, bunun bir Kürt tarafından söylenmesinin anlamı başkadır ama nihayet tarih sahnesinde baktığımız büyük programatik çizgiler olarak ayrıştırmaya çalıştığımız zaman ortaya çıkan durum bundan çok başka bir şey değildir.

Şu halde neler yapılabilir meselesinde ben iki noktaya işaret edebilirim. Birincisi; Türkiye şöyle yada böyle ara sıra darbelerle kesilmiş olsa da bir parlamenter geleneğin yaşaya geldiği bir ülke ve böyle de olmaya devam edecek bir süre daha. Bu kaçınılmaz olarak seçimlerin seçim dönemlerinin önemini ortaya çıkarıyor ve Türkiye önümüzdeki iki yıl içerisinde bir seçim atmosferine girecek.

Bu dönem bir politik ortaklık arayışı için pek ala akıllıca ve basiretle değerlendirilebilir. Bunun önünde bir engel yok. Ve bütün bu reformlar vs. de kısmen bizim işimize yarayacaksa mesela barajın daha aşağıya çekilmesi ihtimali eğer gerçek haline gelebilirse o zaman pek ala yeni bir politik aktör olarak Kürtlerin, Türklerin, Türkiye'deki diğer azınlıkların, sosyalistlerin devrimcilerin, ortak bloğunu bir üçüncü kutbu oluşturmak mümkün ise bu üçüncü kutbun pek ala burada kendi sözünü toplumsal gündeme taşıması imkanı doğabilir. Bu o kadar ihtimal dışı değil. Bir kere böyle bir görünür güç edinmenin kendisi bir momentum yaratacaktır.

Bunları Türkiye tarihiyle kıyaslayalım TİP'in parlamentoda on dört millet vekili ve bir senatörünün olması ile hiç olmaması arasında bir fark olmuştu. On dört millet vekili ile bir senatörün varlığı, her gün toplum sahnesine siyaset sahnesine yukardan en yüksek sözün söylendiği yerden seslenmenin sonuçları TİP'i yönetenlerin umduklarının bile çok ötesindeydi.

1968 denilen ve dünyadaki büyük dalga ile ilişkilendirilen Türkiye'deki hareket bana sorarsanız, dinamikleri açısından kısmen ondan bağımsızdı, çok daha politik bir şeydi ve çok daha derine giden etkileri oldu. Kendimizin devrimcileşmesi ve solculaşmasında bunun etkisinin ne olduğunu biliyoruz. Behice Boran ve Mehmet Ali Aybar hiç istemezlerdi tabancayla ve tüfekle uğraşalım ama Türkiye'de onların dediğini onlar kadar ciddiye aldığımızda yapacak başka bir şeyimizin olmadığını görürdünüz.

Dolayısıyla şimdi Türkiye'de böyle bir temsil ilişkisinin sağlanabildiğini düşünelim, bundan doğabilecek şey temsilin kendisinden çok daha fazla başka bir şeydir. Özgüvendir, sözünüzün dolaşımda olmasıdır, planlarınızın karşılık bulmasıdır, muhatap bulmanızdır, uluslar arası ilişkilerde sağlam bir yerden konuşmaya başlamanızdır. Bu sandığınızdan çok daha fazla etki yaratabilir. Bunun içinse iki şeye ihtiyaç vardır; bir barajı aşağıya çekmek. İkinci bu aşağıya çekilen barajın ötesine geçebilecek bir toplumsal politik paydaşlık ortaklık kurmanın basiretli yolunu bulmak, nerden geçiyorsa bu yol. Bu bir imkan ve bu kadar imkansız olmadığını hayal ettiğiniz an görüyorsunuz. Oy toplamlarına, sola doğru aktarılmış olan politik desteğe baktığınızda, yüzde 5-6 civarına çekilmiş bir barajı her zaman geçebileceğini görebiliyoruz. O zaman bu bir ihtimal. Bu ihtimale oynanabilir. Bu seçmen için de eylemci için de böyledir.

İkincisi Türkiye bence artan ölçüde uluslar arası konferansların alanı haline getirilmelidir, bizim söylediğimiz doğrultuda. Yani bugün burada yapmaya çalıştığımız sempozyum gibi, İranlıların, Iraklıların, Suriyelilerin, Kıbrıslıların, Rumları, Faslıların, Cezayirlilerin, Amerikan, İngiliz muhalefetinin sosyalistlerinin, ekolojistlerin bir araya geldikleri anti kapitalist forumları, sempozyumları peş peşe gerçekleştirdiğimizi düşünelim. Epey öğrenebileceğimiz ve öğretebileceğimiz şeyler olabilir birbirimize. Türkiye'nin aslında ait olduğu bölgenin ve kültürlerin sahici kuvvetleriyle yüzleşmesi sağlanabilir. Bu toplumsal

iklimi değiştirebilir. Az bir şey değil bu. Bugünkü parlamentoya bugünkü sistem içerisinde girildiğinde 20 milletvekilinden aşağısıyla girilmiyor zaten. Parlamentoya 20'den fazla milletvekili soktuğunuzu, uluslar arası etkin bir faaliyet toplamı içerisinde bulunduğunuzu bu insanlarla yeni bir söylemi ve yeni bir denklemi kurmaya başladığınızı hayal edin, az bir şey mi bugünkü ölü toprağına nazaran? Ondan sonra Allah kerim...

Ortadoğu Coğrafyasının I. Dünya Savaşı Sonrasında Yeniden Şekillenişinden Günümüze İzdüşümler

Ragıp Zarakolu

Bence keyifli bir fikir teatisinde bulunuyoruz. Ben de konuyu biraz daha değişik açılardan eşelemeye çalışayım.

Mezopotamya, bütünüyle yeniden dizayn ediliyor. Bu, aslında bölgenin yüzyıl içinde ikinci kez dizayn edilişi. Osmanlı İmparatorluğunun I. Dünya Savaşı sarmalı içinde, söz konusu dönemde emperyalist güçlerin uyguladığı taktiklere baktığımız vakit, dönemin otantik belge ve anılarını okuduğumuz vakit bugün yaşanan sorunlar ve başkaldırılar ile o günküler arasında büyük benzerlikler ve paralellikler görüyoruz.

Son günlerde elimden düşmeyen bazı kitaplar var. Gertrude L. Bell'in "Mezopotamya'da 1915-1920 Sivil Yönetimi" (Yaba Yayınları, Eylül 2005), T.E. Lawrence'in "Bilgeliğin Yedi Sütunu" (üç cilt, Chiviyazıları yayınevi, 2004-2005) adlı kita-

pları okuyordum örneğin bu Sempozyuma katılmadan önce. Yazarların ikisi de son derece ilginç, bir çok roman ve filme konu olmuş karakterler. Oxford, Cambridge üniversitelerinde çok iyi eğitim görmüş, arkeoloji bilimine tutkuyla bağlı, aynı zamanda edebiyatla da haşır neşir insanlar... Bugünkü Ortadoğu'nun şekillenişi, bunları okuduktan sonra daha iyi kavrıyorsunuz. Bell'in kitabı 1920 yılında yayınlanmış, aslında bu bir rapor... Bir bakıma, Arap bağımsızlığı için ütopik bir yaklaşımları da vardı. Ama Ortadoğu'nun şekillenişi, bu ütopik beklentiler çerçevesinde değil, soğuk kanlı bir emperyalist paylaşım üzerinde, "böl ve yönet" anlayışı aracılığıyla gerçekleşti. Ve Arap ayaklanması, aslında İngilizlerin beklediğinden ve de planladığından çok daha erken başlamıştı. Cemal Paşa Arap ulusal hareketinin öncülerini kırmış, ve daha sonra sağ kalanlar da, bölgenin İngiliz ve Fransız sömürge yönetimi arasında paylaşılışına tanık olmuşlardı.

1915-20 yılları arasında, Irak parça parça İngiliz İmparatorluğu tarafından işgal edilirken, yeni bir yönetimin nasıl oluşturulduğunun öyküsü, Bell'in kitabı. Bu deneyim, aynı zamanda alelacele ilan edilen, sözde bağımsız yeri Irak Krallığının temelini oluşturdu. "Mezopotamya'da 1915-1920 Sivil Yönetimi" adlı bir raporda, İngilizlerin bölgeyi yeniden şekillendirirken, oradaki aşiretlerle olan ilişkileri, çeşitli toplumsal gruplarla olan ilişkileri temelinde yeniden bir devlet yapılanmasını nasıl oluşturdukları anlatılıyor. Bunu şimdi okumak, çok ilginç. Bu kitapta da yazıldığı üzere, Felluce, Telafer, Basra gibi bir sürü yer, 1919-20 yılları arasında da sürekli bir çatışma ve direniş odağı...

Adeta tarihin tekerleği, yeniden geriye dönmüş vaziyette. Peki, bunun anlamı nedir? 1990'lar öncesinde, 1917 Devriminin yarattığı adeta bambaşka bir dünya vardı; oradan geriye dönüldüğü vakit ise, "Nerede kalmıştık?" dercesine, bir film tekrar başa sarmaya başlıyor. 20.yy. başlarında Mezopotamya'ya hâkim olan güç, Osmanlı Devleti idi. O dağıtıldıktan sonra ise, tamamen aşiretlerden oluşan bir kaos topluluğuna geri dönülmüştü. Körfez Savaşı'ndan ve Irak'ın ABD ve koalisyon

güçleri tarafından işgalinden sonra, Baas Partisi etrafındaki devlet yapılanmasının ve ordunun dağıtılması ile birlikte, şimdi orada bu kez İngilizler değil, Amerikalılar benzeri sorunlarla yüz yüze... Ve ABD, ülkede ancak aşiret yapılanmaları ile girdiği uzlaşılar üzerinde işgali "de facto" kalıcı kıldı.

Amerikalılar, sadece Mezopotamya'yı dizayn etmiyorlar, projeleri Orta Asya'ya kadar yayılıyor ve Türkiye'ye de bazı roller biçiliyor. Tabii, bu rollere uygun hale gelmesi için, Türkiye'de de bazı yeniden düzenleme hareketlerinin gündeme gelmesini beklemek gerekiyor ve onun belirtileri bu yıl ağır ağır ortaya çıkmaya başladı. Hayatımız renkleniyor, oldukça sürprizlerle dolu günlere de hazırlıklı olmak gerekiyor diye düşünüyorum.

Irak'ta yaşananlar, varolan bir erkin, şiddet, savaş ve zor kullanımıyla yıkımı ve yeni bir erkin inşasının tipik bir örneği. Amerika Birleşik Devletleri, geçmişteki dönemlerde, ülkelerin yeniden dizayn edilişini, ülkelerin kendi orduları aracılığıyla yapıyordu. Ama şimdi, herhalde, "En iyi darbeyi ben yaparım" dercesine, darbecilik artık bizzat Amerikan ordusuna ihale edilmiş vaziyette. Sizler de çok iyi biliyorsunuz, Soğuk Savaş dönemi ile karşılaştırdığımızda, daha değişik bir görünüm sunan darbe biçimlerini, sivil darbe biçimlerini de peş peşe yaşadık. Bunlar, Sırbistan'da yaşandı, Gürcistan'da yaşandı, Ukrayna'da yaşandı. Şu anda ise gündemde Ermenistan var, Ermenistan için de böyle şeyler bekleniyor. Hatta Orta Asya ve Azerbaycan için de böyle bir beklenti var. Buradaki dizayn etme, "sivil toplum kurma" etiketi altında bir inşa etme. Ama nasıl bir inşa...? Daha çok "teatral" bir şekilde, sahneye bir oyun konurcasına gerçekleşen sözde "demokratik devrimler" söz konusu. Bunlar, gerçekten tabandan gelen bir dalga üzerinde mi yükseliyor? Bu da çok tartışmalı bir konu diye düşünüyorum.

Elbette biliyorsunuz, Amerikalılar kendi değerlerini, Amerikan değerlerini çok önemserler, ki baktığınız vakit, bu değerlerin kökleri Amerikan Devrimi'ne ve Büyük Fransız Devrimi'ne kadar uzanır. Fakat bugün Amerika'nın kendi içine döndüğünüz vakit, Amerika'nın kendi içinde de bir kutupsal-

laşmanın yaşandığını ve Amerika'nın politik olarak, İç Savaştan beri ilk defa bu kadar açık şekilde iki ayrı grup halinde kutupsallaştığını görüyoruz. Toplum içindeki geleneksel liberal kesimlerle muhafazakar kesimler arasındaki gerginlik, artık gözlemlenir bir düzeyde fark ediliyor. Bu, günlük hayattaki davranışlara kadar yansıyor. Amerika Birleşik Devletleri, bir yandan Amerikan değerlerini küreselleştirdiğini iddia ederken, kendi ülkesi içinde bu değerlerin bilinçli bir biçimde yok edilmesi gibi bir durumla karşı karşıyayız. Yurtseverlik Yasası ile kendi ülkesi içinde totaliter bir topluma yönelen Bush yönetiminin başka ülkelere sözde demokrasi ihraç edişi ne kadar inandırıcı olabilir?

Sonuç olarak Irak işgali, sonuçta bir bumerang etkisi gibi, geri dönüp kendi toplumunu vuruyor. Benim de üyesi olduğum Türkiye PEN'i aynı zamanda Uluslararası PEN'in bir üyesi. Şu anda kardeş örgüt olan Amerikan PEN'inin başında Salman Rüşti var. Salman Rüşti, şu arada Amerikan Hükümetine karşı Amerikan değerlerini savunma pozisyonunda. En son, Amerikan PEN'i Başkanı olarak, Senatoya bir mektup verdi. Bu mektupta, Amerika Birleşik Devletleri'nin, işkence konusunda, Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Konvansiyonu'nu ihlal ettiğini ve bunun sadece Abu Gureyb ile sınırlı kalmadığını, Afganistan, Guantanamo ve birçok yerde, açıklanmayan gizli sorgu merkezlerinde yaptığı işkence ve kötü muamelelerle Birleşmiş Milletler İşkence Konvansiyonu'nun ihlal edildiğini belirtti. Bunun dışında, yurttaşların geri alınmaya çalışılan temel haklara sahip çıkılması için bir kampanya yürütülüyor. Yeni çıkan Yurtseverlik Yasası'nda değişiklik yapılması için 180 bin imza toplandı. Bu imzalar, sadece kitap okurlarından toplandı. Çünkü bu yasaya göre, Amerikan kütüphaneleri ve kitap satıcıları, FBI istediği vakit, müşterileri hakkında bilgi vermekle yükümlü kılındı. Yani eğer bir okur, tehlikeli bazı başlıklarla ilgileniyorsa, kütüphaneci bunu bildirmek durumunda; bu, kanuni bir yükümlülük. Buna karşı, bu noktanın değiştirilmesi için, oradaki kütüphane çalışanları ve Amerikan PEN'i bir imza

kampanyası başlattı. Amerikalı yayıncılar ise, ABD yönetiminin "düşman" olarak tanımladığı ülkelerin yazarlarının kitabını yayınlama durumunda, cezalandırılma tehdidi ile yüz yüze...

Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, Latin Amerika'da, en son Venezüella örneğinde olduğu üzere, demokrasiyle ve seçimle gelen hükümetleri yıkmak için bir sürü operasyonlar yürüttü. Geçmişte bunda çok başarılı olurken, Chavez karşısında yenilgiye uğradı. Üstüne üstlük Brezilya'da, Şili'de, Uruguay'da, sol kökenli hareketler iktidara geldi. Bolivya'da geleneksel halk isyanları yeniden patlak verdi. ABD'nin arka bahçesinde işler eskisi gibi yürümüyor.

Öte yandan ise, otoriter toplum geleneği güçlü olan eski Sovyet topraklarında ise, daha farklı "karanfil", "lale" vb. devrimleri yaşanıyor. Türkiye ve İsrail'den sonra, Irak'ta da, "çok partili" bir seçim deneyimi yaşandı ilk kez. Irak'a baktığınız vakit, tabii çok paradoksal bir biçimde, Irak'ın toplumsal yaşamında ilk defa bu kadar çok partinin ve bu kadar çok toplumsal grubun seçime katıldığı bir deneyim yaşandı. Bu bana biraz da, Fransız Devrimi'nden sonra, Napolyon Ordularının, Fransız Devrimi'nin değerlerini, yeni bir devlet modelini yaymasını hatırlattı. Yani bir yandan Fransız Devrimi'ne ihanet ederek; ama bir yandan da bu değerleri bir emperyal istila aracı olarak kullanan Napolyon'un durumunu da andırıyor gibi geldi bana. Bu da böyle bir çelişik sürecin yansımalarından biri.

Amerika Birleşik Devletleri, Soğuk Savaştan bu yana ilk defa bu ölçüde düşünce özgürlüğüne bir saldırı yöneltmiş durumda. Biliyorsunuz, Mc Carthy döneminde de birçok yazar, düşünür kendilerini soruşturma komisyonlarının önünde buldu. Şimdi, böyle bir olay, Amerika'da, daha çok İspanyol kökenlilerin yaşadığı bölgede yaşanıyor. Santa Clara kentinde, 15 yaşındaki bir çocuk, George T gözaltına alındı. Soyadını bilmiyoruz; çünkü 15 yaşında olduğu için açıklanmıyor. Suçlamaysa, "Faces" Yüzler adlı bir şiirinde çok karanlık imajlar, muğlak ve suç tehdidi çağrıştıran ifadeler kullanması. Bu yüzden okul idaresi,

kendi çocuğunu cezaevine yollayabiliyor. Buna karşı, Nobel Ödülü sahibi, Güney Afrikalı yazar Coetze, "Barbarları Beklerken" adlı o güzel romanın yazarı ve birçok yazar imza topladı ve bu kampanya sonucunda çocuk serbest bırakıldı. Mahkeme kararında da, Amerikan Anayasasındaki düşünce ve ifade özgürlüğüyle ilgili noktaya tekrar dikkat çekildi.

Yine New Mexico Eyaletinde, bir şiir öğretmeni, Bill Navis, Irak Savaşı öncesinde, Amerika Birleşik Devletlerinin askeri harcamalarını kınayan şiirinden dolayı ders verdiği Rio Rancho Koleji'nden atıldı, Mart-2003 tarihinde. Bu şiirinde, Amerika Birleşik Devletlerini, tanrının çoktan beri terk etmiş olduğu ülke olarak tanımlıyor ve silahlanma harcamalarını kınıyordu. Fakat daha sonra çalıştığı kolejde işten atıldı ve bir grup oluşturdu. Çünkü o dönemde birçok öğretmen işini yitirdi, bir paranoya halinde birçok öğretmen işinden atılmış vaziyetteydi. Bill Navis, Akademik Özgürlük İttifakı adlı bir gruba katıldı ve sonunda, yürütülen mücadele sürecinde, kendini işten atan okulu mahkemeye verdi. Bu okul, şu anda 205 bin dolar tazminata mahkum edildi. Bill Navis de, aldığı bu paranın bir bölümünü atıldığı okulda bir şiir bölümü oluşturulması için ayırdı.

Tabii, Amerika'nın kendi içinde böylesi olaylar yaşanırken, kendi politik modelini birçok ülkeye yayma programını yürütmesi oldukça tartışılır bir durum sergiliyor. Ertuğrul'un dediği gibi, Amerika'nın bizzat kendi içinde, bizzat bu canavarın içinde sisteme karşı hareketlerin oluşması gerçekten büyük bir önem taşıyor. Bu küresel dayatmaya karşı küresel bir direnişin de oluşması, özellikle içinde bulunduğumuz bölge başta olmak üzere. tüm dünya için büyük bir hayati öneme haiz. Amerika Birleşik Devletleri, bu operasyonunu, yani demokrasi dizayn etme operasyonunu, kendisine göre totaliter özellikler taşıyan bir rejime karşı demokrasi inşa etme projesini meşru göstermek için, bu operasyonu, İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazizmin yenilmesini örnek göstererek, ona gönderme yaparak sunmaya çalışıyor. Nasıl ki Almanya'da ve Japonya'da bir biçimsel

demokrasi oturtuldu, bunun için girişimlerde bulunduysa; bunun için nasıl ki anti-Nazi, anti-faşist mücadeleden yararlanmaya çalışıp, Sovyetler Birliği ve Batı demokrasileri arasındaki ittifakı çağrıştırarak kullanmaya çalıştıysa ve Almanya ve Japonya'da çok partili biçimsel demokrasiyi zorla, işgalle yerleştirdiyse; aynı şekilde, "Irak'ta da bunu yapmak doğal bir şeydir" diye bunu meşrulaştırmaya çalıştı Bush.

Yine geçenlerde Putin'e bir sözlü dalaşmada bulundu. Putin de ona karşı, "Kendi gerçekliğimize uygun bir demokrasi yapmak da bizim hakkımız" dedi. Tabii, bence, Putin'in demokrasisinin, Türkiye'de 1945'de sahneye konulan demokratikleşmeden pek farkı yok. Yani otokratik ülkelerdeki, kontrol altında bir demokratikleşme modellerinden biri ve sorunlarla dolu...

Bana göre, demokratikleşme ABD'nin eline bırakılmayacak kadar hassas ve kırılgan bir olgu. Gerçek bir toplumsal demokrasiyi inşa etme misyonu, tabii ki, ancak bizlerin elinde, sosyalist dünya görüşünün elinde. Yaşanan onca deneyimlerden sonra, açıkça ortaya çıktı ki, gerçekten sosyalist bir demokrasi olmadan, gerçek demokrasiyi inşa etmek de mümkün değil -ki, varolan deneyimlerin de zayıf karnını hep demokrasi sonunu oluşturuyordu. Rosa Luxemburg'un, 1917 Devrimine yönelik sıcağı sıcağına yaptığı eleştiriler biliniyor ve Rosa bunlarda haklı çıktı ve sosyalist deneyimler de zaten bu zayıf noktadan vuruldu. Barbarlığa karşı sosyalist demokrasi dışında bir alternatif olmadığı her gün biraz daha gün ışığına çıkıyor.

Geçtiğimiz günlerde, yine bu yeniden dizayn edilen bölgeye ilişkin olarak küçük, ama ilginç bir haber çıktı. Orta Asya ve Avrasya hedefiyle, Türk-Amerikan ortaklığı için bir proje gündeme getirildi. Amerikan ve Türk Dışişleri arasında, Rusya, Kafkasya ve Orta Asya konularında bir danışma forumu oluşturuldu. Buna da Amerika Birleşik Devletleri - Türkiye Stratejik Diyalogu deniliyor. Sözde Amerika'ya karşı "direngen" bir tavır gösteren mevcut Hükümetin altında, daha önce oluşmuş mekanizmalar aynen işlemeye devam ediyor. Bu olayı, Erbakan'a İsrail ile antlaşma imzalatılması olayına benzetiyo-

rum. Geldiğimiz noktada, Erdoğan Hükümeti de, Rusya, Kafkasya ve Orta Asya hususlarında, belirlenen stratejik doğrultuda bir yapılanmaya uydurulmuş vaziyette bence...

Şu anda, Türkiye'de, sözde bir anti-Amerikan dalga yükselmiş vaziyette. Ama enteresan bir şekilde, bunun en çığırtkan grupları, Milliyetçi Hareket Partisi, yine Milliyetçi Hareket Partisini ele geçirmeye çalışan "Beyaz Türkler" grubu -bunlar, "Yeni Çağ" gazetesi etrafında örgütlenmiş vaziyetteler ve bunlar daha çok devlet için think-thank işlevi gören, sözde stratejiler oluşturan bir grup- ve Cumhuriyet Halk Partisi gibi yapılar. Cumhuriyet Halk Partisi de Baykal'ın son manevraları ile bu cepheye katıldı ve "Yeni Çağ" gazetesinde, milliyetçiliğin hasletleri(!) üzerine Baykal ile uzun uzun röportajlar yapılıyor. Erdoğan Hükümeti, belki de, sözde anti-Amerikan olan bu gruplar eliyle vurulacak. Çünkü bir çok plan söz konusu; A planı varsa, B planı da var. Türkiye, eğer Irak Savaşıyla ilgili o kararı Parlamentodan geçirseydi, başka bir plan yürüyecekti. Ama nasıl ki o çıkmadığı için başka bir plan yürürlüğe konulduysa, şu anda da örtülü bir çatışma devam ediyor. Bunun önemli parçalarından birini de, yine Turancılık, tekrar Asya'ya yönelme gibi görüşler oluşturacak gibi gözüküyor.

Birinci Dünya Savaşı sırasında, II. Willhelm Almanya'sının iteklemesiyle, İttihatçıların başlattığı politikalar, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Soğuk Savaş döneminde Amerika tarafından devralınmıştı ve arada, bu grupların Nazi Almanya'sıyla işbirliği de söz konusuydu. Turancılara yönelik 1944'deki tutuklama kampanyasında, bu grupların Nazi Almanya'sıyla olan ilişkileri biliniyordu. Bunlar daha sonra aklandılar. Bu ilişkiler daha sonra, Soğuk Savaş döneminde, Orta Asya'daki Sovyet topraklarına yönelik operasyonlar için devralınmıştı.

Şu anda yeniden şekillenme alanı olan Irak, İkinci Dünya Savaşı sırasında da, Nazi Almanya'sı ile İngiltere arasındaki bir örtülü savaşın geçtiği bölgeydi. Bu dönemde, Bağdat'ta, Nazi yanlısı bir ayaklanma düzenlenmişti ve bu ayaklanma sırasında da kentin Yahudi mahalleleri saldırı hedefi olmuştu. Irak, daha

sonra İngiliz kuvvetleri tarafından yeniden işgal edilmişti, 1920'li yıllardaki gibi.

Daha sonraki dönemlerde, Irak, Bağdat Paktı bünyesinde, Türkiye ve Pakistan ile birlikte Amerika Birleşik Devletlerinin yanında yer almıştı. Fakat o dönemin iki kutuplu dünyasında, Arap milliyetçiliğinin yükseliş döneminde, Irak, yine sistemin zayıf karnı olarak, 1958'de Irak, General Kasım Darbesine sahne olacaktı. Bölgedeki değiş-tokuşlar 1974 yılında, Irak'ın tekrar kamp değiştirmesiyle, Iran-Irak yakınlaşmasıyla, Kürtlerin tekrar satılmasıyla yeniden gündeme gelecekti.

Şu anda, Amerika, bence, 1920'de İngilizlerin yaptığı gibi, hızla bu yangın bölgesini terk etme derdinde; ama bunu oradaki varolan güçlere bırakarak, bir anlamda da Irak'ta çatışma ortamını miras olarak bırakarak yapmak hazırlığı içinde. Bu, bir bedel ödeme tehlikesini gündeme getiriyor, ki bu, Kürtler açısından da bence önemli bir tehdit olarak düşünülmesi gereken bir konu. Nasıl ki, Birinci Dünya Savaşında, büyük Avrupa güçleri arasındaki savaşta, kurban, başta Ermeni halkı olmak üzere, bölgede yaşayan Süryani, Yezidi halkları olduysa; böylesi bir tehdit bugün de Irak'ta geçerli. Amerika'nın bölgeyi terk ettiği anda, Irak, belki 10 yıl, belki de daha uzun bir dönem yaşanacak bir iç savaş ortamına sahne olabilir.

Şu anda, zaten küçük azınlık grupları Irak Savaşının bedelini ödemekte. İslâmi direniş hareketinin hedeflerinden biri de, bölgede yaşayan küçük Hıristiyan azınlıkların mekânları oldu. Bağdat'taki Ermeni, Süryani, Ortodoks ve Keldani kiliselerine yönelik bombalama eylemleri oldu ve havralar bütünüyle havaya uçuruldu. Öte yandan, Kürt bölgesinde ulusal bir ön devletin oluşmasıyla birlikte, yine küçük azınlıklar bakımından sorunlar daha çok yaşanmaya başlandı ve son 10 yıl içerisinde Kürt bölgesinden çok önemli ölçüde bir Süryani göçü olmuş vaziyette. Böylece, bölgenin otantik halkları son yüzyıldan beri neredeyse tükenme noktasına gelmiş vaziyette.

Onlar açısından baktığımız vakit, örneğin, bir Süryani toplumu açısından baktığımız vakit, belki bir Saddam rejimi

daha güvenlikliydi. Bu da çok çelişik bir durum; ama bence üzerinde düşünülmesi gereken bir nokta.

Bu noktaların altını çizdikten sonra, bu yeniden belirlenimde, ortaya konan bu oyunda en büyük eksiklik, sosyalistlerin ne yazık ki sahnede olmamalarıdır. Bu durum, işi, içinden çok daha zor çıkılır bir noktaya sürüklüyor. Baas, bölgede, gecikmiş bir Kemalizm'di bence; yani Kemalizm'in Arap versiyonuydu. Demokratikleşme sürecine baktığımızdaysa, hemen belirtmek gerekir ki, biz bu filmi daha önce, 1945'lerde görmüştük. Böylesi bir demokratikleşme modelini ta 1945'lerde görmüştük. Yani sosyalistlerin, komünistlerin dışarıda bırakıldığı bir model. Sosyalistlerin var olmadığı bir noktada, azınlıkların, küçük halkların hiçbir şanslarının da var olmadığını görüyoruz. Çünkü çatışma alanında milliyetçilik sahneden silindiği vakit, alternatif olarak ortaya çıkan direniş gücü eğer bir İslami direnişse, burada hiçbir umudun olmadığını görüyoruz. Ne emekçiler açısından, ne azınlıklar bakımından.

Bu bakımdan, bölgede varolan sosyalistlerin de, ne yazık ki, Balkanlar ve Kafkasya'da olduğu gibi, hızlı bir milliyetçileşme sürecine girmiş olduğunun da altını çizmek gerekiyor. Sosyalizmin bir dünya projesi olarak, global bir proje olarak, küresel bir proje olarak gündemden çıkmasıyla birlikte, parça parça birçok ülkede yaşayan, kendini sosyalist ve komünist olarak tanımlayan hareketlerin de, bir anlamda milliyetçiliğe kayma ve bölgeselleşme gibi eğilimleri taşıdığını görüyoruz. Bu sürecin de bizleri düşündürmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bölgesel Krizden Yeniden Siyasal Krize Doğru

İkinci söz hakkımı, önümüzdeki dönemde bölgesel kriz ile, olası siyasal kriz arasındaki tetikleme ihtimaline değinerek kullanmak istiyorum. Evet, Türkiye gerçekten tarihinin en ilginç dönemlerinden birini yasamakta , çünkü Türkiye'de cumhuriyetin kurulusundan beri belki ilk defa, başka bir paradigması olan bir siyasi iktidar söz konusu . Böyle bir iktidarın sahneye geldiği noktada, Türkiye'de ayni zamanda adeta

yeniden yaşadığı coğrafyaya geri dönerek yer edilmiş gibi... Bütün bölge yeniden dizayn edilmeye çalışılırken, Türkiye de kendi içinde de başka bir paradigmaya geçmiş vaziyette. Yani Ankara'da çoklarının ciddi psikolojik sıkıntılar yaşadığını düşünüyorum. Çünkü ne kadar ihtida etmiş, dönmüş bile olsa bile, siyasi İslam temelinde bir iktidar, çoğunluk iktidarı konumunda. Ve dolayısıyla koalisyonların "derin devlete" sağladığı manevra söz konusu değil. Eski koalisyon hükümetleri döneminde şu yada bu şekilde Ankara bürokrasisi ve militarizmi, adeta bir siyasi parti konumunda, seçilmediği halde iktidarın bir ayağını oluşturabiliyordu. Ama yine bu dönemde Türkiye ilginç bir başka süreci de birlikte yaşadı ve yaşamakta...

Daha önceki iktidarların, ve son milliyetçi koalisyon hükümetinin imza atarak başlatmak zorunda kaldığı AB üyelik süreci çerçevesinde, bazı ön yasal değişiklikler hızlı bir şekilde yapıldı. Ama bu da oyunun bir parçası. Ankara'da var olan bürokratik, militarist odaklar tarafından AB adaylığı sürecinin sineye çekilmesi ilginç tabii. İlk başlangıçta sürecin şu yada bu şekilde sabote edilmemiş olmasının nedeni, bence AB bünyesi içine dahil olmanın, Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünün, sınırlarının bir çeşit garantisi olacağı beklentisi...

Türk resmi devlet ideolojisinde derin bir yeri olan paranoya, yani bölünme ve parçalanma fobisi, "bize bu toprakları bırakmazlar", "buralar elimizden alınır bir gün" paranoyasına bir çare olarak, AB üye adaylığı sürecini adeta sineye çektiler bir süre. Ortalık şimdilik sakin görünmekle beraber, Türkiye ve içinde yer aldığı bölge yine yeni krizlere gebe... Gerek Türkiye'nin yeniden dizayn edilmesi, gerek bölgenin yeniden biçimlendirilmesi pek o kadar kolay olacak gibi görünmüyor. Krizlere, bazen de trajik olaylar silsilesine yol açabilecek gelişmelere de hazırlıklı olmak gerekir diye de düşünüyorum.

Biliyorsunuz ABD'nin konumunu, özellikle SSCB'nin çökmesinden sonra bir çeşit imparatorluğa benzetilen teorik değerlendirmeler oldu. Bu "imparatorluk" önemli bir atak vaziyetinde , gelecekteki "potansiyel" düşmanlarına karşı adını

vermeden bir kuşatma harekatı sürdürüyor . Bu düşman yada düşmanlar kimlerdir? Daha önce görüşmemiş bir büyüme hızıyla dünyada yükselen yeni bir güç olarak Çin ve Çin'in etrafında oluşabilecek ve hatta başlamış olan ittifaklar zinciri mi? Hindistan ve Rusya'yla kurulan bağların bu odak etrafında zorlu bir odağın oluşumuna yol açması mı? Bu ittifak potansiyelinin, Türkiye'de yansımalarını da biliyorsunuz. Arkadaşlar da söz etti, askeriye içindeki bir kesim, Avrasya projesini Batı İttifakına alternatif olarak düşünmemiz gerektiğini söylediler, kendi milliyetçi paradigmaları temelinde. Ama eğer ilerde bir "Avrasya" oluşacaksa, ABD "bunu biz de yaparız" siyasetini yürütüyor zaten. ABD ile Türkiye arasındaki ilişkiler gerçekten yarim asırlık . Çok kere seçimle gelen iktidarlardan da bağımsız, bazen otomatik olarak isleyen mekanizmalara sahip bu ilişkiler. Avrasya'ya yönelik olarak Türkiye dışişleri bakanlığı, Amerikan dışişleri bakanlığı arasında bir stratejik çıkarları gözeten bir takip komisyonu oluşturulmuş vaziyette. İktidarda olan, iktidara gelmesine göz yumulan Siyasi İslam da, aslında ABD'den vize alarak geldi.

Biliyorsunuz, Tayyip Erdoğan iktidara gelmeden önce Amerika'ya gitti, ön görüşmeler oldu ve dediğim gibi Türkiye'nin yerleşik devlet paradigması dışında bir iktidar geldi. Adına "ılımlı İslam" denen, zaman zaman Avrupa'daki Hıristiyan demokrasi modeline benzetilmeye çalışılan bir modelin öncü ülkesi olması isteniyor AKP liderinden.

Daha önce Amerika'nın Türkiye'den beklediği, "biçimsel demokrasinin" modeli olması misyonu, yerini bölgede Pakistan'la birlikte şimdi başka bir paradigmaya bıraktı. Bu da Ankara'daki milliyetçi devlet geleneğine son derece ters gelen bir şey. Türkiye'nin bölgede Pakistan'la birlikte, "ılımlı İslam" modeli olması isteniyor. Bu paradigma Ankara'daki milliyetçi devlet geleneğine son derece ters gelen bir yaklaşım, ama bir anlamda onların ezberini bozan bir yaklaşım.

Ancak bu sözde yeni paradigmanın önü daha 1980 darbesiyle birlikte açılmamış mıydı? Bu proje, 12 Eylül Cuntası altın-

da Türk ordusunun desteklediği ve onun desteği ile hayata geçirilen Türk-İslam sentezinin egemen konması ile ve bir anlamda Kemalizm'in başka bir biçime dönüştürülmesiyle yürürlüğe konulmuştu bile. Ve bu aynı zamanda ABD'nin yeşil kuşak politikasının bir yansıması idi. "Yeşil kuşak", sonuçta hedefine ulaştı. Gerçekten de, Afganistan savaşıyla birlikte, iki buçuk kutuplu dünyada dünya siyasetini belirleyen bir sistem, yani Sovyet bloku artık emperyalist sistemle yürüttüğü bir yarışmayı götüremez hale geldi. Afganistan savaşının Sovyetleri çürütmesi sonucu, ve yine "yıldız savaşları" projesiyle, o dönemin rekabet koşulları altında, "sosyalist sistem", içinden çürüyerek çöktü. Yine o dönemde "sosyalist" bloğun dünya pazarına eklenmesi, bu blok içinde yer alan ülkelerin, adım adım farklı muhalefet biçimlerine açılmasıyla, bu çöküş gerçekleşti. Ama ABD önderliğindeki sistem de, bu çöküşle birlikte "düşman"sız kaldı ve "yeni bir şeytan" çöküşü izleyen on yıllık süreç içinde inşa edildi ve bunun aktörleri de "Yeşil Kuşak" döneminde tohumları atılan, "İslam fundamentalizmi"nden yükseldi. Sovyetlere ve Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da güçlenen anti emperyalist Arap milliyetçiliğine karşı fideleri ekilen bir hareketti bu. Bu bir şekilde, bir bumerang gibi geriye döndü. Bu alet, Afganistan'da Sovyetleri çökerterek işe yaradı ama, İran'da ilk kez ellerini kesti. FKÖ'yü İsrail karşısında zayıflatan Bu rolün dönmesini de istemiyordu yoksa tehdit olmadığı sürece bu ölçüde devasa imparatorluk ordusunun meşru olması mümkün olmayacaktı. Hele hele imparatorluk Avrupa Birliği'nin oluşumu, Uzak Doğu'daki yeni yükseliş ve Çin'in yükselişiyle tehdit altındayken .Fakat siyasi İslam'ın kurumsallaştırılarak Türkiye'de iktidar olmasının önü açılırken yada en azından engellenmezken bunun getirisi de vardır. Siyasi İslam'ın kendinin dayandığı kitle tabanı yine bunların bölge ülkeleriyle olan tarihsel ilişkileri , bağları bu iliksinin de çok sorunsuz yürümemesinin neden olduğu. Çünkü tamam 28 Şubat süreci ile siyasi İslam bölündü, ama ortadan bölünmesi beklenirken, kitle oy desteğinin AKP' ye kaymasıyla birlikte,

bambaşka bir denge durumu ortaya çıktı. Böylesi bir çoğunluk iktidarının oluşması, AKP' ye oluşturduğu bir başka gündemi hayata geçirme olanağı sağladı. Özellikle Irak savası öncesinde bu durum, bir yandan Amerikan kuvvetlerinin Türkiye'ye girmesine ve Kuzey Cephesinin açılmasına olanak sağlayan teskerenin parlamentodan geçmesine olanak sağlamakla birlikte, yeterli oyun tutturulamayışı, fiilen ret anlamına geldi. Ama bir anlamda da bu teskerenin onaylanmayışı, daha sonra AKP iktidarının Ruslarla flört girişimlerinde bulunması, Amerika'nın bölgede hedef olarak seçtiği, adım adım yeni bir savaşa hazırlandığı Suriye ve İran'la iyi ilişkileri korumaya çalışması, ABD açısından, Türkiye'ye biçtiği "Ilımlı İslam" projesinin daha başlamadan çökmesi anlamına geliyordu. Şu ya da bu şekilde Erdoğan hükümetinin "cezalandırılması" beklentileri oluştu. Ortalığı yeniden komplo teorileri kaplamaya başladı.

Olayların nasıl gelişeceğini henüz bilemiyoruz. Ama şu anda AB süreciyle bağlantılı olarak, Kıbrıs sorununda milliyetçi yaklaşımları zorlayan çözüm arayışları, ordunun siyaset ve devlet yapılanması içindeki konumunun sınırlandırılmaya çalışılması, bir çok tepkiye yol açarken, tepkisel yeni arayışlar arasında bir cephenin oluşmasına neden olduğu da görüldü.

Aşırı milliyetçi bir temelde, yeni bir cepheleşmenin oluştuğunu hepimiz görüyoruz. Bir "Kızıl Elma Koalisyonu"nun CHP'yi de pesine takması, Türkiye'deki önümüzdeki dönemde olgunlaşacak bir politik kriz içinde, varolan Siyasi İslam kökenli iktidara karşı bir milliyetçi koalisyonun, bir milliyetçi cephenin tekrar devreye sokulması gibi bir olasılığı gündeme getirdi. Ne yazık ki Türkiye'deki oyun sadece Milliyetçilikle İslami Siyaset arasında geçiyor ve bu oyunun içinde Türkiye solunun yeri yok. Görece olarak Kürtlerin bir yeri var, ama onun da şu anda bu yeni bölünmeden etkilenmiş vaziyette olduğu görülüyor. Çünkü Siyasi İslam'ın yükselişiyle birlikte, Kürtlerin bir bölümünün de, İslami gelenekler nedeniyle, bu yeni dalgadan etkilendiğini görüyoruz. Hele hele böylesi bir milliyetçi cepheleşme olgusunun yükselmesi ve gelişmesiyle bir-

likte, bazı insanların, elbette Kürt insanların da böyle bir alternatife destek vermesini beklemek gerekebilir . Bir de buna güneydeki Kürt oluşumunu, yani oradaki federalleşmeyi ve bir federal Kürt devleti oluşmasını da hesaba kattığımız zaman, artık Kürt cephesinde de işlerin eskisi gibi rahat yürümediğini görüyoruz...

Yeni Bir Yıkım Tehdidine Karşı...

Ortadoğu coğrafyasında, ortak yaşam projelerinin neden başarılı olamadığı üzerinde özel olarak durmak gerek. Örneğin 24 Temmuz 1908 Hürriyet Devrimi, ilk başlangıçta halkların kardeşliği doğrusunda büyük umutlar yarattı, ama bunun ardından büyük bir hayal kırıklıkları ve trajik olaylar geldi. O dönemde büyük düşünenler, sayıları az olsa da, özellikle Balkan kökenli sosyalistlerdi. Onlar geleceğe yönelik olarak "federasyon" tarzı projeler de ürettiler. 1908 öncesinde ve sonrasında Ermeni Partileri ile Osmanlı Partileri arasında geleceğe yönelik ittifaklar da kuruldu. Ne yazık ki bunlar da, kapsamlı bir ortak gelecek imgeleminden yoksundu. 1908 Devrimi öncesi, İttihat Terakki ve Taşnak Partisi arasında, Abdülhamit'in despotik rejimini devirmek için, silahlı mücadele de dahil olmak üzere, ortak eylem programları oluşturuldu. Seçimler için ortak listeler hazırlandı. Sosyal Demokrat eğilimli Hınçak Partisi de, İttihat ve Terakki diktasına karşı Hürriyet ve İtilaf Fırkası ile ittifak kurdu. Ortak listelerle 14 milletvekili seçildi, ağırlıkla İttihatçıların listesinden. Ama bunun arkasından 1915 trajedisi yaşanabildi. İttihatçıların, Turan hayalleri ile, Alman emperyalizminin kuyruğuna takılması, bu ittifakların çökmesine ve çok tehlikeli sonuçlara yol açtı. O döneminde "devrimci" kabul edilen iki arasındaki yol ayrımını, sonuçta bir halkı binlerce yıldır yaşadıkları coğrafyadan, anayurtlarından silebildi. Bu yıl, Ermeni Soykırımının 90. yıl dönümü. Ve bir anlamda Türk kimliği, ulusal Türk devleti böylesi bir hesaplaşma üzerinde oluştu. Ve bu da, bir anlamda Balkanlardaki ulus devlet oluşumuna bir reaksiyondu denebilir. Anadolu cografyasında, ulusal

bir ermeni devleti doğmadan boğulabildi böylece. 1915 esas olarak, böylesi bir olasılığı önleme operasyonu idi. Almanların da istemi ile, Anadolu'dan Orta Asya'ya uzanan hayali "Turan Devleti" nin bağrında yer alabilecek bir "çıban"ın başı, daha olgunlaşmadan dağıtılmış oldu.

Çok ilginçtir, Taşnak Partisi'nin Osmanlı Meclisi'nde milletvekilleri varken, aynı dönemde, Rusya'daki Taşnak Partisi yöneticileri cezaevindeydi, 1905 devrimine katıldıkları için ve oradaki politik faaliyetlerinden dolayı. Bölgeye yönelik emperyalist paylaşım kavgası tırmanırken, iki imparatorluk (Osmanlı ve Rus) arasında bölünmüş olan Ermeni halkı kendisini tam da savaşın ortasında buldu. İki taraf da Ermenilere özerklik vaat ediyor, bunun için kendi yanında çarpışmasını şart koşuyordu. Emperyalist I. Dünya Savaşı öncesinde, etnik arındırmalarla iç içe geçmiş Balkan Savaşları daha yeni bitmişti. Milyonu aşkın Balkan göçmeni Anadolu'ya yeni sığınmışken, İttihat Terakki Partisi, "Doğuya Yayılma" (Drang nach Osten) politikası izleyen Alman emperyalizminin peşine takılarak, inanılmaz bir insanlık trajedisinin önünü açmış oldu. Bir insanlık trajedisi karşısında şu kadar öldü, bu kadar öldü tartışması sadece vicdanları yaralayabilir. Hadi 1,5 milyon yitik insanın varolduğunu kabul etmeyin, ama son Osmanlı hükümetinin kabul ettiği sekiz yüz bin gibi bir rakam var ortada. Bir tarih kurumu ölenlerin sayısını yirmi-otuz bine kadar indirecek kadar gülünç olabiliyor. Oysa kendi anavatanında binlerce yıldır yaşayan bir halkın, kendi coğrafyalarından soğuk kanlı bir hunharlık ile arındırıldıkları inkar edilemeyecek bir gerçeklik. Ermeni halkının yanı sıra, Anadolu Rumları, arada kaynayan Süryaniler, öte yandan savaş sırasında salgın hastalık nedeniyle ve cephelerde ölenleri de hesaba katacak olursanız, herhalde ortaya hayli yüksek bir sayı çıkacaktır, İttihatçıların emperyal hayalleri uğruna... Bütün bir Anadolu köylülüğü, çeşitli milliyetlerden emekçiler, milyonlarca insan yaşamını yitirdi.

"Hürriyet" ve "Halkların kardeşliği" ve "Eşitliği" sloganları, 1908 yazında bütün imparatorluk topraklarını büyük bir coşku

ile kaplayabildi. Ama ortak projelerin yokluğu, bu bahar havasının kısa sürede bitmesine neden oldu. Buna karşılık İngiliz ve Fransız Emperyalizminin bütün Anadolu ve Ortadoğu coğrafyasını kendi aralarında pay eden Sykes-Picot Anlaşması (bu paylaşıma 1916 yılında Rus Çarlığı da dahil olacaktı), Almanların Hint Okyanusuna Berlin-Bağdat demiryolu projesi ile inme projeleri, Turan imparatorluğu ile Orta Asya'ya el atma hayalleri gündeme girdi.

Bütün bu paylaşım anlaşmaları, genç Sovyet yönetimi tarafından bütün dünya kamuoyuna ifşa edilecekti.

Ama kabul edelim ki, 1. emperyalist paylaşım savaşının galipleri, Ortadoğu'yu, istedikleri gibi şekillendirmeyi becerdiler. Arap ulusunun parçalanmışlığı da, bu paylaşımın doğal bir sonucu oldu.

Bugün bölge yeniden bir savaş alanına dönüştü, ve muhtemelen bu alan daha da yaygınlaşacak. Ve söz konusu bölgenin çok dinli, çok kimlikli ve çok etnili yapısından dolayı, yine bazı halkların kurban olma tehlikesi gündemde. Büyük güçler arasındaki paylaşım savaşı, özellikle Ermenilerin, Kürtlerin, Süryanilerin, Arapların, Yahudilerin yaşadığı bir coğrafya üzerinden yürüdü ve büyük yıkımlara yol açtı. Hem Osmanlı cephesinde, hem Rus cephesinde, hem de İngiliz/Arap cephesinde... Şimdi ise savaş, yine bölünmüş Kürt halkının yasadığı bir coğrafyada başladı ve büyüyecek. Çünkü bu çatışmanın içine büyük ihtimalle, İran da, Suriye de girecek...Ve bu savaşın asla bir galibi olmayacak bence, ardında sadece bir yıkım alanı kalacak.

Bu bakımdan devrimciler arasındaki ittifak, sosyalistler arasındaki ittifak, bölge sosyalistleri arasındaki ittifak, bu tip trajedilerin yeniden meydana gelmesini önlemek için büyük önem taşıyor diye düşünüyorum.

Ayrıca, Ermeni Soykırımının 90. yılı nedeniyle, etik açıdan Türkiyeli sosyalistler, bir şeyler yapmalı diye düşünüyorum. Katledilen Ermeni halkının anısı karşısında sembolik de olsa bir şeyler yapılabilir. Bu konu, Türkiyeli sosyalistlerin hep ihmal

ettiği konular arasında diye düşünüyorum. Türkiye sosyalist hareketinin öncüleri içinde, Ermeni halkının devrimcileri yer aldığı için, bunun ayrıca kendi geçmişimize karşı da manevi bir borç olduğunu düşünüyorum, ve bunu hatırlatarak son söz hakkımı kullanıyorum...

ABD'nin BOP Projesine Karşı Yapılması Gereken İlk İş Ezber Bozmak!

Demir Küçükaydın

"Büyük" veya "Genişletilmiş" Ortadoğu'nun Kapsam ve Önemi

Zbigniew Brezinsky ABD'nin dünyaya egemen olmak için nasıl bir strateji izlemesi gerektiğini tartıştığı "*Büyük Satranç Tahtası*" adlı kitabında, üç bölgeye tayin edici bir önem verir: Ortadoğu, Orta Asya ve Güneydoğu Asya.

Ortadoğu ve Orta Asya'da her şeyden önce petrol ve doğal gaz rezervleri bulunmaktadır. Pasifik daha şimdiden; klasik uygarlıklarda Akdeniz'in, on sekizinci, on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın büyük bölümünde Atlas Okyanusu'nun ekonomik önemine sahiptir ve bu geleceğin dünyasının ekonomik merkezinin enerji alacağı ve mallarını satacağı yollar Güney Doğu Asya'dan geçer.

"*Büyük*" ya da "*Genişletilmiş*" Ortadoğu kavramı Orta Asya'yı da kapsayan, Çin ve Hindistan'ın sınırlarına kadar genişletilmiş bir Ortadoğudur. Diğer bir ifadeyle Orta Asya ve Ortadoğu'yu; yani ABD'nin bir dünya İmparatorluğu kurmak için kesin egemen olması gereken üç önemli bölgeden Güneydoğu Asya hariç, ikisini kapsar. O halde, bu proje başarı kazandığı takdirde, ABD bir dünya egemenliği için savaşının üçte ikisini kazanmış olacak demektir.

"*Büyük*" ya da "*Genişletilmiş Ortadoğu*" sonradan, Kuzey Afrika, yani Akdeniz'e kıyısı olan Arap ülkeleriyle genişletildi. Bu genişletme, coğrafi olarak değil de tarihsel ve sosyolojik olarak ele aldığında, kelimenin sosyolojik anlamıyla tüm Ortadoğuyu da kapsaması anlamına gelmiştir. Çünkü Ortadoğu, coğrafi değil, sosyolojik bir kavram olarak ele alındığında, Akdeniz'in güneyindeki ülkeler de klasik Akdeniz uygarlığına dahil ülkeler olarak Ortadoğu ülkeleridirler.

Bu en geniş anlamıyla, yani "*genişletilmiş*" ya da "*büyük*" sıfatıyla doğuya; Kuzey Afrika ile Batıya doğru uzatılmış bu alan, tarihsel olarak, kapitalizm öncesi uygarlık merkezlerinden en önemli ikisini kapsamaktadır: en dinamik, denize dayanan Ortadoğu-Akdeniz uygarlığı alanı ve İran yaylalarının yani Çin ve Hint ile Akdeniz Ortadoğu arasındaki yollara dayanan Pers Uygarlığı alanı. Kapitalizm öncesinde dört büyük uygarlık beşiği vardır: Çin, Hint, İran ve Ortadoğu-Akdeniz.

Ortadoğu ve Akdeniz Uygarlık alanıyla, diğer üç uygarlık alanı arasında çok temel bir fark vardır. Diğer üçü büyük kara kitlelerini kaplar ve denizler etrafındadır. Akdeniz ve Ortadoğu ise (ki Ortadoğu'da demirin keşfinden önce, Çin ve Hint Uygarlıkları gibi karalara ve nehirlere dayanan uygarlıktı, sonradan Akdeniz'e entegre oldu) ortası denizdir etrafında karalar bulunmaktadır. Deniz, yani su, kaldırma gücü ve sürtünmesinin azlığıyla ticaret için, uygarlık için en uygun coğrafi koşuldur. Bu nedenle, Ortadoğu ve Akdeniz uygarlık alanı diğerlerine göre çok büyük bir dinamizm göstermiştir. Kapitalizme Kuzey Avrupa'da bu uygarlık alanının birikimleri üzerinde geçilebilmiş

olması bir rastlantı değildir.

Çin ve Hint, sadece karasal değil, aynı zamanda, pirince dayandıkları ve pirinç, birim metrekarede, hayvan yetiştirilmediği takdirde çok büyük insan yoğunluğunu mümkün kıldığı için, birer bitkisel uygarlık özelliği taşırlar. Buna karşılık Akdeniz, buğdaya dayanır ve hayvansal bir uygarlık karakteri taşır.

Pers uygarlık alanı da, ortasında Akdeniz gibi bir deniz bulunmadığı için Çin ve Hint uygarlıkları gibi karasal bir uygarlık olmasına rağmen; onlardan farklı olarak, sürekli kavimler göçlerine maruz kaldığından ve bu uygarlıklar arası yollar üzerinde bulunduğundan onlar gibi kastlaşma ve taşlaşma eğilimi göstermemiş, nispeten daha dinamik bir karakter taşımıştır. Bunun yanı sıra muson yağmurları ve büyük nehirler olmadığından hayvansal bir uygarlık karakteri taşır.

Ortadoğu Akdeniz ve Pers uygarlık alanlarının bu dinamizmi, "*Büyük Ortadoğu Projesi*"ne giren bu iki büyük ve temel uygarlık alanının en zayıf ve en kuvvetli yanını oluşturmuştur.

Örneğin, orada bu dinamizm, Çin'den farklı olarak seslere dayanan Yunan, Latin ve Arap harflerine dayanan alfabeleri geliştirmiştir. Çin'de de bir çok diller olmasına rağmen, bu farklı dillerin bir tek alfabeyle anlaşmasını mümkün kılan Çin'in piktogramlara dayanan yazısı, onun modern çağın dile, dine, dayanan ulusçuluğuna karşı bağışık kalmasını sağlamış ve bu uygarlık alanı birliğini, bugün Çin'de olduğu gibi, modern biçimde de sürdürmüştür. Buna karşılık, İran ve Ortadoğu-Akdeniz uygarlık alanlarında, seslere dayanan alfabeler, her dil için ayrı bir ulusun yolunu açmış ve siyasi birliğin yerini onlarca küçük ulusal devlet almıştır. Bölgenin tarihsel birliği, böyle küçük devletlerin çokluğunda ifadesini bulmaktadır.

Hint alt kıtası ise çok farklı bir nedenle yine bu modern ulusçuluğa bağışık kalmıştır. Hindistan'ın Himalaya dağlarıyla kuşatılmış olması, oraya sık sık kavimler göçü ve istilaları olmasını engellemiş; bu da farklı kavim ve dillerin jeolojik katmanlar gibi kastlaşmasına ve taşlaşmasına yol açmış; bu da bu

farklı dilleri konuşan kavimlerden uluslar çıkmasını engellemiştir. Akdeniz'in dört bir yanının açık olması ve sürekli kavimler göçleri onda böyle bir kastlaşmaya olanak tanımamıştır.

Bu nedenle, diğer uygarlıklar karşısında ona dinamizm ve güç kazandıran özellikler onun modern çağda ulusal boğazlaşmaların alanı olması sonucunu vermiş, bölge siyasi birliğini koruyamamıştır. "*Balkanlaşma*" veya "*Lübnanlaşma*" kavramlarının bu uygarlık alanındaki bölgelerin adını taşıması bir rastlantı değildir.

İran ise, geç gelen ulusçuluğun parçalayıcı etkilerine, politik olanı yani ulusu, Pers uygarlık alanının dininin İslami biçim içindeki devamı olan Şiilik ile tanımlayarak bir cevap bulmaya çalışmış ve böylece kısmen birliğini korumuş görünüyorsa da, sonucun ne olacağı henüz belli değildir.

İşte ABD'nin dünya çapında bir imparatorluk kurma savaşını kazanıp kazanmayacağı bu iki eski uygarlık alanındaki gelişmelerce belirlenecektir.

Eğer ABD, bu uygarlık alanlarının aynı zamanda en kuvvetli yanlarını şimdiye kadar olduğu gibi onlara karşı bir zayıflık olarak kullanabilirse, başarısının önünde hiçbir engel kalmayacaktır. Eğer bu uygarlık alanlarındaki halklar, modern tarihte kendilerinin en büyük zaafı gibi görünendeki gücü tanıyabilir ve harekete geçirebilirlerse, bu sadece ABD'nin Dünya İmparatorluğu planlarının iflasını değil aynı zamanda kapitalizmin de sonunu getirebilir.

Yani nasıl ABD için, bu iki eski uygarlık alanına egemen olmak, dünya egemenliği stratejisi için hayati önemde ise, İşçi hareketi için de, kapitalizme son verebilmek için de bu iki uygarlık alanındaki başarı ve başarısızlıkları aynı şekilde hayati önemdedir.

Bu şöyle de formül edilebilir: burjuvazi ve işçi sınıfı; kapitalizm ile sosyalizm arasındaki gelecekteki savaşın en önemli muharebelerinin alanı, bu iki eski uygarlık beşiğinin kapsadığı alan olacaktır. Burada hangi proje başarı sağlarsa dünyaya da o

egemen olur ve insanlığın kaderini o belirler.

Daha sonra ele alınacağı gibi, ABD, bu alanı ele geçirmek için son derece önemli ve kritik bir stratejik dönüş yapmış bulunuyor. Güçlerin dizilişini kökten değiştiriyor ve verili durumda uzun vadede bu da onun başarısını garantiliyor.

ABD nasıl bir stratejik dönüş yaptı ise, işçi sınıfı da bir karşı stratejik dönüş yapmak, "*ezberini bozmak*" zorundadır. ABD'nin stratejisine ancak, onun gibi yeni ve cesur bir karşı stratejiyle cevap verilebilir. Bu strateji nedir ve nasıl bir proje gerekmektedir?

Sorulması gereken soru ve aranması gereken cevap budur.

Ama daha önce belirttiğimiz gibi, Büyük Ortadoğu Projesi daha büyük bir program ve stratejinin tamamlayıcısıdır ve onun bağlamında anlaşılabilir. Bu program bir yeryüzü imparatorluğu kurma programıdır.

Aynı şekilde, bölgedeki cevap da o çaptaki bir program bağlamında koyulmalıdır. Yani Dünya çapındaki karşı bir program çerçevesinde bir karşı proje ve strateji olarak koyulmalı ve anlaşılmalıdır.

Niçin Dünya İmparatorluğu

ABD'nin dünya çapında bir imparatorluk kurma savaşına girmesi, kimilerinin sandığı gibi ne bir komplo, ne de şu veya bu hükümetin boşlukta alınmış bir kararıdır; ne Hıristiyan radikalizminin ne de ABD'nin kuruluşunda dayadığı söylenen hümanist ve demokratik ideallerin sonucudur. Bunun nesnel maddi temelleri bulunmaktadır.

Bundan bir buçuk asır önce bile, *Komünist Manifesto*'yu yazan Marx ve Engels, gerek üretici güçlerin gelişim düzeyinin, gerek dünya ticaretinin ulaştığı düzeyin ulusal devletlerle çeliştiğini; **sadece özel mülkiyetin değil, ulusal devletin bu** gelişimin önünde bir engel olduğunu söylüyorlardı.

"*Tüm dünyanın işçileri birleşiniz!*" çağrısı ve enternasyonalizm her şeyden önce, ulusların ve ulusal devletlerin ve sınırların, tıpkı özel mülkiyet ve kapitalizm gibi, insanlığın gelişi-

minin önünde engel olduğu belirlemesinden çıkıyordu. Mülksüzlere ulusları ve ulusal sınırları yıkma çağrısıydı.

Bugün dünya o zamankinden çok daha fazla, o çağrının gerekçesine uygundur. Gerek üretici güçlerin gerek dünya ticaretinin gelişmişlik düzeyi o zamanla kıyaslanamaz bile. Ama dünya hala ulusların ve ulusal devletlerin dünyası olmaya devam etmektedir. Hem de o zamankinden çok daha fazla ve çok daha gerici biçimde, etnilere, dillere, dinlere dayanan bir ulusçulukla tanımlanmış uluslara bölünmüş olarak. O dönemin dünyasında uluslar ve ulusal devletler bir istisnaydı ve dünyaya bir düzineye yakın imparatorluk egemendi. Bugün ise, o imparatorlukların yerini yüzlerce ulus ve devlet almış bulunmaktadır. Yani Marx-Engels'in *Komünist Manifesto*'da vurguladığı ve enternasyonalizmin temelini oluşturan çelişki, sadece üretici güçlerin ve dünya ticaretinin büyümesinden değil, siyasi birimlerin küçülmesinden dolayı da ayrıca artmış bulunmaktadır.

"*Durmayalım düşeriz!*" kapitalist üretimin temel ilkesidir. O büyümek, büyümek ve tekrar büyümek zorundadır. Bu büyüme ulusal sınırlarla çelişkiye girer, tıpkı kapitalizmde üretimin o muazzam sosyal niteliğinin, üretim araçlarının özel niteliğiyle çelişkisi gibi. Bu çelişkinin iki türlü çözümü olur. Ya ulusların ulusal devletlerin ve sınırların tasfiyesi, yani sosyalist bir devrim ya da kapitalizm çerçevesinde kalındığı takdirde, Kapitalist ülkelerin bir veya bir kaçının diğerlerini egemenliği altına alarak yayılması ve en sonunda yayılacak yer kalmayınca bunların birbiriyle savaşı.

Yani kapitalizm ve ulusal devletler veri olduğunda, üretimin ve değişimin dünya çapındaki niteliği ile ulusal devletler ve sınırlar arasındaki çelişkiyi bir ölçüde çözümün ve geciktirmenin bir tek yolu vardır: Emperyalist yayılma. Bir veya birkaç ulusal devletin diğer devletleri etkisi veya egemenliği altına alması.

Bu ise, her iki dünya savaşının gösterdiği gibi, çelişkiyi çözmez, sadece erteler ve dünyayı paylaşmış ülkeler arasında çok daha sert çatışmalara yol açar.

Dolayısıyla, ABD'nin dünyada bir İmparatorluk kurmak için savaşa başlaması bütünüyle nesnel temellere sahiptir ideolojiyle, komplolarla, şu veya bu burjuva fraksiyonunun çıkarlarıyla, hükümet politikalarıyla vs. açıklanamaz, aksine onları açıklamak için bu nesnel nedenler olmazsa olmaz koşuldur.

Diğer emperyalist paylaşım savaşlarından, yani Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'ndan temel farkı, zaten en güçlü olanın (ABD), diğerlerinin kendine bir rakip olarak çıkmasının yollarını tıkamak (Avrupa, Çin, Rusya, Japonya) için; diğerleriyle rekabet değil, bir **vasal-süzeren** ilişkisi kurmak için askeri bakımdan en güçlü olan tarafından başlatılmış olmasındadır.

ABD'nin bu savaşına karşı çıkıp da kapitalizme, uluslara ve ulusal devletlere karşı çıkmamak ve onu savunmak, baştan aşağı ikiyüzlülüktür, gerçek nedeni ortadan kaldırmaz. Böyle bir karşı çıkış sadece emperyalistler arasındaki savaşın veya gerici rejimlerin bir aracı olmaktan başka bir anlam taşımaz. Bu nedenle, işçilerin, ABD'ye karşı mücadeleyi, uluslara, ulusal devletlere ve sınırlara ve kapitalizme karşı mücadeleden hiçbir şekilde ayırmamasının hayati önemi vardır.

Ama solun gerçek durumuna, "pazar vaazları"ndan öteye somut politikasına baktığımızda, (gerçi o "pazar vaazları" bile duyulmuyor artık) bırakalım uluslara karşı çıkmasını; ulusal sınırları yıkma savaşına girmesini veya ABD'ye karşı direnişi buna bağlamasını; onun ulusal sınırların ve ulusların koruyucusu olduğunu görüyoruz.

Bu durum, savaşın daha baştan kaybedildiğini gösterir. Çünkü bu aynı zamanda sosyalizm idealinin de terk edilmesidir, söylemde sosyalizm dillerden düşürülmese bile. Sosyalizm ulusal sınırlarla bir arada olamaz. Ulusal sınırlara dayanan bir sözde sosyalizmin nasıl bir "sosyalizm" olacağını; otarşiden başka bir şey olamayacağını hadi bırakalım yirmi ve otuzların "Tek ülkede sosyalizm olur mu olmaz mı" tartışmalarını, son yüzyıl olaylarla kanıtlamış bulunuyor.

O halde, ABD'nin dünya egemenliğine karşı savaş, uluslara ve ulusal sınırlara karşı bir savaşla; kapitalizme karşı savaşla bir-

leşmek zorundadır. Bir yandan sosyalizmi savunmak veya diğer yandan ABD'ye karşı direnişi savunmak ama diğer yandan ulusal sınırları savunmak mümkün değildir, kendi içinde çelişkidir ve baştan yenilgiye mahkumdur.

Bu, sadece yayılmacılığa ve emperyalist savaşlara yol açan nedeni ortadan kaldırmakla ilgili de değildir; insanlığın yaşamasıyla da ilgilidir. Yayılma ve emperyalizm ve bunun için savaşlar kapitalizm olduğu takdirde eğer kaçınılmaz olduğuna göre, tarih bizleri sadece yaşama içgüdüsüyle bile, ABD'nin imparatorluk girişimine karşı mücadeleyi kapitalizmi ve ulusal devletlere ve milletlere karış mücadeleyle birleştirmeye zorlamaktadır: bunları aynı, bir ve tek mücadele olmaya zorlamaktadır.

Niçin?

Çünkü, güçleri birbirine denk ya da yakın, birkaç imparatorluk arasında bölünmüş bir dünyada, bu imparatorluklar arasında rekabet ve sonunda bir çatışma kaçınılmazdır. Bu da pratik olarak bir atom savaşı yani insanlığın yok olması anlamına gelir.

O halde, sırf ABD'yi zayıflatıp, diğer emperyalistlerin onunla eşit ya da yakın güce ulaşmasına yönelik veya bu sonucu verebilecek bir strateji, son duruşmada sosyalizmle değil, insanlığın yok olmasıyla sonuçlanır. Bu duruma düşmemek için işçi hareketinin, sosyalizmin kesinlikle çok net, açık ve diğer burjuva veya emperyalistlerin strateji ve mücadeleleriyle hiçbir şekilde karışmayacak ayrı programı, şiarları, stratejisi ve taktikleri gerekmektedir.

İmparatorluğa Karşı Global Program ve Strateji

Peki ne olabilir böyle bir program ve strateji?

Bunu ters yüz edilmiş birkaç formülasyonla ifade etmeyi deneyelim.

Şimdiye kadar emperyalizme karşı hep bağımsızlık, yani ayrı ulusal devletler talebi yükseltildi.

Artık ulusal sınırların kaldırılması, yani ulusal olanla politik olanın çakışması; devletlerin uluslara göre kurulmasını reddeden bir politika gerekmektedir. Eğer provakatif olarak ifade

etmek gerekirse, artık ayrılmayı değil birleşmeyi savunmak gerekmektedir.

Madem ki, Amerika ve Avrupa uygarlıklarının dayandığı ilkelerin insanlık için biricik doğru ilkeler olduğunu savunmaktadır, niçin diğer insanları başka uluslardan diyerek hudutları dışında tutmaktadırlar ki?

Bu o insanları fiilen insan haklarından yoksun bırakmakla sonuçlanmaktadır. Ulusun dille, dinle, etniyle tanımlanamayacağını, yurttaşlık ve insan haklarının aynı şey olduğunu; kimsenin dilinden, dininden, kültüründen vs. dolayı bu haklardan yoksun edilemeyeceğini iki asır önce bu uygarlığın kurucuları, bağımsızlık ya da insan hakları, yurttaşlık hakları bildirilerinde kendileri söylemiyorlar mıydı? Ama şimdi, bütün o dediklerini inkar ederek, insanları başka uluslardan diyerek, kendi yurttaşlık ve insan haklarından dışlamaktadırlar. Yani eskiden ulus, herhangi bir dinden veya dilden olanın insan haklarına kavuşmasının aracıyken, bugün, insanlığın çoğunluğunu, insan ya da yurttaşlık haklarından dışlamanın, ırkçılığın bir aracı haline gelmiş bulunmaktadır.

Bu gün ulusçuluk ve ulusal devletler ırkçılığın aracı olmuşlardır. Ulus insanların büyük çoğunluğunu insan haklarından yoksun olarak bir bantustana tıkmanın siyasi biçimidir. Bantustandakilerin bantustanın bağımsızlığından söz etmeleri kendi zincirlerini savunmalarından başka bir anlama gelmez ve gelmemektedir.

Kölelik öylesine yerleşmiştir ki, insanlar şöyle doğru ve basit bir akıl yürütmeyi bile hayal edemez durumdadırlar: madem ki ABD başkanının aldığı kararlar bizlerin hayatını etkilemektedir, bizlerin kimin başkan olacağında söz ve karar sahibi olmamız gerekir. Bunun tek yol da bizlerin de ABD vatandaşlarının bütün hak ve görevlerine sahip olmamızdır. ABD bizlere özgürlük mü getirmek istiyor? Bu çok basittir. Bizleri yurttaşları yapmaları yeter. Bu fiilen yeryüzündeki tüm insanların Amerikan yurttaşı olmasıyla ve ABD'nin yeryüzü ölçeğinde bir tek ülke olmasıyla sonuçlanır.

Sorunun sırf bu tarz koyuluşu bile, ABD ve diğerlerinin böyle bir hareket karşısında, ulus ilkesini ve ulusları, dolayısıyla ulusçuluk aracılığıyla insanlığın çoğunluğunun her türlü haktan yoksun bırakılmasını savunduğunu gösterecektir. O zaman moral ve saldırı üstünlüğü, ahlaki üstünlük bize geçecektir. O zaman özgürlük ve demokrasiyi yayma demagojisinin gerçek özü hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortaya çıkacaktır.

O zaman demokrasi ile ulusal sınırların bir arada olamayacağı; ulusal sınırlara dayanan bir demokrasinin aslında bir köleciler demokrasisi olacağı apaçık ortaya çıkacaktır. O zaman Batı ya da zengin ve emperyalist ülkeler demokrasi şampiyonluğu yapamayacaktır.

Bu strateji gökten inmiş, sistem kurucularının kafalarında oluşmuş bir strateji değildir. Dünyanın ezilenleri, halkları ve işçileri çoktan beri böyle bir program ve strateji için fiilen ayaklarıyla harekete geçmiş bulunuyor. Dünyanın dört bir yanından Avrupa, ABD, Avustralya ve Japonya'ya akan ve yollarda ölen binlerce insan bu programa çoktan ayaklarıyla oy vermiş bulunuyor. Bu hareket elbette kişisel ya da bir ulusun çerçevesinde yapılan, kendini kurtarmaya yönelik girişimler olarak vardır. Tıpkı bir fabrika, işkolu veya iş yerindeki işçilerin öncelikle kendi ücret ve haklarını yükseltme mücadelesine girmeleri gibi. Bizlerin yapacağı bu gerçek harekete bilinçli ve siyasi bir ifade vermekten başka bir şey değildir.

Keza, bu strateji ve program, aynen onların savunduğu, globalizmin kavramları içinde de savunulabilir. Onlar tüm malların ve sermayenin hudutlardan hiçbir engel olmadan geçmesini mi savunuyorlar? Globalizme karşı küçük ulusal sınırlar veya devletleri değil, en mantık sonuçlarına varmış "globalizmi" savunmak gerekir. Buna işçi hareketinin daha doğarken ortaya koyduğu ve sonra unutulmuş ve unutturulmuş geleneklerine dönerek cevap veriyoruz. *"Evet baylar globalizm mi dediniz? Evet globalizm. Tüm mallar için globalizm. İş gücü de bir metadır ve tüm mallar için uygulanan kural bunun için de uygulanmalıdır. Yeryüzü ölçüsünde tüm işgücünün tıpkı ser-*

maye ve diğer mallar gibi tam ve serbest dolaşımı; gittiği her yerde tüm politik ve sosyal haklardan yararlanması." Bu fiilen ulusal sınırların ve ulusların ilgası demektir. Burada onların demokrasi konusunda olduğu gibi, globalizm konusundaki tüm iki yüzlülükleri ortaya çıkar. Ve böyle bir stratejik dönüş, işçi hareketine ve sosyalist harekete moral üstünlüğü ve saldırı inisiyatifini kazandırır. Sosyalizm ve işçi hareketi tekrar kendine güvenini kazanıp ayakları üzerinde durmaya başlar.

Bu yaklaşım aynı zamanda eski devrim ve strateji anlayışlarında köklü bir değişiklik; bir "*Kopernik devrimi*", tam bir alt üst oluşluk anlamına gelmektedir.

Eskiden şöyle bir yaklaşım ön görülüyordu, ki şimdi de var olan bütün sosyalist hareket ve partiler vs. de böyle düşünmektedir. Buna göre, belli uluslar içinde sosyalist devrimler olacak, bu sosyalist milletler sonra birleşeceklerdi. Yani kapitalizm yıkıldıktan sonra milletler yok edilecekti.

Bu yeni stratejide ise, öncelik tam tersinedir. Milletlerin yıkılması, yani ulusal sınırların ilgası öncelikli hedeftir, kapitalizmin yıkılışı bunun sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Eskiden milletleri yok etmek için kapitalizmi yok etmek ön görülüyordu, yeni önerdiğimiz stratejide kapitalizmi yok etmek için milletleri yok etmek öngörülmektedir.

Ve de gerek işçi hareketinin gerek insanlık tarihinin gösterdiği gibi aslında doğrusu da bu yeni önerilendir.

Millet (ulus) çerçevesinde bir sosyalizm mücadelesi, burjuvazinin dini olan ulusçuluk çerçevesinde bir batıni tarikat, bir Protestan muhalefet işlevi görmüştür. Bu tıpkı burjuvazinin ilk partilerinin dinsel biçimlerde ifadesi gibidir. Bu da burjuvazinin dini çerçevesinde bir muhalefet olmaktan öteye gitmez.

Burjuvazi, programını dinlerin içinde ifade etmeyi bırakıp, dinleri politik alanın dışına ittikten sonra tüm dünyada zafer yürüyüşünü başlatabilmiştir.

Aynı şey işçi hareketi için de geçerlidir. Enternasyonalizm, burjuvazinin dinine onun içinden bir Protestan muhalefeti gibi bir işlev görmüştür. Şimdi artık işçi hareketinin ve sosyalizmin

yapması gereken, Aydınlanmanın eski toplum karşısında yaptığını ona yapmaktır. Ceza suçun cinsinden olmalıdır. Burjuvazinin dini ulusçuluk olduğundan, burjuva uygarlığının varoluş biçimi ulus olduğundan, şimdi onun dinine kendinden öncekilere uyguladığı ceza verilmesi, yani ulusların da özel denerek politik alanın dışına itilmesi gerekmektedir.

Yani ulusal devletleri sosyalist yapmaya çalışmak, ki bu devletlerin nasıl gerici bir ulusçuluk ilkesine göre şekillendiği ayrı bir konudur ve özellikle Ortadoğu bağlamında ikinci bölümde ele alınacaktır, bir zamanlar din ilkesi içinde burjuvazinin çıkarlarını savunmak gibidir, Protestanlık gibidir.

Burjuva toplumunun ve uygarlığının dayandığı ilkeyi, yani ulusları sorgulamak ise, aydınlanmanın dine dayanan önceki toplumun üst yapısını sorgulaması gibidir ve tarih bunun biricik devrimci yol olduğunu göstermiştir.

Burjuvazi, dini özel olarak tanımladığı andan, dinin, klasik uygarlıkların ve kapitalizm öncesinin bu toplumsal yaşamını düzenleyen sistemlerini siyasi alanın dışına attığı ve bunun için de politik olan ve olmayan diye bir ayrım yarattığı ve de siyasi olanı ulusa göre tanımladığı andan itibaren tüm dinlerin içinden onu savunanlar çıkmıştır.

Sadece modern burjuva toplumu ve devrimi de değil, örneğin İslamiyet de böyle bir devrim sonucunda ortaya çıkmıştır. Muhammet döneminin totemleri, yani İslamiyet'in putlar dediği kandaş toplumlarm, aşiretlerin soylarından geldiklerine inandıkları tanrılar, tıpkı bugünün ulusal bayrakları ve milletleri gibiydi. Muhammet, bu tanrıları uzlaştırarak birleştirmeye; bu aşiretler içinde aşiretlerin kardeşliğine inananları iktidara getirmeye kalkmadı; yani önce Müslüman aşiretler kurarak sonra bu Müslüman aşiretlerin birliğini sağlamaya kalkmadı. Aşiretlerin dayandığı ilkeye karşı çıktı; putları birleştirmedi, hepsini parçaladı. Bizim de görevimiz ulusları birleştirmek değildir, ulusları parçalamaktır. Bugünün Birleşmiş Milletleri çeşitli kabilelerin totemlerinin toplandığı Kabe'nin modern bir biçimidir. Muhammet oradaki totemleri Müslü-

manlaştırmaya kalkmadı; o totemleri parçaladı; işçi hareketi de, ulusları ve onların bayraklarını sosyalistleştirmeye kalkmamalı, ulusları ve bayraklarını parçalamalı.

Ulusları sosyalist yapıp onları birleştirmek biçimindeki eski bakış devrimci değildir; ulusları yok etmenin yani kapitalist uygarlığın siyasi var oluş biçimini yok etmenin kendisidir sosyalizme yol açacak olan. O zaman, tüm dinlerin içinden burjuvazinin dininin savunucuları çıktığı gibi, tüm uluslar içinden, politik olanın ulusal olana göre tanımlanmasını reddedenlerin ortak hareketi doğabilecektir.

O halde, ABD'nin kapitalizm çerçevesinde belki de biricik çözüm olan, dünya imparatorluğu program ve stratejisi karşısında program ve stratejimiz ulusal olanla politik olanın çakışması ilkesine; bugün bütün devletlerin dayandığı bu ulusçuluğun ilkesine son vermek olabilir. Böyle bir stratejinin şiarı: "*Nasıl tanımlanırsa tanımlansın, ulusal olanın kişisel bir sorun, bir inanç sorunu olarak tanımlanması; politik anlamının olmaması; yani fiilen ulusal devletlerin ve sınırların ilgası*" olabilir.

Böyle bir strateji zaten var olan gerçek harekete bilinçli bir ifade verecek ve saldırı inisiyatifinin ve moral üstünlüğün tekrar işçi hareketi ve sosyalizmin eline geçmesini sağlayacaktır.

Böyle bir program, bizlere anti-kapitalizm ve anti-emperyalizmi bir tek bayrak altında birleştirme olanağı sağlar.

Böyle bir stratejinin diğer emperyalistlerle aynı noktada buluşması ve onlar tarafından kullanılması tehlikesi bulunmamaktadır. Aksine tüm emperyalistlerin gerçek yüzlerini ve birbirlerinden farklı olmadıklarını gösterir.

Burada doğrudan konu olmamakla birlikte, şunu da belirtelim ki, böyle bir strateji ve program, aynı zamanda işçi hareketinin ve sosyalist hareketin başka bir uygarlığı programlaştırmak; üretici güçlerin önündeki engelleri kurtarma paradigmasından kurtulmak gibi sorunlarına da bir cevap vermektedir.

Biz bunu savunduğumuz an, yer yüzündeki bütün emperyalistler ve bütün devletler karşımızda yer alacaklardır. Ama yer

yüzünün bütün yoksulları da bizim yanımızda. Bölünmeyi bir kere kafalarda yapıp, var olan sistemin engel olduğu düşüncesi yerleşti mi, gerisi sadece bir zaman sorunudur. Bu strateji uzun vadede, kapitalizme ve ABD'nin Dünya egemenliği planına karşı başarının olmazsa olmaz koşuludur.

ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesinin Program ve Stratejisi

Dünya çapında, ulusal olanla politik olanın çakışması ilkesinin, bütün modern burjuva uygarlığın temel ilkesinin ilgası; ulusal olanın, nasıl tanımlanırsa tanımlansın, tıpkı din gibi kişisel bir sorun, inanca ilişkin bir sorun olarak görülmesi için mücadele; yani ulusal sınırların ilgası dünya çapındaki stratejinin programıdır. Bu hem yeryüzü ölçüsünde var olan harekete siyasi bir program ve bilinçli ifade vermektedir; hem bugünkü yeryüzü ölçüsündeki Apartheit sistemine bir cevaptır; hem ABD'nin dünya imparatorluğu projesine bir cevaptır; hem de burjuva uygarlığının var oluş biçimine ve kapitalizme karşı bir uygarlık programının temel taşıdır.

Ancak bugün işçi hareketi öylesine geri gitmiş bulunmaktadır ve onun devrimci ve demokratik karakteri öyle unutulmuş durumdadır ki, bu şiar bölgede (Ortadoğu'da) somut bir politik mücadele için yetmez. Bu strateji ve program uzun vadede etkisini gösterebilecektir. O şimdilik bir "*eylem sloganı*" olmaktan ziyade bir "*propaganda sloganı*" işlevi görebilir. Bunun muazzam bir literatür ve açıklama çalışması ile milyarlarca insanın anlayışına sinmesi gerekir öncelikle. Yani öncelikle "*tebliğ edilmesi*" gerekir.

Böyle bir program ve stratejiyle kısa vadede "*Avrasya*"da veya "*Büyük Ortadoğu*"da ABD'ye karşı durulamaz; somut bir politika yapılamaz ve somut bir güç oluşturulamaz.

Çünkü son derece acil ve gerçekleşebilir olmasına rağmen, öznel nedenlerle, insanlar için böyle bir program bir hayal gibi görülmektedir ve zaten işçi hareketinin bugünkü yenilmişliği koşullarında kimse böyle bir program ve strateji için harekete geçmeye hazır değildir.

Bölgedeki savaşlar için ayrı bir program da gerekmektedir. Bununla hem bölgenin acil can alıcı sorunlarına bir cevap oluşturulabilir; hem Dünya İmparatorluğu planına bir yenilgi tattırılabilir hem de bölgenin direniş güçleri harekete geçirilip moral kazanılarak işçi hareketinin yükselişine bir ivme kazandırılabilir.

Bu nasıl olabilir? Bu bölümde bu soruya cevap arayacağız.

Bunun için önce ABD'nin yaptığı, kendisine bugünkü verili koşullar sürdüğü takdirde başarıyı getirecek, stratejik dönüş hakkında kısaca değinmelerde bulunalım.

Ama önce bir uyarıda bulunmak gerekiyor. Sol yayınlara bakarsanız, ABD'ye muhalefetin çapı ve başarıları hakkında son derece abartılı haberler görürsünüz. Şurada bombalandı, burada yeniliyor gibilerden. Öncelikle bunlara zerrece prim vermemek ve kendi kendine gaz veren, "*Türk'e Türklük propagandası*" yapar gibi bu tür anlayışlardan uzak durmak gerekiyor.

ABD'yi son derece ciddiye almak gerekir. O askeri olarak yenildiğinde bile zafer kazanmaktadır. Vietnam'da yenildi. Ama bugün Vietnam, IMF'nin kapısını aşındırıyor, ABD sermayesini çekmek için ne yapacağını bilmiyor. Yani bir muharebeyi kaybetmek, savaşı kaybetmek değildir.

ABD 1980'lerin başına kadar, peş peşe yenilgiler alıyor olarak görünüyordu. 1974'lerin dünyasını göz önüne getirelim. 1968'de dünyanın her yerinde insanlar ayaklanmıştı. Daha bu ayaklanma geri çekilirken, birden bire ABD Vietnam'da yenilgiye uğramış, Portekiz devrimi ile Afrika'da Angola. Mozambik, Gine Bissau ve Yeşil Burun Adaları neredeyse sosyalist denebilecek ulusal kurtuluş parti ve hareketlerince kazanılmış; Vietnam'ın ardından Kamboçya ve Laos da düşmüştü. Daha bunların teri kurumadan, tarihin gördüğü en büyük devrimlerden biri olan İran ve Nikaragua devrimleri patlayıvermişti. Bazen Şili gibi yenilgiler olsa da, dünyada devrim güçleri karşı durulmaz bir güçle ilerliyor gibi görünüyordu.

O günlerde biri çıkıp da, 20 yıl sonra dünyada Sovyetler ve Doğu Avrupa kalmayacak, Vietnam IMF'ye girebilmek için

kuyruk sallayacak, Mozambik açlıktan kırılacak, Çin kapitalist bir ülke olacak, ABD dünyada biricik rakipsiz güç olarak kalacak deseydi kim inanırdı? Bunu diyenin kuyruğuna teneke bağlanır, herkes tarafından alaya alınırdı.

Şimdi de, ABD'nin uluslararası tecrit olmuşluğuna, karşıya aldığı güçlere bakarak, onun bu dünya imparatorluğu planının şimdiden yenilgiye mahkum olduğunu söyleyenler çıkıyor.

ABD hem kısa vadede, fırsatı değerlendirmek bakımından, askeri olarak son derece başarılı ve zekice davranmıştır hem de uzun vadede kendisine başarıyı da getirecek çok başarılı bir stratejik dönüş yapmış bulunmaktadır. Zaten Büyük Ortadoğu Projesi, bu dönüşün bir ifadesidir.

Düşünün bir kere. Askeri bakımdan, iki yıl gibi kısa bir dönem içinde Orta Asya ve Ortadoğu'nun tam göbeğine yerleşmiş bulunmaktadır. Yani dünya çapındaki hegemonyasını kurmak ve uzun vadede sürdürebilmek için en önemli üç noktadan ikisinde askeri olarak köprü başlarını kurmuş bulunuyor. Ve işin ilginci bunu belki dünya tarihinde hiç görülmemiş ölçüde az kayıpla başardı. Düşünün dünyanın en stratejik bölgesinde iki ülkeyi birkaç yüz asker, ki bunların önemli bir kesimi de "*dost ateşi*"nin kurbanıdır, kaybıyla ele geçirdi. Bu ülkeler zaten askeri bakımdan hiçbir gücü olmayan, çökmüş ülkelerdi. Ama böyle bir fırsatı değerlendirip böylesine enerjik olarak harekete geçebilmenin kendisi bile, başlı başına sadece askeri güç olarak değil, durumu değerlendirip enerjik olarak harekete geçme bakımından nasıl ciddiye alınması gereken bir güç karşısında olunduğunu gösterir.

Ama ABD'ye esas zaferi, eğer biz duruma el koymaz ve üçüncü bir güç olarak ortaya çıkmaz isek, bu askeri hamlesi değil, Büyük Ortadoğu Projesi'nde de ifadesini bulan, stratejik dönüşü getirecektir. Zaten bunun ilk meyvelerini de Irak seçimlerinde toplamaya başladı ve Avrupa şimdiden "*bükemediğin bileği öp*" diyerek gerginlikten iş birliğine dönüş yapmak zorunda kaldı.

Bu stratejik dönüş, ABD'nin bölgedeki rejimleri destabilize etme, yani demokratikleştirme dediği planıdır.

ABD'nin stratejisinin diğer büyük güçlerde bulunmayan bir özelliği var. Bizzat kendi kurduğu şimdiye kadar kendisine hizmet etmiş sistemi yıkmaya ve yeni koşullara uygun yeni bir sistem kurmaya kendisinin girişmiş olması. Yani normal olarak belli bir sistemden çıkarlı olanlar o sistemi olduğu gibi değiştirmeden korumaya savunmaya eğilimlidirler. ABD ise, tam tersini yapıyor, yukarıdan, bizzat kendisi harekete geçerek, sistemi yeni ihtiyaçlara göre yeniden şekillendiriyor. Bunun için destabilize ediyor, her şeyi alt üst diyor. Ve eski müttefiklerini karşıya itiyor. Bütün bölge rejimleri, Türkiye'den Suudi Arabistan'a, Mısır'dan Pakistan'a kadar hepsi, bugün ABD'nin Büyük Ortadoğu projesinde kendilerine karşı bir tehdit görmektedir. Kısa vadede bu strateji ABD'nin durumunu sarsar görünmektedir. Ama uzun vadede ABD'ye zaferi getirecek olan da tam budur.

Tekrar edelim. Projenin en önemli özelliği, projenin zaten bölgeye egemen olan güç tarafından ortaya koyulması; bir bakıma ABD'nin kendi kurduğunu yıkıp yeniden başka bir şey kurmasıdır. Bu pek rastlanan bir durum değildir. Genellikle egemenler çok nadir olarak kendi egemenliklerinin dayandığı sistemi yıkıp başka bir sistem kurmaya kalkarlar. Bunu ancak çok büyük muhalif güçlerin baskısı altında ve devrimi engellemek için yaparlar. Burada ise karşımıza ilginç bir durum çıkmaktadır. Bir devrimci gücün baskısı yokken, ABD, bizzat kendileri de kendisinin müttefiki olan ülkeleri değiştirmeyi hedeflemektedir.

Bu durum biraz da seksenlerdeki, ABD'ye ve kapitalizme kesin zaferi getiren ve tekrar inisiyatifi ele almalarını sağlayan Teatcher ve Reagan'ın "*yeni konservatizmi*" ya da "*Muhafazakar devrim*"ine benzemektedir.

Bilindiği gibi, eskiden sosyalistler ve sosyal demokratlar değişimleri savunurlar; muhafazakarlar ise bunlara direnirlerdi, olanı olduğu gibi sürdürmeye çalışırlardı. Ama Teatcher ve Reagan, Türkiye'de de Özal gibiler, değişimlerin başını çekmeye

her şeyi alt üst etmeye başladılar. Bunun üzerine bir rol değişimi oldu, sol var olanı korumaya yöneldi. (Bu aslında solun tarihsel olarak yeni proje üretememesinin, perspektif ve entelektüel gücü yitirişini, daha doğrusu kapitalizm ve uluslar çerçevesinde böyle bir açılımın olanaksızlığının bir yansımasıydı. Artık, ulusları ve ulusal sınırları sorgulayamayan bir sol mümkün olmadığı için sol bunları veri kabul ettiği sürece bir perspektif bir açılım getirme yeteneğinde olamazdı. Sol ise bunları sorgulamadığından tüm tarihsel inisiyatifi ve entelektüel gücünü yitirmişti.) Sağ ideolojik ve politik saldırıya geçti inisiyatifi ele aldı; sol savunmaya geçti. Roller tersine döndü.

İşte şimdi bölgede olan budur. ABD, Büyük Ortadoğu'da bir tür "*yeni muhafazakar devrim*" yapmaktadır. Eskiden ABD en gerici rejimleri doğrudan destekler, buna karşılık Avrupa ve Sovyetler, sırasıyla sosyal demokratları ve diğer muhalif ve devrimcileri desteklerlerdi. Şimdi durum tersine dönmüş bulunmaktadır. ABD'nin bütün rejimlerle arası açıktır; Avrupa ABD'yi bölgeyi destabilize etmekle suçlamaktadır. Var olan rejimlerle iş birliği içinde olan ve onları ABD'nin gücüne karşı, o gücü dengelemek için kullanmak isteyen Avrupa ve Rusya'dır. O ülkelerdeki rejimlerin muhalifleriyle çıkar ortaklığına giren ABD'dir.

İşte ABD'ye tıpkı Reagan ve Taetcher gibi başarıyı getirecek olan da tam da bu dönüşü, stratejik hamleyi yapma cesaretini göstermiş olmasıdır. Büyük Ortadoğu Projesi, bu stratejik dönüşü destekleyen ve onun ifadesi olan bir projedir.

Bunun için, Büyük Ortadoğu bölgesinin tarihi, bölgede bugün var olan sosyalistler ve bölgenin burjuvazisi, ABD'nin önüne muazzam olanaklar sunmaktadır. ABD'nin tek yapacağı bu fırsatı kullanmaktır ve yaptığı da budur. İşin ilginci ABD'nin karşısında olan bölge rejimleri, sosyalistler veya anti-emperyalistler, kendi öznel amaçlarına rağmen ABD'nin planlarına hizmet eden en büyük yardımcılarıdırlar.

Bir imparatorluk kurmanın en büyük koşulu, karşınızda birleşmiş bir güç çıkmasını engellemek ve bu güçleri birbirine karşı

kullanmak ve dengelemektir. Meşhur böl ve yönet; "divide" ve "empire" politikası.

Ama neye göre böleceksiniz ve nasıl?

Bunu anlamak için bu bölgenin bir özelliğini ve ulusçuluğun ne olduğunu ve iki biçimin iyi anlamak gerekiyor.

İki Ulusçuluk

Ulus nedir?

Ulus'a ilişkin bir çok tanımlar bulunmaktadır. İster Stalin'in, ister Troçki'nin, ister Otto Bauer'in, ister yurttaşlık bilgileri kitaplarının tanımları olsunlar, bütün bu tanımlar ulusçuların ulus tanımlarıdırlar. Allah'a inananların Allah hakkındaki tanımlarından nasıl Allah'ın ne olduğu anlaşılamaz ise, ulusçuların ulus hakkında söylediklerinden de ulusun ne olduğu anlaşılamaz.

Ulusun ne olduğunu anlamak için önce ulusçuluğun ne olduğun anlamak gerekir. Çünkü uluslar olduğu için ulusçular değil; ulusçular olduğu için uluslar vardır. Ulusları ulusçular yaratır. Ulusçuluğun ne olduğu anlaşılmadan ulusun ne olduğu anlaşılamaz.

Peki ulusçuluk nedir? Çok basit gibi görünür. Genellikle ulusçuluğu bir ulusun çıkarlarını öne almak olarak tanımlanır. Ama bu tanımın kendisi de ulusçuların ulusçuluk tanımıdır.

Ulusçuluk, politik olan ile ulusal olanın çakışmasını savunmaktır.

Yani nasıl tanımlarsanız tanımlayın herhangi bir kritere göre bir ulus tanımı yaptığınızda, bu ulus ile politik olanın çakışması; yani bir devleti olması anlayışına sahipseniz ulusçusunuzdur.

Ama bu tanım da yetersizdir ve aslında hala ulusçuluğun ufku içindedir.

Çünkü bu tanım, her şeyden önce politik diye ayrı bir kategorinin olduğu (Dikkat edilsin burada politik bir analiz kategorisi değildir, toplumsal hayatı düzenleyen politik, ideolojik veya hukuki bir kategoridir.) var sayımına dayanır. Yani bir politik olan bir özel olan bir ekonomik olan gibi her birinin ayrı

kuralları ve ilkeleri olan bir toplumsal sistem anlayışına dayanır.

Ama tarih boyunca, şu modern toplum ortaya çıkıncaya kadar böyle bir ayrım yoktu. İşte burada ulusçuluğun özüne geliriz. Bizzat ayrımın kendisi tam da ulusçuluktur. Böylece ulusçuluğu kendi dışındaki benzer toplumsal sistemlerle ilişki içinde tanımlamış oluruz. Tıpkı, insan düşünen hayvandır gibi; ulusçuluk (isterseniz buna modern toplumun üstyapısı veya dini de denebilir) özel ve politik ayrımına dayanan dindir diye diğer dinlerden ayrılığıyla tanımlanabilir. Bu dinin özelliği, kendinden önceki dinleri, yani toplumsal hayatın örgütlenişlerini ve bu örgütlenişlerin ilkelerini; "özel", "inanç" diyerek politik ve ekonomik hayatı düzenlemekten dışlamasıdır.

Ulusçuluğun özünde ve doğuşunda dinle, dille, etniyle, soyla, kültürle hiç bir ilişkisi yoktur. En tipik örnek, dünyanın en eski ulusu olan ABD'dir. ABD'nin ne dili, ne tarihi, ne soyu, ne dini yoktur. Ulusu bunlarla tanımlamaz. Ulus bütünüyle ABD yurttaşlığından, yurttaşlığın dayandığı kavramlardan ve haklardan çıkar; yurttaşlık ise insan haklarından. Türkiye'nin tek burjuva devrimci şairi Tevfik Fikret'in o aydınlanma filozoflarından aldığı "*Vatanım ruyi zemin, milletim beşeriyet*" ilkesi bile tipik ulusçuluk ilkesidir. Sadece yeryüzünü kaplamış en ideal ve saf biçimiyle ifade edilmektedir.

Ulus başlangıçta yurttaşlıkla, yurttaşlık da insan haklarıyla tanımlanıyordu. Yurttaşlık ve insan hakları diye iki farklı kavram yoktu ulusçuluğun devrimci döneminde ve soyut saf biçiminde gerekmez de böyle bir şey.

Ne var ki, 1848 devrimleri dönemiyle birlikte, hatta daha önce *Thermidor* ile başlayan bir süreçtir bu, bütün dünyada burjuvazi, ulusun bu tarihsiz, dinsiz, dilsiz, etnisiz, insan ve yurttaşlık haklarının çakıştığı biçimini (o zamanlar insan örneğin kadınları ve siyahları içermiyordu ama bu başka bir sorundur kültürel olarak insan kavramının tanımıyla ilgiliydi, geçmişin bir kalıntısı olarak öyleydi, anlayışın kendisiden çıkmıyordu) terk etmiştir, buna karşılık ulusu dinle, tarihle, etniyle, soyla, kültürle, kader veya amaçla tanımlamaya

başlamıştır. Yani orijinal ulusçulukta, devrimci dönemin ulusçuluğunda, hiçbir politik anlamı olmayan ve özeldir denerek politik alandan dışlanan bu nitelikler ulusu tanımlayan politik anlamlar kazanmışlardır.

Başlangıçta işçi hareketi ve sosyalist hareket bu eğilime pek prim vermemekteydi. İşçi hareketi ve sosyalist hareket, ulusun bunlarla tanımlanmadığı, bir tek köyün bile, kendini ve ulusu böyle gerici ilkelerle tanımlamadığı sürece, ayrılabileceği bir *Demokratik Cumhuriyet*'i savunurken; "*özgür komünlerin birliği*"ni savunurken, başlangıçta demokratik bir cumhuriyetin zaten ayrılmayı otomatik olarak içerdiği varsayımından yola çıkarak, bu ikisinin de çeliştiğini görmeden, "*ulusların kaderini tayin hakkı*"nı savunmaya; sonunda da bizzat kendisi dile dine etniye göre tanımlanan uluslar kurmaya başlamış ve tam bir ulusçu olmuştur.

Bu uzun hikayeyi burada özetlemek hem gereksiz hem de mümkün değil. Ama burada önemli olan, iki farklı ulusçuluğun ayrılabilmesidir. Devrimci dönemin, ulusun dile, dine, etniye, soya, kültüre göre tanımlanmasını reddeden; yurttaşlık haklarıyla insan haklarını çakıştıran ve herkesin dini, dili, etnisi, soyu ne olursa olsun eşitliğini savunan ulusçuluğu ile; sonradan ulusu belli bir din, dil, etni vs. ile tanımlayan ve ancak o ulustan olanların yurttaşlık ve insan haklarından yararlanabileceğini savunan; ancak belli bir ulustan olunca insan olunabilen gerici ulusçuluk.

(Bu aynı zamanda, bürokratik ve militer olmayan, bir tek köyün bile ayrılabildiği, komünlerin özgür biriliğine dayanan bir Demokratik Cumhuriyet ile bürokratik, militer ve merkezi devlet yapısına karşılık düşer. Diğer bir ifadeyle Birinci ve İkinci Paris komünlerinin devlet biçimi ile; Napolyonların devlet biçimi arasındaki farktır.)

Doğu Orta ve Avrupa'daki, Avusturya-Macaristan, Osmanlı ve Rusya'daki bütün burjuvazi böyle bir ulusçuluk doğduğu ve o gericiliğin egemen olduğu çağda ortaya çıktı. Bu ulusçuluğun o zamanki arkaik bu imparatorluklara karşı nesnel olarak ileri-

ci yanı dolayısıyla hiçbir zaman İşçi hareketi ve sosyalizm bu ulusçuluğun gerici karakteriyle yüzleşmedi, bir ulus teorisi de olmadığından bu ulusçuluğun önce destekçisi oldu sonra da bizzat kendisi bu ulusçuluğu savundu.

"*Ulusların Kaderini Tayin Hakkı*", ulusun ne olduğun tartışmadığı için, ulusu da burjuvazi zaten bu gerici ilkelere göre tanımladığından, aslında gerici ulusçuluğun bir savunusuydu. Bir köyün bile isterse ayrılabileceği demokratik bir cumhuriyetin yerini; dile, dine göre tanımlanmış gerici ulusçuların tayin hakkı alıyordu. Böylece sosyalist hareket ve işçi hareketi, bizzat kendisi gerici bir siyasi sistemin ve ulusçuluğun savunucusu haline dönüşüyordu.

Eğer bu hak geçerli olsaydı, ABD'de Güney'in ayrılmasına Kuzey'in hiçbir şey diyemeyeceği anlaşılamıyordu. Bir köyün bile ayrılabileceği bir demokratik cumhuriyet, ulusun bir dile, dine, etniye göre tanımlanmasını reddeder ve onu reddetme ve insanlara bunu dayatmaya karşı mücadele hakkı demektir. Bu hak ve görev unutulmuş oluyordu.

İşte o zamanki Avusturya Macaristan ve Rusya'da ve Osmanlı'da hep böyle uluslar kuruldu. Bu uluslar o zaman belki o imparatorlukların parçalanmasına hizmet ederek belki bir ölçüde o zamanlar ilerici işlev görmüş olabilirler ama, buralara insan hakları ve Fransız devriminin uğramaması tam da bununla ilgilidir.

Şimdi bu halklardan Doğu Avrupa'da ve Balkanlar'da bulunanlar, Avrupa'nın birleşmesi bağlamında, yukarıdan, Avrupa'nın zenginlikleri kanalından, dile, dine etniye dayanmayan bir Avrupa ulusunun yurttaşları haline dönüşüyorlar ve bu bakımdan en azından Doğu Avrupa ve Balkanlar'da bu sorun, "*Prusya Yolu*"ndan ardında kanlı izler bırakarak "*çözülüyor*"

Ancak Akdeniz ve Ortadoğu ile Pers uygarlığının klasik alanında şimdi sorun tam da bu noktadadır. Bu klasik imparatorluklar yıkıldıktan sonra bu ülkelerin hepsinde dile, dine, etniye, soya dayanan uluslar kurulmuştur ve dolayısıyla

buralarda, otomatik olarak dilleri, dinleri, inançları, tarihleri yüzünden ezilen insan kitleleri bulunmaktadır.

İşte ABD'nin yeni stratejik dönüşü, ulusların dile, dine, etniye, soya, tarihe göre tanımlanması ilkesini sorgulamadan, aksine dayatarak ve zorunlu evrensel ilkeler haline getirerek, var olan gerici ulusçulukların ezdiği dil, din, etnileri kendi yedeğine almasını sağlayacak böylece hem gücünü pekiştirecek hem de küçük ve birbirine karşı kullanılabilir birimlere ayırarak yönetmesini sağlayacak koşulları yaratmaktadır.

ABD bölgedeki gayrı memnunları, ancak, oradaki gerici rejimleri karşıya iterek kazanabilir. Ama bunları kazanması, bölgede bugün var olanlardan daha da çok, her biri kendini dile, dine, etniye, soya göre tanımlamış devletlerin ortaya çıkması demektir. İşte imparatorluk için ABD'nin ihtiyacı olan tam da budur.

Ve bunun için gerekli güçleri, tıpkı bir zamanlar çarlık Rusyası, Avusturya Macaristan ve Osmanlı'nın sunması gibi, bu imparatorlukların bugünkü kalıntısı olan devletlerin kendisi sunmaktadır. Çünkü bunların kendileri de bugün kendilerini, dile, dine, etniye, soya göre tanımlayan gerici ulusçuluğun yarattığı uluslara dayanmaktadırlar. Bu otomatikman, ezilen diller, dinler ve anti demokratik bir sistem demektir. Böylece bu ülkelerde ezilen dil, din, kültür vs.den olan halkların hepsi otomatik olarak ABD'nin müttefikleri haline gelmektedirler.

Böylece ABD, bölge rejimlerini karşıya itmekte ama bu rejimlerin ezdiği geniş kesimlerin sempatisini, desteğini ve ittifakını kazanmaktadır.

Bunun nasıl bir etki yaptığı en son Irak'ta görülebilir. Gerek ABD'nin Avrupalı rakipleri, gerek bölge rejimleri, kendileri de el altından destekleyerek, Irak'taki bombalamalar ve direniş için içlerinden ve dışlarından iyi oldu diyorlardı. Ama ABD'nin bu hamlesinin, Irak'ta Sünnilere ve Araplara dayanan rejimin ezdiği Şiileri ve Kürtleri, yani nüfusunun yüzde sekseninin aktif veya pasif ABD'nin müttefiki ve onun bölgede bulunmasından çıkarlı hale getirdiğini görmüyorlar ve görmek istemiyorlardı.

Karşı program ve Strateji

Bölgedeki rejimlerin ve Avrupalı ve diğer emperyalistlerin böyle yapmaları anlaşılabilir ama sosyalistlerin ve işçilerin böyle yapması anlaşılamaz. Sosyalist ve işçi hareketi her şeyden önce gerçeklerden hareket etmek, onlara gözlerini kapamamak zorundadır.

Bu gün bölgedeki sosyalistlere baktığımız zaman, onların bölgedeki gerici rejimlerin müttefiki durumuna düştüğünü ve onlarla aynı dili konuştuğunu görüyoruz. Böyle olmayanları da tersinden ABD'nin (veya Avrupa'nın) müttefiki durumuna düşüyor ve onlarla aynı dili kullanıyor.

Peki niçin, gerici bölge rejimleriyle (ve ABD ile) aynı dili kullanmaktadır sosyalistler?

Bunun nedeni onların da tamı tamına hem bölge rejimlerinin savunduğu, hem de ABD'nin dayandığı, dile, dine, etniye dayanan bir ulusçuluğu savunmaları, kendilerinin de öyle olmalarıdır.

Yani sosyalistler dile, dine, etniye, soya, tarihe dayanan ulus ilkesini sorgulamadıkları ve ona karşı mücadele etmedikleri takdirde. Onlar bu ulusların hangi dine, dile, etniye göre şekilleneceği tartışmasının (ABD ve Bölge rejimleri arasındaki tartışma) taraflarından biri haline geleceklerdir ve gelmektedirler. Ölümlerden ölüm beğen, kırk katır mı kırk satır mı?

Bizler ise bunlar karşısında, ulusun dile, dine, etniye, tarihe soya göre tanımlanmasına; siyasi birimin bunlarla tanımlanmasına karşı çıkmalıyız. ABD bölgeyi onlarca küçük parçaya ayırmak için, bölge devlet ve rejimleri de egemenliklerini sürdürmek için, uyını ulusçuluk anlayışına dayanmaktadır. Gerici, ulusları dile, dine, etniye, soya göre tanımlayan anlayıştır bu. Biz bunun karşısında, insan ve yurttaş haklarına dayanan, tarihsiz, dilsiz, dinsiz, soysuz, burjuvazinin devrimci döneminin ulusçuluğunu, eğer bugün gerekli değişiklikler yapılırsa, Amerikan ulusunun dayandığı ulusçuluğu savunmalıyız. Amerika'nın planlarına ancak Amerikan ulusçuluğunun dayandığı ilkelerle karşı durulabilir.

Örneğin Irak bugün her biri dine ya da dile göre tanımlanmış üç ulusa bölünmüş durumdadır. Bunların siyasi baskı veya iktisadi çıkarlar nedeniyle bir merkezi veya gevşek devlet içinde birlikte olmaları veya ayrı olmaları bunların dayandığı ilkenin gerici ulusçuluk olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

ABD Irak'ta böyle davranırken, kendi ülkesinde hiçbir siyasi birimin dine, etniye, dile göre tanımlanmasına müsaade etmemektedir. Ortadoğu söz konusu olduğunda demokrasi adına tam da böylesini desteklemektedir. Kendi ulus tanımında, Amerikan devriminin insan ve yurttaşlık haklarına dayanırken, Ortadoğu'da "*Wilson Prensipleri*"ne, yani "*Ulusların Kaderini Tayin Hakkı*"na, yani siyasi birimin dine, dile, etniye göre belirlenmesine dayanması bir rastlantı değildir. Eğer kendisi demokratikse, niçin Irak'ta da ulusun dine, dile, etniye gör tanımlanmasına karşı çıkmamakta, aksine bunu teşvik etmektedir? Açıktır ki, **devrimci dönemin ulusçuluğu kendisinin birliğini** sağlarken, **gerici dönemin ulusçuluğu** dünya egemenliği için bölmeye hizmet etmektedir.

O halde ABD'nin bölgede egemenlik kurma planına karşı en önemli silah, bizzat ABD'nin dayandığı ulus anlayışıdır. ABD kendi ulus anlayışını bölgede istememektedir. O bölge için, insan ve yurttaş haklarıyla çakışmış bir ulus anlayışına karşıdır; bölgeye dille, dinle, etniyle, tanımlanmış bir ulusçuluk ve ulusal devletler önermekte ve dayatmaktadır.

Bu hem ona gerici rejimler karşısında yeni müttefikler kazandırmakta hem de bir imparatorluk için gerekli küçük parçalara ayırıp yönetebilme ve egemen olma imkanı sunmaktadır.

"*İnsan Hakları*" değil, "*Ulusların Kaderini Tayin Hakkı*", emperyalizm için en ideal olandır ve ulusun neye göre tanımlandığı sorununu gündemden düşürür ve fiili olarak gerici ulusçuluğun desteklenmesi, savunulması ve yaygınlaştırılması anlamına gelir.

Bizim bunların karşısındaki tavrımız, ulusun tanımından her türlü tarihsel, dinse, etnik, dilsel göndermenin kaldırılması;

insan haklarının yurttaşlık haklarıyla aynı olduğu, yurttaşlık ve insan haklarına dayanan bir ulusçuluk olabilir. Bu hem bölge rejimlerine, hem gerici ulusçuluklara hem de ABD'ye karşı gerçek bir alternatif oluşturur. İdeolojik ve siyasi inisiyatif ele almayı sağlar. Bu bir tek köyün bile ayrılmasını garanti eden gerçek bir demokratik bir ulusçuluk ve devlet anlamına gelir.

Ancak böyle bir ulusçuluk bölgenin ezen ve ezilen uluslarını birleştirebilir. Böyle bir program ABD ve bölge rejimlerin aslında aynı ilkeyi savunduklarını gösterecektir.

Ama böyle devrimci ve demokratik bir ulusçuluk ve demokratik bir cumhuriyeti savunan bir strateji, **her şeyden önce bölge devlet ve rejimlerine karşı** savunulmalıdır. Bu yapılmadığı takdirde bu rejimlerin ezdiği halklar, gerici ulusçuluğun kucağına düşecekler demektir. **O halde, bölgedeki ulusal devletleri ve milletleri savunmak değil, bir an önce onları yıkmaktır esas sorun.**

Ancak bu gerici devlet ve rejimlerin yerine, demokratik bir cumhuriyet, dinsiz, dilsiz, etnisiz, tarihsiz bir ulus kurulduğunda ABD'nin planlarına karşı koyacak bir alternatif çıkarılabilir.

Her dış savaş öncelikle bir iç savaştır. Nasıl burjuvazinin dış savaşlara girmeden önce kendi içindeki muhalefeti ve direnişi ezmesi gerekirse, bölge halkaları ve işçi sınıfı da ABD'ye karşı savaşabilmek ve onun planlarını boşa çıkarabilmek için, öncelikle "*kendi*" ülkelerindeki rejimlere ve gerici ulusçuluğa dayanan devletlere karşı savaşa girmek ve bu savaşı kazanmak zorundadırlar.

Zaten o zaman, ABD'nin bütün özgürlük söyleminin palavra olduğu da o zaman ortaya çıkacaktır. ABD de tıpkı bölge rejimleri gibi demokratik bir ulusçuluğa ve demokratik bir cumhuriyete müsaade etmek istemeyecektir; şimdi karşısına aldığı rejimlerle devrimci ve demokratik ulusçuluğa karşı gerici ulusçuluğu savunmak için tekrar iş ve güç birliğine girecektir. Bu da onun yüzündeki demokratik peçesinin düşmesini sağlayacaktır.

Tıpkı, politik olanla ulusal olanın çakışmasını, yani ulusları

ve ulusal sınırları reddeden programın ABD ve diğer emperyalistleri aynı tarafa itmesi gibi; insan ve yurttaş haklarına dayanan, ulusu dille, dinle, etniyle tanımlamayı reddeden devrimci ve demokratik ulusçuluk da bölge rejimleri ve ABD'yi aynı tarafa iter.

Bu strateji ayrıca, kendileri gerici ulusçulu anlayışına dayanmakla birlikte, şu an ezilmekte olanlarla (örneğin Kürtler), eleştiriyi ve mücadeleyi sürdürerek geçici politik ve taktik ittifaklar yapmayı mümkün kılar.

Sonuç ve Özet

O halde tekrar edelim.

Biz işçilere ve ezilen halklara şu stratejiyi öneriyoruz:

Dünya çapında ve uzun vadeli olarak ulusal olanla politik olanın çakışmasını reddetmek; ulusal olanı da tıpkı din gibi kişisel ve özel bir sorun olarak tanımlamak; ulusları ve ulusal sınırları kaldırmak.

Provakatif bir ifadeyle. Madem ki ABD başkanının kararları beni ilgilendiriyor, bunlarda söz sahibi olmak istiyorum. Tüm insanlara ABD vatandaşlığı. ABD'nin sınırlarının tüm dünyayı kapsaması, tüm insanların ABD vatandaşı olması.

Büyük Ortadoğu ölçüsünde, acil olarak, ulusun dille, dinle, etniyle, tarihle tanımlanmasını reddeden; insan ve yurttaş haklarıyla ulusu tanımlayan demokratik cumhuriyet.

Yine Provakatif bir ifadeyle, ABD'nin dayandığı ilkelere dayanan, tarihsiz, dilsiz, dinsiz demokratik cumhuriyet. Bir Ortadoğu ABD'si.

Böyle bir cumhuriyet sosyalizm olmaz ama bölgeyi kanamalardan ve bölünmelerden korur; halkların ve işçilerin güçlerini birleştirmelerini mümkün kılar.

Ve olayların kendi iç dinamiği, bu kısa ve acil programdan; dünya çapındaki uzun vadeli programa acil bir program olarak geçişi zorunlu ve mümkün kılar.

Çünkü, Ortadoğu çapında bir Demokratik Cumhuriyet başarıldığı takdirde elbette ABD, dünyanın bu stratejik böl-

gesinde bağımsız ve demokratik bir gücün oluşmasında kendisine karşı bir tehdit göreceğinden ona boyun eğdirmek için her türlü yola baş vuracaktır.

Ama o zaman da bölgenin birleşmiş halkları, burada birinci ve uzun vadeli program olarak koyduğumuz programı, ABD'yi ve diğerlerini kuşatmak ve tecrit etmek için acil bir program olarak önlerine koyabilirler. Böylece demokratik bir ulusçuluğun savunusuyla başlayan bu hareket, genel olarak ulusçuluğa karşı bir savaşa dönüşebilir.

Yani bugün bölgede, ABD'nin planların ve kapitalizme karşı duruş için savunulacak ana halka, demokratik bir ulusçuluğa dayanan demokratik bir cumhuriyettir.

Bunun için de, öncelikle egemen uluslardan, din, etni ve dillerden insanların var olan devletlere ve rejimlere karşı mücadeleyi öne alması gerekir.

Bu devletlerin varlığı, ABD'nin zaferini garanti etmektedir. ABD'nin zaferini engellemek için önce bu rejimleri yıkmak gerekmektedir. Bunu biz devrimci biçimde yapamaz ve halkları birleştiremezsek; ABD gerici biçimde yapacak ve halkları ve sınıfı bölerek uzun yıllar sürecek bir dünya imparatorluğunun en önemli koşulunu; yani Fas'tan Çin ve Hint hududuna kadar alanı egemenliği altına almayı başarmış olacaktır.

24 Şubat 2005 Perşembe
demiraltona@hotmail.com

Bu yazıda ifade edilen görüşlerin dayandığı teorik temeller **Tersinden Kemalizm**, *Beşikçi Eleştirisi - Alevilik, Din, Bilim, Ulus ve Politika Üzerine* adlı kitapta ele alınmaktadır.

Büyük Ortadoğu bağlamında savunulan program ve stratejinin bir manifesto tarzında açıklaması ise **Ortadoğu İçin Demokrasi Manifestosu** adlı metinde bulunmaktadır.

Bu metinler şu adreste bulunmaktadır:
http://www.comlink.de/demir/

Ortadoğu İçin Demokratik Manifesto

Ulusçuluk Hayaleti

Bundan yüz elli altı yıl önce, Avrupa'yı kasıp kavuracak 1848 devrimlerinin arifesindeki günlerde, Marks ve Engels adlı, henüz otuzuna varmamış iki genç, daha sonra *Komünist Manifesto* adıyla ünlenecek bildirilerine "*Avrupa'da bir hayalet dolaşıyor, Komünizm hayaleti*" sözleriyle başlıyorlardı.

Ama yirminci yüzyılın ve günümüzün hayaleti, Komünizm değil Milliyetçilik oldu. Bugün yazılacak bir bildirinin ilk sözleri: "*Dünyada bir hayalet dolaşıyor, Milliyetçilik Hayaleti*" olabilir.

Bu hayalet, bugün göründüğü biçimiyle, tam da "*Komünizm Hayaleti*"nden söz ederek başlayan bildirinin yazıldığı günlerde doğdu.

Ve bu hayalet, içinde bulunduğumuz şu günlerde, yüz yıldan fazladır felç edip böldüğü Ortadoğu'yu, yeni kan deryalarına sokmaya hazırlanıyor.

Bu gün, tüm Ortadoğu, Kafkaslar, yani bu "*Büyük Ortadoğu*" ya da, "*Verimli Hilal*" de denen bölge, tarihindeki en büyük yol ayrımlarından biriyle karşı karşıya bulunmaktadır. Bölge, ya etnilerin, dillerin, dinlerin, kültürlerin, "ulusların"

birbirini boğazladığı bir mezbahaya dönecektir ya da bu diller, etniler, kültürler, dinler, yepyeni bir atılım için bir birikim ve zenginlik, bölgeyi yüzlerce yıldır çektiği acılardan kurtaran bir zemberek olacaktır.

Bölge binlerce yıldır insanlığın kaderinde oynadığı tayin edici olumlu veya olumsuz rolleri bir kez daha oynamaya aday görünmektedir. İnsanlığın geleceğinin nasıl şekilleneceğinde, önümüzdeki yıllarda Ortadoğu'daki mücadelelerin sonuçları büyük bir önem taşıyacaktır.

Ortadoğu'nun Tarihteki Yeri

Bundan on bin yıl önce, ancak "*Sanayi Devrimi*"nin keşifleriyle ve dönüşümleriyle kıyaslanabilecek, "*Neolitik Devrim*" denen, çömlekçilikten dokumacılığa; hayvanların ve bitkilerin ehlileştirilmesinden ilk madenlerin işlenmesine kadar, sayılmakla tükenmeyecek bir buluşlar manzumesi, o muazzam altüstlük, kadın eliyle bu bölgede gerçekleştirildi.

Bundan beş bin yıl önce, ilk kez insanları sürekli kıtlık tehlikesinden kurtaran düzenli tarıma ilk geçiş ve ilk kentlerin kuruluşu da yine burada gerçekleşti. Tarımın sağladığı zenginlikle ve bollukla birlikte, o artık ürünü farelerden koruyan kediler, o fazla ürün için toprakları sürmeye yarayan öküzler ilk kez buralarda birer tanrı oldular.

Tarım sayesinde ilk kez düzenli artı ürün burada ortaya çıktığından tesadüfi artıkların şölenleri yerine, dönemsel ve düzenli kutlamalar olan bayramlar ve tatil günleri ilk kez burada doğdu. Tanrı altı günde evreni yarattıktan sonra yedinci günde dinlenmeyi ilk kez burada akıl etti. Doğanın bahardaki uyanışı burada bayramlaştırıldı. Kıtlık ekonomisindeki çocuk kurbanlarından hayvancılığın bolluk ekonomisine uygun hayvan kurban etmeye ilk kez burada geçildi ve bu devrimler ilk kez burada bayramlaştırılarak insanlığın hafızasına kazındı.

Ama tarım ekonomisine geçiş insanlığı sadece kıtlıktan kurtarmakla kalmadı, bunun bir de kefareti oldu: bu aynı zamanda uygarlığın yani sınıfların, paranın, devletin, yazının da ortaya çıkması demekti. Yazı, yani bilgi ağacının meyvesi, yani uygar-

lığa geçiş aynı zamanda masumiyetin yitirilişi, cennetten kovulma idi. İnsanoğlu Cennetten kovulup, yeryüzü cehennemine burada düştü. Yine burada Habil ve Kabil adlı kardeşler arasındaki ilk cinayetin bir tarlada işlenmesi bir rastlantı değil; gerçek tarihin dürüst ve çocuksu bir saflıkla anlatımıdır.

Tarımla birlikte ilk kez şehirler, yazı, rahipler, ticaret, para, tüccarlar, sınıflar, devlet, ordular, siyaset, din, yani özetle uygarlık da ilk kez bu topraklarda ortaya çıktı.

Bu gün Avrupa'nın Avrupa Uygarlığının temeli olarak kendine mal etmeye çalıştığı Klasik Yunan Felsefesi bu toprakların ürünü ve zirvelerinden biridir. Yunan matematikçileri, doğa bilimcileri, filozofları, o zamanlar henüz isimleri bile olmayan, yerlerinde boş bataklıklar ve ormanlardan başka bir şey bulunmayan, Roma, Paris, Londra, Brüksel veya Berlin'de değil; İskenderiye'de, Babil'de geziyorlar, çalışıyorlar, tartışıyorlar ve bilgilerini zenginleştiriyor; oralarda birikmiş bilgileri sınıflandırıyorlar; o bilgilerden hareketle genellemeler yapıyorlardı.

Daha sonra Avrupa'da doğan kapitalizmle birlikte tüm dünyaya yayılan, Ortadoğu ve Akdeniz uygarlık alanının üç büyük tek tanrılı dini, Musevilik, Hıristiyanlık ve İslam bu topraklarda doğdu ve gelişti. İbrahim ve Muhammet bu topraklarda kervancılık yapıyor, bu toprakların binlerce yıllık geleneklerinden süzdükleriyle peygamberleşiyorlardı. Roma'nın evrensel boyutlarının yansısı ilk evrensel din, İsa aracılığıyla bu topraklarda doğuyordu.

Bu topraklar Çin, Hint ve İran uygarlıklarının yanı sıra binlerce yıl boyunca, en büyük uygarlık beşiklerinden biri oldu. Dicle Fırat ve Nil nehir boylarında doğan uygarlık, binlerce yıl boyunca, tıpkı su yüzündeki bir yağ damlası gibi yavaş yavaş yayıldı. Tüm Akdeniz'in Doğusu, Afrika'nın kuzeyi ve Avrupa'nın güneyini kapladı. Bu bakımdan Akdeniz bu uygarlığın bir yayılışıdır. Akdeniz binlerce yıl boyunca, kapitalizmin doğuş çağında Atlantik Okyanusunun ve bugün giderek artan bir ölçüde Pasifik Okyanusu'nun dünya ekonomisindeki tayin edici rolünü oynadı.

Buna bağlı olarak bölgenin siyasi biçimi olan, ticaret yollarının emniyetini sağlayan imparatorluklar, önceleri sadece Nil ve Dicle-Fırat nehirleri boyunca yayılırken, daha sonra bütün doğu Akdeniz'i, yüksek yarımadaları (Anadolu, Yunanistan, İtalya) ve nehir boylarını kaplar hale geldi. Romalılar Akdeniz'e "*Mare Nostrum*" (bizim deniz) derlerdi; gerçekte ise Roma Akdeniz'e aitti. Bölgenin iktisadi birliği, imparatorlukları yaratıyor; imparatorluklar da bölgenin birliğine siyasi ve kültürel bir boyut verip onu güçlendiriyordu.

Roma İmparatorluğunun sınırları, aşağı yukarı, Bizans ve Osmanlı'nın da sınırları idi. Bu imparatorluklar, iyi kötü bu uygarlık beşiğinde bir düzen sağlayabiliyor, tarihsel ve coğrafi olarak bir bütün olan bölge binlerce yıl boyunca, insanlığın uygarlık beşiklerinden ve zirvelerinden biri olma özelliğini koruyabiliyordu. Böylece bir zamanlar Babil'in asma bahçelerinin olduğu yerlerde binlerce yıl sonra bile, Abbasiler döneminde Bağdat'ta olduğu gibi, yeni yükselişler yaşanabiliyordu.

Fakat bölge bugün, bu göz kamaştırıcı geçmişiyle tam bir zıtlık içinde yoksulluk, gerilik, çatışmalar ve perspektifsizlik içindedir. Doğanın ona bahşettiği petrol ve su gibi zenginlikler onun en büyük felaketi olmuştur. Ama sadece doğa tarihinin ona bahşettikleri değil, insanlık tarihinin ona bahşettiği zenginlikler de, yani binlerce yıllık kökleri olan kültürler, diller, dinler de, yani bizzat kendi tarihi de onun bir felaketi olmuştur.

Bölge, sadece maddi zenginliklerinin soyulması karşısında değil, tarihinin çalınması karşısında bile tarihini savunamaz durumdadır. Bu zengin tarih uluslar tarafından yağma edilmektedir. Bu toprakların çocuğu olan Hıristiyanlık, bu toprakların binlerce yılık tecrübe ve bilgi birikiminin bir sentezi olan "Klasik Yunan Felsefesi" ve bilimi ve sanatı, Batı ve yeni yaratılan Avrupa ulusu tarafından Avrupalılığın bir bileşeni olarak bölgenin tarihinden ve bilincinden çalınmaktadır. Hıristiyanlığı ve Yunan Felsefesini Avrupa'ya bırakarak, bölgeyi İslam ile tanımlayarak yoksullaştıranlar; bölgenin bu manevi soyuluşunun suç ortaklığını yapmaktadırlar. İbrahim ve Musa Siyonist

ulusçularca; Muhammet Arap ulusçularınca; İsa Avrupa ve başka Hıristiyan nüfuslu ulusçularca çalınmıştır.

İnsanlığın tarıma geçişini sembolize eden bayram olan Newroz, Kürt ulusçuluğunun bayramı olmuştur. İyonyalı ya da Atinalı veya Egeli Filozoflar Yunan ulusunun mülkiyetine geçirilmiştir. Saddam Nabukadnezar'ın Irak, Türkler Sümer ve Hitit ve Osmanlı'ların Türk; Mısırdaki yöneticiler Neferetit ya da Ramses'in Mısır ulusundan olduğuna yemin etmektedirler. Bölgenin tarihi uluslar ve ulusçular tarafından çalınmakta, kendilerini dine, dile, etniye gör tanımlayan ulusların mülkiyetine geçirilmektedir. Bölge, kendi tarihini mülkiyetine geçiren bu gerici ulusçulukları mülksüzleştirmeden, kendi tarihiyle barışmadan; Muhammet'i Arapların, Musa ve İbrahim'i İsrailli Siyonistlerin; İsa'yı Avrupalıların; Sokrat, Aristo, Arşimet veya Sofokles'i Greklerin ve Avrupalıların; Nabukadnezar'ı Saddam veya Iraklıların; Kawa'yı veya Selahaddin'i veya Newroz'u Kürtlerin; Sümerleri, Hititleri, Osmanlı'yı ya da Köroğlu'nu Türklerin mülkiyetinden kurtarmadan tekrar tarihine uygun bir kimliğe kavuşamaz.

Ulusçuluk ve Ortadoğu

Nasıl oldu da, bölge maddi ve manevi zenginliklerinin böyle soyulması karşısında suskun ve çaresiz kaldı ve bu soyguna suç ortağı oldu? Bu sırrın anahtarı, bölgeyi kurt dalamış sürüye çeviren, onun tarihini yağma eden, yirminci yüzyılın hayaleti ulusçuluktadır.

Ulusların birbirini boğazlamasına ve her dil, din veya etninin bir ulusal devlet oluşturmasına karşılık düşen "*Balkanlaşma*" kavramının bu bölgedeki bir yarım adanın, aynı zamanda da bölgenin son imparatorlukları olan Bizans ve Osmanlı'nın kalbi olan bölgenin adını taşıması rastlantı değildir. Din, dil ve aşiretlerin birbirleriyle çatıştığı kaos ortamlarını tanımlamakta kullanılan "*Lübnanlaşma*"nın da yine dünün bu uygarlık beşiğinden bir bölgenin adını taşıması da rastlantı değildir.

Ve bugün Ortadoğu, yeniden bir Balkanlaşma ve Lübnanlaşma felaketine doğru dolu dizgin yol alıyor. Bu gidişi

tersine çevirmenin tek yolu, bölgeyi böyle "*Balkanlaşma*" ve "*Lübnanlaşma*" felaketlerine sürükleyen tarihsel mekanizmayı anlamaktan geçer.

Bu bölge, Çin ve Hint gibi diğer klasik uygarlık beşiklerinin tersine, bölgede modern kapitalist ilişkilerin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan dile, dine, etniye dayanan ulusçuluk karşısında hiçbir savunma mekanizması bulamamıştır. Bu mekanizmayı bulamadığı sürece de parça parça olmaya ve kanamaya mahkumdur.

Ulusçuluk ve Diğer Uygarlıklar

Diğer uygarlık beşikleri karşısında bölgeye klasik çağlarda güç veren her şey onun güçsüzlüğünün nedenleri haline gelmiştir. Hiçbir uygarlık beşiği, Modern kapitalizmin ve ulusçuluğun saldırısı karşısında, Ortadoğu ve Akdeniz uygarlık beşiği kadar zayıf ve savunmasız olmamıştır.

Çin uygarlığı bir kıyaslama olanağı sağlar. Orada onlarca farklı dilde ve lehçede halk bulunmasına ve bu diller ve halklar arasındaki farklar Ortadoğu'daki dillerin ve halkların farklarından hiç de az olmamasına rağmen, Ortadoğu'yu parçalayan, neredeyse her dilin ve her dinin bir ulus oluşturması gibi bir süreç Çin'de yaşamamıştır. Çin'deki diller, halklar ve dinler, dine, dile, soya, etniye göre ulusların oluşmasına bağışık (şerbetli) kalmışlardır. Ulusçuluk mikrobu Çin'de bir hastalığa yol açmamış, Çin uygarlık alanının bölünmesini getirmemiştir. Çin'de ulusal hareketler sadece Uygurlar ve Tibetliler gibi, farklı alfabe kullanan halklarda görülmektedir.

Niçin? Çünkü Çin'in seslere değil, şekillere dayanan arkaik yazısı, farklı dillerin aynı şekillerle anlaşmasını mümkün kılıyordu. Böylece farklı dillerin farklı alfabeler ve yazı dilleri dolayısıyla da farklı entelijansiyalar ve uluslar yaratmasının maddi ve teknik koşulları ortaya çıkmıyordu. Böylece, Çin uygarlık alanı, alfabesinin, Akdeniz uygarlık alanının seslere dayanan alfabesinden çok daha ilkel olması sayesinde, ulusçuluğun kendisini kurt dalamış sürüye döndürmesinden korunmuş oluyordu.

Ortadoğu'da ise, hepsi de seslere dayanan, Latin, Yunan ve Arap alfabeleri, tam tersine bir gidiş için olağanüstü uygun koşullar sunmuştur. Bu sayede her dil, ayrı bir yazı diline ve dolayısıyla da bir millet yaratma olanağına sahip olmuştur. Ortadoğu'ya Çin karşısında kıvraklığını veren seslere dayanan alfabe, ulusçuluk mikrobu karşısında güçsüzlüğünün koşullarından biri olmuştur.

Ama sadece Çin değil, Hint alt kıtası da ulusçuluk karşısında Çin'den daha az şerbetli değildir. Hindistan'da da yüzlerce halk ve dil bulunmasına rağmen, bunların hiç biri ayrı bir ulus oluşturmaya kalkmadı. Bu ulusçuluk, sadece kendini dinle tanımlayan ulusçuluk biçiminde, Hint alt kıtasının kuzeyinde, Pers ve İslam uygarlığının etkisinde kalmış bölgelerde (Pakistan, Bengaldeş) bir varlık gösterebildi.

Bunun nedeni de yine, Hint alt kıtası uygarlığının arkaik karakterinde gizlidir. Tıpkı kıtaların hareketleri sonucu diğer kıtalardan izole olan Avustralya ya da Madagaskar'ın diğer türlerin etkilerine kapanması nedeniyle, oradaki canlıların yaşayan fosiller olarak kalmaları gibi, Hindistan da, Himalaya dağlarının oluşturduğu aşılmaz doğal set nedeniyle, benzer bir sosyal izolasyon yaşamış, bir tür yaşayan fosil özelliği kazanmıştır. Dış etkilerin ve başka halkların istilalarının bin yılda bir kere yaşanması nedeniyle; kapitalizm öncesi uygarlıkların temel eğilimi olan kastlaşma orada en uç noktalara varmıştır. Böyle bir sistemde, her etni, her dil, her halk aynı zamanda bir kast oluşturmuştur. Bu ise, her biri ayrı halklardan oluşan kastların ayrı uluslar olarak şekillenmesinin, ayrı bir burjuvazi ve entelijansiya çıkarmalarının maddi koşullarını ortadan kaldırmıştır.

Buna karşılık, Ortadoğu ve Akdeniz uygarlık alanı ise, tarihin yol geçen hanı gibidir. Sürekli barbar halkların istilaları ve imparatorlukları yıkışları, kastlaşma eğiliminin gelişmesine hiçbir zaman fazla olanak tanımamıştır. Kast yapısı, sadece belli işlerde belli bölgelerin veya halkların uzmanlaşması eğilimi olarak doğuş halinde kalmış, Hindistan'daki gibi bir geçişsizlik, bir dokunulmaz paryalar kastı hiçbir zaman olmamıştır. Bizzat

kendileri bölgenin bu özelliğinin bir yansıması olan Hıristiyanlık ve İslam gibi toplumsal sistemi düzenleyen dinler de, böyle bir kastlaşma eğiliminin önünde bir engel olmuşlardır. Kastlaşma eğilimi sadece Yahudiler ve Romalar biçiminde varlığını toplumun gözeneklerinde sürdürebilmiştir.

Hemen görüleceği gibi, Ortadoğu ve Akdeniz uygarlık alanına kıvraklık veren kastlaşmama, yani farklı dillerin ve halkların belli sınıflar ve meslekler biçiminde, jeolojik katmanlar gibi taşlaşmaması da ulusçuluk karşısında onu savunmasız bırakmıştır.

İran-Pers uygarlık alanı ise, ulusçuluğun bu meydan okuyuşuna, Pers, Sasani uygarlık birikiminin ve kültürünün İslam altında devam eden biçimi olan Şiilikle; ulusu, yani siyasi olanı, Şiilikle tanımlayarak cevap vermiştir. Ulusun, dile, soya, kültüre göre tanımlanması karşısında, dine, ama İran uygarlık alanının dinine göre tanımlanmasının, bu uygarlık alanının birliğini ne kadar sürdürebileceğinin cevabı henüz ortada durmaktadır.

Ortadoğu ve Akdeniz ise bu soruya henüz cevabı bulabilmiş değildir. Akdeniz'in kuzeyi ve Avrupa'nın Güney'i bu cevabı Ortadoğu, Akdeniz alanından Avrupa alanına geçerek, yani kaderini bölgenin kaderinden ayırarak en azından kendisi için kısmi çözüm bulmaktadır. Afrika'nın Kuzeyi, Mezopotamya, Anadolu ve Kafkaslar ise kanamaktadır ve böyle giderse daha çok da kanayacaktır.

Soyut bir olasılık olarak, bölge içinden bir ülkenin, yani Türkiye'nin de, diğer Güney Avrupa yarımadaları gibi yaparak, ulusu Avrupa yurttaşlığıyla tanımlayan Avrupa Birliği çerçevesinde Balkan halklarıyla yeni bir birliğe yönelmesi belki, sadece bu ülkenin yangından kaçmasını sağlayabilir. Bizans ve Osmanlı'nın kalbinin Balkan ve Anadolu olması böyle bir olasılığı çağrıştırmaktadır. Ama yangın ve kanama bölgeyi tüketmeye devam edecektir.

Ne var ki, somutta, bu giriş, ancak, Kürdistan'ın dışta kalması ve böylece Türkiye'nin Avrupa'nın en büyük ve kalabalık ülkesi olmaktan çıkmasıyla ve buna bağlı olarak Devlet Bürokrasisinin iktidarını büyük ölçüde yitirmesiyle olabilir.

Bugünkü Türkiye'nin sahilleri ve batısı ve ortasında yaşayan Türkler yanan evden kaçmış olurlar. Yani Şimdi Kıbrıslıların yapmaya çalıştığını veya Doğu Almanların veya Doğu Avrupalıların yaptığını yapmış olurlar. Ama bu da bölgeye ilişkin sorunu ortadan kaldırmaz.

Eski uygarlıkların siyasi biçimlerine tekrar dönmek mümkün değildir. Modern uygarlığın biçimi olan etniye, dile dine dayalı ulusal devletler ise, bölgenin paramparça olmasına, ulusal baskılara, ulusal ve dinsel katliamlara, sürekli çatışmalara yol açmaktadır.

Katliamlar ve zorla nüfus değişimleri ve asimilasyon ile etnik ve dilsel sınırlar ile siyasi sınırların çakışması sağlandığında bile, bunun yol açtığı düşmanlıklar ve ortaya çıkan küçük devletler ekonomik gelişme için çok büyük bir engel oluşturmaktadır. Bölge sadece savaş ve çatışma zamanlarında değil, barış zamanlarında da yoksulluk içinde kalmaktadır. Bu da, dünyanın en büyük petrol ve su rezervlerinden birine sahip olan bölgenin, büyük güçlerin baskı ve oyunları karşısında tam bir av alanına dönüşmesine yol açmaktadır. Ve büyük güçlerin müdahaleleri de tekrar yoksulluğu, bölünmüşlüğü ve büyük güçlerin egemenliğini pekiştirmektedir. Yani kendi kendini besleyen kısır bir döngü ortaya çıkmaktadır.

Bu çıkmazdan nasıl çıkılır? Bu çıkmazdan çıkışın bir yolu var mıdır?

Evet vardır. Eğer bu başarılırsa, sadece bölge için değil, tüm insanlık için de bir atılım sağlanabilir. Bu çare yine bizzat ulus ve ulusçuluk denen modern fenomenin sırrında yatmaktadır.

Ulusçuluk ve Dil

Çin'in ve Hint'in gösterdiği gibi, ulusun ve ulusçuluğun dinle, dille, etniyle, soyla hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır. Eğer olsaydı, bugün bu eski uygarlık beşiklerinde dile, dine, etniye dayanan onlarca devlet olması gerekirdi.

Ama sadece Çin ve Hint değil, ulusçuluğun ilk doğuşu ve ilk modern uluslar da, ulusun dille, dinle, etniyle, soyla, tarihle bir ilişkisinin olmadığını kanıtlar.

Kuzey Amerika'da ilk uluslardan biri olan ABD'yi kuranlar, göçüp geldikleri İngiltere'dekilerden başka bir dil ve soy ya da dinden değildiler. Güney Amerika'nın ulusların kuran "*criollo*"lar, kendilerine karşı savaştıkları İspanyol'larla aynı dili, geçmişi ve dini paylaşıyorlardı. Fransız devriminin ve ulusunun bayrağı olan üç renk, dile, etniye, kültüre ya da dine ilişkin en küçük bir çağrışım içermiyordu.

İlk ulusların doğuşunda bu çok açıktır, aynı dili, dini, kültür paylaştıklarına karşı savaş içinde oluşan Amerikan uluslarının kendilerini dile, dine, soya göre tanımlamaları düşünülemezdi bile. Aynı dilden ve dinden asillere ve krala karşı savaş içinde oluşan Fransız ulusu kendini etnik, dilsel veya dinsel olarak tanımlamamıştı.

Başlangıçta, ulusal olan, siyasal olana göre tanımlanıyordu. Siyasal olan ise feodal ayrıcalıklara ve egemenliğe veya sömürgeciliğe karşı oluşa ve özgür yurttaşlara göre. Yurttaşın hakları ise, dil, din, cins, ırktan bağımsız İnsan Haklarına göre. Böylece, ulus sömürgeci ya da feodal ayrıcalıklara karşı tanımlanmış siyasal birimin hakları insan haklarıyla tanımlanmış yurttaşlarından oluşuyordu.

Bu ulus, hem içeriği bakımından devrimci ve demokratikti, hem de dil, soy, kültürü tıpkı din karşısında olduğu gibi özel alana, politik alanın dışına atıyor ve ilke olarak devletin onlar karşısında tarafsızlığını savunuyordu. Politik olanın, yani devletin, nasıl dini olmuyorsa, dili, etnisi, kültürü de olmuyordu. Ortak konuşma dili ise sonradan dile dayanan ulusçuluktakinden çok farklı bir anlama sahipti. Politik olanın tanımlamasının aracı değil, teknik bir sorunun çözümü olarak bir anlam taşıyordu ve diğer dillerin başka uluslar olarak tanımlanmasına yol açmıyordu. Alsas Loren'in Almanca konuşanları, kendini eşitlik, özgürlük, kardeşlik ile tanımlamış Fransız ulusundan ayrı bir siyasi tanımlama içinde değildiler.

Bütün bu örnekler, bizlere ulusun ve ulusçuluğun özünün dil, din, soy, etni, kültür, ırk, tarihsel ortaklıkta değil başka yerde aranması gerektiğini gösterir. Onun özü politik olanı tanımlamasındadır.

Nasıl Allah'a inananların Allah hakkında anlattıklarından Allah'ın ne olduğu anlaşılamaz ise, ulusçuların ulus hakkında anlattıklarından da ulusun ne olduğu anlaşılamaz. Nasıl insanlar Allah'ı kendileri yaratmış olmalarına rağmen, Allah tarafından yaratıldıklarına inanırlarsa; ulusçular da ulusları kendileri yaratmalarına rağmen, uluslar var olduğu için kendilerinin var olduğuna inanırlar. Ve inananların Allah'ı tanımlaması gibi ulusu tanımlarlar. Bu tanımlama, her ulusta ve ulusçulukta, tıpkı farklı tanrı inançlarında tanrının tasvirinin değişmesi gibi değişir.

Ulusçular, ulusal olan dışında bir var oluş düşünemediklerinden, ulusçuluğu da ulus gibi, tanımlarlar: her hangi bir ulusun çıkarlarını öne almak olarak. Bu tanım ulusçuluğun ne olduğunu değil, ulusçuların ulusçuluk hakkındaki tanımlarını gösterir.

Halbuki yöntemsel ve mantıki olarak, ulusçuluk, ancak, kendi dışındakine göre tanımlanabilir. Ulusçuluk, ulusal olanla politik olanın çakışması gerektiği anlayışıdır. Ama bu politik olanın örneğin özel olandan ayrı olarak politik olan diye bir alan olduğu anlayışını var sayar. Yani ulusçuluk, örneğin politik olanın, özel olandan ayrı olmayacağı gibi bir anlayışa göre tanımlanabilir. Ya da örneğin politik olanın ulusa göre tanımlanamayacağını ve özel olana ait olduğu, bir inanç ve vicdan sorunu olduğunu savunan bir anlayışa göre.

Ulusçuların ulusçuluk tanımları, aslında ne olduğu kanıtlanması gereken şeyi, bir kanıt ve çıkış noktası olarak ele almakta, kendini üreten, içine kapalı bir daire oluşturmaktadır.

İnsanlar ulusal çıkarları öne almamak gerektiğine inanabilirler ama ulusal olan ile politik olanın birliği düşüncesini savunuyorlarsa yine de ulusçu olabilirler. Bu anlamda, enternasyonalistlerin hepsi ulusçudur. Zaten bu sayede, yirminci yüzyıl boyunca ulusçuluk zafer yürüyüşünü enternasyonalizm bayrağıyla gerçekleştirmiştir.

Ulusçuluğun iki ön koşulu vardır. Toplumda, politik, yani devlete ilişkin olan olarak tanımlanmış ayrı bir alanın varlığının var sayımı. Yani, **özel**, **ticari**, **kamusal** gibi bir de **politik** bir alanın varlığının kabulü ulusçuluğun ön koşuludur. Ama bunun da ön koşulu, bunların ayrı alanlar olduğunu düşünmektir. Yani **özel** ve **politik** gibi kavramlar olmadan ulusçuluk olamaz. Ancak bu kavramlar ortaya çıktığında, özel olan nedir, politik olan nedir ve neye göre belirlenir gibi sorunlar ortaya çıkar.

Ulusçuluğun ikinci koşulu bu ayrım ortaya çıktıktan sonra, politik olanın tanımında çıkar. Politik olanı ister yurttaşlıkla, ister dille, ister dinle, ister etniyle, ister belli bir bölgede yaşayanlarla sınırlayan ve onlarla çakışması ilkesine dayanan her anlayış ulusçuluktur. Bunlardan hangisinin geçerlik kazanacağını tarihsel ve ekonomik durum, sınıflar, onların ilişkileri ve güçleri belirler.

Ulusçuluk, ancak, **nasıl tanımlanırsa tanımlansın**,(yani ister bir devletinin yurttaşlarının haklarıyla, ister etniyle, dille, ırkla, dinle tanımlansın) **ulusal olanın** "özel", "inanç" alanına, yani ulusçuluğun dinleri attığı yere ve kendisinin de gerçekte ait olduğu yere atılmasıyla, yani **politik olanla çakışması ilkesinin reddedildiği yerde biter**. Ulusçuluğu, dine, dile, etniye göre tanımlamaktan vazgeçmek ulusçuluğun ve ulusal devletin sonu değil, ulusçuluğun bir biçiminin sonudur. **Ulusçuluk, nasıl tanımlanırsa tanımlansın, politik olanın belli bir şekilde sınırlanması olduğunda daima var olur.**

Ulusu politik alanın dışına itmek bile, tıpkı hak eşitliği gibi, hala burjuva toplumunun ufku içindedir. Bu henüz, özel, ticari, kamusal ve politik gibi ayrımların kabulünü var sayar. Henüz bu ayrımı aşmamakta, kabul etmekte, ama o ayrım çerçevesinde politik olanı sınırlamayı reddetmekte ya da ulusal olanı özel ve inanç alanına koymaktadır. Bu tıpkı, henüz zenginliklerin gürül gürül akmadığı, "*herkesten emeğine göre*" ilkesinin geçerli olduğu bir toplum gibidir. Ancak **özel, politik, kamusal gibi**

ayrımların ortadan kalkması, bunların hepsinin bir tek toplum veya komün içinde kaynaşması "*herkesten yeteneği kadar, herkese ihtiyacına göre*" ilkesinin geçerli olduğu bir topluma karşılık düşer.

Ulusların doğuşunda politik olanı ulusal olan değil, ulusal olanı politik olan belirliyordu. Ulus politik olanın kapsadığı yurttaşlardan oluşuyordu. Politik olan ise, başlangıçtaki devrimci ve demokratik ulusçulukta, dil, dine, soya, kültüre göre değil, bütünüyle tesadüfi denebilecek, krallık ya da sömürge idaresinin sınırlarına göre belirlenmekteydi. İspanyolların Güney Amerika'daki idari bölümlemeleri, Güney Amerika uluslarının sınırlarını oluşturmuştur. Aynı şekilde Kuzey Amerika ulusları da İngiliz sömürge idaresinin izlerini taşır. Fransız ulusunu Krallığının egemenlik alanındaki yurttaşlar oluşturuyordu. Bunun somut tarihte hiçbir zaman bu mükemmellikte gerçekleşmemiş, bazı çarpılmalara uğramış olması bu özünü değiştirmez.

Yani başlangıçta ulusal olanın sınırları kendini politik olanın sınırlarına göre belirlerken, sonradan ortaya çıkan dile, etniye, dine dayanan gerici ulusçulukta, bunlara göre tanımlanmış ulusun sınırlarının politik olanının sınırlarını belirlemesi gerektiği gibi bir sonuca ulaşılmış ve bu ön yargı bugün tartışılmaz bir yaygınlık kazanmıştır.

Ve bugün artık insanlar uluslar olduğu için ulusçuların var olduğu düşüncesine, yani tıpkı insanların kabul ve bilinçlerinden bağımsız sınıflar gibi uluslar olduğu ve nasıl sınıflar olduğu için sınıf bilinci varsa, uluslar olduğu için de ulusçuluğun var olduğu ve ulusal bilincin oluştuğu düşüncesine alışmış ve bunu hiç sorgulamadan kabullenmiş bulunuyorlar.

Böylece, başlangıçta ve demokratik karakterli dönemde, ulus politik olana göre belirlenirken ve din, dil, soy, ırk, tarih vs. onun belirleyenleri değilken, gerici dönemde politik olan ulusa göre belirleniyor gibi görünmeye ve kabul edilmeye başlar. Ulusçular olduğu için uluslar ortaya çıkarken; uluslar olduğu için ulusçular varmış gibi görünür. Tıpkı tanrıları yaratan

insanın, kendini tanrıların yarattığına inanması gibidir bu. Ulusları yaratan ulusçular; ulusların kendilerini yarattığına inanmaktadırlar.

Ulusçuluk ve Din

Ulusçuluk modern çağın dinidir, ulus da modern çağın tanrısı. Eski uygarlıklarda politik, toplumsal ve özel gibi ayrımlar yoktu. "Politik" olan dine veya soya göre belirlenirdi. Ulusçuluk, bunları alır, politik olanın dışına, inanç alanına atar; "özel alan" dediği gettoya kapatır ve orada zorla tutar. Kendisi onların işlevini üstlenir.

Örneğin toplumdan yani kamusal olandan ayrı bir devleti, siyaseti, özeli tanımayan, komünün kendisinden başka bir şey olmayan Alevilik, ben silahlı adamlar tanımıyorum, bende yazı yok, ben vergi memuru tanımıyorum, ben bir inanç değil, toplumun kendisiyim, onun düzeniyim diyemez. Dara çıkmanın yerini mahkemeye çıkmak alır. Sözlü kültürün yerini zorla okula gidip yazıyı öğrenme. Vergisiz ve silahsız bir toplumun yerini, vergiler, askerlik hizmeti alır. Böyle davranmayı kabul etmeyen imha edilir. Bir inanç olmaya zorlanır. Aleviler de Aleviliğin bir inanç olduğun kabullendikleri an artık, politik olanın ayrı olmasını ve politik olanın ulusa göre belirlenmesini kabul etmişler demektir. Yani artık birer milliyetçidirler. Sorun artık sadece nasıl bir milliyetçi olacaklarında, yani politik olanın neye göre tanımlanacağındadır.

Aynı şey, klasik uygarlıkların toplumsal ve siyasal düzenlerini sağlayan dinler için de geçerlidir. Müslüman, ben şeriat mahkemesinde yargılanıp onun kararına uymak istiyorum; bugünkü devlete değil, o kadıların maaşını karşılayacak devlete vergi vermek istiyorum diyemez. Dediği an yok edilir. Böylece Müslümanlık da aynı şekilde, özel olan, inanç olarak tanımlanmış gettoya tıkılır. Klasik uygarlıkta İslam'ın üstlendiğini bu sefer ulus üstlenir. Müslümanlar, İslamiyet'in bir inanç olduğunu kabul ettikleri takdirde, politik olanın dışında bir inanç olarak var olabilirler. Müslümanlığın bir inanç olduğunu

kabul eden her Müslüman, aslında politik olanın ulusa göre tanımlanmasını kabullenmiş bir milliyetçidir de artık.

Bu nedenle "İslami düzen" hedefi, kendi iddiasının aksine, başka bir uygarlık ve değerler sistemi değil, bugünkü ulusçuluğa dayanan burjuva uygarlığının yaygınlaştırılmasıdır. Politik İslam'da dile gelen şeriat devleti talepleri, eski uygarlığa ve onun politik biçimine bir dönüş değil; İran'da veya diğer şeriat devletlerinde görüldüğü gibi, politik olanın, yani ulusun, İslam'ın belli bir yorumuna göre tanımlanmasından başka bir şey değildir. Yani etnik veya dile dayanan gerici ulusçulukla, örneğin Türk ulusçuluğuyla ayrılığı özden değil, ulusun neye göre tanımlanacağı noktasındadır. Etnik milliyetçilik veya dile dayanan milliyetçilik nasıl etniyi veya dili politik alanın tanımlamasında kullanır ve etnik ve dilsel baskıların yolunu açar ve örneğin dini özel alana hapsetmeye yararsa; politik İslam da dini politik alanın tanımlamasında kullanıp diğer dinlerin, dinsizlerin ve laiklerin üzerinde bir baskının yolunu açmaya buna karşılık örneğin etniyi veya dili özel alana hapsetmeye ve örneğin İran'da olduğu gibi, böylece bir çok etniyi ve dili bir arada tutmayı denemeye. Bu anlamda dine ve onun belli bir yorumuna dayanan ulusçuluk, dile, soya, ırka dayanan demokratik olmayan gerici ulusçuluğun değişik bir versiyonudur. Bu anlamda, Molla oligarşisinin veya Türkiye'deki Devlet oligarşisinin ayrılığı modern ve gerici ayrımı değil; ulusun hangi ayrımcı kritere göre tanımlanacağı üzerinedir. Türk egemenleri, dile ve soya, İran egemenleri (veya Politik İslam) dine dayanarak egemenliklerini sürdürebileceklerini düşünüyorlar.

Milliyetçiliğin ya da ulusçuluğun zaferi, eski toplumların yaşamını düzenleyen "din"lerin, birer inanç, yani özele ait, politika dışı oluşunun kabulüyle başlar. Bu anlamda, bugün inanç denerek, özel olanın gettosuna tıkılan dinler, kapitalizm öncesinin milletleri ve milliyetçilikleri; bugün onların işlevini yüklenen milliyetçilik de, modern çağın dinidir.

Milliyetçiliğin cezası suçunun cinsinden olmalıdır. O nasıl eski çağlarda bugün ulusçuluğun yaptığı işi yapanları inanç get-

tosuna kapattıysa, ona da aynı ceza verilmelidir. Ulusçuluğun cezası, onun politik alının dışına sürmek olmalıdır.

Ne var ki, milliyetçiliği, en demokratik veya en gerici biçimleriyle, diğer dinlerin yanına, inançla tanımlanmış özel olan gettosuna atmak henüz bu burjuva uygarlığı ve toplumunun ufku içindedir Çünkü, özel, kamusal, siyasi ayrımlarını kabullenmekte ama henüz onların içeriğini ve neye göre tanımlanacaklarını tartışmaktadır.

Burjuva uygarlığının ve ufkunun ötesi ise, özel, politik, kamusal gibi alanların ayrımların aşıldığı noktada başlar. Bir sınıf mücadelesi aracı olarak devlet olduğu sürece, politik olan ve dolayısıyla da özel olan ve dolayısıyla bunların nasıl tanımlanacağı sorun olacaktır. Ulusal olanı özel olanda tutmak aynı zamanda politik olanı ulusal olanla tanımlamak isteyen karşısında bir diktatörlük demek olacaktır.

Sınıf mücadelesi aracı olarak devletin ortadan kalkması, aynı zamanda politik olanın da yok olması anlamına gelir. Ancak politik olan yok olduğunda, onun neye göre tanımlanacağı sorunu da ortadan kalkar.

Ve nasıl, sınıf mücadelesinin bir aracı olarak devlet ortadan kalktığında, bir kamu gücü olarak, "herkesten emeğine göre" ilkesini yani burjuva hak eşitliğini sağlamak bugünkü kamusal olana denk düşüyorsa ve bu da hala Özal ve kamusal gibi bir ayrımı var sayıyorsa, burada hala burjuva uygarlığının ufku geçerlidir.

Bu ufkun ötesine, yani özel, kamusal ayrımlarının ötesine, ancak zenginliklerin gürül gürül aktığı ve toplumun bayraklarına "herkesten yeteneği kadar herkese ihtiyacına göre" diyebildiği; demokrasi aleminin, zorunluluklar aleminin ötesindeki özgürlükler aleminde geçilmiş olur.

Demokratik ve Gerici Ulusçuluk

Hemen görülebilir ki, soyut bir olanak olarak Amerika ve Fransa'nın devrimci ve demokratik ulusçuluğu; örneğin Osmanlı Toprakları üzerinde yaşayan tüm dinlerden, dillerden halkların padişahın ve devletin egemenliğine karşı mücadele

içinde, sonraki bölünme ve acılara uğramadan; dinler, diller etniler karşısında tarafsız; ulusu demokratik devletin yurttaşları ve onların hak ve görevleriyle tanımlamış tıpkı ABD'de olduğu gibi bir ulusun ortaya çıkmasına yol açabilirdi. O zaman, bu Ortadoğu uygarlık alanı da, tıpkı Çin veya Hindistan gibi tarihsel bütünlüğünü koruyabilir; halkların boğazlaşmaları ve katliamlarına uğramadan yaşayabilirdi. Yani, demokratik ve devrimci bir ulusçuluk bile, bu uygarlık alanının tıpkı Çin veya Hint'te olduğu gibi bütünlüğünü korumasını sağlayabilirdi.

Bu olmadı. Çünkü, ulusçuluğun devrimci olduğu, politik olanın sultanların, asillerin veya bürokrasinin imtiyazlarına, keyfiliklerine ve ayrımcılıklarına karşı demokratik ve özgürlükçü taleplere göre tanımlanıp, diller, diller, etniler karşısında tarafsız olduğu zamanlarda, henüz bu topraklarda kapitalizm gelişmemiş; bir burjuvazi ortaya çıkmamış; ulusçuluk henüz buralara gelmemişti. Ama daha sonra artık kapitalist ilişkilerin yaygınlaştığı ve bir burjuvazinin ortaya çıktığı çağda ise, artık dünyada burjuvazi ilerici değildi ve devrimci ve demokratik ulusçuluğun yerini gerici soya, dile, dine göre tanımlanan ulusçuluk almıştı. Örneğin ulus artık padişahın ve devletin yetkilerine, keyfiliğine ve dinler karşısındaki ayrımcılığına karşı insanların haklarıyla değil, şu veya bu soydan veya dilden veya dinden olmaya göre tanımlanıyordu.

Peki bu devrimci ve demokratik ulusçuluğun yerini sonra niçin ve nasıl oldu da dine, dile, soya, kültüre hatta ırka dayanan ulusçuluk aldı. Niçin artık hiç kimse bu ilk devrimci ve demokratik ulusçuluğu hayal bile edemez oldu?

Burjuvazinin on dokuzuncu yüzyıl ortasında, ezilen sınıflardan korkusundan eskinin egemen sınıflarıyla uzlaşmaya yönelmesi ve devrimci demokratik karakterini yitirmesine bağlı olarak, politik olanı, feodal ayrıcalıklara karşı yurttaşların haklarına göre değil, soya, kana, dile, dine göre tanımlamaya başladı. Bu gerici milliyetçiliğin hayaleti komünizm hayaletiyle birlikte aynı topraklarda (Almanya ve Orta Avrupa'da), aynı olaylar içinde ve ona bir cevap olarak ortaya çıktı. Yani dünya-

da gerici Ulusçuluk Hayaletini ortaya çıkaran Avrupa'daki "*Komünizm Hayaleti*"ydi

Böylece burjuvazi hem demokratik görevler hedef olmadan bir modern devlet kurma olanağı elde ediyor hem de geniş emekçi kitleler demokratik hedeflerden uzak tutulup aralarında çatışma yaratılabiliyordu. Bu bakımdan, etniye, dile, soya dayanan milliyetçilik, burjuvazinin ezilenleri kendi ideolojik egemenliği altına almak için bulduğu en etkili silahtır. Dolayısıyla bir sınıf mücadelesi aracıdır. Tarihin sınıflar mücadelesi olduğu gerçeği, kendini tarihin uluslar mücadelesi olduğu biçiminde göstererek hükmünü sürdürüyordu. Yani Tarih tam da sınıflar mücadelesi olduğu için, uluslar mücadelesi olarak görünmektedir. Uluslar mücadelesi, burjuvazinin ezilen sınıflara karşı mücadelesinin bir biçimidir.

Devrimci ve demokratik ulusçuluk, bundan sonra her yerde gerici ulusçuluk karşısında birbiri peşi sıra yenilgiler almaya başladı. Devrimci Demokratik ulusçuluğun son yükselişi ve başarısı, Amerika'da Kuzey'in Güney'e karşı zaferinde görüldü. Bugün hala Amerika modern uygarlığın modeli ve ideali olmaya devam ediyorsa, bunu, siyahları ulusun tanımından dışlayan gerici ulusçuluğa karşı savaşmayı göze alıp bu zaferi kazanmasına borçludur. Amerika'nın ulaştığı refah ve özgürlüklere ulaşmak isteyen her toplum ve bölge, ulusu dile, dine, soya, ırka göre tanımlayan gerici ulusçulukla savaşmayı göze almak ve ona karşı zafer kazanmak zorundadır. Bugün bile Amerika'ya meyden okumak isteyen Avrupa'nın yapmak zorunda olduğu, bunu Prusya yolundan, yukarıdan gerçekleştirmekten başka bir şey değildir.

Ulusların Kaderini Tayin Hakkı ve Gerici Ulusçuluk

Burjuvazinin dönüşümü ve gerici milliyetçiliğin kesin zaferi Amerika'nın politikalarında son derece açık olarak görülebilir. Ulusu, beyaz adamla, yani ırkla tanımlayan güneyin gerici ulusçuluğu ve ulusu böyle tanımlayan eyaletlerin ayrılması karşısında Kuzey, bu "*ulusların kendi kaderini tayin hakkıdır, ulusu neyle tanımlayacaklarına onlar kendileri karar verirler*"

demedi; (gerçi Kuzey'in burjuvazisine kalsaydı bunu demeye de hazırdı) ulusun böyle tanımlanmasına karşı bir savaş başlattı. Ama aynı Amerika, yirminci yüzyılın başında, "*Wilson Prensipleri*" ile ulusun sadece dile, etniye, kültüre, yani gerici burjuvazinin gerici ulusçuluğuna göre tanımlanmasını evrensel bir kural haline getiriyordu. Bir zamanlar Güney'e karşı, toprakları köle sahibine fahişelik değil, göçmen köylülere karılık yapsın diye savaşan Amerika, tüm dünyaya, burjuvazinin dine, dile, soya dayanan milliyetçiliğine fahişe olmayı dayatıyordu. Hiçbir devletin, dil, din, ırk, soy ayrımcılığı yapamayacağı gibi bir ilkenin yerini (çünkü güneye karşı savaş bu ilkede gerekçesini buluyordu), ulusların kaderini tayın hakkı ilkesi, yani bütün devletlerin dine, dile, soya, ırka göre tanımlanmasının meşruiyeti almıştı. Özgür köylülerin demokratik ulusçuluğunun yerini gerici bir emperyalizmin gerici ulusçuluğu almıştı.

Bu gün de durum değişmiş değildir. Globalizmin hayranları; "ulus-devletin sonunun" geldiğinden söz edenler; ABD'nin Irak'a özgürlük getirdiğinden söz edenler bir şeyi unutuyorlar, eğer iddia edildiği gibi Amerika hala o devrimci demokratik geleneklerini korusaydı, askeri ve ekonomik gücünü, tıpkı Güney'e karşı savaşında yaptığı gibi, ulusun ve politik olanın, dile, dine, soya, kültüre, dine göre tanımlanmasına ve tanımlayan devletlere ve hareketlere karşı kullanması gerekirdi. Bu ise, nesnel olarak işçilerin ve yoksul köylülerin desteklenmesi ve savunulması anlamına gelir. Çünkü böyle bir ulusçuluktan çıkarı olan tek toplumsal kesim onlardır.

Ama o Afganistan'da, "Nation Bildung"un (Ulus İnşası) şeriata göre yapılmasını onaylamakta ve teşvik etmekte; Irak geçici hükümetini, tüm dinlerden, milliyetlerden dengelere ve etnik, dilsel ve dinsel ölçülere göre kurmakta ve bu tür milliyetçiliğe bir atılım vermekte; Türkiye gibi ulusu etni ve dille hatta dinle tanımlayan, İsrail gibi din ve soyla tanımlayan ırkçı devletlere en büyük desteği sunmakta; demokratik bir Ortadoğu projesini ve ulusun tanımından dili, dini, etniyi dışla-

mayı savunan Kürt ulusçularına karşı, ulusu Kürtlükle tanımlayan Barzani ve Talabani'yi desteklemektedir.

Böylece yerli egemen sınıflar ve ABD'nin çıkarları, ulus tanımları tencereyle kapağı gibi birbirine uymaktadır. Aralarındaki sorun, ulusun neye göre tanımlanacağında değil, hangi etniye ve dine veya dile göre tanımlanacağındadır. Çıkarlar bu noktada çatışmaktadır.

ABD böylece yeni boğazlaşmaların yolunu açmaktadır. Buna ihtiyacı vardır, imparatorluk ancak, dinlere, dillere, etnilere göre bölünmüş bir dünyada kurulabilir ve sürdürülebilir. Çünkü dile, dine, etniye dayanan gerici ulusçulukla, emperyalizm ve imparatorluk planları etle tırnak gibi birbirini tamamlar.

O halde bölgedeki mücadele, ister bölge gericiliklerine, ister ABD'ye karşı mücadele olsun, bunlar kesinlikle, dine, dile soya dayanan gerici milliyetçilikle bir mücadele olmak zorundadır. Daha doğrusu, devrimci ve demokratik bir ulusçuluk için mücadele, otomatikman ABD'ye ve bölge gericiliklerine karşı bir mücadele de olur. Onların ayrılığı, ulusun dile, dine, soya göre tanımlanmasında değil; hangi dine, hangi dile ve soya göre tanımlanacağındadır.

Elbette ezeni de ezileni de dine, dile, soya dayanan iki ulusçuluk karşısında ezileni desteklemek gerekir. Ama bu destek bir politik destek olmalıdır. Bu destek aynı zamanda böyle bir ulusçuluğa karşı ideolojik ve teorik bir eleştiri ile ve onun politik alternatifinin yaratılması çabalarıyla birlikte yürütülmelidir. Aksi yöndeki her düşünce ve davranış son duruşmada, gerici ulusçuluk anlayışına bir teslimiyet, devrimci ve demokratik hedeflerin yitirilmesiyle sonuçlanır.

Gerici Ulusçuluğun Kendi Dinamiği

1848 Devrimleri'nde ilk kez Almanya'da çıkan, soya, dile, etniye dayanan bu gerici ulusçuluk, diğer ülkelerin burjuvazisi de aynı gerici özellikler taşıdığından hızla yayıldı. Ama onun kendisini üreten bir dinamiği de vardır. Bir ulus bir kere kendini böyle tanımladı mı, diğer devletler, halklarla ilişkisini de bu

kritere göre tanımlamaya başlar. Yani başkalarını başka dilden, dinden, oldukları için baskı altına alır veya onlarla o nedenle ilişki kurar. O zaman, örneğin bu baskıya karşı ama yine kendini dil ile tanımlayan bir ulusçuluğu doğurur ve üretir. Ama bu sefer o yani olan ve kendini aynı kriterlerle tanımlayan ulus da aynı şeyi yapar ve bu böylece gider. Bu süreç ve dinamik, bir bakıma, içinden hayatın doğduğu var sayılan organik çorbada ilk kendi kopyasını üreten molekülün harekete geçirdiği, canlıları yaratan, yeni hareket biçiminin ortaya çıkışına benzer. Bu ulusçuluk karşısında, Antik tarihten ve tarih öncesinden gelen bütün dil, din, kültür, etni bu yeni ulusçuluğun kendi şablonuna göre kolaylıkla dizebildiği proteinlerin yapı taşları olan amino asitler gibidirler.

Gerici ulusçuluk, biraz da bu kendi harekete geçirdiği, kendini üreten dinamiği nedeniyle bir kere ortaya çıktıktan sonra, bu dile, soya, etniye, dine dayanan gerici ulusçuluk bir saman yangını gibi tüm dünyayı kaplamıştır. Ulusçuluk zafer yürüyüşünü devrimci ve demokratik değil bu gerici ulusçuluk üzerinden yapmıştır ve bugün artık dünyada bir ulusa ait olmayan bir tek santimetre toprak; bir tek insan kalmamıştır.

Ama bu gerici ulusçuluğun ilerleyişine ve tarihsel zaferine en büyük katkı aynı zamanda işçi hareketinden ve sosyalistlerden gelmiştir; bu ulusçuluk zafer yürüyüşünü asıl enternasyonalistlerin eliyle götürmüştür.

Burjuvazinin demokratik ve cumhuriyetçi ulusçuluğu terk etmesinden sonra da, onun devrimci ve demokratik döneminin ideallerini savunan işçiler ve sosyalistler bunu demokratik cumhuriyet biçiminde bir süre savunmaya devam ettiler.

İşçi Hareketi ve Demokratik Ulusçuluk

Birinci Enternasyonal ve işçi hareketi Amerikan İç Savaşı'nda, Güney karşısında Kuzey'i karşısında en küçük bir tereddüt duymadan desteklerken, aynı zamanda bu demokratik ulusçuluğu gerici ulusçuluk karşısında savunmuş oluyordu. Bu anlayış çerçevesinde daha sonra "*ulusların kendi kaderini tayin hakkı*" olarak tanımlanan şey, kendini örneğin bir etniye göre

tanımlayan bir ulusun kendi kaderini tayın hakkı olarak değil; ulusu etniye veya dile göre tanımlamayı reddedenlerin bir hakkı olarak algılanıyordu. Yani eğer kendini, gerici ulusçuluğun kriterleriyle tanımlamıyor, bütün dillerin, dinlerin, kültürlerin eşitliğine dayanan, bunların politik bir anlamının olmadığı bir Demokratik Cumhuriyette, isteyen bir köy bile, bunları savunduğu takdirde ayrılabilirdi. Cumhuriyet özgür komünlerin birliği olarak anlaşılıyordu ve bunu engelliyecek bir mekanizme olmamalıydı.

Engels, örneğin meşhur Alman Sosyal Demokrat partinin program taslağının eleştirisinde söyle yazıyordu:

"*O halde, merkezi cumhuriyet. Ama, 1798'de kurulmuş, imparatorsuz imparatorluktan başka bir şey olmayan bugünkü Fransız Cumhuriyeti anlamında değil. 1792'den 1798'e kadar, her Fransız ili, her komün (Gemeinde), Amerikan modeline göre, tam idari özerkliğine sahipti; bizim de aynen sahip olmamız gereken şey budur. Bu özerkliğin nasıl örgütlenebileceğini ve bürokrasiden nasıl vazgeçilebileceğini, Amerika ve Birinci Fransız Cumhuriyeti bize göstermiş bulunuyor.*"

Yani ulusların kaderini tayin hakkı, demokratik cumhuriyetin otomatik sonucu idi. Daha sonra anlam kaymasına uğrayacağı gibi; kendini etniye, dine, soya göre tanımlayanların ayrılmalarıyla ortaya çıkacak bir sonuç değildi ve bu sonuç da zaten tarihin de gösterdiği gibi demokratik cumhuriyet olamazdı.

Ne var ki iki kanaldan bu demokratik ulusçuluk işçi hareketine egemen İkinci ve Üçüncü Enternasyonal partilerince terk edildi.

Daha Birinci Dünya Savaşı öncesinde, Batı Avrupa'nın neredeyse bütün sosyalist partileri, burjuvazilerinin emperyalist yayılmacılığının bile destekçisi olmuşlardı. Elbette bunun ardında, o zamanki sosyalist ve işçi hareketinin çekirdeğini ve esas büyük bölümünü oluşturan ülkelerin sömürgelerden aldıkları kârlardan kırıntılarla işçileri ve sendikacıları kendi zafer arabalarına bağlamaları vardı. Yani bu dünyadaki işçi hareketinin imtiyazlı bir zümresi haline gelenlerin kendi zümre ve kısa

vadeli çıkarlarını savunmalarıydı. Bu temelde, Kapitalist ülkelerdeki bütün Sosyal Demokrat partiler fiilen, bu gerici milliyetçiliğin savunucuları haline gelmişler ve devrimci ve demokratik programı terk etmişlerdi.

Elbette, bu kolay zaferde, bir ulus teorisinin ve uluslara ilişkin bir programın olmaması kadar; sosyalist teorinin içindeki, onun organik bir bileşimi olmayan ama içinden çıktığı Aydınlanma'nın kalıntısı olan ilerlemeci tarih anlayışının ve Avrupa merkezciliğin etkileri buna bağlı olarak ezilen ulusların ve sömürgelerin bir mücadele öznesi olarak görülmemesi de bu gericiliğin işçi hareketine egemen olmasını kolaylaştırmıştır.

Ne var ki, 1917'devriminin sonraki gelişmeler, başlangıçta savaş ve devrim döneminde bu milliyetçiliğe karşı mücadele içinde şekillenmiş Üçüncü Enternasyonal partilerine de egemen oldu. Bunun nedeni, geri ülkede başlayan devrimin, ileri ülkelere yayılamaması, bu tecrit ve savaş ve iç savaş sonucu olarak da Rus İşçi sınıfının fiili yok oluşu koşullarında, bir Bürokratik tabakanın bu devleti ve bunun prestiji ve örgütsel gücüyle de Üçüncü Enternasyonal'i ele geçirmesiydi.

Bu da bir kere başlayınca kendini besleyen bir süreç yarattı. Bürokrasinin milliyetçi, diğer ülkelerdeki partileri ve işçi hareketini Sovyet diplomasi ve dış politikasının bir avadanlığı olarak değerlendiren stratejileri peş peşe kapitalist ülkelerde ve geri ülkelerde yenilgilere yol açıyor, bu yenilgiler de bizzat gericiliğin egemenliğini güçlendiriyordu. Böylece örneğin 1929 buhranı gibi, tarihin gördüğü en büyük ve kapsamlı buhranlar, hiçbir başarı kazanılmadan ve Almanya'da olduğu gibi tayin edici yenilgilerle ve moral bozukluklarıyla sonuçlanıyordu. Faşizm ve İkinci Dünya Savaşı bu günahların kefareti ve cezası olarak gerçekleşebilmişti.

İktidarını her türlü demokrasiden uzak, bürokratik, merkezi devlet aparatına borçlu olan bir bürokrasi, demokratik bir cumhuriyeti savunamazdı. Böylece kapitalist ülkelerde burjuvazinin ve Sosyal Demokrat partilerin yaptığını bu sefer Sovyetler ve Üçüncü Enternasyonal partileri de yapıyordu. Öyle ki en kötü durumda bile, her türlü dil, din, etni, kültürü politik

tanımlamadan dışlaması ve tüm dillere, kültürlere eşitlik sunması gereken Sovyetler Birliği topraklarında, dillere, soylara dayanan uluslar ve milliyetler yaratılıyordu. Sovyetler Birliği adının ve bayrağının her türlü dile, etniye, dine ilişkin çağrışımdan azade; politik olanı ulusal olandan dışlayan ve sınırları tanımayan göndermeleri bile unutulmuş bulunuyordu.

Ama bu bürokrasinin zararı sadece işçi hareketine olmadı, sömürgelerde ve geri ülkelerdeki devrimci demokratik karakterdeki Komünist Partilerdeki ideolojik etkileri ve idari dayatmaları aracılığıyla, devrimci bir köylü tabanına dayanan devrimci demokrasinin de, devrimci demokratik geleneklere ve programa yabancılaşmasına, Fransız Devrimi'nden bile daha geri bir ulusçuluk anlayışına ve bürokratik devletlere yol açıyordu. Nerede bu hareketler başarıya ulaştıysa (Yugoslavya, Çin, Küba) Sovyet bürokrasisine rağmen oldu. Sovyet bürokrasisinin tek etkisi, kendi gerici ideolojisini ve bürokratik devlet ve burjuvazinin devrimci dönemi kadar bile olsun demokratik karakteri kalmamış gerici milliyetçilik hastalığını onlara bulaştırmak oldu.

Böylece ne ileri ülkelerin işçi hareketlerinde, ne geri ülkelerin kurtuluş savaşlarında ne de bizzat o "sosyalist" denen ülkelerde, burjuvazinin devrimci dönemindeki kadar olsun ilerici, yurttaşlığa dayanan bir ulusçuluk ve demokratik bir program olmadı. Hep kendini dile, soya, kültüre göre tanımlayan uluslar kuruldu. Ulusal tarihler yazıldı ve ulusçuluk övüldü.

Bütün bu nedenlerle, tarihin garip alayı, ulusçuluk hayaletinin dünyaya egemen olmasının en büyük suçlusu bizzat "komünistler" olmuştur.

Böylece, devrimci ve demokratik ulusçuluğu savunacak hiçbir modern sınıf kalmıyordu. Burjuvazi de, işçiler de gerici ulusçuluğun savunucularına ve yayıcılarına dönüşüyordu. Hiçbir ezilen sınıf kalmıyor, Balkanların, Çin'in devrimci köylülüğü aynı gerici ulusçuluğu savunan partilerin öncülüğünde hareket ediyordu. Dünyadaki, kendini dile, soya göre tanımlayan ulusların çoğu kendine sosyalist diyenler tarafından kuruluyordu.

Ama sosyalist hareket bu gerici ulusçuluğa dayanınca bu sefer burjuvazinin de kendini sosyalist olarak tanımlamaması için bir neden kalmıyor ve gerici milliyetçilik kendini sosyalizm olarak ifade ediyordu. Böylece dünün milliyetçilerinin kolayca sosyalist olmaları ve sosyalist bir söylem bir gelecek vaat etmediğinde de aynı kolaylıkla tekrar saf milliyetçilere dönüşmelerinde hiç de şaşılacak bir yan kalmıyordu.

Bu nedenle bütün dünyada, dine, dile, soya, kültüre dayanan milliyetçiliğin en militan savunucularının eski sosyalistler veya sosyalizm yükünden kurtulmuş eski sosyalistler olması hiç de şaşırtıcı değildir.

Bu öyle yerleşmiş bir gerici ulusçuluk anlayışıdır ki, örneğin Avrupa Birliğinde olduğu gibi, ABD'nin rekabetine karşı ortak bir siyasi irade oluşturabilmek için, Avrupa'da dine, dile, dayanmayan bir ulusun, yukarıdan reformlarla kuruluşuna veya globalleşmenin ve post-Fordist üretim yöntemlerinin ve elektronikteki devrimin bir sonucu olarak burjuvazinin bütünüyle ekonomik kaygılarla, çok kültürlülükten, ana dilde eğitim hakkından, yani şu sözde "ulus devletin sonu"ndan söz edilmesine ve bu yöndeki reformlara bile karşı çıkmaktadırlar. Böylece, kendi sosyal konumları veya öznel istemleri ne olursa olsun, en gerici oligarşilerin en militan destekçileri haline gelmektedirler.

Devrimci Marksistler ve Ulusçuluk

Ama bütün bu gerici milliyetçilik karşısında milliyetçi sosyalizm anlayışına karşı mücadele edip, sosyalizmin devrimci geleneklerini savunma çabasında olmuş küçük radikal sosyalist akımlar da daha iyi bir durumda değildirler.

Onlar bir kere, tarihin bu geri gidişinin nesnel koşullar haline geldiğini, yani dünya işçilerinin yüz yıl önce kat ettikleri yolu, bu sefer "dizlerinin üzerinde" kat etmesi gerektiğini göremekte, demokratik bir cumhuriyet hedefini hor görüp, gerçeklikle ilişkisi olmayan, gelişmiş ülkelerde bir buhran döneminde işçi hareketinin kendi deneyleriyle bir ikili iktidara var-

masının yolunu açmaya yönelik "Geçişsel Talepleri" tekrarlamakla yetinmekte, ama gerçekte bir karşılığı olmadığı için de pratikte tipik sendikal-ekonomik mücadeleye gömülerek, işçileri gerici Ulusçuluğa karşı devrimci ve demokratik bir mücadeleden uzak tutmakta, fiilen gerici milliyetçiliğe hizmet etmekte ve işçileri tecrit etmektedirler.

Ama bunlar aynı zamanda, gerici bir ulusçuluğu da savunmaktadırlar. Çünkü en iyi durumda, yani her ikisi de etniye ve dile göre tanımlanmış ulus ve ulusal hareket karşısında, sadece "Ulusların Kaderini Tayin Hakkı"nı savunarak, ulusun neye göre tanımlandığını hiç problematize etmeyerek ve gerici ulusçuluğa karşı bir ideolojik mücadele ve politik program geliştirmeyerek, fiiliyatta çok devrimci bir görünüm altında gerici ulusçuluğu da savunmuş olmaktadırlar

Tarih ve Ulusçuluk

Devrimci demokratik bir ulusçuluğun yani demokratik bir cumhuriyetin ulusunun etnisi, dini, dili, soyu olmadığı gibi, tarihi de olamaz. Hem genel olarak ulusların tarihi yoktur, hem de etniye, soya, dile, dine dayanan ulusçuluğun aksine, demokratik bir cumhuriyetin yurttaşlarından oluşan bir ulusun tarihe de ihtiyacı yoktur.

Halbuki, açın sosyalistlerin yazılarına bakın, hepsi, o etniye, dile, soya göre tanımlanmış ulusların tarihlerinden, onlardaki demokratik geleneklerden söz etmektedirler.

Ulusların demokratik geleneklerinden ve tarihlerinden söz etmenin kendisi gerici bir ulus anlayışının ifadesinden başka bir şey değildir. Ancak soya, dile, dine, kültüre dayanan ulusçulukların bir tarihe ihtiyacı vardır.

Demokratik ve devrimci bir ulusçuluğun, hiçbir dile, dine, soya, kültüre dayanmadığı için bir tarihe de ihtiyacı da yoktur. Devrimci ve demokratik bir ulusçuluk bir tarih yaratmaz ve yaratamaz. Tarihi onun kendisiyle başlar. Ve gerçekten devrimci ise, onun ilk görevi kendisinin bir an önce sonunu getirmektir. Tıpkı ezilenlerin iktidar aracı olacak bir devletin esas

görevinin kendisinin sönüşünü hızlandırması gibi. Böyle bir ulusçuluk da ilk planda, ulusal olan ile politik olanın çakışmasını, yani sınırları aşmayı, ne kadar demokratik olursa olsun ulusal devletlerin sonunu hedeflemelidir.

En eski ulus olan Amerikan ulusunun bir tarihi yoktur. Ama gerici ulusçuluğun diyalektiği öyledir ki, gerici ulusçuluğa dayanan bütün ulusların nedense yüzlerce ve binlerce yıllık tarihleri vardır. Gerçekte bu tarih yoktur yaratılmıştır. Bu tarih insanlığın tarihi yağma edilerek inşa edilmektedir. Ve bunun en büyük suçlularından biri de, demokratik, ilerici ve hatta heretik ulusal tarihler yaratan ve yazan sosyalistlerdir. En büyük gericilik, en devrimci tarihçilik biçiminde görünmektedir.

Ortadoğu, ancak tarihi kendisiyle başlayan, tıpkı, dilsiz, dinsiz, soysuz, kültürsüz ve geleneksiz olduğu gibi tarihsiz bir ulus veya uluslar olduğu takdirde tarihine uygun davranmış olur.

Osmanlı ve Ulusçuluk

İşte, Roma, Bizans'ın devamı olan, Ortadoğu Akdeniz uygarlık alanının imparatorluğu olan Osmanlı'nın ulusçuluk karşısında nasıl kurt dalamış sürüye döndüğünün anahtarı ulusçuluğun bu biçiminde gizlidir.

Ulusçuluğun henüz devrimci olup, ulusu yurttaşlık haklarıyla tanımlayan biçiminin rüzgarının estiği zamanlar; o topraklarda ne modern kapitalist ilişkiler ne de böyle bir ulusçuluğu bayrak edecek burjuvazi vardı. Bunlar ortaya çıktığında ise, artık ne burjuvazinin böyle cesareti kalmıştı ne de böyle bir ulusçuluğun rüzgarı.

Keza onda böyle devrimci ve demokratik bir ulusçuluğu savunacak güçte bir işçi sınıfı da yoktu. Böyle bir sınıf ortaya çıktığında ise, o sınıfın bütün partileri çoktan Stalinizmin aynı gerici ulusçuluğunun egemenliği altına girmiş bulunuyordu. Ortadoğu'ya diğer uygarlıklar karşısında gücünü veren, halkların ve dillerin kastlaşmaması ve seslere dayanan bir yazı gibi özellikler, onun parça parça olmasının ve güçsüzlüğünü temelini oluşturdu.

Böylece bölgenin son imparatorluğu olan Osmanlı hem Müslüman devlet sınıfları hem de ezilen Hıristiyan halkların burjuvazisi tarafından gerici bir ulusçuluğun batağına çekildi. Demokratik ve cumhuriyetçi ulusçuluğun sadece çok cılız yankıları görülebildi.

Ulusları dile, dine, soya göre tanımlayan gerici ulusçuluk, ulusu aynı şekilde tanıyan egemen ulus veya o dinden ve dilden olanları baskı altında tutan bir arkaik rejime karşı nesnel olarak ilerici ve kurtuluşçu bir işlev görebilir, ama bu onun gerici özünü ortadan kaldırmaz. Bu anlamda Balkan ve Anadolu'nun Hıristiyan halklarının ulusçuluğu nispi bir ilericilik taşımışsa da, kendi benzeri Osmanlı egemen devletçiliğinin önce dine ve sonra etniye, dile ve ırka dayanan ulusçuluğunun ortaya çıkmasına ebelik de yapmıştır.

Kendilerini dile ve etniye göre tanımlamış Balkan ulusları Osmanlı egemenliğine karşı mücadeleleriyle nesnel olarak ilerici bir işlev gördülerse de; demokratik ve devrimci bir ulusçuluğa dayanmadıkları için, sadece Osmanlı egemenlerini değil, Müslüman ahaliyi de Balkanlardan sürdüler. Eğer gerçekten demokratik karakterde olsalar ve böyle özgürlükler getirselerdi, o Müslüman ahali kolayca, keyfi ve baskıcı Osmanlı egemenliğine karşı kazanılabilir veya tarafsızlaştırılabilirdi. Yani Balkanlardaki ulusal hareketler, bir Fransız Devrimi'nin Alsas Loren'deki Almanlara sağladığı özgürlükleri sağlama yoluna girmeyerek, o gerici ulusçuluğun kendisinin benzerlerini yaratmasının yolunu açtı. Böylece Balkanlardan atılan Müslüman ahalinin aynı gerici ulusçuluğunu ortaya çıkardı. Anadolu'nun Hıristiyan halklarını katleden ve sürenlerin önemli ölçüde Balkanlardan kaçan Müslümanlar ve onlara dayanan devlet sınıfları olması rastlantı değildir.

Keza, Balkanlardaki gerici ulusçuluğa dayanan devletler de kuruldukları andan itibaren dayandıkları ulusçuluğun gerici özelliklerini birbirlerine karşı da göstermişlerdir. Her biri tanımını, etniye, dile, soya, dile göre yaptığından, her devletin topraklarında yaşayan diğer din, etni, ve dillerin tasfiyesi ve

dolayısıyla bunun için çatışmalar, katliamlar ve sürgünler gündemden düşmez olmuştur.

Bunun en son örneği, Yugoslavya'nın parçalanmasında görüldü. Balkanlaşma gerici ulusçuluğun bir ürünüdür.

Türk Ulusçuluğu

Bir yandan gerici ulusçuluk örneğine göre, diğer yandan bizzat Müslüman devlet sınıflarının egemenliklerini korumak için kendilerine bir ulus yaratmak zorunda olmaları nedeniyle şekillendiğinden, yani bir devlet sınıflarının egemenliğini korumanın aracı olduğundan, Türk ulusçuluğu başından beri en küçük bir ilerici ve kurtuluşçu özellik taşımamıştır. Balkan ve diğer Hıristiyan ulusların ulusal hareketleri kadar olsun nesnel olarak ilerici bir karakteri bile olmadı. Türk ulusçuluğu, Balkan ve Anadolu'nun Hıristiyan halklara dayanan ulusçuluğunun aksine, onlar gibi Osmanlı'nın egemenliğinden kurtuluşun bir aracı değil, Osmanlı'nın egemen kastının egemenliği ve imtiyazlarını korumasının bir aracıydı.

Bu ulusçuluk Alman emperyalizminin Hint yolunu açmak ve Rusya'yı arkadan kuşatmak için geliştirdiği Panislamizm ve Pantürkizm ideolojilerinin de etkisiyle her zaman emperyal ve ırkçı bir karakter de taşıdı. Ama aynı zamanda bu ulusçuluğun en büyük destekçileri, Rum ve Ermeni burjuvazisi karşısında Müslüman ahaliden bir Türk ulusu yaratarak kendine dayanacağı bir ulus yaratma ihtiyacı içindeki Yahudi ve Sabetaycı liman şehirleri burjuvazisinin de çıkarlarının da bir ifadesiydi. Kendine Türklerin atası diyen ve kelimenin gerçek anlamında da öyle olan (Türklerin atası o ise ondan önce Türkler diye bir şey de olmaması gerekir, ki aslında yoktur da) Atatürk, Osmanlı devlet sınıfları ile Levant'ın Yahudi burjuvazisinin çıkarlarının bu çakışmasını sembolize ediyordu. O Selanik'te Sabetaycıların modern okullarında eğitim görmüş bir Osmanlı generaliydi.

Böylece Müslüman Osmanlı devlet bürokrasisi ve liman şehirlerinin Yahudi ve Sabetaycı burjuvazisi, tıpkı Allah'ın

insanı kendi suretinde yaratması gibi Türk ulusunu kendi suretinde yarattı. Ama kendisi, İslam zırhıyla zırhlandığı için dil ve din haricinde, bizzat Yunan ve Ermeni uygarlıklarının mirasını sürdüren Bizans tarafından kültürel olarak fetih edilmiş bir sınıf ve kasttı. Böylece yaratılan Türk ulusu, Kültürel olarak Bizanslı, yani Rum ve Ermeni; dil olarak Türkçe, din olarak İslam oluyordu. Hafızasını yitirmiş bir Rumluk ve Ermenilik; uydurulmuş bir dil (Türk Dil Kurumu), uydurulmuş bir Tarih (Türk Tarih Kurumu) ve uydurulmuş bir İslamiyet'e (Diyanet İşleri) göre tanımlanan bu ulus tam anlamıyla şizofrenik bir varlıktır artık.

Ama nasıl Balkan ulusçuluğu Türk ulusçuluğunu kendi örneğine göre yarattıysa; Türk ulusçuluğu da Kürt ulusçuluğunu kendi örneğinde yarattı. Kendi bütün hastalıklarını ona da aktardı ve ona aktardığı hastalıkların yarattığı zaaflarla egemenliğini sürdürdü.

Bölge İçin Sonuç

Ulusu, soya, dine, kana, dile göre tanımlayan gerici ulusçulukların hiç birisinin bölgenin sorularına bir çözüm getiremeyeceği çok açıktır. Yapılması gereken, ulusun tanımından dili, dini, soyu, kültürü, dili dışlamaktır. Dili, dini, ulusu, soyu, ve tarihi olmayan; ulusu yurttaşlara; yurttaşları haklarına göre tanımlayan bir demokratik ve cumhuriyetçi yapı bir çıkış sunabilir. Bölgede, devrimci ve demokratik dönemin kaynaklarına dönerek; ABD'nin ve bölge egemenlerinin ihtiyacı olan gerici, dle, dine, etniye, tarihe dayanan ulusçuluğa karşı, tıpkı Amerika'daki Kuzey eyaletlerinin Güney eyaletlerine karşı savaştığı gibi savaşacak, gerici ulusçuluk karşısında demokratik ve cumhuriyetçiliğe dayanan bir ulusçuluk gerekmektedir.

Bu gün var olan ulusların ve ulusçuların hepsi böyle demokratik bir ulusçuluğun karşısındadır. Amerika bu gerici ulusçuluğun en büyük teşvikçisidir.

O halde, Türklerin, Kürtlerin, Arapların, Şiilerin, hasılı tüm dillerden, kültürlerden, dinlerden ve soylardan insanların,

ulusu dile,dine, soya, kültüre göre tanımlamaya karşı çıkanlarının bir araya gelmesi gerekmektedir. Türkiyeli işçiler ve halk, ulusu Türk soyu, dili ve kültürü ve tarihiyle tanımlayan Türk'lerle bölünmeden, Kürdistanlı işçiler ve halk, ulusu Kürt soyu, dili ve kültürü ve tarihiyle tanımlayan Kürtlerle bölünmeden; Iraklı, Suriyeli veya başka ülkeli işçiler ve halk; ulusu Arap soyu, dili, kültürü ve tarihi ile tanımlayan Araplarla bölünmeden; Yahudiler ulusu Yahudi soyu, dini, kültürü ve tarihiyle tanımlayan Yahudilerle bölünmeden ne her hangi bir ülke demokratikleşebilir ne de bölgenin parçalanmışlığı ve kanaması durdurulabilir.

Demokratik Ulusçuluğun İkili Karakteri

Bu devrimci ve demokratik ulusçuluğun genel olarak dünya ekonomisi ve zengin ülkeler; özel olarak bölge ve geri ülkeler bakımından çok farklı anlamları vardır.

Bu gün çağımızda, globalleşme öylesine gelişmiştir ve zengin ve fakir ülkeler arasındaki fark öylesine açılmıştır ki, ileri ülkelerdeki, en demokratik ulusçuluk bile, dünya çapındaki bir ırk ayrımcılığının, dünya çapındaki bir apartheit sisteminin aracı olmaktadır. Amerika ya da Avrupa mı, bunlar kendi içlerinde, ulusun tanımından bütün dinsel, dilsel tanımları dışlarlarken, dayandıkları ulusçuluk, dünyanın yoksullarının bu hudutların dışında kalan gettonun duvarları içinde tutulmasının aracı olmaktadır. Bu, en ilerici tanımlara dayanan, bütünüyle demokratik karakterdeki ulusçuluğun ve ulusal sınırların bile üretici güçlerin bugünkü gelişmişlik düzeyinde gerici karakterinin bir yansımasıdır.

Klasik uygarlıklar çağında, dünya ticareti henüz çok küçük ve lüks mallarla sınırlıyken bile, ticaret yolları Çin, Hint, İran ve Ortadoğu-Akdeniz alanlarında imparatorlukları gerektiriyordu. Bugün ise globalleşme akıl almayacak boyutlara ulaşmıştır. Malların çoğu dünyanın başka ülkelerinden gelmekte ve bizzat o malların kendileri de başka ülkelerde üretilmiş mallardan oluşmaktadır. Böyle bir dünyada, ne kadar büyük

olursa olsun ve ne kadar demokratik kriterlere gör tanımlanmış olursa olsun, ulusal devlet hiçbir zaman sorunlara bir çözüm getiremez.

Ulusal devletlerin olduğu bir dünyada tek çözüm, dünya çapında bir imparatorluk olabilir. Kapitalizmin ve emperyalizmin çözüm önerisi budur. Ama bu çözümün kendisi bir çelişkidir. İmparatorluk ancak başkaları parçalanmış ve bölünmüş, güçlerini birleştiremez durumdaysa mümkündür. Yani dünyayı bir imparatorluğun egemenliği altında birleştirmek onu olabildiğince küçük, iradesiz ve güçsüz parçalara bölmekle olur. Bu eğilim ister Avrupa'nın ABD tarafından eski ve yeni diye bölünmesi girişimlerinde, ister Irak'ta siyasi olanın dinler, diller ve etnilere ve onların dengelerine göre tanımlanmasında açıkça görülmektedir. Bu hiçbir zaman bir çözüm olamayacağı gibi, aynı zamanda çok kan ve acı demektir.

Buna cevap ise, ömrünü çoktan doldurmuş ve bu imparatorluğun stratejisine hizmetten başka bir işe yaramayan, dile, dine göre tanımlanmış uluslar hiç olamaz. Bunun bir tek cevabı vardır: politik olanın tanımından ulusal olanı kaldırmak. Tüm ulusal sınırları havaya uçurmak. İnsanların hak ve görevlerine göre oluşmuş demokratik bir dünya cumhuriyeti. İş gücünün serbest dolaşımı. Bu cumhuriyet ancak, burjuva uygarlığının, siyasal, özel, kamusal, ticari ayrımlarını kaldırıp, toplumun ve insanın birliğinin yolunu tekrar açabilir.

Bu bakımdan, gerek **dünya çapındaki sorunlar** gerek **zengin ülkelerin işçileri** bakımından, **en demokratik bir ulusçuluk bile bir gerici programdır**. Çünkü, artık o ulusçuluk, tüm mallar ve sermaye serbest dolaşırken, iş gücünün serbest dolaşımının önünde bir engeldir. Dolayısıyla dünya çapındaki apartheit sisteminin bir aracı olarak, zengin ülkelerden olmayan insanları yoksulların toplandığı bir rezervatta tutmanın aracı olarak işlev görmektedir.

Dünya çapında ve ileri ülkeler açısından program, ulusun tanımından dili, dini, soyu dışlamak değil (ki zengin ülkelerde bu büyük ölçüde gerçekleşmiştir), nasıl tanımlanırsa tanımlan-

sın, politik olanın ulusal olana göre tanımlanmasına son vermek ve ulusçuğu, layık olduğu yere, dinlerin arasına, inanç alanına, özel alana yollamaktır.

Bu pratik olarak bütün sınırların kalkması anlamına gelir. Aslında dünyanın yoksulları şimdiden ayaklarıyla bu programa oy veriyorlar. Denizlerde, dağ doruklarında, nehirlerde; yayan ya da derme çatma kayıklarla, gemi ambarlarında, tırlarla bin bir yoldan o ulusal sınırları ve duvarları aşmaya, hapsedildikleri rezervattan ya da dev Bantustan'dan kaçmaya çalışıyorlar.

Bu anlamda dünya çapında iş gücünün serbest dolaşımı; gittiği yerde çalışan ve vergi verenin tüm sosyal ve siyasal haklara sahip olması, her demokrat ve sosyalistin, her işçinin savunması gereken asgari bir programdır. Ama zaten bu program, fiilen, ulusal devletlerin sonu ve ulusal olanın özel ve inanç alanına tıkılmasından başka bir şey de değildir.

Ne var ki, böyle bir program, zengin ülkelerin emekçi ve işçilerince savunulmamaktadır. Savunulmamasının nedeni de şudur: Böyle bir programın gerçekleşmesi, zengin ülkelerin düzeyinde belirli bir düşmeye yol açar. Hem zengin ülkeler ile yoksul ülkeler arasındaki eşitsiz mübadeleden doğan değer transferi son bulur; hem de zengin ülkelerde iş gücünün fiyatının düşmesine yol açar. Kimse daha kötü sonuçlar için mücadele etmeyeceği hatta onlara karşı direneceği için, gelişmiş ülkelerin işçileri böyle bir sosyalist programa karşı durma eğilimindedirler.

Ama zengin ülkelerin işçileri ve ücretlileri istemedikçe yer yüzünden kapitalizm kalkmayacağından, bu aynı zamanda insanlığın çıkmazını da göstermektedir. Yoksul ülkelerin işçileri dünya çapında eşitlikçi bir düzeni; ulusal sınırların kaldırılmasını isteyebilir ama yapamaz; zengin ülkelerin işçileri ise yapabilir ama istemez.

Bu açmaz, dünyadaki ezilenlerin karşısında bulunduğu en büyük açmazdır ve bu açmaz çözülmedikçe, bırakalım sosyalizmi insanlığın yaşaması bile mümkün görülmemektedir.

***

Ama üçüncü dünyada, yani zengin ülkelerin dışında, İmparatorluğun bölme ve güçsüzleştirme stratejisine karşı, devrimci ve demokratik ulusçuluk hala bir savunma mevzii olarak ve birleştirme potansiyeliyle, emperyalizmin böl ve hükmet stratejisini boş düşürmek için ilerici ve kurtuluşçu bir işleve sahiptir. Örneğin, Ortadoğu'da, ABD veya Avrupa gibi bir Demokratik Cumhuriyetler birliği, hem bölgenin insanlarına daha büyük bir refah, daha kansız bir yaşam sunar; hem de ABD ve diğer emperyalistlerin planlarına karşı koymak için daha büyük bir güç ve irade birliği sağlar.

Ve o zaman belki Tarih böyle daha uzun bir yoldan, bugünkü yaşam düzeyleri ve gelirler arasındaki derin bölünmüşlüğe bir son verip, dünyanın ücretlilerinin ortak bir programda birleşmesinin koşullarını yaratabilir.

Globalleşme ve Ulusçuluk

Dünya çapında globalleşmenin ve iş gücü göçlerinin etniye, dile, dine göre tanımlanmış ulusları belli bir zorlaması bulunmaktadır. Kendini dile, dine göre tanımlayan devletlerin ve ulusların giderek ekonomik gelişmeyi engelleyici bir işlev gördüğü ortaya çıkmaktadır. Örneğin, ana dilde eğitimi reddetmek ve zorla asimilasyon, hem toplumsal çatışmaları kesinleştirmekte, hem iş gücünün gereken eğitimi sağlanamamakta, burjuvazi rekabet gücünü yitirmesi sonucunu vermektedir.

Bunun için iki farklı ulusçuluk anlayışının damgasını taşıyan bir örnek alınabilir. Örneğin, Fransızca bile konuşamayan Zidani'yi Fransız milli takımına almakta bir kompleks göstermeyen Fransa, Zidani'nin attığı gollerle dünya şampiyonu olurken; Almanya'da doğup büyümüş ve Almanca'ya Türkçe'den daha hakim Türkiye kökenli futbolcularına, soya, kana, dile dayanan ulusçuluğunun gelenekleri nedeniyle yükselme ve milli takıma girme olanakları tanımayan Alman futbolu gerilemektedir. Almanya'nın bu gerici milliyetçiliğinin kurbanı olan bu futbolcular ise, yine aynı milliyetçilik kanalından Türkiye'yi dünya üçüncüsü yapmaktadır.

Ya da ana diline hakim olamayanların başka dilleri öğrenemediği bunun ise iş gücünün eğitimini zorlaştırdığı ve kalitesini düşürdüğü bilinen bir gerçektir.

Bütün bu gibi nedenlerle, burjuvazi, dünyada genel olarak, milletin tanımından dili, dini, etniyi dışlama eğilimine girmiş bulunmaktadır. Çok kültürlülük ya da ulus devletin sonu söylemlerinin yaygınlaşması, aslında burjuvazideki bu değişimin bir ifadesidir.

Bunun yanı sıra, şimdi Avrupa Birliği'ni oluşturanlar gibi, bir zamanlar kendini genellikle soya, dile göre tanımlamış uluslardan oluşan devletlerin, ABD'ye rekabet edebilmek; küçük devletlerin ulusal pazarlarının bukağılarından kurtulmak için birleşme eğilimine girmeleri ve Avrupa ulusu çerçevesinde bu kimlikleri, ağır çekimle, yukarıdan ve Prusya yoluyla giderek politik alanın dışına itmek zorunda olmaları gibi eğilimler de özellikle, Türkiye'de, devlet sınıfları karşısında burjuvazinin dile, soya, dine dayanmayan bir ulusçuluğa geçme eğilimi göstermesine yol açmaktadır.

Bu her ne kadar eski gerici milliyetçiliğe göre bir ilerleme anlamına gelirse de, demokratik ve cumhuriyetçi olmaktan çok uzaktır. Demokratik cumhuriyet sadece ulusun tanımından dili, dini vs. dışlamaktan ibaret değildir. O aynı zamanda pahalı, baskıcı, bürokratik olmayan, ulusun çoğunluğunun iradesine karşı kullanılamayacak bir cihaz demektir ve bu nedenle bugünkü pahalı, baskıcı, bürokratik cihazların parçalanmasını gerektirir. Burjuvazi ise iş buralara gelince son derece korkaktır ve buralara gelir diye korkmakta ve Bürokratik oligarşiye karşı tutarlı bir tavra girmemekte sürekli onunla uzlaşma yolları aramaktadır. O güçlü devletten, demokrasiyi engelleyen mekanizmalardan hiç de vazgeçmek niyetinde değildir

Değişen Roller

Ama bütün bunlara rağmen, ister globalizmin yarattığı eğilimlere ve Avrupa ile entegrasyon çabalarına; ister siyasi iktidarı elinde tutan bürokratik oligarşiye karşı bir cevap olarak olsun Türkiye politikasında, ulusçuluk söz konusu olduğunda, burju-

vazi ulusun tanımından dili, dini, etniyi çıkarmaya daha eğilimliyken, sosyalistler aksine var olan yapıyı sorgulamaktan kaçınmakta ve var olan ulusçuluk anlayışının savunuculuğunu yapmaktadırlar hem de anti emperyalizm ve anti kapitalizm adına.

Böylece, devrimci demokratik hedefler güden sosyalistler ve devrimci demokratlar için, burjuvazi ve liberaller en azından taktik ittifaklar yapılabilecek yol arkadaşları haline gelirken, var olan bütün sosyalist örgütler ve bunların etkisi altındaki işçi hareketi; karşı cephede yer almakta; gerici ulusçuluğun bir savunucusu olarak ortaya çıkmaktadırlar. Bu da onların egemen bürokratik oligarşinin en büyük destekçisi olmasına yol açmaktadır. Pek çok kişinin kafasını allak bullak eden bu fenomenin sırrı işte yine Stalinizm kanalından sosyalizme sinmiş bu gerici ulusçuluk anlayışındadır.

Bu durumda, var olan sosyalistler artık, devrimci demokrasi mücadelesinin müttefikleri değil, onun karşısındadırlar. Onlar sosyalist ve anti emperyalist bir söylem içinde gerici milliyetçiliğin savunuculuğunu yapmaktadırlar. Ve onlar işçiler arasındaki çalışmaları ve etkileriyle, işçi hareketinin gerici milliyetçiliğin bir destekçisi olarak işlev görmesine yol açmakta; demokratik hedefleri bayrak yapmış, tüm gayrı memnunları birleştirecek bir politik işçi hareketinin oluşmasının önüne en büyük engel olarak çıkmaktadırlar.

Böylece devrimci demokrasi bakımından eski şablonlara uvmayan bir durum ortaya çıkmaktadır. Örneğin Türkiye'de, "İkinci Cumhuriyetçiler" de denen, liberal ve demokrat burjuvazinin eğilimlerini yansıtanlar; azınlıklar, en azından birer geçici yol arkadaşı olarak; sosyalistler ve onların kontrolündeki işçi örgütleri ve hareketi ise kendisine karşı mücadele edilecek gerici milliyetçiliğin birer savunucusu olarak ortaya çıkmaktadır.

İlişkilerin bilinen hiçbir şablona sığmayan bu ters yüz oluşu, aslında demokratik mücadelenin önemini hiç de küçük görmeyen; gerici milliyetçilikle de başı pek hoş olmayan bir çok sosyalistin bile, kendinden ve pozisyonundan korkarak; var olan sosyalist ve işçi örgütleriyle bir kopuşmaya gitmesini ve

devrimci ve demokratik bir muhalefetin saflarında birleşmesini engellemektedir.

Bu ters yüz oluşlar nedeniyle bir rastlantı değildir, Kürtlerin, ezilenlerin mücadelelerinin en iyi savunucularının sosyalizme uzak duran liberallerden ve "İkinci Cumhuriyetçiler"den çıkması; buna karşılık sosyalizmi dilinden düşürmeyenlerin bu mücadeleleri ve sorunları gündemden uzak tutanlar olması.

Sosyalistlerin büyük bir çoğunluğu için bu tam anlamıyla çelişkili bir durumdur. Onların çoğu bu sistemin kurbanları, öznel olarak milliyetçiliğe zerrece sempati duymayan insanlar olmalarına rağmen, bugün içinde bulundukları nesnel konumlarıyla kendi öznel niyetlerine karşı durmaktadırlar. Onların bu çelişkiyi çözebilmeleri için, ulus teorisinin Marksist bir açıklamasının ve bu yönde ideolojik mücadelenin hayati bir önemi bulunmaktadır.

Demokrasinin Koşulları

Ulusun, yurttaşlığa göre; gerici milliyetçilik karşısında oluşa göre tanımlanmasından söz ettik. Peki böyle demokratik bir cumhuriyetin yurttaşları iradelerini nasıl gerçekleştirebilirler?

Bunun temel şartı sınırsız bir düşünce ve örgütlenme özgürlüğüdür. Yani her türlü düşünce ve örgütlenme özgürlüğü ortamında tüm farklı görüşlerin örgütlenmesi ve çoğunluğu kazanmak için eşitçe, idari veya ekonomik kayırma veya baskılara uğramadan diğerleriyle yarışması.

Ama bu yetmez. O farklı fikirler tüm topluma kendini nasıl duyuracaktır? Fikirlerin, programların doğruluğunun gücü sermayenin veya devletin gücünü nasıl aşıp da geniş kitlelerin bilgisi ve bilincine ulaşacaktır?

Bunun için, tüm basın ve haberleşmenin sermayenin, iktidarların ve devletin denetimi ve manüplasyonlarından azade olması şarttır. Yurttaşların tüm olgular ve görüşler hakkında, o görüşler hukuki, siyasi veya ekonomik bir engellemeye uğramadan bilgi sahibi olabilmesi, doğru kararlar verebilmesi; doğru seçimler yapabilmesi ve yanlış seçim ve kararlarını değiştirebilmesi için olmazsa olmaz bir koşuldur.

Nasıl, hava, su olmadan yaşamak mümkün olmaz ise, medya üzerinde sermaye ve devletin her türlü kontrolü ortadan kaldırılmadan demokrasinin gerçekleşmesi mümkün değildir.

O halde, var olan bütün yayın olanaklarının; matbaaların, kağıtların, frekansların ve kanalların kesinlikle devlet ve sermayenin kontrolü dışında olması yani bu alanda özel mülkiyetin ve devletin söz hakkının kaldırılması, demokrasinin gerçekleşmesinin modern toplumda olmazsa olmaz koşuludur. Devlet ya da hiçbir özel mülk sahibi hiçbir yayın organının sahibi olmamalıdır. Tıpkı su, toprak ve hava gibi, haberleşme olanakları da tüm topluma ait olmalıdır.

Bunlar, tüm nüfus arasında, örgütlerin, cinslerin, sınıfların, eğilimlerin nüfus içindeki oranlarına; aldıkları oy oranlarına veya üye sayılarına göre bölüştürülmelidir. Devlet sadece bu dağıtımın teknik yanlarını çözmekle görevli ve yetkili olmalıdır. Biz medya üzerinde devlet ve sermaye kontrolünün olmamasını; hukuki, siyasi ve iktisadi engellerin yok edilmesini demokrasinin gerçekleşmesinin olmazsa olmaz koşulu olarak görüyoruz.

Son yıllardaki bütün kritik gelişmeler, medyanın nasıl bir manüplasyon aracı olarak kullanıldığını göstermiştir. Bundan kurtuluşun bir tek yolu. Medyanın bütün toplum kesimleri ve örgütler arasında paylaştırılmasından geçer. Sonsuz bir bolluk olmadığından, nasıl herkese emeğine göre ise, herkese üyesi veya aldığı oy veya nüfus içindeki oranı kadar ilkeleri, bu dağılımı belirleyen ilkeler olabilir.

Seçenler ve Seçilenler

Ama gerçek bir demokrasi için sadece bu yetmez. Demokrasi, prensip olarak azınlığın çoğunluğa uymasını ilke olarak kabul eden, yani çoğunluğun kararına uyulmadığı takdirde uymayanlara zor uygulamayı kabul eden, usulüne uygunsa bunu meşru gören bir rejimdir.

Ama böyle bir demokrasi pek ala gerici bir milliyetçiliğin de aracı olabilir. Nüfusun büyük çoğunluğu, biz çoğunluk Müslümanız, o halde madem ki demokrasi azınlığın çoğunluğa

uymasını gerektirir, o halde biz çoğunluk olarak okullarda İslam dini okunmasını kararlaştırıyoruz veya kimsenin başı açık dolaşmamasını kararlaştırıyoruz diyebilir. Ya da çoğunluk, çoğunluk Türkçe konuşuyor, o halde demokrasiye göre azınlık da çoğunluğa uyup Türkçe konuşmak zorundadır diyebilir. Genel olarak demokrasi, yani azınlığın çoğunluğa uymasını ilke olarak benimseyen rejim, kendi başına gericilikle çelişmez pek ala gericiliğin aracı olabilir.

Bu bakımdan bizlere lazım olan, özel türden, azınlıkların haklarını garantiye alan bir demokrasidir. Azınlıkların haklarını garantiye alan bir demokrasi olmadan demokrasi ilerici bir işlev göremez. Dil, din, kültür vs.nin eşitliği ve siyasi alının dışında tanımlanması, yani devletin bu alanlardaki kesin tarafsızlığı ve karar yetkisinin olmamasının, azınlıkların haklarının korunması ve garantiye alınması bakımından önemi burada da ortaya çıkmaktadır.

Nüfusun ya da bir toplantıya katılanların çoğunluğu sigara içiyor diye kapalı yerlerde sigara içilmesine izin verilmesi gerici bir demokrasidir örneğin. İlerici, azınlık haklarını gözeten bir demokrasi, bir tek kişi bile sigara içmiyorsa ve içilmesine razı gelmiyorsa, o bir tek kişinin başkalarının zehirleriyle zehirlenmeme hakkını savunan demokrasidir; bir tek çocuk için bile, ana dilde eğitimi sağlayan bir demokrasidir. Üç kişinin anladığı bir dil için bile, diğer dillerle eşit hakları tanıyan; hatta azınlıkta olduğu için, her zaman olacak fiili eşitsizliği gidermek için onu kayıran, pozitif ayrımcılık uygulayan demokrasidir. Üç kişinin inandığı bir dine bile, milyonlarca insanın inandığı bir dinle aynı eşit hakları tanıyan bir demokrasidir.

Evet, tam bir hukuki özgürlükler ortamında; medyanın devletin ve sermayenin kontrolü ve manüplasyonlarının dışında olarak tüm bilgilerin edinildiği bir ortamda; azınlıkların haklarını garanti altına almış özel bir demokraside bile hala halkın iradesinin nasıl gerçekleşeceği sorunu çözülmüş olmaz.

Çünkü, demokrasi, temsili olarak uygulanabilir. Bir köyde veya göçebe aşiretindeki doğrudan demokraside olduğu gibi,

milyonlarca insanın bir araya gelip bir karar alması ve aldığını yine kendilerinin uygulaması fizik olarak mümkün değildir. İnsanlar ancak belli temsilciler aracılığıyla bu ilişkiyi temsili organlara devrederek demokrasiyi gerçekleştirebilirler.

Ama büyük nüfus ve alanların ortaya çıkardığı bu sorunun çözümü başka sorunları da beraberinde getirir. Örneğin temsili organlar belli der bölgeler içindeki oranlara göre mi yoksa olabildiğince büyük birimler seçilerek nüfus içindeki oranlara göre mi temsil edilmelidirler? Veya bu temsilcilerin kendini seçenlerin iradesinden bağımsızlaşması ve kendisini seçenlerin değil de örneğin başkalarının veya kendisinin çıkarlarını savunmasının önüne nasıl geçilebilir?

Demokrasi bu sorunlara da açık cevaplar vermelidir.

Örneğin elbette gerçek çoğunluğun iradesinin yansıması için nispi temsil biçimleri gerekir. Ama bu takdirde, kimin hangi bölgenin temsilcisi olacağı, hangi bölgeye göre görevini yerine getirmedi diye geri alınabileceği nasıl belirlenecektir? Her bölgeden bir tek kişinin seçilmesine dayanan sistemler ise bu sorunu çözer ama, nüfus içindeki görüşlerin gerçek oranlarda yansımasını engeller. Bütün bu sistemlerin mahzurlarına minimuma indiren, hem nispi temsili sağlamaya yönelik, hem de seçilenlerin sürekli denetimini sağlayan ve geri almasını mümkün kılan mekanizmalara ihtiyaç vardır.

Bu mekanizmalardan bazıları şunlardır:

Örneğin partisinden istifa edenin aynı zamanda temsilcilikten de çekilmiş olmalıdır. Çünkü, temsili demokraside, sistemli görüşleri ve programları olan siyasi partiler, görüşlerin ve oranlarının belirlenmesinin olmazsa olmaz koşuludur. Seçimler aslında kişiler değil, görüşler arasındadır.

Bir başka mekanizme, siyasi konularda kesin bir dokunulmazlıktır.

Bir başka mekanizma, kendisini seçenlerin eğilimlerine denk davranmadığı takdirde seçenlerin temsilcilerini geri alabilme hakkıdır.

Bir başka mekanizma, seçilenlerin kendilerini seçenlerin

yaşam ve sorunlarından uzaklaşmamaları için, ortalama bir işçi ücretinden yüksek bir ücret almamalarıdır.

Ordu ve Polis

Ama bütün bunlar da yetmez. Devlet demek ordu, polis, mahkemeler, hapishaneler, vergi memurları demektir. Bu cihazın kendisi silahlıdır ve çok güçlüdür, bu cihazı oluşturanların, ulusun ve onun temsilcilerinin iradesine hizmet eder durumda kalmasının, onlardan bağımsızlaşmamasının garanti altına alınması gerekir.

Tüm toplumların tarihi, devletin siyasi iradeden bağımsızlaşma, onu baskı altına alma veya onun yerine geçme veya onu kendi çıkarları doğrulusunda manüple etme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

O halde bu mahzurları giderecek mekanizmalar gerekir. Bunlar neler olabilir?

İlk elde, ordunun, hele Türkiye gibi Osmanlıdan kalma politikayı belirleme geleneğinin olduğu bir ülkede, baştan başa yeniden örgütlenmesi gerekir. Bunun ilk koşulu, düzenli ordunun lağvıdır. Radar, uçak, gemi gibi özel ve kendi halkına karşı kullanılamayacak güçler hariç, düzenli ordu kalkmalı, onun yerini tıpkı İsviçre'de olduğu gibi, tüm vatandaşlardan ve çalışan insanlardan oluşan milis almalıdır.

Böyle bir ordu sadece demokrasinin gerçekleşmesi için değil, aynı zamanda onun halka karşı kullanmanın da önünde bir engeldir. Bütün deneyler göstermektedir ki, düzenli ordular siyasi iktidarlar tarafından da ezilenlere karşı kullanılmaktadır. Böyle silahlı çalışan yurttaşlardan oluşan bir ordu ezilenlere karşı kullanılamaz.

Ama böyle bir ordu aynı zamanda en iyi savunmadır da. Böyle bütün halkın her zaman birkaç saat içinde milyonlarca kişilik tüm ülke sathına yayılmış bir ordu haline dönüşebileceği bir ülkeye kimse saldırmaya cesaret edemez. Böyle bir ordu, en korkunç silahlara, en güçlü düşmanlara karşı en etkili cevaptır. Böyle bir ülke, ancak bir nükleer saldırıyla tümden yok edilerek

ele geçirilebilir ama öyle ele geçirilmiş bir ülke de ele geçirenin de işine yaramaz.

Ama böyle bir ordu, aynı zamanda, başka ülkeleri tehdit potansiyeli de taşımaz. Silahlı yurttaşlardan oluşan ordular iyi savunma aracıdırlar ama çok kötü bir saldırı aracıdırlar. Bu nedenle, ülkenin komşularıyla ilişkisinde onlara korku salmaz ve onları askeri masrafları yükseltme, fakirleşme ve demokrasiden uzaklaşma yönünde değil aksine olumlu yönde etkiler.

Ama bunlar kadar önemli olan bir sonucu da şudur: böyle bir ordu aynı zamanda ucuz bir ordudur. Ülke savunması ulusal hasılanın çok küçük bir bölümünü alacağından, bütçe açıklarına ve enflasyona yol açması söz konusu bile olmaz. Böylece düzenli bir ordunun harcamalarından yapılan tasarruflar, yatırımlara ve sosyal harcamalara aktarılabilir. İşsizlik azalır ve refah yükselir. İşsizlik azalıp refah yükseldikçe de bir orduya olan ihtiyaç azalır, demokrasi pekişir, yurttaşların ülkelerine bağlılığı artar ve saldırı tehlikesi azalır.

Ama sadece bunlar yetmez. Bütün karar alıcı memurların her düzeyde seçilmesi gerekir. Tıpkı, Amerikan filmlerinde olduğu gibi, jürilerin, polis amirlerinin, yerel idarecilerin de seçimle gelmesi gerekir. Osmanlı kalıntısı kaymakamlık valilik gibi makamların kaldırılması gerekir. Ulus toplulukların özgür iradeleriyle birleşmesinden oluşur. Her düzeyde otonomi ve özgür iradeyle, ekonominin kendi yasalarının gereği olarak bir birlik temel olur.

Ama bu da yetmez. Aynı zamanda, seçilmiş memurların emri altındaki diğer memurların da, her zaman ortaya çıkabilecek keyfi emirlere direnecek gücü olması gerekir. Bunun için, memurların tayin, terfi gibi işlemlerinin, yine bu memurların bağımsız memur sendikalarının tuttuğu sicillere göre belirlenmesi gerekir. Devlet memurlarının bütün ayrıcalıklarına son verilmesi gerekir. Onların şimdi ordu evlerinde veya ayrılmış bölgelerin yazlık veya lojmanlarında olduğu gibi, toplumun gözlerinden uzak bir kast gibi yaşamalarına son verilmesi gerekir.

Ancak bütün bu gibi koşulların birliği içinde bir demokrasiden ve demokratik cumhuriyetten söz edilebilir.

Demokrasi ve Refah

Türkiye'ye egemen bürokratik oligarşi, demokrasiyi bu ülkenin insanlarına hiçbir zaman layık görmemektedir. Onlar demokrasi ile toplumun ilişkisini alt üst etmektedirler. Bunun için ne mantıken ne de olaylarca kanıtlanamayacak varsayımları vardır.

Bunların birincisi, demokrasinin ancak belli bir refaha ulaştıktan sonra mümkün olacağıdır. Bu gerekçeyle, batıdaki kadar refah olmadığına göre o kadar da demokrasi olmayacağı söylenmektedir.

Bu tarihin en büyük yalanlarından biridir. Bugün demokrasinin beşiği olarak görülen Kuzey Avrupa ülkelerinin hiç biri, bugünkü demokrasinin temeli olan kuralları getirdiklerinde zengin ülkeler değillerdi. O zamanlar Osmanlı, Hint, Çin çok daha zengindi. İsveç, zengin olduğu için demokrasi olmadı. Yoksul İsveç demokrasi olduğu için zenginledi.

Kaldı ki, sistemin mantığı ile de bu sonuca ulaşılabilir.

Demokrasinin olmaması daima güçlü bir devlet cihazı, bu da üretici olmayan militer ve bürokratik harcamaların yüksekliği, dolayısıyla yatırımların azalması; genellikle enflasyon, dolayısıyla pahalılık ve issizlik demektir. Ve pahalılık nedeniyle ortaya çıkan memnuniyetsizliği ve tepkileri bastırabilmek için daha az demokrasi ve daha güçlü ve pahalı devlet cihazı gibi bir fasit daire ortaya çıkar.

Demokrasinin olmaması ayrıca yoksulların ve ezilen sınıfların aleyhine çalışır her zaman. Demokratik hakların olmadığı yerlerde işçiler ve yoksul kesimler örgütlenip haklarını savunamazlar. Bu da toplumda eşitsizliklerin artmasına yol açar. Bu eşitsizlikler de tekrar bunların yol açtığı patlamaları bastıracak güçlü cihazlara ve bunlar da demokrasinin giderek azalmasına doğru bir gidiş yaratır.

Ama sadece bu kadar da değildir. Demokrasinin yokluğu

burjuvazinin bile aleyhine çalışır uzun vadede. Demokrasi olmayıp ezilenlerin ve işçilerin haklarını savunamadığı yerlerde, sermaye artı değeri arttırmak için modern teknik kullanmak gereğini duymaz. Artı değeri, daha uzun ve yoğun çalışma, daha düşük ücret üzerinden sağlayarak diğer kapitalistlerle rekabet etmenin yolunu bulur. Ama bu da geri teknoloji kullanımını besler ve emek üretkenliğinin düşük kalmasını dolayısıyla ülkenin geriliğini pekiştirir. Yani teknik ilerleme ve emek üretkenliğinde bir artış için de demokrasi olmazsa olmaz koşullardan birisidir. Dünyanın en gelişmiş ülkelerinin aynı zamanda en demokratik ülkeler olması bu nedenledir. İşçi haklarını savunanları bayağı maddecilikle suçlayanların, demokrasi söz konusu olduğunda, demokrasiyi zenginleşmenin sonucu olarak görmeleri ve demokrasiyi topluma layık görmemeleri, bizzat kendilerinin bayağı maddeciliğinin kanıtıdır.

O halde, gerek teknik ilerleme, gerek toplumsal eşitlik ve gerek demokrasinin pekişmesi için demokrasi biricik çözüm ve başlangıç noktasıdır. Ülkeler zengin oldukları için demokratik olmaz, demokratik oldukları için zengin olur; toplumlar sosyal eşitsizlik az olduğu için demokratik değildir, demokratik oldukları için sosyal eşitsizlikler azalmıştır.

Demokrasi ve Eğitim

Bürokratik oligarşinin bir diğer yalanı da, demokrasinin ancak eğitimle elde edilebileceğidir. Bunlar, aslında ne kadar ilerici olduklarını söyleseler de lanetledikleri Abdülhamit'in demokrasiye karşı argümanının tekrarlamaktadırlar. O da , "*kullanmasını bilmeyen cahil halka demokratik hakları vermek; çocuğun eline bir silah vermek gibidir, tutar babasını vurur*" diyordu.

Suya girmeden nasıl yüzme öğrenilemez ise, demokrasi içinde yaşamadan da demokrasi öğrenilemez. Demokrasinin eğitimi yine demokrasidir.

Kaldı ki burada, önemli olan halkı demokrasi konusunda eğitmekle kendilerini yetkili ve görevli görenlerin kendilerinin

demokrasi konusunda eğitilmeleri gerektiğidir.

Eğiticileri kim eğitecektir?

Onları yine ancak halk kendisi eğitebilir. Hasılı, halka demokrasi konusunda eğitim vermeye kalkanların aslında kendilerinin eğitilmeye ihtiyaçları vardır.

Ve bu demokrasi öğretmenlerinin ilk öğrenmeleri gereken de, demokrasi eğitiminin ancak demokrasi içinde öğrenileceğidir.

Demokrasinin Üç Kaynağı

Bu gün niçin Türkiye'de demokrasi mücadelesi böylesine zayıftır? Türkiye'de niçin hiçbir zaman demokrasi gelişmemiştir?

Bütün dünyada, demokrasinin üç kaynağı vardır.

Birincisi kandaş toplumun demokratik gelenekleri.

İkincisi, henüz devrimci ve demokratik döneminde bir burjuvazinin varlığı.

Üçüncüsü işçi hareketidir.

Dünyanın en demokratik ülkelerinde bu üçünün sırayla bir bayrak yarışı gibi demokrasi bayrağını ele geçirdiğini görür. Örneğin İngiltere'de ilk Magna Karta, krala kafa tutan aşiret şeflerinin işidir. Yani kandaş toplumun gelenekleri. Tam bunlar artık krala karşı güçlerini yitirdiklerinde, bu sefer burjuvazi, demokratik mücadelenin bayrağını ele alır. Burjuvazi demokratik barutunu tükettiğinde ise işçi hareketi.

Türkiye'de bu üç koşul da hiçbir zaman olmamıştır.

Binlerce yıllık mutlak devletçilik, batıdaki senyörler gibi krala kafa tutacak bir tabakanın ortaya çıkmasına olanak sağlamamıştır. Örneğin ilk yıllarında Osmanlı sultanları bir bakıma, eşitler arasında birinciydiler. Ama uygarlaştıkça derhal köle kapı kullarına dayanmışlar ve diğer özerk beylere yaşama yansı vermemişlerdir.

Bu Doğu'nun binlerce yıllık devlet geleneğinin en lanetli sonucudur. Kandaşlık demokrasisi, sadece siyasi bir gücü temsil etmeyen muhalif tarikatlar ve devlet gücünün ulaşamadığı yerlerde, örneğin dağ başlarındaki Alevi köylerinde komün olarak yaşayabilmiştir.

Burjuvazi, doğduğunda, çoktan devrimci barutunu yitirmişti ve zaten tam bu nedenle de demokrasi bayrağıyla değil, gerici ulusçuluğun bayrağıyla egemenlik mücadelesi vermişti. Kaldı ki, Ermeni katliamları ve mübadeleler ile Anadolu'daki bu zayıf burjuvazi bile tasfiye edildi. Onların tasfiyesiyle demokrasinin en büyük düşmanı derebeylik ve tefeci bezirganlık güçlendirildi.

İşçi hareketi ise, Sovyet dış politikasının bir aracı olarak kaldı. Sadece altmış ve yetmişlerin kitlesel kabarışında biraz demokrasiyi geliştirecek öğeler vardı. Ama bu hareketin nesnel demokratik karakterine karşılık, ideolojisiyle demokratik değildi ve ilham aldığı bürokratik kastların da etkisiyle demokrasiyi burjuva diye küçümsüyor, anti demokratik yöntemleri kutsuyordu. Böylece nesnel olarak demokratik karakterdeki işçi ve yoksul tabakalara dayanan hareketler bile bir demokratik etki ve gelenek bile bırakmıyorlar, demokrasiye karşı çalışıyor, kedi iplerini çekiyorlardı. Aynı zamanda bu hareketler hepsi de gerici bir milliyetçiliği desteklediklerinden, devletin yapısını hiçbir şekilde tartışma konusu yapmıyorlar, gerici ulus tanımları karşısında devrimci ve demokratik, yurttaşlığa ve haklara dayanan bir ulus tanımı için mücadele etmiyorlardı.

Ancak 1990'ların başında Sovyet bürokrasisinin ve onun o muazzam ideolojik ağırlığının çökmesi, eski demokratik hedeflere geri dönüşün koşullarını yarattı. Bu bile, globalleşmenin ideolojisinin, yani "çok kültürlülük" ve "ulus devletin sonu" gibi ideolojik kavramların egemenliği altında, yani bir ideolojik gericilik ikliminde; sivil toplum kuruluşlarının demokrasi mücadelesinden kaçışın örtüsü olduğu; yarı resmi devlet ya da sermaye destekli arpalıklar işlevi gördükleri koşullarda baştan çarpık bir biçimde oluştu.

Böylece, içten demokrasi özlemleri bile "sivil toplum," "çok kültürlülük," "ulus-devletin sonu" gibi, aslında dünya çapında bir ideolojik gericiliğin söylemleri biçiminde ortaya çıktı bu da sosyalistlerin demokrasi mücadelesinden uzak durmalarını pekiştirdi ve bir özeleşiri sürecine girmelerini engelleyici, onları taşlaştırıcı bir etki yaptı.

Böylece, demokrasi sahipsiz kaldı. En tutarlı demokrasi savunucusu olması gereken sosyalistler demokrasiye uzak ve bunu küçümseyen bir konumda kalıyor; demokrasi özlemleri ise globalizmin gerici ideolojik saldırısının kavramları içinde kendini ifade edebiliyordu.

Politik İslam ve Demokrasi

Politik İslam'da ifadesini bulan ve yoksul işçilerin memnuniyetsizliğini kendi yedeğine alan Anadolu burjuvazisi ve Müslüman burjuvazi demokrasiden korkmaktadır. Dini olanı özel olan, inanç olan olarak tanımlama ve devletin gerçek bir laikliğinin değil; Kemalizm'in resmi devlet İslam'ı karşısında kendi İslam'ını devletin resmi İslam'ı yapmanın kavgasını vermektedir. Örneğin Diyanet işlerini kapatmak; bütün imam ve müezzinlerin, bütün din adamlarının o cemaatlerin gönüllü bağışlarıyla geçinmesi; dinle ilgili bütün resmi okulların kapanması ve dini eğitimin cemaatin kendi olanaklarına bırakılması; okullardan din derslerinin kaldırılması gibi gerçek bir demokrasinin olmazsa olmaz koşulları için hiçbir girişimde bulunmamaktadır.

Böyle davrandıkça da modern şehir hayatını yaşayan orta sınıfları ve Alevileri, buna karşı tek garanti gördükleri anti demokratik karakterdeki devlet oligarşisinin kollarına atmaktadır. Halbuki bir parça tutarlı demokratik tavır ile yani devleti inanca ilişkin olandan tamamen dışlayan ve tarafsızlaştıran; inancı politik alanın dışına atan gerçek bir laiklik ile bütün şehir orta sınıflarını ve Alevileri yanına kazanıp en azından tarafsızlaştırabilir ve iktidar gücünün ordu ve bürokrasiden parlamentonun ve seçilmiş temsilcilerin eline geçişini sağlayabilir. Ama bunu yapmamaktadır. Çünkü gerici özünü korumakta, tutarlı bir demokrasinin kendisine karşı çalışacağını bilmektedir.

Politik İslam, aynı tutuculuğu ve demokrasi korkusunu ulus tanımında göstermektedir. Ulusun tanımından, dil, din, etniyi dışlayacak ve böylece tüm dillere ve kültürlere eşitlik sağlayacak ve böylece örneğin Kürtlerin ve diğer azınlıkların desteğini

kazanabilecek, böylece Ordu ve bürokrasiyi tamamen tecrit edecek yerde; bir zamanlar insanların yer çekiminin olmadığına inanmaları halinde düşmeyeceklerini savunanların mantığıyla Kürt sorununu yok sayarsanız yok olur diyerek, Türkiye'deki en büyük demokrasi gücünü karşıya itmekte. Dile, etniye dayanan ırkçı milliyetçiliğe destek vermektedir.

Bürokratik Oligarşi ve Burjuvazi

Burjuvazinin bu korkaklığı sayesinde Bürokratik oligarşi, aslında her biri demokratik özlemlerin ifadesi olan hareketleri, birbirine karşı kullanma olanağı elde etmektedir. Bu nedenle Türkiye'deki rejimin bu dengelere dayanan ilginç bir Bonapartist karakteri vardır. Bürokratik oligarşinin egemenliğinin ve gücünün devamı için, Anadolu burjuvazisinin İslam'ı bayrak etmesinin ve demokratik özlemlere cevap vermemesinin ve demokrasi konusundaki korkaklığının hayati bir önemi vardır.

Eğer, Anadolu burjuvazisi olmasa, devlet oligarşisi egemenliğini böyle sürdürüp hala bugünkü gibi gücünü koruyamaz. Ama bu bürokratik oligarşi de olmasa, Anadolu burjuvazisi, geniş gayrı memnun emekçi kesimleri böyle kendi politik İslam bayrağı altında toparlayamaz.

Bu burjuvazi, İslam'ı, yarı resmi devlet dini yapmak istediği ve gerçek bir laiklikten kaçtığı için bütün şehir orta sınıflarını ve Alevileri bürokratik oligarşinin bir yedeği haline getirmektedir. Bürokratik oligarşinin böyle güçlenmesi karşısında, onun dayatmalarından bezmiş emekçi kesimler ve hatta büyük şehir burjuvazisi bile bu sefer politik İslam'ın ardında saf tutmaktadır.

Kemalist bürokratik oligarşi ile politik İslam'ı bayrak yapmış burjuvazisi, birbirinin can düşmanı gibi görünmelerine rağmen birbirlerinin en büyük iş birlikçileridir. Gerçek bir demokratik hareket oluştuğu an onlar, onun karşısında derhal birleşeceklerdir ve o zaman onların arasındaki özdeşlik çok daha iyi görülecektir.

***

Aynı özdeşlik bölgedeki uluslar arası güçler bakımından da geçerlidir. Bugün sanki ABD ile bölgenin bürokratik ve molla oligarşileri; ABD ile Şiiler karşı güçler gibiymiş gibi görünmektedirler. Halbuki, politik olanın tanımından her türlü dini, dili, kültürü dışlayan gerçekten demokratik bir hareket karşısında bunların hepsi aynı gerici milliyetçiliğin savunucusu olarak ortaya çıkarlar.

İşte her şeyden önce taşları yerli yerine oturtmak için, bölgenin ve Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu sefalete son vermek için; eşiğinde bulunulan kanlı gelişmelerden kurtulmak veya en azından bir çözüm alternatifi çıkarmak için bir AÇILIM gerekmektedir.

Bu AÇILIM yukarıda kısaca ifade ettiğiniz, gerçekten demokratik ve cumhuriyetçi bir programla olabilir.

Güçler

Peki böyle bir programı yükseltecek hangi güçler var bugün?

Şu an böyle bir programı olan biricik güç Kürt hareketidir.

Kürt hareketi de, en yükseldiği zamanlarda, demokrasi düşmanı ve ulusu soya, dile kana göre tanımlayan geleneklerin etkisi altındaydı. Ne ulusal baskıya karşı, ulusun tanımından dili, dini dışlayan demokratik ve cumhuriyetçi bir programa sahipti ne de kendisinin ve hedeflerinin demokratik bir karakteri vardı. Onun demokratik karakteri, gerici bir milliyetçiliğe karşı yine aynı milliyetçilik anlayışına dayanmasına rağmen, ezilen bir ulusun hareketi olmasından kaynaklanıyordu. Kendisinden ve taleplerinden ziyade mücadelesinin nesnel sonuçları demokratik karakterdeydi.

Yine de bu hareket belli özellikler taşıyordu. Onun sosyalizmden kaynaklanan ideolojik gelenekleri ve yoksullara dayanan yapısı, içinde bir demokratik ulusçuluğun oluşup gelişmesine de olanak sunuyordu. PKK tüm etnilerden, kültürlerden, dillerden ve dinlerden insanları içinde barındırıyordu. PKK'nın kendisi tam anlamıyla laik ve dil, din, kültür ve soyu politik olanın tanımından dışlamış bir örgüttü. Taraftarları

içinde Müslümanlar kadar Ezidiler, Aleviler ve Hıristiyanlar; Kürtler gibi Türkler bulunuyordu. PKK hiçbir zaman bir Kürt örgütü değil, her zaman bir Kürdistan örgütü olmuştu. Bu sadece Türkiye'de değil, Ortadoğu'da bile pek görülen bir özellik değildir. Yani PKK, politik olandan dili, dini, soyu, kültürü dışlamış; demokratik bir ulusçuluğun prototipi özellikleri kendi yapısında taşıyordu.

Hem bu özellikleri, hem yoksullara dayanan plebiyen yapısı; hem Sovyetlerin çöküşünün onun ideolojik bukağılarından kurtarması; hem de tüm dünya ülkelerinin kendilerine karşı bir cephe oluşturup en küçük bir savunma olanağı bile bırakmadığı koşullarda, bu hareket, ilk kez, ulusçuluğun ilk ortaya çıktığı çağın demokratik ve devrimci ulusçuluğunu el yordamıyla yeniden keşfetti.

Ne var ki bu keşfediş ve formülasyon, ağır bir darbenin alındığı ve büyük bir tecridin yaşandığı koşullarda, bir imhayı engellemek için yapılan taktik manevraların ve diplomatik söylemlerin içinde ifade edildiğinden onun bu özgül niteliği bizzat kendi taraftarlarınca bile yeterince kavranamadı ve onun ifade edildiği taktik biçimler ve ilk kez el yordamıyla keşfedilmiş olmasının zorunlu kıldığı kavramsal belirsizlikler; içinde taşıdığı geçmişin izleri kadar ideolojik iklimin moda kavramlarının etkileri onun özünün ve öneminin kavranmasını engelledi.

Böylece onun ifade ediliş biçiminin özellikleri bahane edilerek herkes tarafından dışlandı. Liberaller onu eski Stalinist kalıntıları nedeniyle anlamadı; Stalinistler kullandığı terminoloji nedeniyle bir ideolojik gericiliğe teslimiyet olarak gördüler; demokratlar diplomasi ve taktik özellikleri nedeniyle Kemalizm'le bir uzlaşma ve teslimiyet olarak gördüler; Kürt burjuvazisi de böyle bir pazarlık veya kandırmaca olarak anladı ve öyle uygulamaya kalktı.

Bütün bunların yanı sıra, zaten demokratik cumhuriyet unutulduğu ve Türkiye'nin sosyalistleri demokratik olmayan bir milliyetçiliğin savunucusu olduklarından, programı ve çağrısı hiç bir zaman bir yankı bulamadı ve karşılıksız kaldı.

Bu karşılıksızlık sürerken, ABD'nin Irak'ı işgali PKK'nın projesinin bütün ikna ediciliğini ve çekiciliğini Kürtler arasında bile yitirmesine yol açtı. PKK'yı destekleyen veya zaten mecburen desteklemek zorunda olan Kürtlerin hepsi, dile, soya, dayanan milliyetçiliğe doğru muazzam bir kayış yaşadı. Bu kayış, bizzat PKK ve devamcısı örgütlerin bile, Öcalan'ın büyük prestijine rağmen bu gidişin akıntısına kapılmalarına yol açtı. Projeyi bizzat kendi örgütü bile savunamaz ve savunamaz oldu. Böylece devrimci ve demokratik bu ulusçuluğa göre tanımlama denemesi, daha doğup ayakları üzerinde durma fırsatı bile bulamadan yok olma tehlikesiyle karşı karşıya geldi.

İşçiler

Bu koşullarda bizler politik olanın tanımından dili, dini, soyu, kültürü, tarihi dışlayan Demokratik Cumhuriyet hedefiyle ortaya çıkıyoruz. Bu program sadece Türkiye'nin değil bölgenin sorunlarına biricik çözümdür.

Programımızda, işçiler için, köyüler için ekonomik veya özel istemleri arayanlar bulamayacaklardır.

Çünkü ancak bir demokratik cumhuriyette işçiler hedeflerini ve istemlerini en ideal biçimde savunma olanağı elde edebilirler. Bu koşullar olmadan, bu koşullar varmışçasına talepler sunmak sadece kafa karışıklığına ve siyasi belirsizliğe yol açar.

İşçiler bugünkü ekonomik mücadelelerin bitiriciliği içinde yok olmak istemiyorlarsa, demokratik cumhuriyet bayrağını yükseltmelidirler.

Ancak, yukarıda açıklanan Demokratik Cumhuriyet bayrağını yükselten işçiler bağımsız bir politik hareket oluşturabilir ve tüm gayrı memnunları bir cephede toplayıp bu günkü gibi tecrit durumlarına son verebilirler.

Fabrikasında, iş kolunda veya genel olarak ücret düzeyindeki bir düzelme için savaş sadece işçileri ilgilendirir ve diğer gayrı memnunları kazanamaz: bu da işçilerin tecridine ve yenilgilerine yol açar.

Ama eğer işçiler, demokratik bir politik hareketin başını çekerlerse, o Alevilerin, Kürtlerin, köylülerin, şehir orta sınıflarının, bölge halklarının ve hatta burjuvazinin belli kesimlerinin bile desteğini kazanabilir. Bürokratik oligarşinin keyfiliğinden ve ilkel milliyetçiliğinden bıkmış; demokratik bir ulusçuluğun sağlayacağı geniş olanakları gören hiç de küçümsenmeyecek bir burjuva kesimi bile bulunmaktadır.

Ama ancak böylesine geniş kesimler birleştirilerek, bölge oligarşilerinin egemenliğine son verilip, Amerika'nın bölgeyi dine, dile, soya dayanan küçük devletlere bölme ve onları birbirine karşı kullanma planlarına bir cevap verilebilir.

Ancak böylece bölge içine itildiği mezbahadan kurtulabilir.

İşçiler ancak demokrasi bayrağını yükseltirlerse iktisadi durumlarında bir gelişme sağlayabilirler

Ama bunun için ilk şart, işçilerin öncelikle kendilerinin politik olanı dile, dine, soya, tarihe dayanan ulusçulukla bölünmesidir.

Biz başlarsak başkaları bizi izleyecektir.

10 Şubat 2004 Salı

Büyük Ortadoğu Projesi ve sosyalist strateji

"ABD'nin onlarca yıl sürecek bir savaş dediği bu bir tek dünya imparatorluğu kurma savaşı karşısında sol diye bilinen işçi ve sosyalist hareketin yazını incelenirse, bir strateji tartışmasının neredeyse hiç bulunmadığı görülür. Bütün yazın neredeyse ABD'nin tutarsızlıklarını, planlarının iç yüzünü vs. açıklamaya yöneliktir. ABD'yi uluslar arası hukuku çiğnemekle veya birleşmiş milletleri dinlememekle eleştirmenin, aslında sorunu ABD veya diğer emperyalist ülkeler açısından tartışmak anlamına geldiği bile unutulmuştur.

Hatta en muhalif bilenenler bile neredeyse ABD'ye böyle davranmasının kendi lehine olmayacağını anlatan, akıl verir bir üslupla yazmaktadırlar.

Bütünsel bir strateji yokluğunda, ABD'nin gerçek niyet ve saiklerini açıklamanın ve ifşa etmenin, onun ne kadar kötü ve dünya halklarının düşmanı olduğunu göstermenin kendisi gizli olarak, biricik stratejinin gerçekleri açıklamak olduğu varsayımını içerir. Halbuki ABD'nin niyetlerinin ve kendisinin ne olduğu hiç de bilinmez değildir. Bütün bu yazın, ABD'nin planlarına karşı aslında gerçekleri açıklama gibi bir acınacak bir stratejiden başka silahı olmadığını itiraf etmek demektir.

İşte en azından bu sefil duruma son verebilmek için, gerçek bir strateji tartışması başlatabilmek için, küçük bir başlangıç olmaktır bu kitabın amacı".

ISBN:9756204002